

AUSPICIA

Recenzovaný vědecký časopis pro oblast společenských a humanitních věd

Reviewed Scholarly Journal Dealing with Social Sciences

Рецензируемый научный журнал для общественных наук

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ
ČESKÉ BUDĚJOVICE

2014

AUSPICIA

Recenzovaný vědecký časopis pro otázky společenských a humanitních věd.

Založen v r. 2004.

Vydáván Vysokou školou evropských a regionálních studií, České Budějovice, Česká republika.

AUSPICIA

A peer-reviewed scholarly journal for questions of the social sciences.

Founded in 2004.

Published by College of European and Regional Studies, České Budějovice, Czech Republic.

Toto monotematické číslo vědeckého recenzovaného časopisu *Auspicia* je dílčím výstupem z grantového projektu Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě, podpořeného Grantovou agenturou České republiky, reg. č.: 13-15049S.

Recenzenti článků sekce 1:

PhDr. Helena **BAUEROVÁ**, Ph.D.

Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, Metropolitní univerzita, Praha, ČR

Mgr. Štěpán **STRNAD**

Katedra společenských věd, Fakulta bezpečnostního managementu, Policejní akademie České republiky, Praha, ČR

PhDr. Ing. Jan **SVOBODA**, M.A., Ph.D.

Filosofický ústav AV, Praha, ČR

Pozn.: Všechny recenzní posudky (21) jsou v tištěné podepsané i elektronické podobě k nahlédnutí v archivu redakce vydavatele.

Adresa redakce: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice, tel.: 00420 386 116 837, fax: 00420 386 116 824, auspicia@vsers.eu, předmět: *Auspicia*, http://vsers.cz/?page_id=729. Vychází čtyřikrát ročně. Předplatné na rok: 400 Kč. Způsob placení: fakturou (na základě objednávky). Povoleno MK ČR pod ev. č. MK ČR E 14912. Prosinec **2014**. Časopis je financován VŠERS. **ISSN 1214-4967**

Editorial Office Address: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice, tel.: 00420 386 116 837, fax: 00420 386 116 824, auspicia@vsers.eu, subject: *Auspicia*, http://vsers.cz/?page_id=729. It is published four times a year. The annual subscription fee is 16 €. Payment: by invoice (based on an order). It is approved by MK ČR under reg. Nr. MK ČR E 14912. December **2014**. This journal is financed by VŠERS. **ISSN 1214-4967**

EDIČNÍ RADA VŠERS · EDITORIAL BOARD OF VŠERS

Předseda ediční rady · Chairman of the Editorial Board

doc. Dr. Lubomír PÁNA, Ph.D.

Členové · Members

doc. JUDr. PhDr. Jiří BÍLÝ, CSc.; Ing. Jiří DUŠEK, Ph.D.; RNDr. Růžena FEREBAUEROVÁ; PhDr. Jan GREGOR, Ph.D.; PhDr. Lenka ROZBOUDOVÁ, Ph.D.; doc. Ing. Marie HESKOVÁ, CSc.; doc. Ing. Ladislav SKOŘEPA, Ph.D.; doc. JUDr. Roman SVATOŠ, Ph.D.

REDAKCE ČASOPISU AUSPICIA · EDITORIAL OFFICE OF JOURNAL AUSPICIA

Předsedkyně redakční rady · Chairman of the Editorial Board

doc. Ing. Marie HESKOVÁ, CSc.

Šéfredaktor · Editor-in-Chief

PhDr. Jan GREGOR, Ph.D.

Výkonná redaktorka · Managing Editor

Mgr. Jekatěrina ANISIMKOVA

Technická redaktorka · Technical Editor

Jana PÍCHOVÁ

Redaktoři anglických textů · English Language Editors

Mgr. Richard ŘÍHA

PhDr. Christopher Erwin KOY, M.A., Ph.D. (USA)

Redaktorka ruských textů · Russian Language Editor

Mgr. Jekatěrina ANISIMKOVA (Russia)

Redaktoři německých textů · German Language Editors

PhDr. Jan GREGOR, Ph.D.

Lucie DREHER, M.A. (Germany)

Členové mezinárodní redakční rady (18) · Members of the International Editorial Board (18)

prof. Ing. Imrich DUFINEC, PhD.

(Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, Košice, Slovensko)

Ing. Jiří DUŠEK, Ph.D.

(Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR)

doc. Ing. Aleš HES, CSc.

(Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)

- MUDr. Lenka **HODAČOVÁ**, Ph.D. (Univerzita Karlova, Hradec Králové, **ČR**)
 doc. Ing. Darja **HOLÁTOVÁ**, Ph.D. (Jihočeská univerzita, České Budějovice, **ČR**)
 plk. Mgr. Štěpán **KAVAN**, Ph.D. (Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje, České Budějovice, **ČR**)
- prof. PhDr. Ján **KOPER**, PhD. (Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, **Slovensko**)
- Dr. Dmitrij Jevgenjevič **MOSKVIN**, Ph.D. (Jekatěrinburgskaja akademija sovremennogo iskusstva, Jekatěrinburg, **Rossija**)
- Ing. Jakub **NOVOTNÝ**, Ph.D. (Vysoká škola polytechnická, Jihlava, **ČR**)
 doc. Dr. Lubomír **PÁNA**, Ph.D. (Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, **ČR**)
- prof. Andrij Borisovič **POČTOVJUK**, Ph.D. (Kremenčugskij nacionalnyj universitet imeni Michaila Ostrogradskogo, Kremenčug, **Ukrajina**)
- doc. JUDr. Roman **SVATOŠ**, Ph.D. (Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, **ČR**)
- PhDr. Ing. Jan **SVOBODA**, M.A., Ph.D. (Filosofický ústav AV, Praha, **ČR**)
 prof. PhDr. Miroslava **SZARKOVÁ**, CSc. (Ekonomická univerzita, Bratislava, **Slovensko**)
 doc. Mgr. Peter **ŠTARCHOŇ**, Ph.D. (Univerzita Komenského, Bratislava, **Slovensko**)
 doc. Ing. Dana **ŠVIHLOVÁ**, PhD. (Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, **Slovensko**)
- doc. PhDr. Lukáš **VALEŠ**, Ph.D. (Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, **ČR**)
- Mgr. Jozef **VLČEJ**, PhD. (Ústav politických vied, Stredoeurópska vysoká škola, Skalica, **Slovensko**)

OBSAH

EDITORIAL.....9

1 PRŮBĚH SAMETOVÉ REVOLUCE VE VYBRANÝCH MĚSTECH JIHOČESKÉHO KRAJE V KOMPARATIVNÍ PERSPEKTIVĚ

PERIODIZACE SAMETOVÉ REVOLUCE NA MÍSTNÍ ÚROVNI.....11
Lukáš VALEŠ

SPOLEČENSKO-POLITICKÁ SITUACE A ČINNOST STRANICKÝCH A STÁTNÍCH ORGÁNŮ
NA PÍSECKU V OBDOBÍ OD BŘEZNA DO PROSINCE 198928
Jiří DVOŘÁK

POČÁTKY OBČANSKÉHO FÓRA V PRACHATICÍCH.....54
František KOTĚŠOVEC

SPOLEČENSKO-POLITICKÁ SITUACE A ČINNOST STRANICKÝCH A STÁTNÍCH ORGÁNŮ
NA ČESKOKRUMLOVSKU V OBDOBÍ OD POLOVINY SRPNA DO 17. LISTOPADU 198969
Leoš NIKRMAJER

JIHOČESKÁ SPOLEČNOST A KSČ V ROCE 1988 V MATERIÁLECH JKV KSČ.....88
Jiří PETRÁŠ

JAN DE RUITER A SPOL.: JEDEN Z POSLEDNÍCH PŘEVADĚČSKÝCH PŘÍPADŮ KONCE
STUDENÉ VÁLKY NA JIHU ČECH.....100
Libor SVOBODA

2 VARIA

**(informační texty, diskuse, zprávy z konferencí, vědeckých
a odborných akcí, jubilea)**

MÝTUS ÚLOHY DISENTU V CHARAKTERU VEŘEJNÉ OBČANSKÉ ANGAŽOVANOSTI
V OBDOBÍ ČESKOSLOVENSKÉ NORMALIZACE.....116
Štěpán STRNAD

CHARAKTERISTIKA ČASOPISU A POKYNY AUTORŮ.....126

FORMULÁŘ NA PŘEDPLATNÉ ČASOPISU.....152

CONTENTS

EDITORIAL	9
------------------------	---

1 PERIODS OF VELVET REVOLUTION IN CHOSEN TOWNS OF REGION OF SOUTH BOHEMIA IN COMPARATIVE PERSPECTIVE

PERIODS OF VELVET REVOLUTION AT LOCAL LEVEL	11
<i>Lukáš VALEŠ</i>	

SOCIAL AND POLITICAL SITUATION AND ACTIVITIES OF COMMUNIST AND STATE ORGANS IN PÍSEK AREA BETWEEN MARCH AND DECEMBER 1989	28
<i>Jiří DVOŘÁK</i>	

BEGINNINGS OF CIVIC FORUM IN PRACHATICE	54
<i>František KOTĚŠOVEC</i>	

SOCIAL AND POLITICAL SITUATION AND ACTIVITIES OF COMMUNIST AND STATE ORGANS IN ČESKÝ KRUMLOV AREA FROM MID-AUGUST TO 17 NOVEMBER 1989	69
<i>Leoš NIKRMAJER</i>	

SOUTH BOHEMIAN SOCIETY AND COMMUNIST PARTY OF CZECHOSLOVAKIA IN 1988 IN MATERIALS OF SOUTH BOHEMIAN REGIONAL COMMITTEE OF COMMUNIST PARTY OF CZECHOSLOVAKIA	88
<i>Jiří PETRÁŠ</i>	

JAN DE RUITER AND COMPANY. ONE OF LAST PEOPLE SMUGGLER CASES AT THE END OF COLD WAR IN SOUTH BOHEMIA	100
<i>Libor SVOBODA</i>	

2 VARIOUS

(information texts, discussion, information about conferences, scholarly and specialized activities, jubilees)

MYTH OF ROLE OF DISSENT IN PUBLIC CIVIL ENGAGEMENT IN PERIOD OF CZECHOSLOVAK NORMALIZATION	116
<i>Štěpán STRNAD</i>	

CHARACTERISTICS OF JOURNAL AND INSTRUCTIONS TO AUTHORS	134
---	-----

JOURNAL SUBSCRIPTION FORM	153
--	-----

СОДЕРЖАНИЕ

РЕДАКЦИОННАЯ СТАТЬЯ	9
1 СОБЫТИЯ БАРХАТНОЙ РЕВОЛЮЦИИ В ИЗБРАННЫХ ГОРОДАХ ЮЖНОЧЕШСКОГО КРАЯ ВО ВРЕМЕННОМ СОПОСТАВЛЕНИИ	
ПЕРИОДИЗАЦИЯ БАРХАТНОЙ РЕВОЛЮЦИИ НА МЕСТНОМ УРОВНЕ.....	11
<i>Lukáš VALEŠ</i>	
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПАРТИЙНЫХ И ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ В РЕГИОНЕ Г. ПИСЕК В ПЕРИОД С МАРТА ПО ДЕКАБРЬ 1989 Г.	28
<i>Jiří DVOŘÁK</i>	
НАЧАЛА ДВИЖЕНИЯ «ОБЧАНСКЕ ФОРУМ» В Г. ПРАХАТИЦЕ.....	54
<i>František KOTĚŠOVEC</i>	
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПАРТИЙНЫХ И ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ В РЕГИОНЕ Г. ЧЕСКИ-КРУМЛОВ В ПЕРИОД С СЕРЕДИНЫ АВГУСТА ПО 17 НОЯБРЯ 1989 Г.	69
<i>Leoš NIKRMAJER</i>	
ЮЖНОЧЕШСКОЕ ОБЩЕСТВО И КПЧ В 1988 Г. В ДОКУМЕНТАХ ЮКК КПЧ	88
<i>Jiří PETRÁŠ</i>	
JAN DE RUITER И КОЛЛ.: ОДИН ИЗ ПОСЛЕДНИХ СЛУЧАЕВ НЕЛЕГАЛЬНОГО ПЕРЕХОДА ЛЮДЬМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ В КОНЦЕ ХОЛОДНОЙ ВОЙНЫ НА ЮГЕ ЧЕХИИ	100
<i>Libor SVOBODA</i>	
2 РАЗНОЕ (информационные тексты, дискуссии, новости с конференций, научных и специальных мероприятий, юбилеи)	
МИФ РОЛИ ДИССИДЕНТСКОГО ДВИЖЕНИЯ В ХАРАКТЕРЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ ГРАЖДАНСКОЙ АКТИВНОСТИ В ПЕРИОД ЧЕХОСЛОВАЦКОЙ «НОРМАЛИЗАЦИИ»	116
<i>Štěpán STRNAD</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА ЖУРНАЛА И УКАЗАНИЯ АВТОРАМ	143
БЛАНК ПОДПИСКИ НА ЖУРНАЛ	153

EDITORIAL¹

17. listopad je magické datum – a to nejen v českých a československých dějinách. Konec roku dělí od toho dne pouhých a tajuplných 44 dní. 17. listopadu roku 1869 se světu otevřela stavba Suezského průplavu – do té doby největší umělé spojnice mezi dvěma světy – Západem a Orientem, Evropou a Asií. 17. listopadu roku 1926 se narodila skvělá česká herečka Vlasta Chramostová, jejíž životní příběh je ztělesněním českých dějin bouřlivého 20. století – s jeho radostmi, nadějemi, omyly, vzestupy i pády. 17. listopadu 1939 byly zavřeny české vysoké školy, popraveno 9 představitelů českého studentstva a stovky jejich druhů byly zavlečeny do koncentračních táborů. I to je 17. listopad – symbol útlaku a vzdoru. A z něj už vede symbolická, ale i skutečná cesta k tomu datu a k tomu výročí, které je nám dnes patrně nejbližší – k 17. listopadu 1989. Datum, které nám, Čechům, a naší vlasti změnilo život jako málokteré v naší historii.

17. listopadu 2014 uplynulo právě 25 let od událostí na Národní třídě. Ty se přitom staly předmětem četného zpracování – historiografického, pamětnického, uměleckého. Stejně jako události, které v Praze, Brně či Bratislavě bezprostředně následovaly a na jejichž konci byla obnova svobodného demokratického Československa. To vše je dnes již relativně dobře známo. Jen průběh listopadové revoluce v těchto centrech však není jejím celým příběhem. Jak jsme se již pokusili ukázat v naší předchozí knize *Sametová revoluce v českých obcích, městech a regionech aneb 25 let poté* (Valeš, L. – Petráš, J. et al., České Budějovice: VŠERS 2014), pro úspěch Sametové revoluce bylo klíčové, zda se jí podaří rozšířit i do mimopražských oblastí. Česká města a jejich občané byli navíc velmi iniciativní a díky osobní statečnosti a odhodlání tisíců lidí v regionech se podařilo zorganizovat protirežimní akce i mimo hlavní město. Regionální dějiny v tomto okamžiku nebyly jen jakýmsi obrazem pražských událostí, ale právě naopak – obyvatelé českých měst a obcí sami psali své dějiny a dějiny naší země. Tomu by mělo odpovídat také místo, jaké regionům a městům právem náleží při zmapování a analyzování průběhu listopadové revoluce, jakož i událostí, jež jí předcházely a následovaly. Je naprosto jednoznačné, že bez poznání Sametové revoluce na místní a regionální úrovni nemůžeme hovořit o poznání a pochopení Sametové revoluce jako celku.

¹ Tato stať – stejně jako celé toto monotematické vydání časopisu *Auspicia* – je dílčím výstupem z grantového projektu *Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě*, podpořeného Grantovou agenturou České republiky, reg. č.: 13-15049S.

Vysoká škola evropských a regionálních studií, která má slovo regionální přímo ve svém názvu, si je tohoto významu poznání Sametové revoluce v regionech velmi dobře vědoma. Proto již v roce 2012 spolu s Jihočeským muzeem požádala Grantovou agenturu České republiky o podporu projektu *Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě*, kterou získala (registrační číslo projektu: 13-15049S). Od roku 2013 je tedy tento projekt na Vysoké škole evropských a regionálních studií a Jihočeském muzeu intenzivně řešen – pod vedením doc. PhDr. Lukáše Valeše, Ph.D. a PhDr. Jiřího Petráše. Jen v r. 2014 připravili řešitelé projektu tři akce, jejichž cílem byla připomínka Sametové revoluce a právě klíčové role českých měst, již v tomto revolučním procesu sehrála. Vedle zmíněné knihy *Sametová revoluce v českých obcích, městech a regionech aneb 25 let poté* šlo především o konferenci *Sametová revoluce v obcích, městech a regionech aneb rok zázraků 1989 na místní a regionální úrovni v kontextu střední a východní Evropy*, která se konala 21. března 2014. Třetí akcí, jež byla připravena v rámci tohoto projektu jako připomínka 25. výročí Sametové revoluce, je právě monotematické číslo časopisu *Auspicia*, které držíte v rukou. Průběžné informace o projektu, jakož i všechny dosavadní publikační výstupy z něj, naleznou zájemci také na webových stránkách <http://revoluce.vsers.cz/>.

Pevně věříme, že výsledky našeho bádání si najdou své čtenáře a možná nám získají i další spolupracovníky. Právě u příležitosti 20. výročí listopadové revoluce vyšla řada publikací na téma Sametové revoluce v jednotlivých českých městech. Pevně věříme, že podobným impulsem bude i letošní výročí. To se navíc odehrává v atmosféře intenzivní diskuse o úspěšnosti či neúspěšnosti naší porevoluční cesty. Tím více ale stojí za připomenutí ideály a naděje, jež se zrodily právě v listopadu 1989, neopakovatelná atmosféra, která tehdy panovala na zasněžených českých náměstích, a víra, že se česká společnost znovu pomyslně vrátí do demokratické a svobodné Evropy. Vždyť právě Sametová revoluce stojí u kořenů našeho dnešního politického systému. A tedy více než kdy jindy platí slova prvního československého prezidenta Tomáše G. Masaryka: „*Státy se udržují těmi myšlenkami, na nichž se zrodily!*“.

doc. PhDr. Lukáš VALEŠ, Ph.D.

hlavní řešitel grantového projektu Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě

1 PRŮBĚH SAMETOVÉ REVOLUCE VE VYBRANÝCH MĚSTECH JIHOČESKÉHO KRAJE V KOMPARATIVNÍ PERSPEKTIVĚ

PERIODIZACE SAMETOVÉ REVOLUCE NA MÍSTNÍ ÚROVNI

Periods of Velvet Revolution at Local Level

Lukáš VALEŠ

Czech Republic, České Budějovice

ABSTRAKT: Tato studie se zabývá periodizací průběhu Sametové revoluce na úrovni českých měst a regionů. Autor se pokusil o vymezení jednotlivých období a period této revoluce, včetně období před- a porevolučního. V této studii jsou patrné shody i rozdíly mezi průběhem listopadové revoluce na celostátní úrovni a na úrovni krajů, okresů a měst. Z článku také vyplývá zásadní význam, který měla tato úroveň pro celkový úspěch Sametové revoluce. Za konec časového období, které revoluce ještě nějakým způsobem ovlivňovala, považuje autor rok 2009, resp. 2010, kdy je 17. listopad 1989 vzpomínán nikoliv jako okamžik svržení nedemokratického komunistického režimu, tedy okamžik radosti a oslavy, ale jako příležitost ke kritice soudobých sociálně ekonomických problémů současnosti.

Klíčová slova: Sametová revoluce – komunistický režim – periodizace

ABSTRACT: This paper deals with single periods of the Velvet Revolution in the Czech towns and regions. The author tried to define each term and period of the revolution, including the period before and after the revolution. This study shows similarities and differences between the course of the Velvet Revolution at the national level and at the level of regions, districts and towns. The article also highlights the crucial importance that this level meant for the general success of the Velvet Revolution. The end of the period that influenced the revolution in some way is considered to be 2009, 2010 respectively, the time when, according to the author, 17 November 1989 is not commemorated to be the moment when the undemocratic Communist regime was overthrown, a moment of joy and celebration, but the opportunity to criticize the contemporary socio-economic problems of today.

Key words: Velvet Revolution – Communist regime – periods

Periodizace každého dynamického sociálního procesu – revoluce nevyjímaje – je vždy náročný a přitom velmi potřebný krok. Náročný proto, že rozdělení revoluce do jednotlivých fází nemusí být vždy jednoznačné. Stejně jako i u jiných společenských procesů zde platí, že jednotlivé etapy se mohou překrývat a rozdělit je zcela jednoznačně – zpravidla nějakým významným datem či událostí – nemusí být zcela přesné. Samozřejmě je třeba v to počítat i odlišné názory historiků či v tomto případě také pamětníků na to, které datum a událost je tou hlavní, aby se mohla stát oním zásadním milníkem. Tento problém přitom neřeší zdaleka jen soudobé dějiny, ale je vlastní historické vědě od jejích počátků. Končí období

středověkých dějin objevem Ameriky Kryštofem Kolumbem v roce 1492? Nebo je tolik hledaným přelomovým datem již dobytí Konstantinopole Turky v roce 1453? Americký historik Paul Kennedy (1996) zase začíná své vyprávění o vzestupu a pádu velmocí a tím i celý novověk rokem 1500. V použití tohoto symbolického data ho přitom podporuje řada dalších významných jmen světové historiografie. Za všechny uveďme alespoň historika J. P. Robertse (1988) či klasika americké historie civilizací Williama H. McNeilla (1998). A když k tomu ještě přidáme geografický aspekt, nezačínají například české novověké dějiny až v roce 1526, kdy po bitvě u Moháče nastupují na český trůn Habsburkové a konec středověku je tedy spjat s tragickým úmrtím mladého Ladislava Jagellonského na zmíněném bitevním poli? Nejsme v tom však sami. Ani politologové neustávají ve svých vědeckých sporech, jejichž cílem je vytyčit jednotlivé vlny přechodů k demokracii (blíže viz Dvořáková – Kunc 1994). Vytyčení jednotlivých „revolučních období“ v případě výzkumu Sametové revoluce na místní úrovni je ale o to složitější, že se nejedná o jeden proces, ale právě naopak o průběh desítek, ba stovek „Sametových revolucí“. V roce 1989 existovalo na území tehdejší České socialistické republiky 4 120 obcí (Vajdová – Čermák – Illner 2006: 17), tedy měst a obcí s vlastním národním výborem (místním nebo městským). To přitom znamenalo značnou redukci – ještě v roce 1947 to bylo plných 11 695 právně samostatných obcí (Vajdová – Čermák – Illner 2006: 17). Přesto číslo 4120 obcí znamená také 4120 míst, kde v té či oné formě Listopadová revoluce proběhla. Samozřejmě jde o teoretickou úvahu – valná část obcí z tohoto počtu byla velikostně natolik malá, že její obyvatelé spíše jen sledovali vývoj událostí. V mnoha případech se Listopad 1989 ani následné komunální volby neprojevíly dokonce ani ve změně dosavadního vedení obce. Za všechny příklady zmiňme obec v západních Čechách Bor u Tachova, kde se napřed tajemníkem a posléze v roce 1981 i předsedou místního národního výboru stal JUDr. František Podlipský a tuto funkci vykonával nepřetržitě až do komunálních voleb v roce 2006, zcela bez ohledu na změnu režimu (Valeš 2007: 188). Průměrná velikost obcí sice byla větší, než je tomu dnes, kdy se jejich počet zvýšil o více než dva tisíce (z toho převážná část v kategorii obcí do 1000, resp. 500 obyvatel), nicméně politicky relevantní byl vývoj v obcích, resp. městech zhruba od 5, resp. 7 tisíc obyvatel (blíže viz Jüptner 2001). I tak jde ovšem o zmiňované desítky a stovky komunálních celků, které sice mají společné znaky průběhu listopadové revoluce, zároveň se ale v mnohých věcech liší – geograficky, počtem obyvatel, kontinuitou či diskontinuitou svého osídlení, politickou kulturou a tradicemi, rolí velkých hospodářských podniků, místní či sovětské posádky, rigiditou či větší liberálností tamních komunistických vůdců, rolí bezpečnostních složek, blízkostí

hranic (a tím mimo jiné i možností sledovat zahraniční vyslání) a řadou jiných parametrů, jež se ale zásadním způsobem projevovaly právě ve specifikách průběhu Sametové revoluce v jednotlivých městech.

Na druhé straně by historie jako vědní obor neměla přes uvedené objektivní překážky rezignovat na snahu o chronologickou klasifikaci této významné události. Právě uspořádání zdánlivě volně plynoucích okamžiků do časově provázaných a navazujících period umožňuje pochopit logické souvislosti tohoto složitého sociálního procesu a vlastně poznat jeho celkový smysl a význam. Tato periodizace ukazuje také specifika jednotlivých etap, které se vyznačují jinou rolí stejných aktérů (Václav Havel byl včera vězněm režimu a dnes prezidentem Československé socialistické republiky), jinými politickými prioritami, různou potřebou mobilizace společnosti, ale v případě historického výzkumu také využitím jiných archivních a dalších pramenů a fondů. Jak si záhy ukážeme, platí to i pro rozdíly ve výzkumu Sametové revoluce v centru a na místní úrovni.

Nejjednodušším způsobem, jak rozdělit jednotlivé časové části Sametové revoluce, je její periodizace do tří bloků:

- 1. Předrevoluční období**
- 2. Revoluční období**
- 3. Porevoluční období**

Jak už jsme uvedli, každé z nich má jinou vnitřní strukturu, význam a také nároky a požadavky na svůj výzkum. Pokusme se tedy na jednotlivá údobí podívat zblízka, a to včetně pokusu o jejich další diferenciaci.

Období první – předrevoluční

S určitou básnickou nadsázkou bychom mohli hovořit o období předehty. I toto období můžeme vnitřně členit na:

A – širší

B – užší

Širší vymezení lze datovat nástupem Michaila Gorbačova do funkce generálního tajemníka Komunistické strany SSSR, se kterým zároveň započal poslední reformní pokus v sovětském bloku, nesoucí se pod hesly glasnost' a perestrojka. Nicméně československé vedení tentokrát zdaleka nenásledovalo příklad Sovětského svazu a snahu o hlubší reformy komunistického režimu spíše bojkotovalo. Proto je v československých poměrech hledaným symbolickým milníkem spíše rok 1987, kdy Miloš Jakeš vystřídal na pozici generálního tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka. Nebo rok 1988, kdy na pozici předsedy federální vlády

rezignoval mírně proreformní Lubomír Štrougal, jehož vystřídal Ladislav Adamec, jedna z klíčových postav Sametové revoluce (viz např. Krejčí 2014). Toto hledání ale nemá pro místní, okresní či krajskou úroveň režimu prakticky žádný význam. Komunistické struktury na těchto úrovních ani jedna ze zmiňovaných změn nijak významně neovlivnila, stejně jako měly poměrně malý vliv i na celkové směřování a charakter režimu. Navíc zatímco na celostátní úrovni můžeme již vidět některé z náznaků nastupující krize (Pullmann 2011; Rataj – Houda 2010), v regionech panoval stále relativní klid – pomineme-li samozřejmě narůstající problémy v zásobování či zhoršování životního prostředí, jimiž trpěly především severní Čechy a Morava.

Exkluzivní postavení přitom mělo hlavní město Praha – nejenom jako centrum moci, ale i jako místo, které bylo díky své anonymitě i větší otevřenosti podstatně liberálnější než zbytek země. O tomto nepoměru mezi pražským centrem a ostatními českými regiony výstižně hovoří zakladatel Občanského fóra v Klatovech a pozdější starosta města Karel Mráz: *„Co je v Praze samozřejmé a v Plzni se může, je v Klatovech přísně zakázáno... Ten, kdo tu žil, tuto pravdu dennodenně zakoušel. Lidé s politickými škrálopou se raději stěhovali do Prahy, aby se jejich děti dostaly na střední školu, mnozí museli hledat jinde odpovídající kvalifikované zaměstnání, na něž by doma nemohli pomýšlet. Ještě v době perestrojky se v Klatovech dodržovaly všechny předepsané rituály jako stranická školení, objednané projevy politické loajality, oficiální oslavy. Přitom není pochyb o tom, že tato vnější posunčina byla nacvičenou a již zmechanizovanou ochrannou clonou, pod níž existovalo široké porozumění o tom, že režim je již vyčerpaný, že je sám.“* (Valeš 2005: 7)

Pro vlastní výzkum Sametové revoluce na místní úrovni tak má bezprostřední význam spíše užší vymezení předrevolučního období, a to mezi lednem a listopadem 1989. Jak jsme již naznačili, na místní úrovni lze jen obtížně dokladovat sílící krizi režimu. Jednak proto, že místní struktury neměly bezprostřední vliv na jeho celkové fungování, jednak nám to ani neumožňují dochované archivní materiály. Jedním z mála zdrojů, které máme k dispozici, jsou situační zprávy StB, dnes uchovány v Archivu bezpečnostních složek v Praze. Pro Prahu jsou pak dostupné pro celý rok i na internetových stránkách Ústavu pro studium totalitních režimů (ustrcr.cz). Tomu odpovídá i názorová hladina místní veřejnosti, která sice byla k režimu silně kritická – jak kvůli chronickým zásobovacím problémům, tak kvůli přetrvávajícímu politickému útlaku – nicméně ani obyvatelé českých měst mimo Prahu neviděli v roce 1989 pád režimu jako něco pravděpodobného, k čemu vše směřuje. K tomu se přidává i další charakteristický prvek oblastí mimo Prahu, Bratislavu či Brno – faktická absence politického disentu a významnějších protirežimních aktivit. A také znalost osobností

či struktur českého disentu. To často platí dokonce i o lidech, kteří se po listopadu sami aktivně angažovali či kteří například byli pro své náboženské přesvědčení s režimem v konfliktu. Nejčastějším projevem nesouhlasu s režimem byly anonymní nápisy typu: „*Dáváme komunistům ještě tři roky.*“ apod. Také lidé, kteří v okresních městech podepisovali klasické protirežimní dokumenty – především Chartu 77 – to často nedělali z politických důvodů, ale ve valné většině případů jako projev své svobody, svého životního stylu a neochoty být spoután jakýmkoliv režimem.

Přesto existovaly minimálně dva náznaky, že i v Československu může dojít k politickým změnám. Bedlivě – a to zejména místními stranickými funkcionáři – byly sledovány události v Polsku a Maďarsku, kde opozice postupně přebírala politickou moc, resp. docházelo k liberalizaci těchto režimů, včetně otevření hranic se Západem. Tuto mimořádnou pozornost lze doložit především v archivních fondech OV a KV KSČ – jak sekretariátu, plén, tak i předsednictev. S rozpaky byly také přijímány kusé informace o etnických nepokojích v Sovětském svazu. Z řady diskusí o těchto zahraničněpolitických otázkách pak zaznívají obavy z rozpadu socialistického tábora a především SSSR.

Druhým projevem nastupující krize režimu, který zasáhl i do regionů, byly zprávy o lednových demonstracích v Praze – tzv. Palachův týden –, a poté i existence a podpisy pod dokumentem Několik vět. Palachův týden i petici Několik vět paradoxně „zpopularizoval“ v regionech sám režim, když v místních oficiálních novinách vycházely po celé první pololetí i léto „*spravedlivé odsudky našich pracujících, kteří si pro svou práci přejí klid a mír*“. Pozornost, kterou okresní a krajské noviny těmto protirežimním aktivitám věnovaly, byla alarmující a pro režim navíc kontraproduktivní.

Přesto česká města nežila jen politikou – právě naopak. Velká pozornost byla věnována novinkám v rychlém občerstvení a potravinářství – i do okresních měst pronikaly prodejny párků v rohlíku, bramborových lupínků apod. Samozřejmostí byly prodejny luxusních potravin Eso a v některých okresních městech došlo dokonce i k otevření prodejen legendární sítě Tuzex. Mimořádné přízni se těšily také technické novinky, jako byly osobní počítače, videa, walkmany apod. Významným způsobem také rostly počty lidí, kteří cestovali s devizovým příslibem do zemí tzv. kapitalistické ciziny. Tento trend nastoupil již v první polovině roku 1989. Velké přízni se také těšila problematika životního prostředí, ale třeba i módy. Jejím symbolem se stal (západo)německý časopis Burda. Československo neomylně směřovalo k nástupu konzumní společnosti. Její rostoucí nároky ale současný režim nebyl schopen uspokojit. Už teď měl velké potíže se zajištěním řady základních komodit. A právě tento důvod byl vedle příčin vnitro- a zahraničněpolitických jednou z hlavních příčin jeho

pádu.

Dostáváme se tak do bezprostředního období Sametové revoluce.

Období druhé – vlastní revoluce

Vlastní průběh listopadové revoluce můžeme přibližně rozdělit do následujících fází:

I. fáze – Revoluční

Revoluční fázi můžeme dále dělit na 3 etapy:

1. Informační etapa – lidé mimo Prahu se postupně dozvídají o událostech 17. listopadu v Praze – od fám (včetně údajné smrti studenta Univerzity Karlovy Martina Šmída, který měl být 17. listopadu na Národní třídě komunistickou bezpečností zabit), tendenčních informací oficiálních médií, po objektivnější zprávy západních sdělovacích prostředků atd. Tyto informace na ně působí a oni si vytvářejí svůj názor. *„Byli jsme našťvaný hlavně z toho, že oficiální média mlčely. Jenom v televizním zpravodajství byla kratičká zmínka o tom, že se něco stalo. Ale stylem - pár agresivních výtržníků se pokusilo narušit veřejný pořádek. V televizi neřekli pravdu. My jsme to od svých známých věděli, co se dělo.“*² Komunikační kanály přitom byly velice různorodé, významnou roli sehrával fakt, že velká část české společnosti má přímo v Praze své příbuzné a známé, řada studentů v Praze pocházela z mimopražských měst apod. Výhodu měly v tomto směru paradoxně především příhraniční, od Prahy nejvíce vzdálené oblasti, kde bylo možno zachytit televizní signál západoněmeckých a rakouských televizních stanic (ARD, ZDF, ORF apod.), jež od 17. listopadu přinášely rozsáhlé zpravodajství přímo z Prahy. Mnohem svobodnější bylo také vysílání polské a maďarské televize, které rovněž sloužily jako důležitý zdroj relativně nezávislých informací pro obyvatele přilehlých příhraničních oblastí. Přes tyto zprávy ale veřejnost v českých městech zůstávala na základě dosavadních zkušeností s režimem spíš mírně skeptická než optimistická a jen opravdu málokdo tušil dosah pražských událostí: *„Pod dojmem roku 1968 většina nepředpokládala, že by se politická situace měla změnit tak dramaticky, jak se změnila. Většina očekávala přeměnu v rámci vedení KSČ. Očekávalo se, že dojde k uvolnění, bude se moci cestovat, provozovat drobné živnosti, obnoví se normální fungování spolků. Málokdo očekával, že se vedoucí úloha KSČ zlikviduje.“*³ *„Nikdo nevěřil, že je to na takových hliněných nohou.“*⁴ O tom, jak to bude dál a co se bude dít, panovala jen

² Jana Kučerová, in: Rozhovor s manželi Kučerovými, Klatovy, 19. 5. 2003. Archiv autora.

³ Rozhovor s Ing. Janem Vránou, vedl Lukáš Valeš, Klatovy, 11. 12. 2001. Archiv autora.

⁴ Rozhovor s Karlem Jungwirthem, vedl Lukáš Valeš, Klatovy, 3. 2. 2002. Archiv autora.

velmi mlhavá představa: „*Nikdo nevěděl, co se stane. Věřili jsme, že to nebude napořád, ale nikdo neočekával obrat o 180 %. Všichni čekali vývoj dle Ruska*⁵.“ *Očekával se evoluční proces, který měl trvat několik let. „Nikdo neviděl optimisticky, že to povede k pádu režimu.*“⁶

Tato etapa trvá zhruba od 17. (18.) listopadu do uskutečnění první protirežimní demonstrace v daném městě – například 20. listopadu v Plzni, 22. listopadu v Domažlicích (západní Čechy), 22. listopadu v Klatovech, 24. listopadu v Mikulově, Strakonících či Kopřivnici apod. Už v jejím průběhu přichází:

2. Mobilizační etapa – místní opozičně naladěni lidé (či skupiny) uvažují o protirežimních protestech a na základě svých informací realizují první demonstrace. Jejich cílem je získat podporu veřejnosti pro vznikající opoziční hnutí a přesunout protirežimní demonstrace z centra do ostatních měst Československa. Velkým protivníkem těchto snah nebyl jen režim sám, jeho instituce, represivní aparát apod., ale v neposlední řadě i mnoho desítek let pěstovaná kultura maloměsta, založená na vzájemné znalosti lidí. Malá náměstí českých měst byla mnohem adresnější než anonymní Praha – a úměrně tomu také stoupalo riziko pro lidi, kteří se pokusili zaběhnoutá pravidla, jakkoliv nesmyslná a nenáviděná, změnit. Za všechny jedna z iniciátorek klatovských demonstrací, Ing. Jana Kučerová: „*Ale lidi kolem nás tady všude v Klatovech říkali: „No co oni tam vyvádí v tý Praze.“ No to nás naštválo ze všeho nejvíc. Tak jsme si říkali, že to musíme vlastně říct, jak to je. A když jsme věděli, že se ve větších městech organizují demonstrace – v Praze je to denně - tak jsme říkali, že to tady musíme udělat taky*“. Tato fáze probíhá v regionech od cca 19., 20. listopadu a vrcholí 27. listopadu. Významným předělem je první masovější manifestace ve městech – podobně jako u 100 000 demonstrace na pražském Václavském náměstí 20. 11. – kdy režim poprvé vidí skutečnou sílu protirežimního hnutí a veřejnou podporu vznikající opozici. Právě tato etapa byla rozhodující pro úspěch celé Listopadové revoluce. Mimo organizační a agitační dovednost vyžadovala od svých iniciátorů obrovskou míru osobní statečnosti. Tito lidé nevěděli, do čeho jdou, organizovali protirežimní akce s plným vědomým, že režim má dosud k dispozici všechny mocenské nástroje – armádu, veřejnou i státní bezpečnost a že tudíž má všechny prostředky k jejímu minimálně dočasnému potlačení. Klíčové pro tyto lidi z regionů bylo jejich napojení na Prahu – přes své známé, příbuzné, řada z organizátorů přímo z Prahy pocházela či tam studovala a celý svůj život si udržovala kontakty v hlavním městě. I proto se mnozí lidé z regionů vydali po prvních zprávách do Prahy, aby zjistili, co se děje, a přenesli revoluční atmosféru i do svých měst. To se týkalo například manželů Otrusínových

⁵ Rozhovor s Karlem Jungwirthem, vedl Lukáš Valeš, Klatovy, 3. 2. 2002. Archiv autora.

⁶ Rozhovor s JUDr. Jiřím Štanclem, vedl Lukáš Valeš, Klatovy, 7. 1. 2002. Archiv autora.

z Klatov, kteří hned v sobotu odjeli do Prahy, aby na místě zjistili, co se děje, a v neděli si s sebou již odváželi první letáky a prohlášení, jež chtěli distribuovat ve svém městě. Manželé Otrusinovi pak spolu s manželi Kučerovými stáli u prvních demonstrací v Klatovech. Z řady dalších případů uvedme například iniciátora prvních demonstrací v sousedních Domažlicích, lékaře domažlické nemocnice, MUDr. Hynka Faschingbauera, který po návratu z revoluční Prahy rovněž rozhýbal revoluční dění v tomto západočeském městě: „*Ve středu ráno jsem v práci líčil, o co v Praze jde, a že musíme něco podobného udělat. Řekl jsem, aby všichni přišli ve čtyři hodiny na náměstí. Zval jsem i lidi mimo nemocnici, kde jsem pracoval, ale neřekl jim, o co jde – kvůli policajtům... Shodou okolností mělo v ten den dopoledne gymnázium nějakou výchovnou přednášku v městském kulturním středisku, a tak jsem šel za svým kamarádem Víťou Podestátem, aby tam přečetl výzvu studentů z Prahy... Doma jsem měl pod polštářem českou vlajku, tedy československou... Tu jsem vzal pod bundu a šel. V nemocnici jsem řekl, že se může klidně stát, že na náměstí vůbec nedojdu, a tak šli se mnou ještě asi tři moji kolegové.*

S sebou jsem nesl Listinu základních lidských práv a svobod, která se dala zcela normálně koupit v každé trafice. V této příručce jsem si doma podtrhal hesla svoboda projevu, svoboda shromažďování atp. Měl jsem i nějaké letáky z Prahy. Nikdo nás nezastavil, a tak jsme na náměstí došli. Přišli jsme od kláštera a už od začátku náměstí jsem vnímal malé skupinky lidí, poznával jsem své známé. Šel jsem prostředkem náměstí a viděl jsem, jak lidé jdou loubím i venkem se mnou. Došel jsem ke kostelu, kam se mnou přišlo ještě asi 50 nebo 60 lidí, a postupně přicházeli další. Začal jsem tleskat a provolávat: „Svobodu, svobodu!“ Všichni se ke mně přidali, a tak jsem vyvěsil vlajku, vystoupil na lavičku a přečetl něco z oné Listiny. Vypověděl jsem též o tom, co jsem viděl den před tím v Praze a přečetl také protestní prohlášení studentů i již vzniklého OF v Praze... Nakonec jsem pozval všechny zase druhý den ve stejnou dobu.“⁷ Dodejme jen, že stejně jako v řadě dalších měst i tuto akci monitorovala státní bezpečnost – řada jejích pracovníků byla na manifestaci přítomna. Vedle toho celou manifestaci nahrávala bezpečnost kamerami, umístěnými na domažlické radnici. To v H. Faschingbauerovi vyvolávalo – stejně jako u drtivé většiny „prvních revolucionářů“ – obavy ze zatčení: „Říkal jsem si, že teď jsem rozhodl o svém životě. Byl jsem připraven na všechno – buď, anebo. Prostě jsem něco čekal, protože jsem viděl na náměstí postávat estébáky a policajty. Prošel jsem kolem nich, žádný mě nesebral, a tak jsem šel pryč.“⁸

⁷ *Jak to tenkrát vlastně bylo?* Rozhovor s MUDr. Hynkem Faschingbauerem. Vedl Josef Hrubý. Domažlicko 1994, č. 47, 24.11., s. 6.

⁸ *Před pěti lety se pro nás všechny změnil svět.* Pokračování rozhovoru s MUDr. Hynkem Faschingbauerem.

Dodejme, že vyvrcholením této etapy a zároveň jasným důkazem o úspěchu revoluce byla generální stávka, zorganizovaná Občanským fórem v pondělí 27. listopadu. Celé Československo přerušilo v pravé poledne na dvě hodiny práci, na náměstích se konaly masové demonstrace, ke kterým se přidaly doslova všechny skupiny obyvatelstva, včetně zaměstnanců všech klíčových podniků v zemi. Po jejím úspěchu bylo jasné, že revoluce zvítězila a komunistický režim musí jen dojednat podmínky přechodu moci.

Opět už v jejím průběhu nastupuje:

3. Etapa požadavků. Jak už jsme konstatovali, vlastní Listopadovou revoluci na místní úrovni iniciovala specifická skupina lidí, kteří stáli kdesi mezi signatáři protirežimních dokumentů, jež jsme si zvykli označovat disidenty, a „normálním světem“. Tito lidé byli zároveň dostatečně morálně integrovaní a nebojácní (také mladí), aby v rozhodující chvíli, kdy zdaleka nebylo jasné, jak to dopadne — zejména v prvním týdnu po 17. listopadu, šli „do toho“. Oni byli první, kdo zorganizovali protikomunistické demonstrace a kdo zakládal, ještě se značnou dávkou rizika, Občanská fóra v regionech. Lidé této skupiny tedy stojí ještě u přetvoření dosud neformálních skupin opozice ve formální organizaci – Občanské fórum. Poté – často již po úspěchu generální stávky 27. listopadu – z politiky odcházejí. Jejich cíle bylo dosaženo – cesta zpátky již nebyla možná. Slovy slovenské herečky Luby Blaškovičové: *„Svoju úlohu sme splnili. Niet dôvodu angažovať sa ďalej, budeme žiť normálny život v slobodnej spoločnosti. Mohli sme urobiť kariéru. Mohli, ale nechceli.“*⁹

Nově etablovaná místní OF volí svá mluvčí a formulují své požadavky, které během prvních jednání s představiteli dosavadní moci nastolují. Je příznačné, že KSČ už není relevantní mocenskou silou. Jednání se ujímají lidé z vedení městských národních výborů, jež byly v mocenské hierarchii režimu spíše outsidersy. Byly to orgány místní, resp. městské státní správy, jejichž představitelé mohli rozhodovat jen o běžných provozních otázkách českých měst. Rozhodující politická rozhodnutí se ale odehrávala na městských, resp. okresních výborech KSČ. Ačkoliv se i v jejich případě jednalo o „prověřené stranické kádry“ – například předseda Městského národního výboru ve Stříbře v západních Čechách Mirko Strankmüller byl důstojníkem Pohraniční stráže, předseda Městského národního výboru v Klatovech Václav Turhober byl důstojníkem Veřejné bezpečnosti apod. –, a ačkoliv se i oni zpočátku snažili rozběhu revoluce zabránit, projevíli v listopadových dnech podstatně více politického realismu. A to dokonce často ještě předtím, než proběhla generální stávka, která ukázala skutečnou sílu opozice.

Vedl Josef Hrubý. Domažlicko 1994, č. 48, 1. 12., s. 6.

⁹ <http://www.cassovia.sk/17november/bolisme.php3>. Staženo 10. 8. 2009.

Představitelé městských národních výborů na rozdíl od funkcionářů KSČ prokazovali tedy od počátku revoluce – minimálně od 24.–25. listopadu – značnou míru pragmatismu i správného politického citu pro reálný vývoj situace. Svou roli mohla sehrát osobní pragmatičnost činitelů měst, jejich bližší kontakt se skutečnými problémy občanů v jejich každodenním životě a také lepší znalost prohlubujících se ekonomických potíží režimu (signifikantní problémy v zásobování), se kterými se jako představitelé nejnižšího a také nejodpovědnějšího článku státní správy setkávali. Jejich představa o skutečných možnostech režimu a tím také o délce jeho další existence byla mnohem blíže ke skutečnosti než často spíše ideologické postoje jejich kolegů ve stranickém aparátu. Jejich rozhodnutí mohlo být motivováno i místním patriotismem, možná i skutečným vědomím odpovědnosti vůči občanům daného města, které v této době dostaly přednost před jejich stranickou disciplínou. Nabízí se tu určitá paralela s jednáním v centru, kde partnerem OF byli také představitelé státní správy, resp. v tomto případě vlády ČSSR v čele s federálním premiérem Adamcem, a nikoliv generální tajemníci KSČ Jakeš či Urbánek.

Obě strany – zástupci Občanského fóra i dosavadních komunistických radnic – již při prvních jednáních často deklarovali společný zájem na dalším rozvoji města. Přičemž opozice je rovnocennými partnerem a nastoluje své první požadavky vůči dosavadním držitelům moci – věcné i personální – především změny ve složení rad a vedení městských národních výborů. Analogická situace vzniká na okresních národních výborech, byť ty jsou ideologicky i personálně více spjaté s orgány KSČ. Fáze požadavků trvá od 21., popř. 24. 11. do prvních změn v radách měst – do poloviny prosince (někde ale až do půlky ledna či února).

II. fáze – Převzetí moci

Dosavadní opozice, ke které se přidávají nově vznikající politické strany (Křesťanskodemokratická strana, Strana zelených, sociální demokracie apod.) legitimizovaná podporou veřejnosti, realizuje své požadavky a získává moc – mimo jiné prostřednictvím kulatých stolů, kde se scházejí všechny relevantní politické síly v daném místě. Prvním krokem je rekonstrukce rad městských, okresních a krajských národních výborů (prosinec 1989 – únor 1990) z řad dosavadních poslanců, poté kooptace nových poslanců a volby předsedů národních výborů. Poslední vlna tohoto procesu kooptací končí v březnu – dubnu 1990. Proces převzetí moci vrcholí v únoru a březnu volbami předsedů národních výborů. Opozice se stává nositelkou moci. Postupně začínají převažovat problémy každodenní politiky. Hlavním cílem této etapy bylo zlomit dosavadní mocenský monopol KSČ ve vedení měst, okresů a krajů, když většinu rad jejich národních výborů tvořili členové KSČ –

zpravidla ze dvou třetin, stejně jako u plén (obdoba dnešních zastupitelstev). Důležitým faktorem této první fáze obměny byl fakt, že rady mohly být v této fázi obměněny jen z členů stávajících plén národních výborů – na rozdíl od pozdějších kooptací. Tím byl mimo jiné výrazně omezen manévrovací prostor Občanského fóra. O to více naopak do složení nových rad mohly promlouvat stávající politické strany – Československá strana socialistická a lidová, spolu s nestraníky. Na výběr nových členů rad přitom měly vliv nejen dohody u kulatých stolů, ale také dosavadní vedení měst. Právě předsedové národních výborů a jejich tajemníci věděli, kdo z nestranických či nekomunistických členů plén má alespoň základní odbornou zkušenost pro řízení chodu měst a obcí a právě jejich výběr, resp. návrhy, byly často rozhodující. Definitivní podobu získaly rady a vedení národních výborů až po přijetí tzv. kooptačního zákona – tedy ústavního zákona č. 14/1990 Sb. – Federálním shromážděním 23. ledna 1990.¹⁰ Podle něj mohly politické strany a příslušné orgány Národní fronty odvolat takové poslance národních výborů, kteří neskýtají záruku rozvoje politické demokracie. Na jejich místo mohlo nové poslance kooptovat plénum příslušného národního výboru. Tyto kooptace byly řízeny dohodami u kulatých stolů a měly vést k takovému složení plén národních výborů, jež by odpovídalo „aktuálnímu rozložení politických stran“. To mimo jiné znamenalo především masivní rezignace poslanců zvolených za KSČ a jejich nahrazení poslanci nominovanými OF a dalšími demokratickými stranami. Obecně přijímaný klíč pro politické složení plén národních výborů byl 35 % poslanců za KSČ, po 10 % strana lidová a strana socialistická a zbytek nestraníci, Občanské fórum a nové politické subjekty. Teprve nyní získalo Občanské fórum své přímé zastoupení v plénech národních výborů a tím také možnost nominovat své poslance do vedoucích pozic. Na kooptace pak v únoru a březnu (někde až v dubnu) navázal maraton voleb nových předsedů a místopředsedů, popř. tajemníků národních výborů. Díky své politické síle tyto funkce často zastávali členové lidové či socialistické strany, jež měly oproti Občanskému fóru výrazný časový i znalostní náskok. Velice častou praxí – především na úrovni malých měst a obcí – ale bylo, že tyto změny nebyly zdaleka tak razantní a řada dosavadních představitelů malých měst a obcí i nadále zůstávala ve svých funkcích.

¹⁰ Blíže k této otázce například Valeš 2008b: 372-378 nebo Hledíková, Z. - Janák, J. - Dobeš, J. 2007.

III. fáze – Stabilizace

Volbou nových vedení obcí, měst, okresů a krajů skončila fáze politické změny a nastala fáze stabilizace. Právě stabilita, resp. snaha o kontinuitu, byla výrazným prvkem polistopadové české místní politiky – jak v personální oblasti, v relativně pozvolném procesu změn, tak i v důležité sféře věcného řešení problémů – i nová vedení radnic přes diametrálně jinou politickou orientaci v drtivé většině problémů pokračovala v politice svých předchůdců. Tato „stabilní“ či „věcná“ etapa začíná okamžitě po zvolení nových předsedů národních výborů (únor, březen, někdy i duben 1990), což se dobře projevilo například na programech zasedání plén národních výborů, kde opět v drtivé většině převládla pragmatická témata každodenní správy a „velká politika“, která do té doby zaměstnávala pozornost poslankyň a poslanců, se téměř vytratila. Velkou výjimkou byla příprava červnových parlamentních voleb, prvních svobodných voleb po více než 40 letech, jež byly symbolickým vyvrcholením Listopadu 89 a potvrzením vítězství původní opozice.

V této fázi také došlo k prvním střetům uvnitř tábora bývalé opozice. První se objevily již v březnu 1990 a naplno pak po parlamentních volbách, které OF s obrovským náskokem vyhrálo. To vedlo k posílení jeho mocenského postavení, většímu sebevědomí jeho zástupců v rámci stávajících struktur národních výborů a podstatně menší ochotě ke kompromisnímu vyjednávání s jinými politickými subjekty, jež bylo typické ještě v první polovině roku 1990, kdy společný konsensus byl nadřazen okamžitému politickému zisku. Tento postoj spojený mimo jiné i s nástupem ambicióznějších jedinců do vedení místních „fór“ ale měl pro OF i negativní stránku – odchod řady významných místních osobností z jeho řad, odliv voličské přízně apod., což se v některých městech negativně odrazilo ve výsledcích OF v komunálních volbách (např. v západočeských Klatovech, kde ve volbách nezvítězilo OF, ale kandidátka Křesťansko-demokratické strany). V případě Občanského fóra můžeme dokonce v létě 1990 hovořit o určité „manažerské revoluci“, kdy o dalším směřování fóra začali rozhodovat především placení manažeři, tj. výkonní úředníci OF. Právě jejich politická síla pak mimo jiné rozhodla o zvolení symbolu pragmatiků – Václava Klause – do čela OF v říjnu 1990.¹¹

To vše přispělo k určitému „vystřízlivění“ občanů českých měst a obcí. Změna režimu nevedla automaticky ke splnění očekávání lidí. Objevily se nové problémy, spjaté s ekonomickou a sociální transformací - privatizace, spojená s průnikem bývalých příslušníků režimu, ale i tzv. veksláků, nezaměstnanost atp. Spory mezi demokratickými politickými silami i krize v OF se široce medializovaly a přispěly k demýtizaci demokratické politiky.

¹¹ K této otázce viz např. Hadjiisky 2008.

Tato frustrace se projevila poklesem volební účasti v komunálních volbách o téměř 25 % oproti parlamentním. Tyto negativní jevy a nesplněná očekávání symbolicky gradují v den prvního výročí revoluce 17. listopadu. Politický vývoj v Československu nicméně definitivně komunálními volbami vstoupil do nové – plně demokratické – fáze.

IV. fáze – Standardizace

Tato fáze je spojena právě s podzimními komunálními volbami, jež se konaly v jediný den, 24. listopadu 1990 a s následujícím obdobím. Díky těmto volbám získaly města a obce zcela demokraticky zvolenou politickou elitu, která převzala jejich řízení. Okresní národní výbory se transformovaly v orgány státní správy jako Okresní úřady a krajská úroveň správy byla bez náhrady zrušena. Politický boj už se také standardizoval – nevedl se už v černo-bílém rozložení jako červenové volby do parlamentů, jež byly spíše referendem o podpoře minulého (KSČ) nebo současného (OF) režimu, ale poprvé došlo ke střetu (byť stále velmi mírnému) mezi novými politickými subjekty, kde KSČ i OF byly jen jedněmi z nich, jakkoliv nejvýznamnějšími. Tyto volby tak znamenaly plnou obnovu místní politiky a tedy také definitivní obnovu místní samosprávy.

I zde se ale potýkáme s problémem přesného časového vymezení. Jedním z momentů, který zásadně přispěl k úspěchu této standardizační fáze, byly jistě komunální volby. Ty znamenaly zkoušku demokratických mechanismů na místní úrovni, volbu nové porevoluční politické elity, jež tak získala svou legitimitu ne jen z jednání u kulatých stolů, ale přímo od občanů dané obce či města. Zároveň s povolebními jednáními dochází k nastavení standardních demokratických politických mechanismů řešení konfliktů a problémů na místní úrovni. Kdy ale tato fáze končí? Samotnými volbami? V oblasti veřejné správy a politických institucí jistě. Na druhou stranu, není hledaným milníkem spíše rok 1991, kdy se rozpadlo Občanské fórum a vzniká ODS a další nástupnické strany (odděluje se Občanská demokratická aliance a vzniká Občanské hnutí)? Přičemž dodejme, že na úrovni měst je v drtivé většině případů nástupcem OF právě Občanská demokratická strana, kam přechází převážná většina dosavadních členů OF. Rozpadem OF tak dochází k definitivnímu dotvoření základního spektra politických stran, jež pak soutěží o politickou moc. K tomuto datu se pak hlásí (a jím končí bezprostřední revoluční období) například historik a politolog Jan Bureš (2007) a na místní úrovni regionální historik Martin Boštík ve své práci *Sametová revoluce v Litomyšli* (2009). Na druhou stranu existují minimálně dvě další možnosti. Jednou je rok 1992, resp. 1. 1. 1993, kdy dochází k rozpadu tehdejšího Československa a vzniku samostatné České republiky. Místní politika se tedy ocitá v jiných státoprávních poměrech. Anebo rok

1994, kdy se konají nové komunální volby, jež prověřily schopnosti první demokraticky zvolené politické elity. Nicméně minimálně rok 1992 je problematický. Jakkoliv se jedná o důležité datum vývoje českého politického systému, z hlediska vývoje místní politiky nesehrává ani zdaleka takovou roli – nemá žádný podstatný vliv na vývoj místních stranických či politických systémů. Také regionální média i lidé věnují roku 1992 podstatně menší pozornost, než jiným politickým tématům, jež bezprostředně ovlivňují jejich každodenní život (viz Valeš 2007).

Období třetí – porevoluční

Toto období je úzce spojeno právě se standardizační fází a oba časové úseky se zrovna zde protínají, přičemž není asi zásadní určovat, kde přesně končí fáze standardizace a začíná porevoluční období. Jde spíše o plynule navazující a jen těžko oddělitelné procesy. Porevoluční období je tím, které významný novinář První republiky Ferdinand Peroutka nazval „budováním státu“. Tedy budováním nového demokratického politického systému, včetně jeho místní a regionální úrovně, systému politických a správních orgánů, ale též politické kultury, nové státní a politické ideologie, občanské společnosti, včetně politických stran a v neposlední řadě i zcela jiné ekonomické a vlastnické struktury.

Toto období má z hlediska místní politiky opět minimálně dvě fáze:

- 1. 1990–1998**
- 2. 1998–2010**

V první fázi úspěšně pokračuje předchozí standardizační fáze. Na úrovni větších sídelních celků (města nad 5, resp. 7 tisíc obyvatel) jsou to politické strany, které vytvářejí komunální politiku. Zdá se, že nové místní elity se své role úspěšně zhostily. *„Listopad roku 1990 odstartoval i novou etapu pro transformaci městské správy a samosprávy. Volby z této doby přivedly na radnici nové lidi, kteří obvykle nevěděli, do čeho jdou, ale v naprosté většině měli chuť a chtěli pro město něco dělat. A velice důležité bylo, že nezdůrazňovali svoji politickou příslušnost, ale v první řadě zájem o město. Dá se říci, že za ty čtyři roky jsme se „naučili dělat“ komunální politiku, že jsme pochopili fungování demokracie v praxi.“*¹²

Relativně úspěšně probíhá ekonomická transformace, včetně malé privatizace. Lidé většinou důvěřují novým politickým a ekonomickým poměrům a institucím. To se ale rychle mění. Díky špatnému konceptu ekonomické transformace dochází ještě na sklonku tohoto období k velkým ekonomickým potížím, jejichž výsledkem je hospodářská krize, skokový

¹² Klatovský deník 1994, 21. 10., s. 10.

nárůst zadlužení státu a pokles HDP. Tato skutečnost otřese důvěrou lidí v nové poměry, což pramení mimo jiné z rostoucí nezaměstnanosti a sociálních problémů. Nastupuje druhá fáze.

Fáze 1998–2009, popř. 2010. Ta je vymezena jednak komunálními volbami, jež proběhly v listopadu 1998 (viz Valeš 2008a), a 20. výročím Sametové revoluce, resp. výsledky komunálních voleb na podzim 2010. Významným projevem hluboké politické krize důvěry občanů v nový demokratický a ekonomický systém, jež zasáhla i komunální politiku, byl v roce 1998 nástup nezávislých kandidátek i do měst s více než 7 tisíci obyvateli – především okresních a velikostně podobných, vedle posilování pozice dosavadní opoziční ČSSD v komunální politice na úkor dosud dominující ODS. Po dočasné stabilizaci politické a především ekonomické situace vypukla v roce 2009, resp. již 2008 další, tentokrát celosvětová hospodářská krize. 20. výročí Sametové revoluce je využito k četným, často velmi kritickým úvahám o minulém dvacetiletí i snaze o zmapování průběhu Sametové revoluce na místní úrovni (Boštík 2009; Marek 2009; Vedlich 2009 apod.). Významným faktorem, negativně ovlivňujícím jak místní, tak především celostátní politiku, je rozsáhlá korupce a provázanost politické a podnikatelské sféry. Tato nová vlna krize se pak projevila v komunálních volbách 2010, kdy nezávislí a jejich kandidátky vstoupily i do komunální politiky krajských a ostatních statutárních měst, kde nezřídka vyhrály (České Budějovice, Opava, Most apod.). Tento fakt lze jednoznačně interpretovat jako projev hluboké nedůvěry jak vůči politickým stranám a jejich dosavadní politice, tak i nedůvěry k dosavadnímu politickému systému. Navíc 17. listopad 1989 již není vnímán jako vzpomínkové datum svržení předchozího nedemokratického režimu, ale jako příležitost k demonstraci nespokojenosti a kritiky vůči politickým a především ekonomickým problémům země, včetně zmiňovaného korupčního prostředí. Tyto tendence se v současnosti dále prohlubují – viz úspěch hnutí ANO ve volbách do Poslanecké sněmovny v r. 2013 a jeho vítězství ve volbách do EP v r. 2014.

ZÁVĚR

Uvedenou periodizaci událostí Sametové revoluce musíme samozřejmě považovat jen za jeden z prvních pokusů. Je třeba uvítat, že problematika průběhu Listopadové revoluce v roce 1989 v českých městech a obcích už dávno není příslovečnou popelkou (blíže viz Valeš 2014). Zejména zmiňované dvacáté (a možná i letošní dvacáté páté) výročí této významné události přineslo (a doufejme, že i přinese) nový studijní materiál, jenž nám umožní dosavadní poznání rozhojnit a pokusit se na základě nových dat i o další zpřesnění. Na rozdíl od průběhu celostátních událostí zde totiž do hry vstupuje podstatně větší množství

faktorů, které celkovou generalizaci dosti ztěžují, ba jí přímo brání. Průběh listopadových dní v roce 1989 tak byl výrazně jiný ve městech, která se vyznačovala dlouhodobou kontinuitou svého osídlení, kde lidé pociťovali ke svému místu bydliště silný patriotický vztah, kde místní ekonomika nebyla závislá na jednom velkém závodu a kde existovaly silné místní demokratické tradice. Naopak města, kde došlo především po druhé světové válce k dosídlení, kde byli lidé závislí na jednom velkém zaměstnavateli, či kde působila silná vojenská posádka, prožila „svůj listopad“ jinak. Změny, včetně prvních demonstrací, se děly pomaleji, méně radikálně, dosavadní držitelé moci na městských a okresních národních výborech měli silnější pozici a nezřídka opouštěli svá místa až v průběhu roku 1990. Svou roli zde sehrávala také místní politická kultura, ochota upřednostnit spíše konsensus nebo naopak připravenost aktérů jít i do případného konfliktu. Tyto a další faktory tak významně znesnadňují naše pokusy o jistou systematizaci a zobecnění.

Přesto se domníváme, že už jen pro sám význam, který Listopad 1989 v dějinách naší země i našich individuálních životech měl a má, je nezbytné se o toto zobecnění, včetně této periodizace, pokusit. Už jen proto, abychom lépe porozuměli tehdejšímu událostem, procesům a aktérům a tím i naší dnešní realitě. Sametovou revolucí totiž neskončil jen komunistický režim – tedy jedna fáze našich soudobých dějin. Jiná – demokratická, ale také sociálně a ekonomicky rozporuplná – tím totiž začala. A právě v té žijeme dodnes. Porozumět jejímu počátku v Listopadu znamená lépe pochopit i naši přítomnost.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. ANTON, M. (1999): *Listopad 1989 v Plzni*. Plzeň: NAVA.
2. BARTONÍČEK, P. et al. (2009): *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném.
3. BINAR, A. – PLAČEK, R. (2009): *Opava 1989 ve vzpomínkách*. Opava: Slezská univerzita.
4. BLEHOVA, B. (2006): *Der Fall des Kommunismus in der Tschechoslowakei*. Wien: Lit Verlag.
5. BOŠTÍK, M. (2009): *Sametová revoluce v Litomyšli*. Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli.
6. BUREŠ, J. (2007): *Občanské fórum*. Plzeň: Aleš Čeněk.
7. DVOŘÁKOVÁ, V. – KUNC, J. (1994): *O přechodech k demokracii*. Praha: SLON.
8. HADJIISKY, M. (2008): Vznik Občanské demokratické strany: Pokus o sociologickou analýzu. In: GJURIČOVÁ, A. – KOPEČEK, M. (ed.) (2008): *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha – Litomyšl: Paseka, s. 70-90.
9. HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBĚŠ, J. (2007): *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státnosti po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
10. JÚPTNER, P. (2001): Komunální koalice a politické modely. *Politologická revue*, č. 2, s. 147-158.
11. KENNEDY, P. (1996): *Vzestup a pád velmocí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

12. KREJČÍ, O. (2014): *Sametová revoluce*. Praha: Professional Publishing.
13. MAREK, P. (2009): *Prostějovská „sametová revoluce“: příspěvek k počátkům demokratizace české společnosti v letech 1989-1990*. Prostějov: Muzeum Prostějovska v Prostějově.
14. McNEILL, W. H. (1998): *A World History*. Oxford: Oxford University Press.
15. PULLMANN, M. (2011): *Konec experimentu. Přestavba a pád komunismu v Československu*. Praha: Scriptorium.
16. RATAJ, J. – HOUDA, P. (2010): *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: VŠE – Oeconomica.
17. ROBERTS, J. M. (1988): *The Pelican History of The World*. Harmondsworth: Penguin.
18. SUK, J. (2003): *Labyrintem revoluce*. Praha: Prostor.
19. VAJDOVÁ, Z. – ČERMÁK, D. – ILLNER, M. (2006): *Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního zřízení v roce 1990*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
20. VALEŠ, L. (ed.) (2003): *Rok 1989 v Plzni a západních Čechách*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk.
21. VALEŠ, L. (2005): *Listopad 89 v Klatovech aneb Klatovy v přelomových letech 1989-1990*. Klatovy: AgAkcent.
22. VALEŠ, L. (2007): *Zrod demokratických politických systémů v okresech Klatovy, Domažlice a Tachov a jejich vývoj v 90. letech 20. století*. Plzeň: Aleš Čeněk.
23. VALEŠ, L. (2008a): Komunální volby v roce 1998 – mezník ve vývoji české komunální politiky? *Politologická revue*, roč. 14, č. 1, s. 43-57.
24. VALEŠ, L. (2008b): Obnova obecní samosprávy v kontextu české tranzice. In: JETMAROVÁ, H. – MASOPUST, Z. (ed.) (2008): *Metamorfózy práva ve střední Evropě*. Praha: Ústav státu a práva, s. 372-378.
25. VALEŠ, L. (2014): Význam výzkumu Sametové revoluce na místní úrovni. In: VALEŠ, L. – PETRÁŠ, J. a kol. (2014): *Sametová revoluce v českých obcích, městech a regionech aneb 25 let poté*. České Budějovice: VŠERS.
26. VANĚK, M. (1993): Listopadové události roku 1989 v Plzni. In: MANDLER, E. (ed.) (1993): *Dvě desetiletí před listopadem*. Praha: Maxdorf.
27. VANĚK, M. (1996): *Nedalo se tady dýchat. Ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha: ÚSD, Maxdorf.
28. VANĚK, M. (1998): Předehra k 17. listopadu; Ekologické demonstrace v Teplicích. In: *Historické studie: K sedmdesátinám M. Otáhalu*. Praha: ÚSD AV ČR.
29. VEDLICH, J. (2009): *Sametová revoluce v Hradci Králové*. Hradec Králové: Garamon.

Tato studie je dílčím výstupem z projektu *Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě*, finančně podpořeného Grantovou agenturou České republiky. Číslo projektu: 13-15049S.

ADDRESS & ©

doc. PhDr. Lukáš VALEŠ, Ph.D.
 Katedra společenských věd
 Vysoká škola evropských a regionálních studií
 Žižkova 6, 370 01 České Budějovice
 Czech Republic
 valesl@centrum.cz

SPOLEČENSKO-POLITICKÁ SITUACE A ČINNOST STRANICKÝCH A STÁTNÍCH ORGÁNŮ NA PÍSECKU V OBDOBÍ OD BŘEZNA DO PROSINCE 1989

Social and Political Situation and Activities of Communist and State Organs in Písek Area
between March and December 1989

Jiří DVORÁK

České Budějovice, Czech Republic

ABSTRAKT: Ve městě Písek na okrese Písek byla politická, společenská a hospodářská situace ve sledovaném období od března do prosince 1989 taková, že téměř nic nenasvědčovalo tomu, že by se v dohledné době schylovalo k jakýmkoliv významnějším změnám. Stávající okresní stranický a státní aparát stále důsledně plnil příkazy krajských nadřízených orgánů. Důležité také bylo, že se každopádně nepouštěl do žádných experimentů, které by měly vybočit z jeho kompetenčního rámce. V tomto období se stále mluvilo o přestavbě a demokracii socialistické společnosti, ovšem zdejší občanská společnost se velice opatrně probouzela ze své letargie. Proto lze říci, že jakákoliv opoziční činnost nebo aktivity organizovaných skupin na Písecku v podstatě neexistovaly. Podobně jako v jiných okresech kraje a státu i zdejší okresní výbor KSČ neustále vyvíjel nátlak na základní stranické organizace, které se měly angažovat v boji proti nezávislým skupinám. Do těchto aktivit KSČ měly také zapojit i širokou veřejnost na závodech, včetně využití různých společenských organizací (ROH, SSM atd.). Doporučenou formou byly různé odsuzující petice (v souvislosti s výročím 21. srpna či akcí Několik vět). Je nutné oprávněně říci, že vůle a chuť většiny lidí, straníků i bezpartijních, zapojit se do podobných akcí (vzdáleně připomínajících 50. léta 20. století) evidentně chyběla. Podobně jako v samotné KSČ značně poklesla aktivita zdejšího okresního výboru SSM a řady jeho základních organizací, které již pracovaly převážně formálním způsobem. Jak postupovaly politické změny u sousedních států socialistického tábora, projevovala se na podzim sílící nervozita stranických orgánů na všech úrovních, což se plně promítlo i do činnosti KSČ po osudném 17. listopadu 1989.

Klíčová slova: Okresní výbor KSČ – Předsednictvo OV KSČ – ONV – Písek – Písecko – SSM – přestavba – opoziční skupiny – 21. srpen – lidové milice (LM)

ABSTRACT: In the town of Písek, the District of Písek, the political, social and economic situation in the observed period from March to December 1989 did not show any signs of some remarkable changes in the foreseeable period. At that time existing Communist Party and state administration still thoroughly fulfilled orders of higher regional authorities. It was also important that no experiments, which would alter their competencies, were performed. In this period, it was still publically spoken about restructuring and democratization of the socialist society, however, the local civic society was very carefully waking up from lethargy. Therefore, we can say that there were no opposition activities or activities of organized groups in the Písek area at all. Similarly, as in other districts of the region and the state, also the local district committee of the Czechoslovak Communist Party (KSČ) was permanently pushing on the elementary organizations of the Party to get engaged in the fight against independent groups. They were to engage the broad public from factories, including the use of various social organizations (ROH – Revolutionary Trade Union Movement, SSM – Socialist Youth Union, etc.) in these activities of the Communist Party. The highly recommended forms were various denouncing petitions (with respect to the anniversary of 21st August or the action

called Několik vět – Several Sentences). It is necessary to say that there was no effort and will of the great majority of people, party members and independent people to get engaged in similar actions (remotely resembling the 1950s). Similarly, like in the Communist Party itself, the activity of the local regional committee of the Socialist Youth Union and its many elementary organizations, which were working in the formal mode, dropped. As the political changes in neighbouring countries of the socialist block were in progress and in autumn the nervousness of the Party bodies on all levels was increasing, this was also seen in the activity of the Communist Party after the fateful 17th November 1989.

Key words: District Committee of Communist Party of Czechoslovakia (OV KSČ, POV KSČ, OKRK) – Presidium of District Committee of Communist Party of Czechoslovakia – District National Committee – Písek – Písek area – SSM (Socialist Youth Union) – restructuring – opposition groups – 21st August – People's Militias (LM)

Cílem mého příspěvku je stručně zmapovat a rámcově analyzovat společensko-politickou situaci a činnost státních a zejména stranických orgánů od března do prosince 1989 jako východiska pro proces nastalých revolučních změn, ke kterým došlo ve městě Písek a v píseckém okrese.¹³ Do konce roku 1989 se politická situace ve státě začala skutečně vyvíjet ve prospěch demokratického zřízení. Po zrušení článku 4. Ústavy a utvoření vlády Národní jednoty byla 10. prosince na Pražském hradě jmenována nová vláda.¹⁴ Stále si musíme uvědomovat, že veškeré písecké události a dění probíhaly v dobové realitě tehdejšího socialistického Československa (ČSSR).¹⁵ Svůj nezanedbatelný vliv měly také události celosvětové,¹⁶ ale největší vliv měl vývoj ve státech střední a východní Evropy,¹⁷ zejména u sousedů. O politickém, společenském a ekonomickém dění v těchto zemích,¹⁸ to samé

¹³ Kolektiv regionálních dějin (1971): *Vývojové etapy revolučního dělnického hnutí na Písecku. Díl I. Období let 1870-1945*. Písek: Oblastní muzeum: Okresní kulturní středisko; DOSTÁL, J. – PROKOP, J. (1975): *30 let budování píseckého okresu nositele Řádu práce*, Písek: Okresní výbor KSČ; ŠINDELÁŘ, J. (ed.) (1981): *60 let práce KSČ na Písecku 1921-1981*, Písek: Okresní výbor KSČ; DOUBEK, F. (1985): *40 let budování okresu Písek nositele Řádu práce*, Písek: Okresní výbor KSČ.

¹⁴ Pod tlakem Občanského fóra a lidu ČSSR byl prezident G. Husák (10.1.1913-18.12.1991) nucen jmenovat novou vládu - „vládu národního porozumění“ v čele M. Čalfou. 10. prosince 1989 (na Den lidských práv, slaví se na počest přijetí Všeobecné deklarace lidských práv Valným shromážděním OSN v roce 1948, byl ustaven dne 4. prosince 1950 na 317. plenárním zasedání Valného shromáždění OSN. Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Den_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1v) prezident ČSSR Gustáv Husák oznámil předsedovi federální vlády abdikaci na svou funkci a z úřadu prezidenta odstoupil. V úřadu prezidenta ČSSR byl od 29.5.1975 do 10.12.1989. Údajně byl v listopadových dnech jedním z tehdejších československých politiků, kteří odmítli situaci řešit násilím, a přispěl tak ke klidnému průběhu převratu. Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Gust%C3%A1v_Hus%C3%A1k.

¹⁵ PULLMANN, M. (2012): *Eroze diktatury v době přestavby, Krize vládnoucích elit a rozpad ideologického konsenzu v Československu (1986–1989)*. *Soudobé dějiny*, č. 2, s. 256–274.

¹⁶ LUŇÁK, P. (1997): *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Libri; VYKOUKAL, J. – LITERA, B. – TEJCHMAN, M. (2000): *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri.

¹⁷ Rudé právo často ve svých komentářích a zprávách provádělo výtky k politickému vedení Polské dělnické sjednocené strany (PSDS) nebo Maďarské socialistické strany (MSS), například v souvislosti s odmítnutím Maďarů pokračovat v již započaté výstavbě společného vodního díla na Dunaji Gabčíkovo – Nagymaros, které bylo z pohledu ČSSR a KSČ jednoznačně negativní.

¹⁸ Polsko (PLR – Polská lidová republika), Maďarsko (MLR – Maďarská lidová republika), Německá

kupodivu ale platilo i o samotném SSSR, přinášel československý tisk v průběhu let 1988 a 1989 poměrně kusé zprávy, navíc většinou i vytržené z celkového kontextu.¹⁹

Současně je nutné si také připomenout předcházející období tzv. předrevolučních změn, které proběhly pod taktovkou tehdy vládnoucí a všemocné Komunistické strany Československa (KSČ).²⁰ Přitom každodenní činnost a vystupování Ústředního výboru Komunistické strany Československa v čele s jeho generálním tajemníkem Milošem Jakešem se vyznačovala velkým optimismem. Takto vyzněla *Zpráva předsednictva ÚV KSČ o činnosti strany po 14. zasedání ústředního výboru a jejích úkolech před XVIII. sjezdem KSČ*, v níž generální tajemník uvedl, že politická situace v zemi je vcelku stabilizovaná a politika KSČ má podporu lidu.²¹

Situace na Písecku pohledem KSČ a státních orgánů

Bohužel to samé plně platilo i pro stranické a státní orgány na Písecku.²² Stále se tak, od aparátu OV KSČ, spoléhalo na to, že pod vedením KSČ postupně došlo k proměně dřívějšího historického Písecka (Prácheňska),²³ které bylo typickou zemědělskou obilnářskou oblastí²⁴ v okres, kde se KSČ podařilo umístit potřebný průmysl, přijatelné služby a infrastrukturu. Po roce 1948²⁵ začala výstavba podniku Jitex Písek²⁶ a byl zřízen podnik Závody pro výrobu

demokratická republika (NDR, též DDR – Deutsche Demokratische Republik).

¹⁹ Tento časový úsek je nerozlučně spojen s obdobím tzv. přestavby („perestrojky“ a „glasnosti“), když došlo v „zemi našeho velkého bratra“ r. 1985 k nástupu M. S. Gorbačova do čela Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) a k začátku stále sílících proměn v Sovětském svazu (SSSR), které se postupně zase přenesly i do ostatních tzv. satelitních států sovětského bloku a uvolnilo cestu k jejich desovětizaci.

²⁰ Proto překvapil mimořádný zájem obyvatel ČSSR o situaci v SSSR. Tehdy byly některé noviny a časopisy (československé i sovětské) těžko k sehnání, staly se nedostatkovým, tzv. podpultovým zbožím. Do této skupiny patřil vedle Týdeníku aktualit časopis Otázky míru a socialismu.

²¹ Byla přednesena soudruhem M. Jakešem na 15. zasedání ÚV KSČ dne 11. října 1989.

²² Státní oblastní archiv Třeboň (SOA Třeboň), Státní okresní archiv Písek (SOkA) Písek, Fond Okresní výbor KSČ Písek (1945-1989), inventář zpracoval Mgr. Jiří Pešta, Písek 2009. Tento fond obsahuje knihy a spisový materiál, zejména činnost volených orgánů, které představují zápisy z jednání předsednictva, výboru a jeho pléna, z konferencí, z kontrolní a revizní komise (OKRK), dále organizační, kádrové a kontrolní činnosti. Nechybí ani členská evidence, ani materiály ukazující ideologickou práci, je uchována i činnost Lidových milic (LM), civilní obrany (CO). Dále tu jsou materiály, které přibližují také činnost Základních organizací KSČ (ZO KSČ), zejména v ZVVZ Milevsko (1974-1988) a v Jitexu Písek (1974-1988), nechybí ani zápisy z městské konference KSČ Písek 1988 atd. Další zajímavé materiály představuje fond Jihočeský krajský výbor Komunistické strany Československa (Jč. KV KSČ).

²³ KOLÁŘ, O. (1991): *Prácheňská otázka a Písek. Tři kapitoly z dějin Prácheňského regionalismu a snah o obnovení Prácheňského kraje*, Písek, s. 3-25 (Materiály byly již jako články otištěny v časopise Výběr z prací členů historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, r. 24, 1987, č. 4, s. 19-25, r. 25, 1988, č. 1, s. 1-16, č. 3, s. 29-34).

²⁴ SOA Třeboň, fond Národohospodářský sbor jihočeský - Praha 1925-1941 (NSJ Praha), inv. č. 40-45, sign. I B 1 a - I B 2 b, kart. č. 12-13 (Venkovské odbory, 1. krajské, 2. okresní, 1924-1941); dále: inv. 54-56, sign. II A 3a - II A 3 c, kart. č. 15-17 (Regionální hospodářství - všeobecně, hospodářsko-politické plánování, požadavky politických okresů, abecedně, 1925-1941); SOA Třeboň, fond Obchodní a živnostenské komory České Budějovice (OŽK ČB) 1850-1950, sign. 18 A, kart. č. 215.

²⁵ BÍLEK, J. (2010): *Utváření politického systému na Písecku 1945-1948*. České Budějovice: Diplomová práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity.

vzduchotechnických zařízení (ZVVZ) v Milevsku.²⁷ Pro rychle narůstající aparát OV KSČ musela být v Písku postavena v ulici Na Výstavišti v polovině 80. let 20. století moderní, leč silně předimenzovaná budova (místními pak nazývaná „KOKOS“ = Komunistický kostel), která prý patřila k největším sekretariátům OV KSČ v ČSSR. Budova byla uvedena do provozu r. 1987.²⁸

Písečtí komunisté na svém 7. zasedání OV KSČ získávají informace Předsednictva OV KSČ o práci Předsednictva OV KSČ a o konání OV KSČ za období 1. 3. 1989 do 30. 4. 1989.²⁹ POV KSČ dne 6. 3. 1989 řešilo na úseku vnitrostranického života Hodnocení vývoje politické situace, postupu stranických orgánů a základních organizací KSČ (ZO KSČ) při zabezpečování závěrů XVII. sjezdu a usnesení ÚV KSČ v okrese Písek v únoru 1989 takto: *„Politickoekonomická situace je i nadále ovlivňována 2. etapou přestavby hospodářského mechanismu a zabezpečováním úkolů souvisejících s přípravou státního plánu na rok 1989. Přes určité zlepšení v komplexní znalosti jednotlivých ukazatelů se tato zatím výrazněji neprojevuje v uzavírání socialistických závazků. Vlastní vnitrostranickou práci ovlivňuje projednávání stanovisek OV KSČ k práci jednotlivých ZO KSČ a postupné přijímání vlastního postupu k ustraňování nedostatků.“*³⁰

Z tohoto textu celkem jasně vyplývá, za použití velmi komplikovaného jazyka, že se nedaří plnit plán a zejména jsou nedostatky v oblasti tzv. socialistické soutěže (SoSo) a v nenaplněnosti uzavíraných závazků. Lidé již byli při jejich uzavírání opatrnější. Pokud OV KSČ hodnotil působení lednových událostí (demonstrací v Praze věnovaných památce Jana Palacha) a opozičních skupin a jejich aktivistů v okrese Písek, dospěl k následujícímu vysvětlení: *„V okrese je v jednoznačné většině odsuzováno nezákonné vystupování*

²⁶ Jitex (akronym ze slov Jihočeské textílie) – nově postavený textilní závod ve městě Písek, který byl založen 3. října 1949 ve spolupráci se závodem Tosta Aš. Za socialismu byl jedním z ukázkových podniků - Národní podnik Jitex Písek. Srov. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jitex>.

²⁷ KOLEKTIV (1973): *Vítězný únor 1948 na Písecku, Písek: Okresní výbor KSČ*. Dne 29. srpna 1948 se v Milevsku začal stavět nový průmyslový areál - závod Janky Radotín. U položení základního kamene se sešla místní politická reprezentace i tehdejší ministr průmyslu Gustav Kliment. O investici se rozhodlo už počátkem roku v kabinetu předsedy vlády Československa (ČSR). Hlavním důvodem (vlády ČSR i KSČ) bylo zavést průmysl i do „venkovských“ oblastí = tzv. hospodářsky slabých krajů (HSK). Od 1. dubna 1958 je název Závody na výrobu vzduchotechnických zařízení (ZVVZ). To vydrží až do roku 1993, kdy se obchodní název mění pouze na ZVVZ a.s. Srov. <http://www.zvvz.cz/zvvz-as/historie/historie-spolecnosti-zvvz.html>.

²⁸ Celá řada dalších zajímavých písemností je také uložena v archivním souboru Národní fronty Čechů a Slováků (NF) – Okresní výbor Písek (1948-1989). Pokud se jedná o dochovaný dobový tisk, je k dispozici materiál novin Zítřek – roč. XI.-XLII. Písek 1960-1990.

²⁹ Státní oblastní archiv Třeboň (SOA Třeboň), Státní okresní archiv Písek (SOKA) Písek, Fond Okresní výbor KSČ Písek (1945-1989), inv. č. 2, sign. I/2, Zápisy ze schůzí okresního výboru KSČ (plénium), Zápisy (17.5.1989-3.12.1989), s. 2. Informace, s. 184, kart. č. 197.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Státní oblastní archiv Třeboň (SOA Třeboň), Státní okresní archiv Písek (SOKA) Písek, Fond Okresní výbor KSČ Písek (1945-1989), inv. č. 2, sign. I/2, Zápisy ze schůzí okresního výboru KSČ (plénium), Zápisy (17.5.1989-3.12.1989), s. 2. Informace, s. 184, kart. č. 197.

*a aktivizace protispolečenských struktur. Vyjadřována je podpora k jejich eliminaci a vlastní přijímané úkoly sledují zamezení jejich působnosti v podmínkách jednotlivých organizací. ZO KSC, pracovní kolektivy, společenské organizace sdružené v Národní frontě (NF) a další se připojují k Provolání ÚV KSC k 41. výročí Vítězného února. K tomu POV KSC uložilo úkoly: tajemníkům OV KSC.*³¹

Protihráči KSC na Písecku

POV KSC dne 17. 4. 1989 projednalo: Hodnocení v měsíci březnu 1989, kde se doslova napsalo: *„Ekonomika okresu se vyvíjí příznivě, až na některé problémy v plnění ukazatele odbytu pro další výrobní spotřebu. Pozitivně jsou plněny úkoly v zemědělství. S rozdílnou účinností politicko-organizátorské práce bylo přistupováno k naplnění cíle ve vyhodnocování účinnosti vlastní stranické práce ZO KSC v návaznosti na Opatření ke zkvalitnění členské základny a stanovení postupu k odstraňování nedostatků vyplývajících ze stanovisek OV KSC k práci jednotlivých ZO KSC. Přes snahu projednat a reagovat na Provolání ÚV KSC ještě v měsíci březnu se tento záměr nepodařilo zcela zabezpečit ve všech ZO KSC. Proto se prodlužuje termín do konce dubna tak, aby nebylo žádné organizace, která by nezaujala stanovisko. K 14. 4. 1989 bylo celkem reagováno ve 390 případech.*³²

Výše uvedený text nepotřebuje žádného dalšího komentáře, je napsán typickou mluvou tehdejší doby, která po autorech textu žádala trochu kritiky či sebekritiky, ale ne moc, tzv. jen přiměřeně, hlavní bylo ukázat, že vím, jak na to lépe, a že zadané úkoly nakonec včas a řádně splníme.³³

Mnohem důležitější byla otázka hodnocení aktuální názorové a politické situace. *„Názorová a politická situace je ovlivňována i vývojem situace v PLR a MLR. ZO KSC požadují podrobnější a pružnější informace k vývoji v těchto zemích. Stranické vzdělávání svým obsahovým zaměřením přispívá k hlubšímu objasňování zásadních otázek, která strana v současném období řeší. Úroveň a kvalita je ale závislá jak na složení posluchačů jednotlivých útvarů, tak i na přípravě a vyspělosti propagandistického aktivu. V tomto učebním roce se osvědčily některé nově zavedené formy a metody práce. Přes určitá pozitiva se ale nedaří v plném rozsahu zabezpečovat všechny závěry 2. zasedání OV KSC, jak ve stranickém, tak i svazáckém vzdělávání. Bude nutno pečlivě připravit závěrečné besedy, zvláště v útvarech pro stranické organizace a plně je využít při přípravě dalšího učebního*

³¹ Tamtéž.

³² SOA Třeboň, SOkA Písek, Fond Okresní výbor KSC Písek (1945-1989), inv. č. 2, sign. I/2, Zápisy ze schůzí okresního výboru KSC (plénium), Zápisy (17.5.1989-3.12.1989), s. 2. Informace, s. 184, kart. č. 197.

³³ Tamtéž.

roku. K tomu POV KSČ uložilo úkoly: tajemníkům OV KSČ. „³⁴

Quo vadis KSČ

Naštěstí se i v Písku, ve městě samém i v okrese, postupně našli občané, kteří začali chápat postupující hroucení socialistického tábora, které na jaře 1989 zahájilo Polsku³⁵ a které pokračovalo Maďarskem, aby v průběhu října zasáhlo i NDR. A přitom právě finále zářijové akce u Velvyslanectví NSR v Praze nešlo před očima, jak pražské, tak i mimopražské veřejnosti utajit, stačilo navštívit Prahu a vše tam bylo možno vidět na vlastní oči.³⁶ Přesto píseční představitelé OV KSČ spoléhali nadále i na deklarovanou podporu společenských organizací Národní fronty ČSSR, zejména Revolučního odborového hnutí (ROH), Socialistického svazu mládeže (SSM),³⁷ Svazu československo-sovětského přátelství (SČSP), Svazu pro spolupráci s armádou (SVAZARM), Socialistické akademie (SAK), Svazu protifašistických bojovníků (ČSPB) atd. „*Pozornost stranických orgánů a základních organizací KSČ (ZO KSČ) v měsíci červnu 1989 byla v hodnocení období zaměřena na naplňování usnesení Předsednictva ústředního výboru KSČ (PÚV KSČ) a OV KSČ k výročním členským schůzím (VČS) a konferencím KSČ, dále na naplňování závěrů 7., 9. a 23. zasedání OV KSČ a z hlediska seznamování se i závěrem 14. zasedání ÚV KSČ. Názorová hladina v okrese je nadále ovlivňována především vývojem vnitřních záležitostí, ale i vývojem celé společnosti.*“³⁸

Co se mělo, podle komunistů v této době, kdy stále většímu počtu obyvatel (včetně mnohých komunistů) státu začínalo docházet, že v ČSSR evidentně končí jedna společenská éra, právě proto, že co se odehrávalo u našich sousedů, se nakonec, dříve či později, promítne i do života československé společnosti, udělat? Na tuto zcela logicky vyplývající a neodbytně se vnucující otázku, na co tehdy sázely vedoucí struktury strany a státu je snad možno použít následující řádky autentického materiálu OV KSČ Písek. „*Nejvíce ji (názorovou hladinu*

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Polská opozice ovládla Senát a získala také převahu v Sejmu. Proto mohla jmenovat svého zástupce Tadeusze Mazowieckého prvním nekomunistickým premiérem v Polsku po 2. světové válce.

³⁶ NDR ještě začátkem října (7.) oslavila 40. výročí svého vzniku, aby vzápětí pokračoval její nezadržitelný zánik, který také představoval masový odchod jejích občanů z Maďarska přes Rakousko (z 9. na 10. září 1989). Později následoval odchod z ČSSR (kde se občané NDR v počtu asi 4 000 soustředili na Velvyslanectví NSR v Praze, Lobkovický palác), aby po týdnech čekání na území ambasády (kde došlo k neuvěřitelné koncentraci = „natěsnání“ lidí) vlakem do Německé spolkové republiky (NSR, BRD), ovšem, jak zněla dohoda obou německých států, přes území NDR. V okolních ulicích okolo velvyslanectví NSR zůstávaly po uprchlících opuštěná vozidla, zejména auta východoněmecké výroby – wartburgy a trabanty. Zprávu jim přišel osobně na půdu ambasády oznámit dne 30. září 1989 ministr zahraničních věcí NSR Hans-Dietrich Genscher. Srovnej: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-1-deska-upominajici-obsazeni-nemeckeho-velvyslanectvi-uprchliky-z-ndr-v-praze-na-podzim-1989>.

³⁷ VANĚK, M. (ed.). (2002): *Ostrůvky svobody: Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Votobia – Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

³⁸ SOA Třeboň, SOkA Písek, Fond Okresní výbor KSČ Písek (1945-1989), inv. č. 2, sign. I/2, Zápisy ze schůzí okresního výboru KSČ (plénium), Zápisy (17.5.1989-3.12.1989), s. 2. Informace, s. 116-117, kart. č. 197.

v okrese) ovládají nedostatky v organizačním a materiálovém zabezpečení úkolů státního plánu a nedostatky v naplňování oprávněných potřeb na vnitřním trhu. Dále jsou to otázky působící v jednotlivých místech i celostátního významu.“³⁹ Přitom není tak úplně jasné, co se tím vlastně skutečně myslelo. KSČ také hodnotila působení opozičních skupin a jejich aktivistů v okrese Písek následovně: „V okrese Písek nepůsobí žádná opoziční skupina, i když se projevíly jednotlivé znaky navázat na činnost nelegálních struktur. Zvláště vhodnými formami působit na ovlivňování postojů a názorů mládeže. K tomu využít všech forem působnosti kultury a vůbec volného času mládeže.“⁴⁰

Co podle vedoucích komunistů okresu v této době, kdy většině soudně a logicky uvažujících lidí bylo jasné, že již pomalu končí jedna společenská éra a že tento fakt rozhodně zasáhne i do života naší společnosti, tedy i do života každého jejího člena, co se mělo z pohledu KSČ a jejích členské základny udělat, aby se odvrátila blížící se pohroma? Zde je jejich odpověď. „Přestože je soustavně sledována politická situace v okrese, je nutno neustále zkvalitňovat její vazbu a upravovat účinná opatření směřující k získávání obyvatel okresu pro současné úkoly. K tomu POV KSČ uložilo úkoly: (všem) tajemníkům OV KSČ.“⁴¹

Je pochopitelné, že v tomto plnění úkolů se KSČ dostávalo plné podpory od státních orgánů, zejména od Národních výborů všech stupňů. K tomu v průběhu roku 1989 posloužila podpisová kampaň, která zcela mylně dovedla představitele KSČ ke špatnému vyhodnocování skutečné celospolečenské situace. Zcela formální a konformní podpisové akce pracovních kolektivů a společenských skupin, odsuzující vystoupení a aktivizaci opozičních struktur,⁴² tak relativně opět ukolébala bdělost odpovědných tajemníků KSČ. To vše evidentně platilo zejména ve vztahu ke stále sílící iniciativě „Několik vět“. Podle dostupných informací KV KSČ v Českých Budějovicích podepsalo v rámci celého Jihočeského kraje, který tehdy zahrnoval osm okresů: České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Pelhřimov, Písek, Prachatice, Strakonice, Tábor, do začátku září 1989 pouze 60 osob, jako distributoři podpisových archů bylo zjištěno celkem 7 osob a rozšiřovatelé letáků pak pouze 3 osoby. Z toho celkem vyplývá, že krajský stranický orgán tuto iniciativu v žádném případě nepodceňoval a nastalou situaci kolem „Několika vět“ pravidelně vyhodnocoval na úrovni všech okresů.⁴³

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Cílem podpisových akcí bylo odsouzení lednových demonstrací v Praze (tzv. Palachův týden) a především o iniciativu Charty 77 „Několik vět“, které nejintenzivněji probíhalo v průběhu července až srpna 1989.

⁴³ SOA Třeboň, fond JKV KSČ Č. Bu., kart. č., zápis z 31. schůze předsednictva KV KSČ 7. 9. 1989, s. 46.

Hodnocení politické situace na Písecku POV KSČ

Pokud jde o politickou situaci v měsíci červenci na okrese Písek, POV KSČ ji hodnotilo následovně: „*Politickoekonomická situace byla výrazně ovlivněna průběhem dovolených, což se projevilo i v nižší schůzové činnosti stranických organizací. Trvalé úsilí o zabezpečení úkolů státního plánu výbory ZO KSČ včetně konaných členských schůzí (ČS) projednaly dosažené výsledky za I. pololetí 1989. Značná pozornost je věnována reagenci na Provolání PÚV KSČ k 41. výročí Vítězného února a výzvě „Několik vět“. Názorová hladina je dále ovlivňována celkovou situací v letní turistické sezóně, úrovni zásobování vnitřního trhu a v neposlední řadě pronikajícími fámami o zdražování základních druhů potravin. K tomu POV KSČ uložilo úkoly: tajemníkům OV KSČ.*“⁴⁴ Je zajímavé, že samotný OV KSČ v Písku byl ve svých zasedáních zcela v trendu tehdejší doby. Jeho 7. zasedání proběhlo 17. května 1989 na OV KSČ v Písku, jeho 8. zasedání se konalo 30. června tamtéž, 9. zasedání proběhlo až 22. září tamtéž, což je rozdíl skoro tří měsíců.⁴⁵

Z výše uvedeného vyplývá, že komunistům evidentně chyběl realističtější přístup a správné chápání ke vzniklé situaci, že převládala stagnace a vyčkávání, což nás ale, především vzhledem k povaze a systému komunistické moci ve státě, nesmí překvapit. KSČ skoro vše a všechno ovládala ze svého ústředí, kde sice formálně platil systém tzv. demokratického centralismu, kdy ti zdola si tzv. demokraticky volili své výše představené, kteří je zase v rámci pyramidálního způsobu centrálně (a rozhodně ne demokraticky) řídili.⁴⁶

To vše dokazuje i zachovaný materiál Okresní konference KSČ v Písku konané ve dnech 16. a 17. dubna 1988 nesoucí název „Za důsledné plnění závěrů XVII. sjezdu KSČ.“ Rozvoj vnitřního života okresní stranické organizace Písek byl ale striktně omezen i tím, že mnohé materiály sloužily jen pro vnitrostranickou potřebu delegáta okresní konference KSČ v Písku. Použité písemnosti doslova uvádějí: „*Materiál, který dostáváš, slouží pro Tvou potřebu delegáta okresní konference KSČ v Písku, která se koná ve dnech 16. a 17. dubna 1988. Po skončení jednání ponech materiál na stole. Obsah materiálu ukazuje vývoj stranické organizace v období 1986-1987. Očekáváme, že jak při jednání, tak zejména při realizaci*

⁴⁴ SOA Třeboň, SOkA Písek, Fond OV KSČ Písek (1945-1989), inv. č. 2, sign. I/2, Zápisy ze schůzí okresního výboru KSČ (plénium), Zápisy (17.5.1989-3.12.1989), s. 117, kart. č. 197.

⁴⁵ Tamtéž. Program zasedání okresního výboru KSČ se většinou skládal z tohoto postupu: 1) Zahájení, 2) Zpráva Kontrola plnění závěrů 3. zasedání ÚV KSČ a 5. zasedání OV KSČ z roku 1986 z hlediska komplexního rozvoje příštího života strany, zvyšování aktivity a úrovně práce orgánů a organizací v podmínkách přestavby a rozvoje socialistické demokracie, 3) Diskuze, 4) Schválení usnesení, 5) Závěr.

⁴⁶ SOA Třeboň, SOkA Písek, Fond OV KSČ Písek (1945-1989), inv. č. 2, sign. I/3, Zápisy z okresních konferencí KSČ (1988-1989), kart. č. 207. Srov. Materiál Okresní konference KSČ v Písku konané ve dnech 16. a 17. dubna 1988. Podklady pro jednání Okresní konference KSČ 16. a 17. dubna 1988.

usnesení okresní stranické konference aktivně přispěješ k úspěšnému plnění všech úkolů, k neustálému zkvalitňování práce strany a k dalšímu rozvoji naší socialistické společnosti. – Předsednictvo OV KSCČ v Písku.“⁴⁷ Toto je jasným důkazem toho, že delegáti (městské, okresní, krajské) konference mohli dočasně získat potřebné informace, které si ale nesměli odnést domů a dále je šířit a které byly, většinou pro řadového člena KSCČ, ne vždy přístupné, o bezpartijní většině obyvatelstva raději ani nemluvě.⁴⁸ Když do toho ještě započteme plánovitou systematickou výchovu a neustálé proškolení všech vedoucích stranických kádřů,⁴⁹ nesmíme se vůbec divit tomu, že převažující a tím i určující část výkonných pracovníků, kteří patřili do nižších stupňů vedení KSCČ, chovala se věrně a vždy napodobovala své vyšší nadřízené, aby tzv. nijak nevybočovala z řady = jednotné linie KSCČ.⁵⁰

Tento zatím ještě tzv. stále fungující styl práce, chování a jednání přetrvával i na okrese Písek, a to jak u řídicích složek KSCČ, tak také u státní správy – národních výborů všech stupňů – místních, městských, okresních a krajských (MNV, MěNV, ONV, KNV). Důkazem tohoto tvrzení jsou i tyto věty: „*Na úseku Národní fronty a národních výborů POV KSCČ dne 4. 9. 1989 projednalo: Kontrolní zprávu o naplňování usnesení pléna ONV z 2. září 1989 k tvorbě a ochraně životního prostředí, podíl MV a společenských organizací. Plenární zasedání ONV a MV základního stupně přijaly program tvorby a ochrany životního prostředí pro 8. a 9. pětiletku. Daří se realizovat a připravovat stavby čistíren odpadních vod a rozšiřovat zásobování obyvatelstva pitnou vodou. Nevyužité rezervy jsou zatím ve vzdělávání a uvědomování občanů, počínaje školním věkem, ale i dospělé populace v chápání a v přístupech k životnímu prostředí, k možnostem jeho zlepšení. K tomu POV KSCČ uložilo úkoly: předsedovi ONV, tajemníkovi OV NF, předsedovi Okresní odborové rady (OOR), redakci Zítřek, komunistům v komisích ONV.*“⁵¹

Vůdčí elity a nomenklaturní kádry KSCČ tak zřejmě vycházely z dobově již zcela nereálných předpokladů, že s „reálným socialismem“ v té jeho stávající podobě a tehdy uplatňované řídicí a vedoucí silou československé společnosti, se převážná většina obyvatelstva naprosto ztotožňuje, a že proto nikdy nedopustí jeho úplné odstranění.⁵² Vůbec nebrala zřetel na jeho tzv. dílčí nedostatky a vleklé, dlouhodobě neřešené a odkládané

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ SMETANA, V. – HÁJKOVÁ, D. – KUČERA, J. – SUK, J. – ŠRÁMEK, P. – TŮMA, O. (2013): *Historie na rozcestí. Jak mohly dopadnout osudové chvíle Československa*. Brno: Barrister & Principal.

⁴⁹ DURMAN, K. (1996): *Útěk od praporů*, Praha: Karolinum.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ SOA Třeboň, SOKA Písek, Fond OV KSCČ Písek (1945-1989), inv. č. 2, sign. I/2, Zápisy ze schůzí okresního výboru KSCČ (plénum), Zápisy (17.5.1989-3.12.1989), s. 117, kart. č. 197.

⁵² MOŽNÝ, I. (1993): *Proč tak snadno*. Praha: Slon; SUK, J. (2003 a 2009): *Labyrintem revoluce. Aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize (od listopadu 1989 do června 1990)*. Praha: Prostor.

problémy, o kterých tvrdila, že zná jasné postupy a že je přirozeně, pozvolným vývojem, nejen administrativně, umí stranicky a efektivně odstranit (pochopitelně v duchu demagogického hesla: „Strana má na všechny problémy a zlořády pohotové a úspěšné řešení“) a vše v celém státě bude zase již trvale v nejlepším pořádku. *„Po stereotypních letech tzv. budování socialismu pod vedením Komunistické strany Československa, jejichž odkaz se zrcadlí i v minulých stránkách městské kroniky, nastalo na jedné straně radostné a na straně druhé těžké procitnutí našeho lidu z letargie komunistické nadvlády, která po 40 let udržovala svojí totalitou náš lid v nesvobodě a ponížení. Jen úzká část obyvatelstva se za ta léta mohla vyhřívat na výsluní „socialistického zřízení“ a svého postavení v nomenklatuře KSČ také plně využívala.“*⁵³

Výročí 21. srpna 1989

Blížilo se, KSČ vždy, na všech stranických úrovních a v celém státě, silně sledované a zajišťované již 21. výročí 21. srpna 1968, kdy invaze (stále ještě komunisty v ČSSR nazývaná „internacionální pomoc“) pěti armád států Varšavské smlouvy (SSSR, Bulharska, Maďarska, NDR, Polska) udusila „Pražské jaro“ a zahájila proces tzv. normalizace.⁵⁴ Je proto možné říci, že i na úrovni místních elit KSČ, a Písecko nebylo výjimkou, se stále více začala opakovat otázka a s ní spojený strach, zda někdy již v blízké budoucnosti zase nedojde k možné rehabilitaci a následnému začlenění těch vyloučených příslušníků KSČ po roce 1968 zpět do strany. Svou roli zde sehrávala tzv. mystika čísel a významných roků československých dějin končících na 8 či na 9. *„Proto rok 1989, zvláště jeho závěr, patřil vedle roku 1945, 1948 a 1968-9 mezi nejvýraznější mezníky našich dějin, spadajících do II. poloviny 20. století. Po výrazném nástupu epochy „rozvoje socialismu“ v roce 1945 a nastolení komunistické diktatury v roce 1948, utužené v 50. letech a zejména po vpádu sovětských okupantů do naší vlasti v roce 1968, došlo poprvé po 44 letech v roce 1989 z vůle lidu k opravdovému nastolení demokratického systému. V něm se nebudou a neměly by se*

⁵³ JÍŠA, Z. (1991): *Rok 1989. Kronika města Písku 1986-1990*, Písek: Kronika města Písku 1986-1990, s. 1-3. Za pomoc při získání této zajímavé informace velice děkuji panu Mgr. Zdeňku Dudovi, pracovníkovi novodobých dějin Oddělení společenských věd Prácheňského muzea v Písku.

⁵⁴ JÍŠA, Z. (1991): *Rok 1989. Kronika města Písku 1986-1990*, Písek: Kronika města Písku 1986-1990, s. 1. *„Proto i slova bývalého gen. tajemníka ÚV KSČ a prezidenta ČSSR Gustáva Husáka znějící v novoročním projevu a vychvalující aktivitu a iniciativu našeho pracujícího lidu a mládeže a jejich šťastný život v naší socialistické společnosti se stala při vstupu do Nového roku jen pustými frázemi, když poznamenal: „... Cílem naší socialistické společnosti je všestranný rozvoj člověka, zajištění jeho životních a sociálních jistot, důstojného postavení jako hospodáře v naší zemi ...“ K jak hluboké a propastné devastaci našeho státu na úseku ekonomickém, ekologickém a duševním došlo za jeho vlády a za pomoci KSČ a sovětské okupace se den ode dne přesvědčují miliony našich občanů. Jak těžkých zločinů na nepoddajných občanech se dopouštělo totalitní vedení strany, státní bezpečnosti i sovětské KGB, to postupně teprve nyní vyplouvá na denní světlo.“*

nadále omezovat především lidská práva a svoboda myšlení.“⁵⁵ Jasnou odpovědí byl postoj určující většiny členů KSČ, a to nejen z ústředního výboru, že zatím jakákoliv revize Pražského jara vůbec není možná a nepřichází v úvahu a že stále plně platí závěry publikované a prosazované v Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ z r. 1970.⁵⁶ Především Ústřední výbor KSČ vždy jednoznačně odmítal všechny pokusy o přehodnocování událostí let 1968 a 1969 vedoucí tímto směrem. Ovšem probíhající situace a události z Polska a Maďarska hovořily zcela jinou řečí.⁵⁷ Představitelům KSČ nezbylo nic jiného, než stále a vytrvale apelovat na nejvyšší představitele SSSR, aby ani oni nepřipustili podobné řešení, které by mělo pro komunisty a komunismus v ČSSR evidentně velmi negativní dopady. Generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš při rozhovoru s generálním tajemníkem KSSS Michailem Gorbačovem a ministrem zahraničních věcí SSSR Eduardem Ševarnadzem na společné schůzce v Moskvě v lednu roku 1988 tento jasně negativní názor a postoj československých komunistů na Pražské jaro jednoznačně formuloval. Z toho jasně vyplývá ta okolnost, že ani na Písecku nemohli zdejší vedoucí komunisté připustit možnost nějakého nového výkladu jednadvacet let starých událostí, základem a nepřekročitelným dogmatem pro všechny stále zůstávalo Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti.⁵⁸

Události z NDR se přenášejí i do ČSSR

V říjnu 1989, hned po pompézních oslavách 40. výročí vzniku NDR proběhách 7. října, vyvrcholil tlak občanských nepokojů a demonstrací v NDR. Již od září probíhaly ve východoněmeckých městech (Lipsko, Berlín, Drážďany, atd.), manifestace nespokojených obyvatel. Když pak došlo k otevření polských hranic pro žadatele o politický azyl z NDR, nakonec to vše, ve svém součtu, vedlo k pádu vlády E. Honeckera a vládnoucí Sozialistische Einheitspartei Deutschlands (SED) a k otevření všech hraničních přechodů na ostře hlídané a zabezpečené německo-německé hranici, mezi východním a západním Německem.⁵⁹ Tím se

⁵⁵ Tamtéž, s. 1.

⁵⁶ Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti schválil ÚV KSČ 10. prosince 1970 a v jeho duchu probíhala normalizace v ČSSR. VANĚK, M. – URBÁŠEK, P. (2005): *Vítězové? Poražení? Životopisná interview*. Díl 1, *Disent v období tzv. normalizace*. Díl 2, *Politické elity v období tzv. normalizace*. Praha: Prostor.

⁵⁷ OTÁHAL, M. (1994): *Opozice, moc, společnost*, Praha: Maxdorf; GJURIČOVÁ, A. – KOPEČEK, M. – ROUBAL, P. – SUK, J. – ZAHRADNÍČEK, T. (2011): *Rozdělení minulostí. Vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. Praha: Knihovna Václava Havla; HOPPE, J. – SUK, J. (2008): *Dvojí identita Klubu angažovaných nestranníků. Před invazí 1968 a po pádu komunismu 1989*, Praha: Euroslavica.

⁵⁸ Srov. např. Nový život, 18. 8. 1989. V českobudějovickém týdeníku Nový život je (na svou dobu) zajímavý článek „Odpověď dalo až Poučení“.

⁵⁹ Srov. VYKOUKAL, J. – LITERA, B. – TEJCHMAN, M. (2000): *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*, Praha: Libri. Pád SED a Honeckerova režimu byl (a bude vždy) spojován s pádem nejznámějšího symbolu celé studené války = berlínské zdi v listopadu 1989.

uzavíral okruh politických změn kolem ČSSR.⁶⁰ To už muselo být většině obyvatelstva země jasné, o komunistech nemluvě, že jde o jistou připomínku blížících se změn, které musí, dříve či později, dorazit i do Československa. Bez větších problémů proběhly 28. října 1989 vzpomínky na 71. výročí vzniku samostatného Československa. Bylo tomu tak v Písku i na Písecku. Jako názornou ukázkou uvádím přepis z Úvodu Zápisu kroniky Městského úřadu v Písku za rok 1989: *„Proto rok 1989, zvláště jeho závěr, patřil vedle roku 1945, 1948 a 1968-9 mezi nejvýraznější mezníky našich dějin, spadajících do II. poloviny 20. století. Po výrazném nástupu epochy „rozvoje socialismu“ v roce 1945 a nastolení komunistické diktatury v roce 1948, utužené v 50. letech a zejména po vpádu sovětských okupantů do naší vlasti v roce 1968, došlo poprvé po 44 letech v roce 1989 z vůle lidu k opravdovému nastolení demokratického systému. V něm se nebudou a neměly by se nadále omezovat především lidská práva a svoboda myšlení. Tím převratným mezníkem poslední doby se stal v tomto roce 17. listopad 1989, kdy z iniciativy naší mladé generace - zejména studentů – a po sjednocení našeho lidu na bázi Občanského fóra a představitelů pronásledované „Charty 77“, byla komunistickému vedení pokojnou tzv. „sametovou revolucí“ vyrvána veškerá moc a lidu tohoto státu bylo umožněno nastoupit cestu k demokratickému zřízení. Listopadové a následné události už byly jen vyvrcholením otevřeného boje, který v našem státě ilegálně probíhal*

⁶⁰ Srov. <http://www.novinky.cz/domaci/349047-trabanty-podnikly-spanilou-jizdu-prahou.html>. Staré trabanty, wartburgy a žigulky projely v pondělí (29.9.2014) odpoledne pražskou Malou Stranou. Spanilou jízdou připomněly exodus tisíců obyvatel komunistické NDR na Západ, který se uskutečnil před 25 lety přes tehdejší západoněmecké velvyslanectví v Praze. Zatímco v roce 1989 zaplavily Prahu stovky trabantů, v pondělí dorazily na ambasádu jen čtyři. (Novinky 29.9.14 / 20:26 – Praha). V jednom z „bakeliťáků“ přijel Čech Martin Švamberg z Lysé nad Labem. „Když jsme si to auto koupili, tak jsme mysleli, že to bude normální tuctové auto, jakých v té době byla spousta. Až pak jsme poznali, že to auto je z roku 1989,“ řekl hrdý majitel. Původního německého vlastníka, který ho pravděpodobně zanechal v Praze při svém útěku, se mu dohledat nepodařilo. Zná ale další české milovníky trabantů, kteří jezdí auty, jejichž majitelé prchli na Západ. Trabanty před německou ambasádou v Praze. „Znám minimálně dva a ti dneska odmítli přijet s tím, že si myslí, že to není vhodné, aby jim náhodou to auto nezabrali,“ poznamenal s úsměvem. Peníze do nového začátku. Werner Tetmeyer byl jedním z tisíců lidí, kteří utkali za svobodou přes Prahu. Do města tehdy ze svého bydliště u Baltského moře přijel ve wartburgu a posléze ho za 200 západních marek prodal neznámému zájemci za plotem ambasády. „Chtěl koupit trabanta, ale já mu říkal, že žádného nemám, zato mám wartburga a 200 marek bylo dobrých. Měl jsem tak kapitál do začátku,“ řekl pamětník slavného projevu západoněmeckého ministra zahraničí Hanse-Dietricha Genschera na balkóně velvyslanectví, v němž 4000 uprchlíků oznámil, že jejich cesta na Západ je volná. Tetmeyer se nakonec usadil nedaleko bavorského Fürthu a tentokrát do Prahy přijel v modrém trabantu. „Ten ale patří synovi, já jsem ho jen montoval,“ zdůraznil muž, který v roce 1989 tři týdny přespával na schodech uvnitř Lobkovického paláce, než se jedním z prvních „vlaků svobody“ dostal do západního Německa. Velvyslanec si jízdu pochvaloval. V nejstarším exempláři trabantů dorazil na ambasádu německý velvyslanec Arndt Freytag von Loringhoven. „Byl to úžasný pocit, ještě nikdy jsem trabantem nejel,“ přiznal rodák z Mnichova. Během jízdy se mu prý v hlavě vybavovaly obrázky staré 25 let. Ačkoli spanilou projížďku trabantů absolvovaly pouze čtyři z původně ohlášených dvou desítek vozů, byl velvyslanec spokojen. „Ještě očekáváme pár dalších a hlavně tu máme mimořádně hezké exempláře. Jeden dokonce s originální východoněmeckou espézetkou,“ pochvaloval si velvyslanec. V úterý si události z konce září 1989 na západoněmecké ambasádě v Praze připomene tehdejší spolkový ministr zahraničí Hans-Dietrich Genscher, současný šéf německé diplomacie Frank-Walter Steinmeier nebo saský premiér Stanislaw Tillich. Do Prahy má přijet také asi 150 tehdejších uprchlíků z NDR. Novinky, ČTK.

v různých tzv. disidentských skupinách, mezi inteligencí o většinu národa již od prvních měsíců nového roku. Byl to boj mezi komunistickou mocí podporovanou rozsáhlou sítí Státní bezpečnosti a mezi demokraticky smýšlejícím obyvatelstvem, uvědomovaným různými demokratickými skupinami a iniciativami a soustavným vysíláním zahraničního Hlasu svobodné Evropy, jemuž denně naslouchaly miliony našich obyvatel.“⁶¹

Pražský 17. listopad 1989

Události tak nezadržitelně spěly k měsíci listopadu. Týdeník pracujících okresu Písek Zítřek⁶² tehdy napsal: „*Jak jsme již naše čtenáře informovali, uctili okresu a zástupci pracujících kolektivů, v rámci oslav sedmdesátého druhého výročí Velké říjnové socialistické revoluce (VŘSR) a zahájení Měsíce československo-sovětského přátelství, památku K. Gottwalda v jeho píseckém pietním areálu. K události se vracíme našimi snímky.*“⁶³ Na titulní straně se objevuje např. článek Anny Šantorové, vedoucí tajemnice OV SAK: „*Dost prostoru pro lektorskou angažovanost.*“⁶⁴

Zvýšená bdělost pracovníků aparátu KSČ panovala i v souvislosti se svatořečením Anežky Přemyslovny v Římě 12. listopadu papežem Janem Pavlem II. Na tuto akci, kromě oficiální vládní delegace, odjelo z ČSSR cca. 8 tisíc věřících. Vzhledem k opatřením při vydávání potřebných výjezdních doložek to byl mimořádně vysoký počet účastníků.⁶⁵ Následoval pátek 17. listopadu 1989, kdy v Praze došlo od KSČ oficiálně povolené manifestaci SSM k uctění památky událostí 17. listopadu 1939. Tehdy nacisté v Protektorátu nechali uzavřít české vysoké školy, popravili 9 studentských představitelů a dalších 1.200 jich poslali do koncentračního tábora Sachsenhausen. Již v r. 1941 byl 17. listopad vyhlášen Mezinárodním dnem studentstva.⁶⁶ Právě k uctění této památky se na Vyšehradě sešly tisíce

⁶¹ JÍŠA, Z. (1991): *Rok 1989. Kronika města Písku 1986-1990*, Písek: Kronika města Písku 1986-1990, s. 1. Celá jeho práce je pro rok 1989 uvedena následovně: „*Motto: Podstata svobody člověka je ve spravedlivých zákonech. J. J. Rousseau. Jako kronikář města Písku jsem si vědom, že podchytit objektivně a vylíčit tak převratné a významné události, které se v politickém, společenském a hospodářském životě našeho města odvíjely v roce 1989, nebude pro mne tak snadné.*“

⁶² Zítřek – Týdeník pracujících okresu Písek, nositel Řádu práce. Vydává OV KSČ a ONV v Písku. Heslo: „*Leninskou cestou za další rozvoj socialismu a naší vlasti.*“ Cena 50 hal. Neustránkované. Vycházel vždy ve čtvrtek.

⁶³ Zítřek, roč. XLI. čís. 47, 16. listopadu 1989, (s. 2). Souběžně se objevují tyto články: „*Nad návrhem nových stanov, Setkání představitelů okresu a mládeže, Okamžitě plnit přijatá usnesení, Působnost nového zákona v bytovém družstevnictví, Bohatý program Měsíce přátelství.*“

⁶⁴ Zítřek, roč. XLI. čís. 46, 9. listopadu 1989, (s. 1), následují články „*Ze života KSČ*“ a „*Z výroční schůze komunistů píseckého závodu Pozemních staveb.*“

⁶⁵ Dokonce i oficiální tisk musel věnovat události patřičnou pozornost. Srov. např. Svobodné slovo, 13. 11. 1989.

⁶⁶ Pro policejní teroristickou akci nacistů (Sonderaktion Prag vom 17. November 1939) proti českým vysokým školám a vysokoškolskému studentstvu bylo záminkou vystoupení vysokoškolských studentů 15. 11. při pohřbu medika Jana Opletala. V rozmezí od 3,30 hod. do 7,45 hod. přepadli nacisté 17. 11. 1939 šest největších studentských kolejí v Praze (Hlávkovu, Masarykovu, Hradčanskou, Švehlovu, Kolonku na Letné a Novou kolej v Dejvicích). Ještě ten den v jízdnárně ruzyňských kasáren došlo k popravě 9 funkcionářů studentských spolků v Praze (J. Adamec, J. Černý, M. Frauwirth, dr. J. Klíma, B. Koula, dr. J. Matoušek, dr. J. Skorkovský,

studentů. Po ukončení oficiální části jich značná část zamířila na Národní třídu, kde proti nim krvavě zasáhla jednotka Pohotovostního oddílu VB.⁶⁷ Z filmu Jana Svěráka „Kolja“ (ČR, 1996) je např. dobře znám dialog houslisty Houdka a Františka Louky: „*Studenti skandovali: „Máme holé ruce“ a zpívali státní hymnu, ale přesto byli surově zbiti. V mezinárodní den studentstva tekla v Praze krev. „Nerad bych se mejlil, Franto, ale vypadá to, že to právě prasklo“.* „*Prosim tě, mlátěj lidi po hlavách“.* „*Studenti pražských vysokých škol vyzývají všechny spoluobčany, aby se k jejich protestu připojili.*“ *Už je to tak. Ucho se utrhlo. A u toho bysme měli bejt, kamaráde. Dej na mě, už je to tady.*“⁶⁸

Pražské události pak nastartovaly následnou reakci obyvatel Československa, která nakonec vyústila v pád vlády jedné strany.⁶⁹ Pro nezbytně potřebnou a velmi zajímavou komparaci uvedeme, jak události v Písku r. 1989 výstižně popisuje písecký historik Jiří Prášek: „*Hodnotit, ale i popisovat události závěru tohoto desetiletí v Písku je velmi těžké. Doba k tomu je nejméně příznivá. Z některého hlediska je to příliš brzo, z jiného zase příliš dlouho! Ponecháme toto období našich národních dějin – tzv. sametovou revoluci – zkoumání a hodnocení historikům, kteří budou mít možnost opatřit dostatečné podklady a budou oproštěni od zachovávání ochrany práv tehdy žijících osobností a omezme se na několik údajů. Když v pátek 17. listopadu 1989 večer bezpečnostní zásahové jednotky potlačily v Praze studentskou demonstraci, dozvěděla se to řada místních z hojně poslouchaných zahraničních stanic a tyto informace se rychle šířily dál. Masovému rozšíření na pracovištích bránil jen probíhající víkend.*“⁷⁰

Toto je velmi důležitý postřeh, který sehrál velmi podstatnou roli, zejména při vyhodnocení pražských událostí z pozice KSČ, zejména v krajích a okresech. Ani ona nereagovala potřebně pružně, víkend na tom sehrál svou určitě nezanedbatelnou roli.

V. Šafránek, J. Weinert). Byla to první poprava podle směrnice o tzv. zvláštním zacházení (SB = Sonderbehandlung) na území protektorátu. Celkem bylo v koncentračním táboře Sachsenhausenu (Oranienburgu) uvězněno na 1.200 českých vysokoškoláků (starších 20 let). V českých zemích bylo uzavřeno 10 vysokých škol a samostatných fakult, přičemž původně měly být protektorátní české vysoké školy uzavřené jen na 3 roky. Ale již od samého počátku bylo jasné, že je nacisté nechtějí znovu otevřít, protože všechny jejich budovy, koleje, veškerý inventář a majetek zabrali a proměnili je ihned v kasárny, v úřady okupačních orgánů, ve vězení (např. Brno – Kounicovy koleje) a některé přidělili německým vysokým školám.

⁶⁷ BROD, T. a kol. (1999): *Proč jsme v listopadu vyšli do ulic*, Brno: Doplněk.

⁶⁸ Film Jana Svěráka „Kolja“ (ČR, 1996), dialog houslisty Houdka a Františka Louky.

⁶⁹ KREJČÍ, O. (1994): *Proč to prasklo aneb Hovory o demokracii a „sametové revoluci“*, Praha.

⁷⁰ PRÁŠEK, J. (1999): *Písecké XX. století*, Písek: J & M, s. 152-155, zde s. 152.

Začátek revolučního hnutí v Písku

A právě do této stále ještě relativně poklidné víkendové situace v Písku aktivně zasáhl pan Ivan Úlehla,⁷¹ který o tom sám napsal: „*Po víkendu prožitém v rušných pražských událostech a demonstracích jsem v neděli 19. 11. přivezl výzvu studentů DAMU a výzvu divadelníků k protestní stávce, v níž byla výzva ke generální stávce 27. 11. 1989. Tuto výzvu jsem rozepsal a vyvěsil na budovu Stálé divadelní scény v Písku. Do rána byla stržena a divadlo přestalo hrát, nikoli, že by se připojilo ke stávce divadel, ale proto že bylo na příkaz ONV – OV KSČ uzavřeno pro veřejnost.*“⁷²

Jenže vývoj situace v neprospěch KSČ a jejích vedoucích představitelů se již nedal zastavit,⁷³ a to i přes veškeré usilování píseckého OV KSČ a ONV a jejich představitelů. To platilo jak pro celé území státu,⁷⁴ tak i pro Písecko a jeho centrum město Písek. „*Bylo tomu tak i v našem okrese a zejména okresním městě, kde se na pracovištích šířily zprávy o brzkém pádu komunistického režimu a totality a kde pozvolna vznikaly buňky odpůrců KSČ, sympatizující s výzvou Charty 77 nazvanou „Několik vět“, vyzývající v červenci a srpnu 1989 národ k přímé konfrontaci s vedením socialistického zřízení formou dialogu. Množily se tvrdé zákroky StB, SNB a Lidových milicí proti tzv. nezákonným manifestacím a shromážděním mládeže i lidu k výročí upálení Jana Palacha, proti okupaci ČSSR Sovětskou armádou v r. 1968 apod. I když na Písecku a v našem městě k takovým akcím nedocházelo, stále více narůstal počet osob, které se veřejně přihlašovaly k výzvě „Několik vět“ a pozvolna se stávaly mluvčími nezávislých iniciativ v okrese. I v Písku události 17. listopadu zvedly hladinu odporu lidu proti režimu. Vznik Občanského fóra, zrušení článku 4. Ústavy o vedoucí úloze KSČ ve státě a mohutné manifestace a mítinky, včetně generální stávkou zcela i v našem městě paralyzovaly vedoucí moc KSČ a StB včetně Lidových milicí a ukázaly skutečné smýšlení obyvatelstva, vyjádřené zejména mohutnou generální stávkou a manifestací na tehdy ještě Leninově náměstí dne 11. prosince 1989. Zde občané rezolutně podpořili požadavky*

⁷¹ Srov. <http://www.odspisek.cz/o-strane/historie-ods-v-pisku/>; <http://www.eknihovna.cz/autori/ivan-ulehla/>; [http://cs.wikipedia.org/wiki/Ivan_%C3%9Alehla_\(psycholog\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Ivan_%C3%9Alehla_(psycholog)).

⁷² ÚLEHLA, I. (1991): *Vznik a začátky Občanského fóra v roce 1989 v Písku*, Písek. Kronika města Písku 1986-1990, s. 12-14, zde s. 12.

⁷³ KOLEKTIV (1990): *Kronika sametové revoluce*, Praha: ČTK.

⁷⁴ OTÁHAL, M. – VANĚK, M. (1999): *Sto studentských revolucí. Studenti v období pádu komunismu. Životopisná vyprávění*. Praha: Lidové noviny; VANĚK, M. (2004): *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Centrum orální historie ÚSD; VANĚK, M. a kol. (2003): *Orální historie. Metodické a technické postupy* (skriptum). Olomouc: FF UP; VANĚK, M. – MÜCKE, P. – PELIKÁNOVÁ, H. (2007): *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v.v.i. – Fakulta humanitních studií UK. ISBN: 978-80-7285-089-1. 224 stran; VANĚK, M. (ed.). (2006): *Mocní? A bezmocní? Politické elity a dissent v období tzv. normalizace. Interpretací studie životopisných interview*. Praha: Prostor. 412 s.; VANĚK, M. – URBÁŠEK, P. (2005): *Vítězové? Poráženi? Životopisná interview*. Díl 1, *Dissent v období tzv. normalizace*. Díl 2, *Politické elity v období tzv. normalizace*. Praha: Prostor.

Občanského fóra a podpořili návrhy na zvolení Václava Havla za prezidenta republiky. Podrobněji pojedná kronika o těchto pro naše město historických chvílích v samostatné kapitole II. Politický a hospodářský život.“⁷⁵

Publikace Písecké XX. století k tomu doslova uvádí: „V úterý 21. listopadu se do Písku dostalo „Provolání o ustanovení Občanského fóra“ a na jeho základě vzniklo Občanské fórum. Začalo organizovat první veřejné setkání občanů, které se mělo uskutečnit v prostorách Církve československé evangelické na Fügnerově náměstí, ale nakonec se sešlo 22. listopadu v podvečer u zmíněného divadla.“⁷⁶

Kronika města Písku k tomu zase uvádí následující informaci: „V úterý 21. listopadu paní inženýrka Zuzana Najmanová přivezla z Prahy Provolání o ustavení Občanského fóra a na druhý den se začalo v Písku organizovat první veřejné setkání. Původně se mělo uskutečnit v prostorách Církve československé evangelické na Fügnerově náměstí, ale na poslední chvíli z toho sešlo, takže první shromáždění píseckých občanů na podporu Občanského fóra, svobody a demokracie se sešlo u uzavřeného divadla ve středu v podvečer. Provolání přečetl pan Tom Zajíček a podepsalo se 294 občanů. Tyto podpisy byly ihned odeslány spojkou do Prahy.“⁷⁷

Publikace Písecké XX. století k tomu zase uvádí: „Tom Zajíček zde přečetl Provolání, pod které se podepsalo 294 občanů. Podpisy byly ihned odeslány spojkou do Prahy. U divadla se lidé scházeli na mítincích ještě několik dní, aby se dozvěděli aktuální informace o činnosti pražského Koordinačního centra i místního Občanského fóra, neboť oficiální sdělovací prostředky o nich, alespoň v prvních dnech, zarytě mlčely.“⁷⁸ Z tohoto textu jasně vyplývá, že se ani v Písku a v okrese Písek počáteční dny sametové revoluce příliš nelišily od událostí v jiných částech tehdejší ČSSR, respektive České socialistické republiky.⁷⁹ Většinou se vedoucí stranické orgány v úzké spolupráci se státními orgány usilovně snažily, pokud možno, co nejvíce izolovat svůj okres, své město, od událostí v centru státu, v Praze. Využívalo se k tomu všech tehdy ještě dostupných možností, jako bylo např. uzavření píseckého divadla. Proto se obyvatelé města Písku museli scházet v mrazivých listopadových dnech 1989 před divadlem, a nikoliv uvnitř, což mělo podle představ KSČ z centra odradit jistou část obyvatelstva od účasti na manifestacích. Kronika města Písku přináší následující

⁷⁵ JÍŠA, Z. (1991): *Rok 1989. Kronika města Písku 1986-1990*, Písek. Kronika města Písku 1986-1990, s. 2.

⁷⁶ PRÁŠEK, J. (1999): *Písecké XX. století*, Písek: J & M, s. 152-155, zde s. 153.

⁷⁷ ÚLEHLA, I. (1991): *Vznik a začátky Občanského fóra v roce 1989 v Písku*, Písek. Kronika města Písku 1986-1990, s. 12-14, zde s. 12.

⁷⁸ PRÁŠEK, J. (1999): *Písecké XX. století*, Písek: J & M, s. 152-155, zde s. 153.

⁷⁹ ČSSR se po přijetí Zákona o federalizaci 28. října 1968 rozdělovala (od 1969) na dva státy, na Českou socialistickou republiku (ČSR) a na Slovenskou socialistickou republiku (SSR). Vedle Slovenské národní rady (SNR) byla zřízena i Česká národní rada (ČNR). V ČSSR tak existovaly tři vlády, federální, česká a slovenská.

informaci: „*Druhý den ve čtvrtek se opět u divadla sešli občané. Pan Zdeněk Dovolé začal organizovat založení Občanského fóra v Písku, přijeli studenti z Plzně, mezi jinými i syn pana primáře Oškery a dcera paní doktorky Kořánové. V prostorách církve československé bratrské se začaly utvářet první buňky OF. Přišli sem zájemci o práci v OF a také se zde usadil „výsadek“ studentů, z nichž si pamatují zejména pana Horažďovského. Následujícího pátečního setkání u divadla se zúčastnil m. j. pan Mrkvička z pražských divadel a na píseckém náměstí se slavilo, že padl Milouš Jakeš ve funkci generálního tajemníka ÚV KSČ.*“⁸⁰

Také Písek se stal po 17. listopadu 1989 jedním z měst Jihočeského kraje a Československa, kde převážná většina obyvatel vyjádřila spontánně touhu po svobodném a demokratickém zřízení. Důležitým pro rozvoj revoluční činnosti v Písku se ukázal i přístup církve Československé bratrské, která poskytla své prostory pro práci první buňky Občanského fóra. „*Hlavním požadavkem těchto shromáždění, kterých se zúčastňovalo stále více a více lidí, bylo odstranění vedoucí úlohy komunistické strany a zrušení jejích mocenských složek – Státní bezpečnosti a lidových milicí.*“⁸¹

Ivan Úlehla se podílel na přípravě demonstrace v Písku, která se měla uskutečnit v neděli 26. listopadu 1989. Již o den dříve, v sobotu 25. listopadu, se zúčastnil veliké demonstrace v Praze na Letné, kde získal potřebné zkušenosti. Přitom spolu se svojí ženou zařizoval účast herců Realistického divadla na nedělní demonstraci v Písku. Jak ukázal další revoluční vývoj, jak v Písku, tak i v celém píseckém okrese, právě tato úspěšně zorganizovaná a provedená demonstrace přinesla potřebný úspěch a přispěla i k velkému úspěchu pondělní generální stávk. „*V rychlém sledu událostí měla tato demonstrace rozhodující význam, protože to byla chvíle, kdy se v Písku projevila skutečná moc a touha po svobodě a svržení totality a kdy byli její představitelé nuceni tuto skutečnost připustit a kapitulovali alespoň ve své povýšenecké roli mocipánů. Demonstrace se zúčastnili pan Žák a Vlasák z Realistického divadla v Praze, spolu se dvěma dalšími hosty. Za Písecké vystupovala paní ing. Najmanová. Na demonstraci přišli vysocí důstojníci armády s hesly podporujícími socialismus a vystoupil také tajemník OV KSČ soudruh Lami. Všichni byli konfrontováni se zaplněným náměstím, které je nechtělo a oni to museli pochopit. Úspěch nedělní demonstrace zaručil, že vyhlášení generální stávk se zúčastnily všechny písecké podniky a závody, mnohé školy a organizace. Všude byla založena místní či podniková Občanská fóra nebo stávkové výbory a v poledne dne 27. listopadu 1989 bylo náměstí v Písku zcela zaplněné lidmi podporujícími generální*

⁸⁰ ÚLEHLA, I. (1991): *Vznik a začátky Občanského fóra v roce 1989 v Písku*, Písek. Kronika města Písku 1986-1990, s. 12-14, zde s. 12.

⁸¹ PRÁŠEK, J. (1999): *Písecké XX. století*, Písek: J & M, s. 152-155, zde s. 153.

stávku. Stávka proběhla zcela nerušeně. Nikdo se nepokoušel narušit její průběh a prosocialistické síly se stáhly. Na této stávce bylo čteno prohlášení OF „Co chceme“.⁸²

Celkem podobně líčí výše uvedenou situaci v Písku ve své zajímavé knize i J. Prášek. „V neděli 26. listopadu odpoledne se za účasti mnohatisícové účasti občanů sešla na Velkém (tehdy ale stále ještě Leninově) náměstí. Přijeli na ní i pražští herci z Koordinačního centra Občanského fóra. Na manifestaci se taky snažil vystoupit i tajemník OV KSČ, ale byl společenstvím vypískán a vyloučen z tribuny. Lidé vypískali i členy KSČ a příslušníky Lidových milicí, kteří na manifestaci přišli hájit politiku KSČ. V pondělí 27. listopadu na generální stávce se pak většina Píseckých postavila za politiku Občanského fóra. V bezvýchodné situaci byl na mimořádném zasedání OV KSČ odvolán z funkce vedoucí tajemník strany Oldřich Škoda a 9. prosince se v budově komunistické strany Na Výstavišti sešla mimořádná konference KSČ.“⁸³

Je velice zajímavé, co v této době generální stávky v Písku i v ČSSR projednával POV KSČ Písek. „Stanovisko Předsednictva OV KSČ v Písku. Předsednictvo OV KSČ v Písku vyjadřuje podporu generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ s. Karlu Urbánkovi, závěrům přijatým na zasedání ÚV KSČ dne 26. 11. 1989 a přístupu PÚV KSČ k jejich realizaci. Obrací se na stranické orgány, organizace a všechny komunisty okresu se žádostí o plnou podporu těchto závěrů a maximální aktivizaci stranických řad při jejich naplňování.

Předsednictvo OV KSČ v Písku po důkladném rozboru celé politické situace v okrese a jejích příčin vyjadřuje svoji připravenost odstoupit. Zároveň vyzývá všechny stranické orgány a základní organizace k odpovědnému posouzení a urychlenému navržení nových kandidátů do nových okresních orgánů.

Naléhavým úkolem současného období pro všechny stranické orgány a organizace okresu je odpovědná příprava mimořádné okresní konference KSČ, která se uskuteční dne 16. 12. 1989. V přípravném období je nutné mobilizovat všechny komunisty k rozhodné ofenzivní politickoorganizační a ideologické práci v duchu závěrů celostátního aktivu komunistů dne 23. 11. 1989 v Praze.

Vzhledem k vzniklé situaci, k vytvoření Občanského fóra jako reality současné doby je úkolem stranických orgánů a organizací vést spolu s NV a NF ve všech místech věcný konstruktivní dialog se zástupci Občanského fóra. Tato jednání se musí stát východiskem k hledání společenských přístupů a odpovědnosti při řešení současné vypjaté situace v zájmu

⁸² ÚLEHLA, I. (1991): Vznik a začátky Občanského fóra v roce 1989 v Písku, Písek. Kronika města Písku 1986-1990, s. 12-14, zde s. 14.

⁸³ PRÁŠEK, J. (1999): Písecké XX. století, Písek: J & M, s. 152-155, zde s. 153-154. Na s. 153 je pěkná černobílá fotografie „Z generální stávky na Velkém náměstí v roce 1989“.

naší socialistické vlasti a jejího lidu. V Písku dne 27. 11. 1989.“⁸⁴

Výše uvedený text je jasným svědectvím doby a lidí, nejen těch obyčejných řadových komunistů, ale i těch okresních elit a špiček, jejich chování, vystupování a jednání v mimořádné době pro stranu i celou československou, resp. jihočeskou a i píseckou společnost. Své svědectví o tom přináší Zápis ze 42. Zasedání POV KSČ v Písku dne 27. a 28. listopadu 1989 na OV KSČ.⁸⁵ Další Zápise ze Zasedání POV KSČ v Písku dne 1. 12. 1989 a z 8. 12. 1989 jsou již svým obsahem i rozsahem mnohem menší.⁸⁶

Po zrušení článku 4. Ústavy ČSSR O vedoucí úloze KSČ a utvoření vlády „Národní jednoty“ došlo 10. prosince na Pražském hradě ke jmenování nové vlády. *„Na základě abdikace G. Husáka a podle článku ústavy bylo nutno po 10.12.89 projednat volbu nového prezidenta ČSSR. Na nátlak lidu a doporučení předs. Federálního shromáždění – př. fed. vlády byl do funkce prezidenta ČSSR navržen Václav Havel a za předs. FS Alexander Dubček. Václav Havel byl pak slavnostně zvolen na Pražském hradě prezidentem ČSSR dne 29.12.1989. Poprvé po 41 letech byl do funkce prezidenta republiky navržen a zvolen představitel širokého proudu politických stran – nekomunista. I Písecko a obyvatelé Písku byli ve své většině jednotní pro volbu Václava Havla. Svědčily o tom mítinky, besedy, rezoluce a manifestace, které do této doby probíhaly ve městě, úřadech a to vesměs pod vedením Občanského fóra. Mohu napsat s čistým svědomím, že převážná většina obyvatel města byla s volbou Václava Havla za prezidenta republiky uspokojena, neboť v něm spatřovala naplnění svých tužeb po demokracii a lepším životě. Zdeněk Jíša, kronikář města Písku.*“⁸⁷

Také v Písku následovala po úspěšné pondělní generální stávce jednání s představiteli státní moci v systému Národních výborů. Na zdejším ONV došlo dne 1. 12. 1989 k jednání představitelů ONV a Občanského fóra. O tom vydává zajímavé svědectví jeden z jeho aktérů, tehdejší mluvčí píseckého OF pan Ivan Úlehla: *„V dalším rychlém sledu událostí vystupují především jednání s ONV dne 1. 12. 89, na němž OF skrze mluvčí (pány: Dovolé, Moroz a Úlehla) vzneslo prvních jedenáct požadavků, včetně znovuotevření Divadelní scény,*

⁸⁴ SOA Třeboň, SOKA Písek, Fond OV KSČ Písek (1945-1989), inv. č. 1, sign. I/1, Zápisy ze schůzí předsednictva OV KSČ (2.10.1989-8.12.1989), kart. č. 165.

⁸⁵ Tamtéž, 1. Zápis (s. 1-7), 2. Prezenční listina (s. 8-9), 3. Návrh na zrušení členství (s. 10-15), 4. Zpráva o výsledcích pobytu v drážebním okrese Meiningen (s. 16-20), 5. Družební cesta Pivovaru Protivín do Račice (s. 21-24), 6. Vývoj soudnictví na okrese Písek v oblasti společensko-právní (s. 25-36), 7. Realizace Dopisu PÚV KSČ z února 1983 v podmínkách okresu Písek (s. 37-44), 8. Souhrnná informace o výsledcích výročních členských schůzí ZO KSČ před 18. sjezdem KSČ okresu Písek (s. 45-53), 9. Návrh hodnotící části zprávy pro okresní konferenci KSČ (s. 54-88), 10. Zpráva o provedené prověrce ve ZČZ (s. 89-99), 11. Zápis z porady tajemníků OV KSČ (s. 100-102).

⁸⁶ Tamtéž, POV 1.12. 1989, 1. Zápis (s. 1), 2. Prezenční listina (s. 2), 3. Stanovisko POV KSČ (s. 3-4). Obsahuje i ručně psané zápisky ohledně postojů členů POV téhož dne. POV 8.12. 1989, 1. Zápis, 2. Prezenční listina.

⁸⁷ JÍŠA, Z. (1991): *Rok 1989. Kronika města Písku 1986-1990*, Písek. Kronika města Písku 1986-1990, s. 3.

přístupu k vysílání městského rozhlasu, zrušení VÚMLu, kádrování a nomenklatur.“⁸⁸

Důležité také bylo, že se píseckým představitelům OF podařilo pro Písek a pro jeho občany získat jako zajímavé hosty mnohé známé pražské divadelní i televizní tváře. *„Uskutečňují se mnohá veřejná setkání, na které se podařilo získat nejruznější hosty z OF. Prvními byli manželé Kantůrkovi, přijeli herci z Vinohradského divadla a v sále „Družba“ i v divadle hovořili s občany města. Přijela paní Dvorská, pražská agentura uspořádala koncert na podporu OF, přijeli činoherní herci z Činoherního klubu v Praze s panem Nárožným, který vystoupil v divadle 10. 11. [!] 89 v poslední den divadelní stávky a Písek tak konečně ožil a zažil rozhovory přes rampu, které se vedly jinak ve všech divadlech.*“⁸⁹

Ve stejné době se podařilo píseckému Občanskému fóru získat od Městského národního výboru (MěNV) skromné prostory v Komenského ulici čp. 85. Zde si zřídilo svou kancelář, v níž především většinu času pracoval pan Dovolet, pan Slabý, který dělal spojku pro Prahu. Významnou úlohu sehrávali v tehdejší době mluvčí. Do této skupiny velmi úspěšných mluvčích OF v Písku patřili: Zdeněk Dovolet, Miloslav Gebr, Vladimír Moroz, Václav Procházka a Ivan Úlehla.⁹⁰

V době předvánoční probíhala i v Písku ještě další důležitá jednání, jejich význam je nutno i nyní náležitě ocenit, zejména vzhledem k tomu, co všechno se v Písku i na Písecku podařilo úspěšně zrealizovat. Zajímavé svědectví plynoucí z osobní účasti nám opět podává I. Úlehla: *„Občanské fórum dále jednalo s ONV a NF ve dnech 18. a 20. prosince 1989. Veřejná bezpečnost navázala spolupráci na nové úrovni a začala skládat úcty kulatému stolu politických stran. Zatímco ONV se pokouší obstrukcemi a kličkami vyhnout spolupráci (zvláště se o to zasloužil taj. ONV Souhrada), sílí podpora volby pana Havla prezidentem republiky. K tomu jsou pořádány nejen podpisové akce, ale i veřejná setkání na náměstí v Písku. V rámci přípravy rekonstrukce Federálního shromáždění jsou jako možní kandidáti navrženi pánové Gebr, Horažďovský, Úlehla a Zajíček. Dne 25. prosince 1989 je uspořádáno Občanské korzo v rámci svátků vánočních. Konec měsíce i roku jsme oslavili na náměstí. V prosinci také začalo vycházet „Občanské fórum“ jako informační bulletin OF v Písku, jehož jsem byl hlavním a jediným vydavatelem. Při přípravě mi pomáhali především paní Eva Pechánková a pan Pintýř.*“⁹¹

⁸⁸ ÚLEHLA, I. (1991): *Vznik a začátky Občanského fóra v roce 1989 v Písku*, Písek. Kronika města Písku 1986-1990, s. 12-14, zde s. 14. Zkratka VUML = Večerní univerzita marxismu-leninismu = školení KV KSČ, kterého se ale museli účastnit i nestraníci, pokud byli ve funkcích, kde se to tzv. žádalo!

⁸⁹ Tamtéž, nutno upozornit na datum ve větě: *„s panem Nárožným, který vystoupil v divadle 10. 11. [!] 89 v poslední den divadelní stávky“.*

⁹⁰ PRÁŠEK, J. (1999): *Písecké XX. století*, Písek: J & M, s. 152-155, zde s. 154.

⁹¹ ÚLEHLA, I. (1991): *Vznik a začátky Občanského fóra v roce 1989 v Písku*, Písek. Kronika města Písku 1986-

Stanovisko delegátů mimořádné okresní konference KSČ v Písku z 9. prosince 1989 jasně ukazuje, jak to velká většina delegátů této opravdu mimořádně důležité a pro KSČ významné akce viděla a k čemu dala svůj souhlas: „Vyjadřujeme souhlas s podporou návrhu akčního programu KSČ. Považujeme ho za otevřený dokument, který musí hlavně vycházet z toho, že základním programem KSČ je budování socialismu na demokratickém základě v naší vlasti. Z toho vyplývá podpora těmito základním směrům: a) Odmítnutí koncepce k návratu ke kapitalismu, nepřipustit rozkrádání státního majetku. B) Zajištění vydobytých sociálních jistot, zejména – právo na práci, bezplatné vzdělání a zdravotní péči. C) Uplatnění progresivního daňového přiznání a majetku všech osob, ve prospěch mladých lidí a důchodců. D) Uplatnění pozice širokého společenského dialogu a další budoucnosti našeho státu. Žádáme důsledné prošetření všech, kteří zneužili stranických, státních a hospodářských funkcí k vlastnímu obohacení. Řešit nejen stranicky, ale i trestně. V Písku 9. prosince 1989.“⁹²

Zde je nutné připomenout, že vedle této oficiální KSČ se zde objevuje i předsjezdová platforma zcela nezávislá na současných strukturách v podobě tzv. demokratického fóra komunistů (DFK), které se podaří představit svou platformu a tehdejší vizi všem delegátům a delegátkám mimořádné okresní konference KSČ v Písku.⁹³

„Co jsme (DFK) - jsme předsjezdovou platformou nezávislou na současných strukturách (až do sjezdu KSČ), - jsme /stranou?/ platformou demokratického typu, - chceme působit uvnitř KSČ, ale svojí činností a členskou základnou přesahujeme rámec strany, - chceme působit jako mechanismus zpětné vazby uvnitř KSČ a současně poskytovat prostor pro svobodnou výměnu názorů a formulování alternativních návrhů, - předpokládáme, že DFK bude působit na základní, okresní a ústřední úrovni, - nebráníme se spolupráci s ostatními politickými stranami a platformami jako je například OF, Obroda apod. - respektujeme OF jako vlivnou společenskou sílu. Oceňujeme jeho podíl v současném politickém kvasu, jeho rozhodnost, která právě chyběla mnoha členům strany. Budeme OF podporovat ve všech jeho spravedlivých požadavcích, pokud toto sdružení bude splňovat zásady široké národní reprezentace. Podobnou podporu budeme také od něho čekat i my. – odmítáme nynější stanovy strany i jejich nový návrh /tím je dán i náš vztah ke KSČ/, jsme demokratickým fórem komunistů, - nechceme vzniknout jako politická strana, ale při tlaku a růstu členské základny nelze vyloučit, že za určitých společenských podmínek k tomu může dojít, - chceme pomoci

1990, s. 12-14, zde s. 14 (V Písku 21. 5. 1991 Ivan Úlehla).

⁹² SOA Třeboň, SOkA Písek, Fond OV KSČ Písek (1945-1989), inv. č. 3, sign. I/3, Zápisy z okresních konferencí KSČ (1988-1989), kart. č. 207.

⁹² MOŽNÝ, I. (1993): *Proč tak snadno*, Praha: Slon; SUK, J. (2003 a 2009).

⁹³ Tato zajímavá vize a představa však nebyla v podmínkách KSČ realizovatelná, zejména když uváděli: „jsme předsjezdovou platformou nezávislou na současných strukturách (až do sjezdu KSČ):“

straně překonat šok, - vycházíme z marxismu.“⁹⁴

Jiří Prášek na tuto akci KSČ – mimořádnou okresní konferenci v Písku – ve své knize napsal: „*Poprvé v dějinách komunistické strany od roku 1948 byla při volbách vrcholných orgánů uplatněna tajná volba. Komunisté také rezignovali jako spoluvydavatelé okresních novin, týdeníku Zítřek. Od 14. prosince se jako motto novin místo tradičního: „Leninskou cestou za další rozvoj socialismu a naší vlasti“ objevilo „Smysl demokracie je v pravdivé informovanosti“.*“⁹⁵ Přitom až do 7. prosince 1989 si OV KSČ a ONV udržel svůj vliv a pozici v podobě č. 48 (23. listopadu), č. 49. (30. listopadu) a č. 50. (7. prosince). Vše potřebně zarámoval článek: „*Jsmo proti všemu, co by mohlo ovlivnit sociální spravedlnost*“. V rámečku se objevil tento zásadní text: „*Nový statut redakce okresních novin Zítřek. – Jak už si jistě čtenář povšiml podle záhlaví titulní strany, došlo v rámci ideového uspořádání sdělovacích prostředků i ke změně směrem k okresním novinám.*

Až dosud byli vydavateli OV KSČ a ONV, z čehož plné organizační zajištění nesl ONV. Do nové budovy OV KSČ přesídlila redakce před zhruba dvěma měsíci (jak jsme také v jednom z předchozích našich vydání upozornili) na základě nedostatku potřebných prostor v budově ONV.

Od 11. prosince se stává vydavatelem okresních novin Zítřek spolu s ONV okresní výbor Národní fronty, jak vyplynulo z jednání jeho předsednictva téhož dne.

Na základě demokratického systému bude také nově jmenovaná redakční rada okresních novin Zítřek. Po dohodě se složkami Národní fronty čtenáře s jejich obsahem ihned seznámíme. Redakce zatím zůstává v budově OV KSČ do rozhodnutí koordinační komise ONV o některé z možných variant nového využití stávajícího objektu. (red.).“⁹⁶

Závěrem je nutno konstatovat to, že co platilo v celostátním měřítku ohledně politické práce a výsledků činnosti KSČ, ať již té dlouhodobé, tedy od r. 1948 do r. 1989, tak také i v přelomovém období listopad až prosinec 1989, tak to samé (bohužel) plně platilo i v rámci krajů a okresů, měst i míst, kde komunisté dokázali, u relativně velmi početné skupiny obyvatelstva, které je dlouhodobě aktivně podporovalo, tento svůj počáteční úspěch nakonec ztratit.⁹⁷ Bohužel, toto tzv. „dědictví“ se nám nevhodným způsobem transformovalo i do

⁹⁴ SOA Třeboň, SOkA Písek, Fond OV KSČ Písek (1945-1989), inv. č. 2, sign. I/3, Zápisy z okresních konferencí KSČ (1988-1989), kart. č. 207. „*Materiál, který předal pracovnímu předsednictvu mimořádné okresní konference KSČ s. Václav Hřebecký, aktivista Demokratického fóra komunistů.*“

⁹⁵ PRÁŠEK, J. (1999): *Písecké XX. století*, Písek: J & M, s. 152-155, zde s. 154. Změnu přineslo až číslo 51. Kde se objevilo: Týdeník okresu Písek, nositel Řádu práce.

⁹⁶ Zítřek – Týdeník okresu Písek, nositel Řádu práce. Vydává ONV a OV NF v Písku, roč. XLI. čís. 51, 14. prosince 1989, (s. 1).

⁹⁷ PERZI, N. – BLEHOVA, B. – BACHMAIER, P. (Hrsg.) (2009): *Die Samtene Revolution Vorgeschichte – Verlauf – Akteure*. Frankfurt am Main: Peter Lang: Internationaler Verlag der Wissenschaften.

následného vývoje vedoucího od r. 1990 do současnosti. To ovšem tehdy mohl tušit jen málokdo, tedy pokud není rozený skeptik a pochybovač.⁹⁸ Proto se nelze divit, že tehdy v přelomovém období let 1989-1990 všeobecně platil tento text: „V této na jedné straně radostné atmosféře svobody a na druhé straně komplikované a naopak neradostné ekonomické situace státu, do které nás přivedla uplynulá léta tzv. rozvoje socialismu, jsme se všichni ocitli na sklonku roku 1989 v situaci, kdy bylo nutno hledat nové, rychlé a progresivní metody, jak přivést stát a jeho lid nejen ke svobodě, ale i k bohatému a spokojenějšímu životu v nově se rodící demokracii.“⁹⁹

Tab. č. 1: Důvody ukončení členství a vyškrtnutí z řad kandidátů KSČ v období let 1986-1988.¹⁰⁰

Důvody	Rok 1986		Rok 1987		Rok 1988		Celkem	
1	21	77,8%	22	78,7%	42	84,0%	85	81,0%
2	3	11,1%	2	7,1%	4	8,0%	9	8,6%
3	1	3,7%	-	-	-	-	1	0,9%
4	1	3,7%	-	-	-	-	1	0,9%
5	1	3,7%	3	10,7%	4	8,0%	8	7,7%
6	-	-	1	3,5%	-	-	1	0,9%
Celkem	27	100,0%	28	100,0%	50	100,0%	105	100,0%

Důvody ukončení členství a vyškrtnutí z řad kandidátů KSČ.

- 1) Na vlastní žádost, nezájem o členství, neplnění stranických povinností;
- 2) na vlastní rodinné a zdravotní důvody;
- 3) porušení stranické disciplíny;
- 4) zatajování závažných skutečností;
- 5) odsouzení pro trestní činnost, porušení zákonů;
- 6) nelegální opuštění republiky.

K nejvyššímu počtu zrušení členství a vyškrtnutí z řad kandidátů KSČ došlo z důvodu neplnění stranických povinností, nezájmu o členství, a v souvislosti s tím zrušení na vlastní žádost.

Tab. č. 2: Vývoj členské základny okresní stranické organizace od XVII. sjezdu

⁹⁸ Mé osobní krédo (a protože vím, že není dobré stavět se do role proroka či prognostika) od jisté doby (1979-1980, když jsem rok sloužil v ČSLA u VÚ 6983 v Klimentově u Mariánských Lázní) bylo: „O všem je možno pochybovat, ale pochybovat o tom, že pochybuji, pochybovat možno není“.

⁹⁹ JÍŠA, Z. (1991): *Rok 1989. Kronika města Písku 1986-1990*, Písek. Kronika města Písku 1986-1990, s. 3.

¹⁰⁰ Tamtéž, tabulky s. 102-111, tabulka č. 1-14, zde č. 14. Důvody ukončení členství a vyškrtnutí z řad kandidátů KSČ v období let 1986-1988.

KSČ.¹⁰¹

Zajímavé údaje přináší Podkladové materiály pro 7. Zasedání OV KSČ v Písku z 12. května 1989 ohledně početního stavu zdejší členské základny prostřednictvím základních statistických údajů o vývoji a stavu okresní stranické organizace za období 1986-1989.

Stav členů a kandidátů	k 1. 1. 1986	%	k 1. 1. 1987	%	k 1. 1. 1988	%	k 1. 1. 1989	%	Rozdíl roku 1986–1989
Členů	9 076	96,3	9 048	95,8	9 133	96,1	9 114	96,2	+38
Kandidátů	450	4,7	389	4,2	370	3,9	359	3,8	- 91
Celkem	9 526	100,0	9 446	100,0	9 503	100,0	9 473	100,0	- 53
- z toho mužů	6 369	66,9	6 317	66,8	6 365	66,9	6 308	66,6	- 61
- z toho žen	3 157	33,1	3 129	33,2	3 157	33,1	3 165	33,4	+ 8

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. BARTONÍČEK, P. et al. (2009): *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném.
2. BÍLEK, J. (2010): *Utváření politického systému na Písecku 1945-1948*. České Budějovice: Diplomová práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity.
3. BINAR, A. – PLAČEK, R. (2009): *Opava 1989 ve vzpomínkách*. Opava: Slezská univerzita.
4. BLEHOVA, B. (2006): *Der Fall des Kommunismus in der Tschechoslowakei*. Wien: Lit Verlag.
5. BOŠTÍK, M. (2009): *Sametová revoluce v Litomyšli*. Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli.
6. BUREŠ, J. (2007): *Občanské fórum*. Plzeň: Aleš Čeněk.
7. CARLTON, T. L. – MYERS, L. E. – SHARPLESS, R. (eds.) (2007): *History of Oral History: Foundations and Methodology*. Lanham: MD: AltaMira Press.
8. DOSTÁL, J. – PROKOP, J. (1975): *30 let budování píseckého okresu nositele řádu práce*. Písek: Okresní výbor KSČ.
9. DOUBEK, F. (1985): *40 let budování okresu Písek nositele Řádu práce*. Písek: Okresní výbor KSČ.
10. DULÍČEK, L. – HUTLA, J. – RUFFER, R. (2008): *Dějiny Gymnázia J. K. Tyla v období totality očima pamětníků*. Hradec Králové: Gymnázium J. K. Tyla v Hradci Králové.
11. DUNAWAY, D. K. – BAUM, W. K. (eds.) (1996): *Oral History: An Interdisciplinary Anthology*. Nashville: Walnut Creek: Altamira Press.
12. DVOŘÁKOVÁ, V. – KUNC, J. (1994): *O přechodech k demokracii*. Praha: SLON.
13. GJURIČOVÁ, A. – KOPEČEK, M. (ed.) (2008): *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha – Litomyšl: Paseka.
14. HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. (2007): *Dějiny správy v českých zemích*.

¹⁰¹ SOA Třeboň, SOkA Písek, Fond Okresní výbor KSČ Písek (1945-1989), inv. č. 2, sign. I/2, Zápisy ze schůzí okresního výboru KSČ (plénium), Zápisy (17.5.1989-3.12.1989), tabulky s. 102-111, tabulka č. 1-14, zde č. 1, kart. č. 197.

- Od počátků státnosti po současnost.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
15. JÍŠA, Z. (1991a): *Rok 1989. kronika města Písku 1986-1990.* Písek: Kronika města Písku 1986-1990, s. 1-3.
 16. JÍŠA, Z. (1991b): *Rok 1990. Zápis kroniky městského úřadu v Písku za rok 1990.* Písek: Kronika města písku 1986-1990, s. 28.
 17. JÜPTNER, P. (2001): Komunální koalice a politické modely. *Politologická revue*, č. 2, s. 147-158.
 18. KOLÁŘ, O. (1991): *Prácheňská otázka a Písek. Tři kapitoly z dějin prácheňského regionalismu a snah o obnovení prácheňského kraje.* Písek.
 19. KOLEKTIV (1990): *Kronika sametové revoluce.* Praha: ČTK.
 20. KREJČÍ, O. (2014): *Sametová revoluce.* Praha: Professional Publishing.
 21. LOUČ, M. (2014, v tisku): *Oživlá historie Ratenic. Orální historie jako nástroj komunitního zkoumání lokální historie.* Hradec Králové: Východočeské listy historické.
 22. LUŇÁK, P. (1997): *Západ. Spojené státy a západní Evropa ve studené válce.* Praha: Libri.
 23. MAREK, P. (2009): *Prostějovská „sametová revoluce“: příspěvek k počátkům demokratizace české společnosti v letech 1989-1990.* Prostějov: Muzeum Prostějovska v Prostějově 2009.
 24. PERZI, N. – BLEHOVA, B. – BACHMAIER, P. (Hrsg.) (2009): *Die Samtene Revolution. Vorgeschichte – Verlauf – Akteure.* Frankfurt am Main: Peter Lang: Internationaler Verlag der Wissenschaften.
 25. PRÁŠEK, J. (1999): *Písecké XX. století.* Písek: J & M.
 26. PULLMANN, M. (2011): *Konec experimentu. Přestavba a pád komunismu v Československu.* Praha: Scriptorium.
 27. RATAJ, J. – HOUDA, P. (2010): *Československo v proměnách komunistického režimu.* Praha: VŠE – Oeconomica.
 28. ROKOSKÝ, J. (2011): *Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů: Vyšehrad.
 29. SUK, J. (1997): *Občanské fórum I.* Brno: Doplněk.
 30. SUK, J. (1998): *Občanské fórum II.* Brno: Doplněk.
 31. SUK, J. (2003 a 2009): *Labyrintem revoluce. Aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize (od listopadu 1989 do června 1990).* Praha: Prostor.
 32. ŠINDELÁŘ, J. (ed.) (1981): *60 let práce KSČ na Písecku 1921-1981.* Písek: Okresní výbor KSČ.
 33. ÚLEHLA, I. (1991): *Rok 1989. Kronika města Písku 1986-1990.* Písek: Kronika města Písku 1986-1990, s. 12-14.
 34. VALEŠ, L. (ed.) (2003): *Rok 1989 v Plzni a západních Čechách.* Dobrá Voda: Aleš Čeněk.
 35. VALEŠ, L. (2005): *Listopad 89 v Klatovech aneb Klatovy v přelomových letech 1989-1990.* Klatovy: AgAkcent.
 36. VALEŠ, L. (2007): *Zrod demokratických politických systémů v okresech Klatovy, Domažlice a Tachov a jejich vývoj v 90. letech 20. století.* Plzeň: Aleš Čeněk.
 37. VALEŠ, L. (2008a): Komunální volby v roce 1998 – mezník ve vývoji české komunální politiky? *Politologická revue*, roč. 14, č. 1, s. 43-57.
 38. VALEŠ, L. (2008b): Obnova obecní samosprávy v kontextu české tranzice. In: JETMAROVÁ, H. – MASOPUST, Z. (ed.) (2008): *Metamorfózy práva ve střední Evropě.* Praha: Ústav státu a práva, s. 372-378.
 39. VANĚK, M. (1993): Listopadové události roku 1989 v Plzni. In: MANDLER, E. (ed.) (1993): *Dvě desetiletí před listopadem.* Praha: Maxdorf.

40. VANĚK, M. (1996): *Nedalo se tady dýchat. Ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha: ÚSD, Maxdorf.
41. VANĚK, M. (1998): Předehra k 17. listopadu; Ekologické demonstrace v Teplicích. In: *Historické studie: K sedmdesátinám M. Otáhalá*. Praha: ÚSD AV ČR.
42. VEDLICH, J. (2009): *Sametová revoluce v Hradci Králové*. Hradec Králové: Garamon.
43. VYKOUKAL, J. – LITERA, B. – TEJCHMAN, M. (2000): *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Praha: Libri.

Tato studie je dílčím výstupem z projektu *Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě*, finančně podpořeného Grantovou agenturou České republiky. Číslo projektu: 13-15049S.

ADDRESS & ©

PhDr. et PaedDr. Jiří DVOŘÁK, Ph.D.
Oddělení nových a nejnovějších dějin
Historický ústav
Filozofická fakulta
Jihočeská univerzita
Branišovská 1645/31a, 370 05 České Budějovice
Czech Republic
dvorak@ff.jcu.cz

POČÁTKY OBČANSKÉHO FÓRA V PRACHATICÍCH

Beginnings of Civic Forum in Prachatice

František KOTĚŠOVEC

Prachatice, Czech Republic

ABSTRAKT: Studie přibližuje nesnadné počátky Občanského fóra v listopadu a prosinci 1989 v malém okresním městě Prachatice. Na základě soudobých pramenů ukazuje styl práce i politickou konfrontaci s tehdejšími stranickým vedením.

Klíčová slova: Občanské fórum – OV KSČ

ABSTRACT: The study deals with the difficult beginnings of the Civic Forum in November and December in a local district town called Prachatice. Based upon contemporary resources it shows the way of work as well as political confrontation with the Communist Party leaders of that time.

Key words: Civic Forum – District Committee of Communist Party of Czechoslovakia

Brutální zásah bezpečnostních sil na Národní třídě v Praze se stal katalyzátorem výbuchu občanské neposlušnosti vůči totalitnímu komunistickému režimu. V hlavním městě vzniká z iniciativy nespokojených divadelních umělců, studentů vysokých škol i představitelů tzv. disentu Občanské fórum. Nespokojenost s tehdejšími režimem se postupně přelévá i na venkov. Postupně vznikají jednotlivá občanská fóra v jednotlivých městech i vesnicích, Praha koordinuje jednotlivé iniciativy, zasílá cyklostylované instrukce.

Občanské fórum v Prachaticích vzniklo v Prachaticích 24. listopadu bouřlivého roku 1989. Původně sídlilo v Solní ulici čp. 126, využívalo též klubovnu na náměstí. Počátky existence Občanského fóra v Prachaticích zachycují tzv. *Informační servis* – *okres Prachatice*, které heslovitou formu poskytují instrukce pro další činnost těchto občanských iniciativ. Upozorňují, že mnohdy k zahájení dialogu s tehdejšími politickými a společenskými orgány moci brání odstraňování plakátů a prohlášení Občanského fóra (OF). I na venkově, podobně jako v Praze, by měly vznikat funkční výbory OF; tento název je určen i pro vzniklé stávkové výbory. Vznik těchto orgánů měli členové dle těchto instrukcí nahlásit pražskému ústředí. Veškeré písemnosti neměly být zasílány poštou, nýbrž jakousi kurýrní cestou, prostřednictvím autobusů a vlaků.

Občané měli být seznamováni s požadavky OF, v jednotlivých městech i vesnicích prachatického okresu měla se uskutečňovat diskuse. OF měla seznamovat veřejnost se svými požadavky letáčky uvnitř výloh obchodů i skříněk v závodech.

OF se snažilo vyburcovat občany z jejich letargie, usilovalo o jejich aktivní zapojení do veřejného života, o veřejné přihlášení k náboženské víře. Podporovalo též nově vznikající stranu zelených a všechny ekologické iniciativy.

OF též pořádalo sbírky na podporu stávkujících studentů. Usilovalo o dialog, slušné vystupování a respektování odlišných názorů. Obracelo se na občany, aby pomohli zachytit veškeré dění prostřednictvím fotoaparátu, kamery, magnetofonu. Občanské fórum žádalo o pomoc při zajišťování přepravy osobními automobily.

Stávkové výbory na jednotlivých pracovištích měly být koordinovány a neměly ustoupit ze svých zásadních požadavků.

Zásadním heslem se stal **boj proti porušování práv** (na pracovištích, v oblasti obchodu se závadnými potravinami, proti neoprávněnému mzdovému a politickému zvýhodňování). Právní poradna poskytovala bezplatně své služby na právnické fakultě v Praze – viz příloha č. 1.

V pátek 24. listopadu 1989 se konalo v Národním domě v Prachaticích diskusní fórum. Zatímco do té doby se shromáždění stoupenců nezávislých iniciativ odehrávala u kašny na náměstí, v tento den se tito lidé v 17 hodin odpoledne scházejí v sále hotelu Národní dům. Za stůl usedli představitelé politického života města i okresu Prachatice. Potvrdili zájem a snahu otevřeně odpovídat na otázky týkající se regionu. Před sebou měli zaplněný sál i balkón. Shromáždění občané chtěli diskutovat o celostátních záležitostech; zazněla zde slova o brutálním zásahu jednotky Bezpečnosti proti studentům. Dále se zde objevilo prohlášení studentů prachatického gymnázia, kde především protestovali proti násilí. Byla též přečtena rezoluce českých divadelníků, taktéž se vysvětlovaly cíle připravované generální stávky. Jednotliví účastníci podávali osobní svědectví o postihu jednotlivců za odlišné názory a byl vyjádřen nesouhlas s politikou KSČ. Na tato vyjádření reagovali představitelé okresu, vyslovili vlastní názor. Shodli se, že jedním z prvních úkolů pro parlament bude připravit zákony o spolčování, shromažďování a tiskový zákon. Upozorňovali však, že všichni občané musí dodržovat zákony této země. Po skončení besedy se v sále konstitovalo Občanské fórum (OF), které sdružovalo občany – členy nezávislých iniciativ.

24. listopadu 1989 vydal František Vojík za celoškolský výbor SSM (Socialistického svazu mládeže) prohlášení studentů prachatického gymnázia, kteří se ztotožnili se stanoviskem Ústředního výboru Socialistického svazu mládeže ze dne 20. listopadu 1989. Studenti odsoudili násilí a vyzývali ke smírnému řešení. Žádali o objektivní a nezávislé zpravodajství celostátních sdělovacích prostředků. Prachatictí gymnazisté odmítali názor, že studenti byli v Praze zmanipulováni za účelem rozvracení republiky. Podpořili také řádné

prošetření zásahu pořádkových sil na Národní třídě a zveřejnění všech dokumentů k této akci v televizi.

Studenti podpořili generální stávkou. V případě nesplnění požadavků vysokoškoláků slíbili gymnazisté podporu oprávněných požadavků formou brigády ve prospěch města Prachatic – viz příloha č. 2.

V sobotu 25. listopadu po šestnácté hodině odpoledne dialog pokračoval. Na diskusní fórum v Národním domě přišli někteří funkcionáři okresního výboru KSČ z právě skončeného zasedání pléna¹⁰² v čele s vedoucím tajemníkem OV KSČ Františkem Šůnou a předsedou okresní kontrolní a revizní komise KSČ Karlem Arnoldem. Tajemník OV KSČ Šůna hovořil o velmi vážné situaci ve společnosti, o legitimitě vedoucího postavení KSČ v republice, o podílu komunistů na výstavbě společnosti. Vyzdvihoval zásluhy strany na zlepšení životních podmínek občanů. Srovnával ekonomiku Československa s jinými zeměmi v Evropě, dle jeho slov komunisté zajistili hospodářský rozvoj na úrovni mnoha zemí Evropy. Projev zakončil vyjádřením lásky k prachatickému okresu i k Šumavě. Mluvčí OF Luboš Krejčíř nezpochybňoval určité zásluhy vedení okresu, zároveň však upozornil na mnohé nedostatky. Konstatoval zaostávání zdravotnické péče, vzdělávání, ochrany životního prostředí a ekonomického rozvoje. Studenti obhajovali generální stávkou, která se měla stát impulsem dalšího rozvoje celospolečenských změn. Další diskutující hovořili o podmínkách právního státu, o osobních postizích za vyznávání náboženské víry, objevily se i nabídky receptů zdravé výživy. L. Krejčíř seznámil veřejnost s prohlášením Občanského fóra. Předsedkyně ZO KSČ zde mluvila o nelehkých špičkových pracovních výkonech žen. Zdůraznila potřebu informovanosti o událostech 17. listopadu v Praze. Dále bylo jedním diskutujícím vytknuto OF, že v jeho prohlášení chybí slovo socialismus. Vystoupili také

¹⁰² Toto plénum se zabývalo současnou politickou situací. Zde se mimo jiné uvádí: Minulé dny plně odhalily přetrvávající problémy a nedostatky ve straně a společnosti. Ke složité situaci přispěla nerozhodnost ústředních orgánů a neobjektivní informace sdělovacích prostředků. Na základě názorů naprosté většiny komunistů vyslovujeme podporu závěrům jednání ÚV KSČ a opatřením vlády. Přijaté závěry dávají reálná východiska ze vzniklé situace.

Jsme přesvědčeni, že připravovaný akční program do XVIII. sjezdu KSČ přispěje k dalšímu rozvoji socialismu. Stejně tak, jako připravované zákony a návrh nové Ústavy, které budou předloženy k všelidové diskusi. Vyzýváme všechny pracující našeho okresu k občanské rozvaze a moudrosti vycházející z draze získávaných zkušeností dělníků a rolníků.

Za mimořádně důležitý úkol považujeme udržení pořádku, disciplíny a kázně a respektování všech zákonů. Otevřeli jsme cestu pro oboustranný dialog na platformě NF v jednotlivých závodech, místech. Chceme řešení naléhavých otázek zásadně politickými prostředky s důslednou ochranou socialismu. Předpokladem k tomu je každodenní povtíva práce komunistů a ostatních pracujících. Odmítáme stávky jako prostředek řešení současného stavu. Při respektování požadavků mládeže a studentů vyžadujeme i od nich odpovědnější přístup k práci a studiu.

Základní podmínkou pro stanovení strany ve společnosti je její akční jednota a rozhodnost všech komunistů. Plně se stavíme za nové vedení KSČ v čele s generálním tajemníkem soudruhem Karlem Urbánkem. (Hraničář, 1. prosince 1989, s. 1.)

pracovníci Bezpečnosti. Celá korektní diskuse byla ukončena po dvacáté hodině.

Jedním z nejradikálnějších vystoupení se stal projev invalidní důchodkyně Marie Turkové, při němž došlo k odhalení řady nejrůznějších chyb a nesprávností především v práci některých členů OV ČSČK (Okresního výboru Československého červeného kříže) a dalších. Přítomní dělníci, studenti a ostatní občané velmi důrazně žádali nápravu.

Na závěr shromáždění se nad prachatickým náměstím po mnoha letech nesly zpívané tóny naší státní hymny.

V pondělí 27. listopadu 1989 se zúčastnilo 2500 občanů města Prachatic diskusního fóra na náměstí, které mělo podpořit generální stávkou. Tohoto shromáždění se zúčastnili dělníci ze ZVVZ i z Jitony. Dav zde skandoval: „*Ať žije fórum. Svobodu, svobodu...*“ U mikrofonu s v duchu názorové plurality střídali příznivci a představitelé tehdejšího komunistického režimu i opoziční mluvčí.¹⁰³

29. listopadu 1989 vydalo předsednictvo OV KSČ v Prachaticích prohlášení, které dokazovalo ideologickou rétoriku zcela v duchu tzv. normalizačního období, nepochopení nutnosti dialogu s nekomunistickými vrstvami tehdejší společnosti. Hovoří o útoku na základy socialistického společenského zřízení pod hesly plurality a demokracie. Dle tohoto prohlášení Okresního výboru Komunistické strany Československa v Prachaticích tzv. nepřátelské síly vyvíjejí nátlak na stranické orgány, orgány lidosprávy a společenské organizace Národní fronty. Podle názoru komunistů toto může vyústit „v totalitu jediné strany i likvidaci zákonných orgánů socialistického státu“.

Dále se uvádí, že v Občanském fóru jsou představitelé inteligence (lékaři, inženýři), kteří mají velkou autoritu mezi obyvatelstvem. Ovšem s nimi jsou zastoupeni v OF kriminální živly, bývalí zkrachovalí funkcionáři z roku 1968 a protisocialistické elementy. Díky této skutečnosti je dle názoru okresního výboru veřejné mínění obyvatel zmanipulováno, je skandalizována práce poctivých komunistů i stranických funkcionářů.

Okresní vedení strany zde přiznává své chyby, ale vyzdvihuje prokazatelné úspěchy. Vyzdvihuje též obětavost některých komunistů, jejichž práce je nespravedlivě odsuzována.

Závěrem je optimisticky zdůrazněno, že komunistická strana zvítězí v tomto politickém boji – viz příloha č. 3.

Dne 1. prosince 1989 vydává Občanské fórum (dále OF) Prachatic prohlášení. Zde vyslovalo své požadavky adresované Městskému národnímu výboru (MěNV) v Prachaticích.

Občanské fórum žádalo odstranění zprofanovaných socialistických znaků (hvězdy, srpů

¹⁰³ Hraničář – orgán OV KSČ a ONV v Prachaticích, ročník 34, číslo 49, 1. prosince 1989, s. 1 a 3.

a kladiva) z veřejných prostor. V souvislosti s tím, měla být odstraněna i socha Klementa Gottwalda.

MěNV měl též zajistit prostory, kde by se scházel aktiv OF. Pro vyhlašování velkých zasedání žádalo propůjčení městského rozhlasu.

Občanské fórum požadovalo po Okresním národním výboru Prachatice zveřejnit jména zodpovědných funkcionářů, kteří rozhodli o odstranění pomníku Setkání pěti armád ve Vitějovicích.

Další požadavky směřovaly vůči OV KSČ. Především bylo požadováno, aby byla prošetřena politická zvláště na Karlu Pecháčkovi a Janu Urbanovi.

Bylo dáno na zvážení okresního komunistického výboru, zda je únosné financování vlastní obrovské budovy. OF dalo podnět k umístění polikliniky do těchto prostor.

Občanské fórum též požadovalo pro vyjádření svých názorů i stanovisek jednu stránku týdeníku Hraničář. V opačném případě bude požadováno povolení vydávat vlastní časopis či jinou tiskovinu – viz příloha č. 4.

Dne 8. prosince 1989 se uskutečnilo v prachatickém Národním domě setkání voličů a poslanců nejvyšších zastupitelských sborů, jehož heslem bylo „Se studenty a s Občanským fórem ke svobodným volbám – jediná záruka“. Sešlo se zde 600 občanů prachatického okresu s poslanci – Františkem Samcem ze Sněmovny národů Federálního shromáždění – a ing. Miroslavem Šenkýřem z České národní rady – viz příloha č.5.

S bilancí dosavadní činnosti OF l v prosinci 1989 seznámil širší veřejnost psycholog a významný představitel tohoto hnutí v Prachaticích PhDr. Václav Trojan – viz příloha č. 5.

Občanské fórum v Prachaticích, podobně jako ostatní organizace občanských fór na venkově, propojovalo celonárodní i lokální požadavky, zajišťujících postupný přechod k demokratickému společenskému systému. Jednalo se např. o změnu názvu státu, přeměnu zákonodárných orgánů, vytvoření nové demokratické Ústavy, atd.

Komunisté se bránili proti odstranění základních organizací strany na pracovištích i proti zrušení Lidových milicí.

Technické služby města Prachatice odstraňovaly symboly komunistické moci na jednotlivých poutacích ve městě i jeho okolí.

Problém se projevil v případě snahy o odstranění sochy K. Gottwalda, neboť rada MěNV Prachatice se obávala pozdějšího přehodnocení úlohy tohoto komunistického vůdce i prvního dělnického prezidenta. Představitelé se odvolávali na přehodnocení osoby prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. I toto stanovisko dokazovalo nepochopení celospolečenské i politické krize ve státě i v lokálním měřítku Prachaticka. Na

druhé straně přislíbili okresní straničtí funkcionáři uspořádat k vyřešení osudu pomníku Gottwalda místní referendum.

Oproti tomu byla úspěšná snaha OF získat vlastní sídlo (Solní ulice čp. 126, Prachatice), zveřejňovat pozvánky i prohlášení městským rozhlasem, fórum získalo též požadovanou jednu stránku týdeníku Hraničář.

Nepodařilo se zjistit jména funkcionářů, kteří iniciovali odstranění pomníku Setkání pěti armád ve Vitějovicích.

Přestože pracovníci Veřejné bezpečnosti (VB) dne 13. prosince 1989 odmítli existenci odposlouchávacích zařízení ve městě, pracovník Okresní správy spojů (OSS) ing. J. Tokár sdělil dne 15. prosince tohoto roku OF, že byly za přítomnosti 4 pracovníků spojů a 1 pracovníka StB (Státní bezpečnosti) ve městě zapečetěny místnosti s odposlouchávacím zařízením.

Občanské fórum v Prachaticích mělo přístup k rozmnožovací technice ONV Prachatice, což umožnilo rychlé zveřejňování informací i instrukcí.

V souvislosti s přehodnocením srpnových událostí roku 1968 se obrátilo prachatické OF na vedoucího tajemníka OV KSČ ing. Kňazovického (žádost o rehabilitaci osob postižených po roce 1968, odchod vedoucích představitelů normalizačního režimu ve městě i v okrese včetně konkrétních osob – JUDr. Hrbek a Špán, zpřístupnění písemností a ostatních dokumentů k roku 1968 na Prachaticku).

Složité počátky vzniku Občanského fóra v Prachaticích nám takto barvitě přibližují nelehký zrod demokratického zřízení v malém příhraničním městě i okrese. V tomto krátkém časovém úseku nebylo ještě vše rozhodnuto, přesto i v tomto malém městě se vytvořily postupně demokratické struktury. Představitelé starého režimu se urputně bránili, přesto byli donuceni vyklízet své pozice. Koncem roku 1989 odstoupil prezident Gustav Husák, Federální shromáždění zvolilo novým prezidentem Václava Havla.

Příloha č. 1

Občanské fórum bylo vládou uznáno za rovnoprávného partnera při vedení celospolečenského dialogu.

!! POZOR !!

Odstaňování plakátů a prohlášení Občanského fóra je sabotáží tohoto dialogu.

1. *Dle posledního doporučení je potřeba utvářet funkční výbory OF (kde již je utvořen stávkový výbor, pracuje dál pod názvem funkční výbor OF).*

Utvoření funkčního výboru okamžitě oznámit OF Praha (s udáním přímé adresy, telefonu, jména a počtu členů)

Adresa: Špálova galerie, Národní třída 30, 110 00 Praha 1

Prosíme o rychlé doručení informace o všech vzniklých funkčních výborech OF, hlavně Prachaticka (s udáním všech potřebných údajů) na adresu: OF, Solní 126, 383 01 Prachatice.

Dále je možno volat na telefonní číslo 213 02 Prachatice – informace OF.

Na uvedenou adresu lze odevzdávat i přihlášky do OF, případně žádosti o další. Od 2. 12. 1989 bude pravidelná služba od 16.00 do 18.00 hodin.

MěNV v Prachaticích vyšel vstříc našim požadavkům a dal nám k dispozici Klub SSM na náměstí a vývěsní skříňku na poště.

Písemnosti neposílat poštou – využívat ČSAD, ČSD atd. !

2. *Doporučení k současné činnosti funkčních výborů OF*

Seznamovat občany s požadavky OF a pořádat diskuse

Vyvíjet veřejnou činnost pomocí letáčků – zevnitř výloh, skříněk, v závodech

Uskutečňovat sbírky na fond stávkujících studentů, posílat na konto 2016643-018, variabilní symbol 9, Československá státní spořitelna, Mostecká ul., 111 21 Praha 1

Působit na všechny občany, že jejich občanskou povinností je začít od sebe; že je nutné, aby se každý po letech duševního útlaku zapojoval do veřejného života, je možno vstupovat do politických stran (ČSS, ČSL)¹⁰⁴, přihlásit se veřejně k víře, křtít děti atd. Největší posílení bude potřebovat nově vznikající Strana zelených – zde bude práce pro statisíce lidí – pomozte ekologii. Adresa: Strana zelených, Zborovská 29, Praha 5

Funkční výbory musí být neustále v pohotovosti

Vždy zachovávejte dialog, učme se vážit si jeden druhého

Seznamovat s obnovením Českého junáka, vyjde i časopis

Straníky upozornit na otevřený dopis Valtra Komárka Ústřednímu výboru KSČ z 27. 11. 1989

Hledáme občany – odborníky na jednotlivé programové cíle OF

Hledáme občany pro fotodokumentaci, natáčení kamerou, natáčení na kotoučový magnetofon, zajišťování přepravy osobními auty.

Zatím naše činnost probíhá nadšeně, je však nutné okamžitě prohloubit jednotu stávkových výborů vytvořením silného, vzájemně propojeného informačního a pracovního řetězce na pracovištích.

Na pracovištích stát důsledně na svých požadavcích, nedejte čas starému aparátu

¹⁰⁴ ČSS – Československá strana socialistická, ČSL – Československá strana lidová.

upevňovat své pozice, zaměstnejte ho prací, pro kterou by měl sloužit, tj. hájit zájmy pracujících a celé veřejnosti.

Od 30. 11. 1989 vysílá OF prostřednictvím Československého rozhlasu na stanici Hvězda od 6.30 do 7.00 a od 18.00 do 19.00 hodin.

*Heslo zítřejších dnů: **BOJ PROTI PORUŠOVÁNÍ PRÁV***

(ve výrobě, pracovní prostředí, závadné potraviny, zvýhodňování mzdové či politické atd.)

Právní poradna na právnické fakultě – telefon 62

Neposílat poštou – využívat cestující do Prahy, ČSAD, ČSD...¹⁰⁵

Příloha č. 2

„My, studenti prachatického gymnázia se chceme také vyjádřit k událostem posledních dnů, a proto:

Se stavíme za prohlášení sekretariátu ÚV SSM ze dne 20. listopadu 1989.

Odsuzujeme násilí v jakékoliv formě, a proto jsme pro řešení současné situace nenásilnou cestou.

Žádáme objektivnost a nezávislost sdělovacích prostředků.

Nesouhlasíme s názorem o zmanipulovatelnosti studentů k účelům rozvracení republiky.

Po prošetření zásahu pořádkových sil dne 17. listopadu 1989 žádáme o zveřejnění všech dostupných materiálů v televizi.

*Generální stávkou chápeme jako symbol solidarity se stávkujícími studenty. V případě, že nebudou splněny ty požadavky vysokoškoláků, ke kterým jsme se připojili v našem prohlášení, pak ji symbolicky podpoříme brigádou ve prospěch města.“*¹⁰⁶

Příloha č. 3

Vážení spoluobčané, soudružky a soudruzi.

V této vážné chvíli se obracíme na vás, příslušníky dělnické třídy, družstevní rolníky, inteligenci a studenty, na všechny členy Komunistické strany Československa; zabraňte dalšímu prohlubování politické krize, která by mohla přerůst v krizi ekonomickou, se všemi z toho vyplývajícími důsledky.

¹⁰⁵ Státní okresní archiv (dále SOKA) Prachatice, fond Občanské fórum, spisový materiál, Informační servis OF, č. 1, karton (dále kt)2.

¹⁰⁶ Hraničář – orgán OV KSČ a ONV v Prachaticích, ročník 34, číslo 49, 1. prosince 1989, s. 1.

Opoziční síly se zformovaly k útoku proti socialismu, vyvíjí zběsilý nátlak na stranické orgány, na orgány lidosprávy a společenské organizace NF (Národní fronty). Pod hesly o svobodě, demokracii a pluralismu, vedou útok na samotnou podstatu socialismu. To by mohlo vyústit v totalitu jediné strany a likvidaci zákonných orgánů socialistického státu.

Ve vytvořeném Občanském fóru v našem okrese jsou na jedné straně lidé s autoritou u obyvatelstva, zejména představitelé inteligence, lékaři a inženýři. Současně jsou v tomto fóru lidé s nekalou minulostí, včetně kriminálních živlů, zkrachovalých funkcionářů z let 1968 i protisocialistických elementů. Proto žádáme, aby se členové Občanského fóra představili pracovním kolektivům a občanské veřejnosti. Necht' se ujasní, kdo jsou a kdo je skutečně vede.

Uvědomte si, vážení spoluobčané, kým jste manipulováni a přemýšlejte o tom.

Jsme proti skandalizování práce poctivých komunistů a stranických funkcionářů. Otevřeně říkáme, že jsme udělali vážné chyby, ale dosáhli jsme také i prokazatelných výsledků. Měli jsme ve funkcích různé lidi, někteří neuspěli, zdiskreditovali se, hleděli více na svůj, nežli na společenský, prospěch; kteří si mysleli, že když jim byl dán úřad, že jim byl dán rozum.

Na druhé straně mnoho funkcionářů, bez ohledu na osobní pohodlí, si plnilo své povinnosti a obětavě pracuje pro socialismus. Je smutné, že po jejich práci dnes plivají zvláště ti, kteří vykonali pro společnost jen velmi málo. Jsme optimisté, máme i dnes ve straně mnoho schopných, chytrých a obětavých lidí a chceme věřit, že v tomto politickém boji čestně obstojíme.“¹⁰⁷

Příloha č. 4

Prohlášení Občanského fóra v Prachaticích

OF v Prachaticích se na svém čtvrtém zasedání sjednotilo na těchto požadavcích:

Pro MěNV Žádáme odstranění zprofanovaných znaků socialismu; tzn. rudé hvězdy, srpů a kladiva a další naprosto nedůstojná hesla, jejichž údržba stojí nemalé prostředky.

Žádáme odstranění sochy K. Gottwalda jako znak stalinské kultury.

Žádáme MěNV o trvalé přidělení prostor, kde se bude moci scházet aktiv OF.

Žádáme o propůjčení městského rozhlasu k vyhlásování svých velkých zasedání Občanského fóra. Domníváme se, že jsou na úrovni plenárních zasedání (MěNV), která rozhlasem vyhlášována jsou.

Pro ONV Žádáme, aby bylo zveřejněno jméno funkcionáře nebo více funkcionářů, kteří

¹⁰⁷SOKA Prachatice, fond Občanské fórum, spisový materiál, Petice a podpisové akce, kt 1.

jsou odpovědni za odstranění pomníku Setkání pěti armád ve Vitějovicích, a pokud jsou ještě ve funkcích, aby byli z těchto funkcí uvolněni.

Po OV KSČ žádáme, aby bylo zahájeno přešetření případů politické zvlé spáchané na Janu Urbanovi a Karlu Pecháčkovi.

Dáváme na zvážení OV KSČ, zda bude do budoucnosti ekonomicky únosné udržovat svoji budovu a zda nebude pro město vhodnější jako poliklinika.

Žádáme pro prachatické Občanské fórum, jakožto fórum státem uznané za partnera, jednu stranu týdeníku Hraničáře, kde bude moci vyjadřovat své názory a požadavky. Pokud to nebude možné, žádáme ONV o povolení k vydávání vlastního časopisu nebo zpravodaje.¹⁰⁸

Příloha č. 5

„Se studenty a s Občanským fórem ke svobodným volbám – jediná záruka – heslo, jež dominovalo setkání voličů a poslanců v nejvyšších zastupitelských sborech 8. prosince 1989 v Národním domě. Sešlo se zde na šest set občanů našeho okresu, aby slyšeli na své otázky odpovědi od **poslance Federálního shromáždění ve Sněmovně národů Františka Samece a poslance České národní rady ing. Miroslava Šenkýře**. Na tomto veřejném fóru byl rovněž přítomen tajemník ONV J. Šára a tajemník MěstNV Švancar.

Otázka: Muselo dojít až k masakru 17. listopadu? Občané přece dávali již dříve najevo svou nespokojenost s vývojem ve státě?

M. Šenkýř: Nemuselo, kdyby se reagovalo včas na mínění lidí. 17. listopad je politická a historická tragedie, nic k tomu nemohu dodat.

Otázka: To se nenašel jediný poslanec, který by prezentoval právní stát a dodržování Ústavy?

M. Šenkýř: Takto nebyly otázky nastoleny. Projednávali jsme řadu jiných zákonů...(Ruce nad hlavami voličů na znamení nesouhlasu a odebrání slova).

Otázka: Věděli jste o programu, který propagovala Charta již v roce 1977?

M. Šenkýř: Já o nich nevěděl...(Smích ze sálu. Shromáždění bylo vyzváno k dodržování pravidel dialogu.)

Otázka: Jakým způsobem reagovali poslanci na již dřívější zneužívání moci?

F. Samec: Ano, upozorňovali jsme na to. Došly nám i dopisy k problematice ústavního soudu. Navrhlo se, aby se okamžitě řešil. Bohužel, vedení naší strany... (Ruce nad hlavami.)

Otázka: Jak se stavíte k návrhu Ústavy, který podalo OF?

¹⁰⁸SOKA Prachatice, fond OF Prachatice, spis.materiál, kt 1.

F. Samec: Počítáme, že každé hnutí přijde se svým návrhem. Domnívám se, že se návrhy potom budou konzultovat. Osobně mi tam chybí právo na práci, vyjasnění vztahů vlastnictví. Bojím se, aby to nedopadlo jako v Polsku a Maďarsku... (Les rukou.)

Otázka: Kdy jste se osobně distancoval od ÚV KSČ?

F. Samec na zcela jednoznačnou otázku neodpověděl, pouze tak, že se distancoval.

Otázka: Domníváte se, že jste mohli znát skutečné názory svých voličů vzhledem k diktatuře veřejné bezpečnosti?

F. Samec: (Odmítl odpovídat.)

M. Šenkýř: Názory jsme znali z veřejných schůzí... (Ruce na znamení nesouhlasu.)

Otázka: To jste vždy souhlasili s Jakešem a Štěpánem? Proč jste se od nich nedistancovali i dřív? Proč jste víc nechodili mezi lidi?

F. Samec: My jsme na to upozorňovali, nelíbilo se nám Jakešovo vystupování. Bylo těžké rozhodnout mezi stranickou disciplínou a poslancekou povinností... (Hukot v sále.)

M. Šenkýř: Navrhla mě na poslance KSČ a stranická disciplína byla příliš vžitá... (Ruce nad hlavami.)

Otázka: Federální shromáždění nemůže fungovat s kompromitovanými poslanci. Kdy odejdou?

(Požadavek zakotven i do stanoviska prachatického OF, které slíbil poslanec Samec předat předsednictvu FS.)

Otázka: Projevil někdo ve Federálním shromáždění nesouhlas s represivními zákony?

F. Samec: Pokud vím, ani jediný poslanec.

Otázka: Jakým způsobem byli komunisté informováni o zrušení monopolního postavení jejich strany ve společnosti? Na venkově to vypadá jako dřív.

M. Šenkýř: Vedeme všude dialog, nebráníme nikomu.

Otázka: Jak budete usilovat ve FS o to, aby se takové věci jako 17. listopadu nemohly opakovat?

F. Samec: FS musí plnit kontrolní funkci, ústavní soud bude zárukou, že se to nebude opakovat.

Otázka: Uvažuje se o změně názvu ČSSR na ČSR?

F. Samec: Jsme před přijetím nové Ústavy, a to je jeden z návrhů.

Otázka: Jak jste se jako občané stavěli ke vstupu vojsk Varšavské smlouvy na naše území v roce 1968? Jakou roli jste sehráli v období tzv. normalizace a po roce 1969? Je známo, že oba jste se velmi angažovali, například i v případě Jana Urbana a Karla Pecháčka?

(Otázka na návrh J. Urbana nejprve stažena. Občané však sami odhlasovali, že chtějí znát odpověď. Oba poslanci odpovídali nejasně, stále v intencích stranických dokumentů. M. Šenkýř potom řekl, že jiné Poučení neexistovalo, než to oficiální. Na to se ze sálu ozvalo: rozum).

*Dialog trval tři hodiny.*¹⁰⁹

Příloha č. 5

„Chceme seznámit širokou veřejnost s dosavadní činností OF v Prachaticích. Chceme všechny seznámit s tím, co se nás týká jako občanů tohoto města i tohoto státu. Tedy k MěstNV, ONV, příp. OV KSČ a odezvami na tyto požadavky. Seznamujeme veřejnost s těmito věcmi proto, aby každý pro sebe mohl posoudit, zda to, co chceme jsou utopická ultimáta nebo věci pochopitelné zdravým rozumem.

Prvním dokumentem OF PT je prohlášení ze dne 1. 12. 1989. Vznikalo v době, kdy bylo třeba veřejně podpořit požadavky prezentované pražským centrem OF. Bylo doplněno některými konkrétními návrhy OF PT (např. názvu státu na Československá republika). Na většině těchto návrhů se v současnosti pracuje a je třeba uznat, že ne vše jde hned. Jedná se např. o přebudování zákonodárných orgánů, novou Ústavu, svobodné volby apod. Na druhé straně KSČ zavile odmítá např. zrušení Lidových milicí a ZO KSČ na závodech. Je zřejmé, že tato strana byla zvyklá po čtyři desetiletí nekontrolovatelně komandovat národ. Bude tedy vyklízet své mocenské pozice s bolestně prožívanou nechutí, zdržovacími taktikami a fintami typu **zbraně LM do armádních skladů**.

Druhým dokumentem OF PT bylo prohlášení ze dne 1. 12. 1989 s těmito náměty:

Pro MěstNV:

Žádáme odstranění zprofanovaných znaků socialismu; tzn. rudých hvězd, srpů a kladiv a nedůstojných hesel, jejichž údržba stojí nemalé prostředky.

V odpovědi MěstNV z 8. 12. 1989 se uvádí: **Pokyn k odstranění poutačů ve správě MěNV byl vydán Technickým službám 8. 12. 1989. MěNV vyzve ostatní organizace k podobnému postupu.**

Žádáme odstranění sochy K. Gottwalda jako znaku stalinismu.

MěNV navrhuje uspořádat k otázce dalšího osudu sochy Klementa Gottwalda veřejné referendum. V odpovědi na tento bod je zajímavá myšlenka, cituji: Rada se nechce dopustit podobných chyb jako se to stalo na některých místech naší republiky vůči osobě prvního

¹⁰⁹ Tamtéž, kt. 2.

prezidenta T. G. Masaryka. – konec citátu. Domníváme se, že srovnávat osobu dovozce stalinismu s osobností humanisty T. G. M. je, mírně řečeno, odvážné.

Žádáme o trvalé přidělení prostor, kde se bude moci scházet aktiv OF.

Vyřešeno – OF má sídlo v Solní ulici č. 126 v Prachaticích, využívá i klubovnu SSM na náměstí.

Žádáme o propůjčení městského rozhlasu k vyhledávání velkých zasedání OF.

MěstNV souhlasí s použitím městského rozhlasu pro OF.

Pro ONV:

Žádáme, aby byla uveřejněna jména funkcionářů odpovědných za odstranění pomníku setkání pěti armád ve Vitějovicích a pokud jsou ještě ve funkcích, aby byli z nich uvolněni.

Z odpovědi ONV ze dne 8. 12. 1989:

Odstranění pomníku setkání armád u Vitějovic bylo uloženo orgánům okresu usnesením sekretariátu ÚV KSČ. ONV má k dispozici pouze projektovou dokumentaci, ze které nevyplývá, které osoby daly pokyn k odstranění pomníku.

Pro OV KSČ:

Žádáme, aby bylo zahájeno přšetření případů politické zvěle spáchané na Janu Urbanovi a Karlu Pecháčkovi.

Dáváme na zvážení OV KSČ, zda bude pro ni do budoucna ekonomicky únosné udržovat svoji budovu a zda nebude pro město vhodnější jako poliklinika.

Žádáme pro OF PT jednu stranu týdeníku Hraničář, kde bude moci OF vyjadřovat svoje názory.

K využití týdeníku Hraničář – věc je již vyřešena, týdeník je nyní spravován ONV, OF má možnosti v něm publikovat.

Dalším dokumentem bylo prohlášení OF PT, které vzniklo na setkání OF s poslanci Federálního shromáždění p. F. Samcem a p. Šenkýřem. P. poslanec Samec slíbil, že toto prohlášení předá na nejbližším zasedání FS, přestože s ním osobně nesouhlasí.

Prohlášení obsahuje tyto požadavky:

Žádáme FS, aby byli zbaveni svých mandátů poslanci, kteří jsou zodpovědní za vstup sovětských vojsk na území ČSSR v roce 1968 a za následnou tzv. normalizaci.

Připojujeme se k požadavku OF ve Vimperku, aby bylo rekreační středisko ÚV KSČ na Kubově Hutí dáno k dispozici dětem z ekologicky postižených oblastí.

Žádáme okamžité odstoupení dr. G. Husáka z funkce prezidenta republiky.

Žádáme, aby byla zavedena kontrola FS nad členy státního aparátu proti zneužívání veřejného majetku k soukromým účelům.

Žádáme zrušení politických složek v armádě a bezpečnosti.

Žádáme pana poslance F. Samce, aby naše požadavky předal předsednictvu FS.

Plně podporujeme požadavky KC OF v Praze.

Zprávu o tom, zda a jak p. poslanec předal naše požadavky FS zatím nemáme.

V dalším dokumentu ze dne 8. 12. 1989 žádáme urychlené uspořádání referenda o osudu sochy Klementa Gottwalda a umožnění přístupu OF k rozmnožovací technice. Požadavky byly předány 14. prosince 1989. Odpověď nám nebyla do uzávěrky listu známa. Je samozřejmé, že zmíněné hlasování bude včas občanům oznámeno. Ohledně rozmnožovací techniky máme zatím ústní příslib tajemníka ONV pana Šáry, že přístup k těmto zařízením bude OF umožněno.

Dne 12. 12. 1989 byl předán ředitelství Okresní správy spojů dopis s požadavkem zabezpečení nemožnosti odposlouchávání telefonických hovorů. K tomu se ústně vyjádřil 15. 12. 1989 pracovník ředitelství OSS p. ing. J. Tokár a sdělil, že za přítomnosti 4 pracovníků spojů a 1 pracovníka StB byly zapečetěny místnosti s odposlouchávacím zařízením. Tento fakt poněkud kontrastuje s vyjádřením pracovníků VB při jednání se zástupci OF dne 13. 12. 1989, kdy příslušníci popřeli existenci těchto zařízením s tím, že jsou to představy z filmů.

Dne 12. 12. 1989 předalo OF dopis vedoucímu tajemníkovi OV KSČ p. ing. Kňazovickému. Obsahuje tyto požadavky:

Na základě potvrzení neoprávněnosti vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR v roce 1968 a oznámení rehabilitace těch, kteří vystupovali na obranu socialismu s lidskou tváří žádáme:

Odchod představitelů a funkcionářů – straníků – státních i společenských orgánů, organizací i jejich zařízení, kteří jsou odpovědní za následujících 20 let hospodářského a společenského úpadku.

Okamžité zpřístupnění písemností a dokumentačních materiálů týkajících se srpnových a posrpnových událostí a období tzv. normalizace.

Dále navrhujeme, aby OV KSČ, pokud se chce připojit k obrodnému procesu ve společnosti, uvážil zahájení stranického řízení, jehož účelem by bylo objasnění některých konkrétních osob podílejících se aktivně na represích éry normalizace (JUDr. Hrbek, nynější předseda VLK (Výboru lidové kontroly) Jč KNV; bývalý předseda ONV Prachatice Špán a další). Rozhodnutí o Vašem postupu v této věci považujeme za nutné oznámit veřejnosti.

Do uzávěrky listu jsme zatím neměli k dispozici odpověď a tak s ní seznámíme čtenáře samozřejmě v dalších číslech Hraničáře.

Tímto podrobným výčtem dosavadní činnosti OF Prachatice se snažíme také realizovat myšlenku všeobecné veřejné kontroly. Stejně tak prosazujeme myšlenku dialogu, proto uvítáme názory občanů na činnost OF.“¹¹⁰

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. Státní okresní archiv Prachatice, fond Občanské fórum Prachatice 1989–1992, kartony 1 a 2.
2. Státní okresní archiv Prachatice, sbírka novin a časopisů, Hraničář, ročník 1989.

Tato studie je dílčím výstupem z projektu *Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě*, finančně podpořeného Grantovou agenturou České republiky. Číslo projektu: 13-15049S.

ADDRESS & ©

PhDr. František KOTĚŠOVEC
Státní okresní archiv Prachatice
Vodňanská 329, 383 01 Prachatice
Czech Republic
frantisek.kotesovec@pt.ceskearchivy.cz

¹¹⁰ Tamtéž, kt 2.

SPOLEČENSKO-POLITICKÁ SITUACE A ČINNOST STRANICKÝCH A STÁTNÍCH ORGÁNŮ NA ČESKOKRUMLOVSKU V OBDOBÍ OD POLOVINY SRPNA DO 17. LISTOPADU 1989

Social and Political Situation and Activities of Communist and State Organs in
Český Krumlov Area from Mid-August to 17 November 1989

Leoš NIKRMAJER

České Budějovice, Czech Republic

ABSTRAKT: Politická, společenská a hospodářská situace v okrese Český Krumlov ve sledovaném období od srpna do 17. listopadu 1989 nikterak nenasvědčovala, že by se zde schylovalo k jakýmkoliv výraznějším změnám. Okresní stranický a státní aparát důsledně plnil příkazy nadřízených orgánů kraje a se rozhodně nepouštěl do žádných experimentů, vybočujících z rámce dané jeho kompetencemi. V období, kdy se neustále mluvilo o přestavbě a demokracii, se občanská společnost v této příhraniční oblasti probouzela jenom velice pomalu a jakákoliv opoziční činnost nebo aktivity organizovaných skupin zde v podstatě neexistovaly. Přesto okresní výbor KSČ neustále vyvíjel nátlak na základní stranické organizace, aby se angažovaly v boji proti nezávislým skupinám a zapojovaly do ní širokou veřejnost na závodech a v různých společenských organizacích, například formou různých odsuzujících petic. Tak tomu bylo například v souvislosti s výročím 21. srpna. Vůli zapojit se do podobných akcí, které svým anachronismem vzdáleně připomínaly 50. léta, ovšem většina lidí viditelně nehledala a k výraznější angažovanosti ztratilo chuť také mnoho členů strany. Výrazně poklesla také činnost zdejšího výboru SSM a řada jeho základních organizací na okrese pracovala spíše formálním způsobem. S postupujícím podzimem a politickými změnami v rámci sousedních států socialistického tábora se úměrně zvyšovala nervozita stranických orgánů na všech úrovních. A to až do osudného 17. listopadu 1989.

Klíčová slova: OV KSČ – ONV – Českokrumlovsko – OV SSM – přestavba – opoziční skupiny – 21. srpen – lidové milice

ABSTRACT: The political, social and economic situation in the observed period from August to 17 November 1989 did not show any signs of some remarkable changes in the foreseeable period. At that time existing Communist Party and state administration still thoroughly fulfilled orders of higher regional authorities and it did not start any experiments, which would alter their competencies. In this period, it was still publically spoken about restructuring and democracy, the local border civic society was waking up very slowly and no opposition activities or activities of organized groups existed here at all. In spite of this fact the local district committee of the Czechoslovak Communist Party was permanently pushing on the elementary organizations of the Party to get engaged in the fight against independent groups. They were to engage the broad public from factories, for example in the form various denouncing petitions. It happened in the connection with the anniversary of 21st August, for example. It is necessary to say that there was no effort and will of the great majority of people, and, moreover, party members to get engaged in similar actions which resembled remotely the 1950s. The activity of the local regional committee of the Socialist Youth Union and its many elementary organizations, which were working in the formal mode, dropped. As the political changes in neighbouring countries of the socialist block were in progress and in autumn the nervousness of the Party bodies on all levels was increasing, this was also seen in the activity of the Communist Party till the fateful 17th November 1989.

Key words: District Committee of Communist Party of Czechoslovakia – District National Committee – Český Krumlov area – District Committee of Socialist Youth Union – restructuring – opposition groups – 21st August – People's Militias

Tato studie si klade za cíl zachytit průběh posledního období zhruba tří měsíců před sametovou revolucí na vzorku jednoho z méně průmyslově vyvinutých jihočeských okresů v širších souvislostech jihočeského regionu a v kontextu událostí, které se odehrávaly v bývalé Československé socialistické republice. Úkolem je nejen ukázat reflexi politického pohybu z pozic místní stranické nomenklatury, ale především utváření celého komplexu vnějších a vnitřních společenských podmínek v rámci proklamované perestrojky. Nedílnou součástí je samozřejmě zachycení všedního a každodenního života běžného občana krumlovského okresu na pozadí kontrolované moci se všemi jeho radostmi i strastmi. Důležité je rovněž poukázat na určující a zároveň deformující a všeobjímající faktor komunistické strany, který i v rámci zdejšího mikroregionu jako nezastupitelného kolečka v celém v soukolí tvořil důkladně propracovaný systém moci. Přitom nelze opominout všechny zúčastněné složky tohoto procesu, ať už se jedná o vlastní komunistický aparát od úrovně okresu až po základní organizace, dvě nekomunistické politické strany, ostatní organizace národní fronty nebo SSM. Každá z nich měla svoji důležitou roli a úlohu a byla svým způsobem pro totalitní společnost nezastupitelná a nenahraditelná. Vedle politického a společenského pohybu je nutné si všimnout i šumu v hospodářské sféře, který sice nenápadně, ale přesto viditelně směřoval po 40 letech k určitým přelomovým rozhodnutím. V komplexním pohledu na tuto rovnici a v souvislostech se všemi vnitřními i zahraničně politickými procesy pak vychází, že se schyluje k důležitým společenským změnám. Otázkou pouze zůstávalo, jakou rychlostí budou probíhat a jakým směrem se budou ubírat.

Společenská, politická a ekonomická situace a nálada obyvatelstva v rámci jednotlivých oblastí, měst a obcí v jižních Čechách v době těsně předpřevratové nebyla doposud na regionální úrovni solidně analyzována a ani badatelsky vytěžena, ačkoliv právě toto období patří určitě ke klíčovému pro pochopení následujícího dění, vedoucího k radikální změně politického systému. Jednání a strategie ústředního vedení Komunistické strany Československa v čele s jeho generálním tajemníkem Jakešem v období dramatického a horkého podzimu roku 1989 by se dala označit za modelově podobnou jak pro předcházející období perestrojky, tak pro události bezprostředně po 17. listopadu. Oficiální vystupování a prezentace mozkového trustu vedoucí síly naší společnosti na veřejnosti v těchto zlomových okamžicích našich dějin vypadala na první pohled značně schizofrenicky. Náhodný

pozorovatel by soudil, že základním programem vedoucí síly naší společnosti je nenechat se vytrhnout z letargického polospánku, zachovat bohorovný klid a pohodu, šíleně nudným a nestravitelně formalistickým způsobem přesvědčovat v masmédiích obyvatele o nutnosti provést tu hospodářskou a společenskou přestavbu a řídit se do všech důsledků a za všech okolností heslem, že nám pomůže jenom poctivá práce a žádné nepokoje, otřesy nebo dokonce destrukce systému. Nebýt toho, že se pravidelně posílali ochránci zákona na potlačení nějaké té nepovolené demonstrace chartistických aktivistů, získal by onen pozorovatel dojem, že snad neexistuje způsob vyprovokovat představitele našeho státu a strany k nějaké viditelnější a racionálnější činnosti nebo aktivitě. Jako by většina těchto činovníků, vytržená ze skutečné životní reality, s klidem chladných Angličanů jenom nezúčastněně pozorovala, jak se loď pomalu potápí, což jim ovšem nezabrání vychutnat si labužnický před utonutím ještě poslední výtečný doutník.

Postupné hroucení společného socialistického tábora, které odstartovalo v Polsku (pokud tedy nepočítáme samotný Sovětský svaz)¹¹¹ již na jaře 1989 a pokračovalo přes Maďarsko, aby na přelomu září a října zasáhlo i NDR, se přece nedalo normálně přehlédnout a přes kusé mediální informace, které se většinou snažily vyhnout kritičtějšímu hodnocení (snad aby tím naše přátele výrazněji nepopudily)¹¹², muselo být průměrně inteligentnímu člověku jasné, že pomalu končí jedna společenská éra a že tento fakt rozhodně zasáhne i do života naší společnosti. Na co tedy sázely vedoucí struktury strany a státu, není tak úplně jasné. Snad v tom hrály roli jakési psychologické momenty, které si vůdčí kádry zřejmě snažily naivně vsugerovat, že tedy s reálným socialismem v podobě uplatňované řídicí silou naší společnosti se vlastní drtivá většina našeho obyvatelstva ztotožňuje a nedopustí jeho úplnou demontáž, přičemž jeho případné dílčí nedostatky a problémy lze přirozeně a administrativně odstranit, jako když mávne kouzelným proutkem.¹¹³

¹¹¹ O politickém, společenském a ekonomickém dění v samotném SSSR přinášela naše massmédia v průběhu let 1988 a 1989 poměrně kusé a většinou i z celkového kontextu vytržené zprávy. O zájmu obyvatel o situaci v zemi našeho velkého bratra vypovídá především fakt, že některé informační kanály nebo zdroje se staly ne běžně dostupnými, příkladem může být třeba Týdeník aktualit, který se stal na našem novinovém trhu vzhledem k přinášení zpráv a komentářů ze života sovětské společnosti v podstatě nedostatkovým zbožím.

¹¹² To samozřejmě neplatilo doslova, především komentáře a zprávy z Rudého práva se nevyhnuly občasným invektivám na adresu politického vedení Polské dělnické sjednocené strany nebo Maďarské socialistické strany, například v souvislosti s odmítnutím Maďarů pokračovat ve výstavbě společného vodního díla Gabčíkovo – Nagymaros.

¹¹³ V tomto optimistickém duchu se nesla například zpráva předsednictva ÚV KSČ o činnosti strany po 14. zasedání ústředního výboru a jejích úkolech před XVIII. sjezdem KSČ, přednesená soudruhem Milošem Jakešem na 15. zasedání ÚV KSČ dne 11. října 1989, v níž generální tajemník konstatoval, že politická situace v zemi je vcelku stabilizovaná a politika KSČ má podporu lidu.
Rudé právo, 12. 10. 1989.

Ubezpečování o nepostradatelnosti systému jako takového, které si mocipáni v průběhu roku 1989 nechávali potvrzovat naprosto formálními podpisovými akcemi pracovních kolektivů a společenských skupin, odsuzujícími vystoupení a aktivizaci opozičních struktur,¹¹⁴ ukolébala zřejmě některé z nich natolik, že pravděpodobně nebyli schopní rozumnějšího úsudku a realističtějšího přístupu k nastalé situaci. Vzhledem k povaze a systému moci, ovládající z ústředí subalterním způsobem ten nejposlednější strukturovaný článek řetězu a založené na plánovité výchově vedoucích kádrů, není vůbec s podivem, že většina výkonných pracovníků se na nižších stupních vedení chovala naprosto identicky jako jejich šéfové. Podobný model stylu práce a jednání přetrvával pochopitelně rovněž u řídicích složek komunistické strany a státní správy v rámci námi sledovaného okresu Český Krumlov.

Ani na Českokrumlovsko, podobně jako nikam jinde v rámci Jihočeského kraje, nevtrhla halasně propagovaná perestrojka jako velká voda. Velice opatrným a plíživým způsobem se zde začala uplatňovat na přelomu roku 1988/1989 takřka výhradně v ekonomické oblasti, a to až v souvislosti s kurzem vlády k zavedení nového hospodářského mechanismu a zákona o státním podniku.¹¹⁵ Změny ve statusu a řízení podniků, včetně voleb nového vedení, proběhly na úrovni tohoto okresu v některých vybraných závodech, například v Jihostroji Velešín nebo Liře Český Krumlov.¹¹⁶ Nakonec se však jediným fungujícím státním podnikem na úseku ústředně řízeného průmyslového odvětví v krumlovském okrese stal Závod Rudého práva ve Větrní. Populární volby ředitelů nově strukturovaných státních podniků pak probíhaly v průběhu března 1989 například v Agrokombinátu Šumava, Okresním stavebním podniku nebo Okresním podniku bytového hospodářství v Českém Krumlově.

Více prostoru k vyplnění obrovské mezery v rámci služeb a obchodu mělo také připadnout jiným než státním či velkým družstevním subjektům, větší iniciativy se dostávalo ve sféře podnikání národním výborům (které mohly podnikat ve vlastní režii nebo poskytovat povolení jiným subjektům) a velmi pomalu se začali od jara 1989 prosazovat také první soukromníci.¹¹⁷ Jednalo se celkem o 260 občanů na 25 místech okresu, přičemž jako hlavní

¹¹⁴ Jednalo se o odsouzení lednových demonstrací v Praze (takzvaný Palachův týden) a především o iniciativu Charty 77. Několik vět, které nejintenzivněji probíhalo v průběhu července až srpna 1989.

¹¹⁵ Od konce října 1987 probíhala v Československu na toto téma veřejná diskuze, ovšem samotný zákon vstoupil v platnost až v polovině roku 1988.

Bližší viz Pullmann, M. (2012): Eroze diktatury v době přestavby, Krize vládnoucích elit a rozpad ideologického konsenzu v Československu (1986–1989). *Soudobé dějiny*, č. 2, s. 256–274.

¹¹⁶ Státní okresní archiv Český Krumlov (dále jen SOKA Č. Krumlov), fond Okresní národní výbor Český Krumlov (dále jen ONV), karton č. 11, zápis z 11. plenárního zasedání ONV Č. Krumlov z 19. 11. 1988, návrh k zakládací listině ONV na státní podnik Lira, obrazové lišty a rámy z 29. 11. 1988.

¹¹⁷ Soukromé podnikání ale naráželo pořád na pevná legislativní a zákonná opatření a potýkalo se s nejrůznějšími překážkami, například v oblasti surovinové základny, nákupu zboží, pevně stanovených cen, propagace a reklamy, finančních půjček od státní banky, zdanění a podobně.

povolání to připadlo pouze na 19 z nich, tedy uživilo to na plný úvazek pouze přes 7 % z tohoto počtu a ostatní si podnikáním přivydělávali po svém zaměstnání. V samotném okresním městě bylo registrováno 25 podnikajících osob, z toho pouze 4 prodejci.¹¹⁸ Situace se příliš nezlepšila ani v průběhu dalšího období, i když počet soukromníků během šesti měsíců (zhruba do začátku října 1989) stoupl zhruba o 40. Přitom právě v této oblasti, kam směřovaly v letní sezóně tisíce turistů a vodáků nejen od nás, ale také ze zahraničí (na Šumavu, rekreační nádrž Lipno, na řeku Vltavu nebo za historickými památkami Českého Krumlova, Rožmberka nad Vltavou nebo Vyššího Brodu), se nabízely značné možnosti a rezervy, které ovšem zůstaly až trestuhodně zanedbány.¹¹⁹

Ještě větší propast zela ve sféře společenské a politické. O nějaké formě dialogu, čilém společenském kvasu nebo dokonce novinkách v politické oblasti po téměř dvacetiletém pústu nemohla být v rámci jihočeského pohraničního okresu ani řeč, ostatně direktivní instrukce z ústředí tyto záležitosti jednoznačně a záměrně potlačovaly na úrovni celého státu. Občas problesklo jakési nové světélko ve formě nabídky vybraných kulturních pořadů či forem otevřenější zahraniční spolupráce s rakouskou stranou, přičemž je ovšem nutné zároveň podotknout, že cestování do kapitalistické ciziny zůstalo i nadále pro běžného smrtelníka omezeno nutnou výjezdni doložkou, takže praxe ze 70. let se v podstatě nijak nezměnila ani přes proklamace o nutnosti navazování přátelské spolupráce se sousedním Rakouskem. Krumlovští občané se tak mohli nanejvýš odreagovat v místním biografu, kam přece jenom zavál duch poněkud příznivějších časů. Například v krumlovském kině Družba se začátkem roku 1989 promítal původně trezorový Formanův film Hoří, má panenko a na konci jara 1989 se dostaly do projekce snímky Kopytem sem, kopytem tam a Šašek a královna od Věry Chytilové či Pražská pětka Tomáše Vorla.¹²⁰

Zkostnatělost a přežilost systému snad nejlépe dokumentují oslavy 1. máje v Českém Krumlově, které se odehrály v tradičním a konzervativním duchu za účasti místopředsedy vlády Bohumila Urbana a zástupce sovětské vojenské posádky z boletického výcvikového prostoru majora Filatova. V rámci celého okresu proběhly ještě prvomájové akce v Kaplici, Velešíně, Vyšším Brodě a Horní Planě.¹²¹ Ještě markantnějším způsobem se to projevilo v létě tohoto roku v souvislosti s pořádáním petičních akcí proti iniciativě Charty 77 zvané Několik vět. Jednalo se o poslední celospolečenskou ideologickou kampaň, do níž se musely

¹¹⁸ SOkA Č. Krumlov, MěNV Č. Krumlov 1945–1990, kronika města Český Krumlov 1985–1990 (dále jen Kronika města Krumlov), s. 116.

¹¹⁹ SOkA Č. Krumlov, ONV Č. Krumlov, karton č. 41, zápis z 20. schůze rady ONV v Č. Krumlově z 2. 11. 1989, vyhodnocení letní turistické sezóny na okrese v létě 1989.

¹²⁰ Jiskra, 9. 6. 1989.

¹²¹ Tamtéž, 6. 5. 1989.

povinně zapojit stranické i svazácké organizace v obcích a na závodech, některé pracovní kolektivy různých hospodářských podniků a jednotných zemědělských družstev, zaměstnanců státní správy a samosprávy, jakož i řada společenských organizací Národní fronty. Tato direktivně řízená iniciativa ovšem ve svém důsledku nesplnila očekávání tvůrců, naopak vzbudila poměrně živý zájem široké veřejnosti o aktivity členů opozičních skupin.¹²²

Z tohoto důvodu se napjatě očekávalo rovněž výročí srpnové okupace Československa. Okresní výbor KSČ přijal v této souvislosti soubor opatření k zabezpečení klidu a pořádku na teritoriu okresu, obsahující víceméně obecné postuláty, které měly zamezit pronikání nepřátelských aktivit či projevů opozičních skupin. Soubor přenášel, poměrně alibistickým způsobem, hlavní odpovědnost především na nižší složky vedení. Tak zůstávaly okresnímu výboru strany volné ruce ke kontrole a případné kritice (nebo pochvale) za plnění jimi vypracovaného nařízení. Mezi preventivně působící patřily především výchovně ideologické aspekty, jež operovaly s tezemi o nutnosti silnějšího vlivu na mladou generaci, stmelování pracovních kolektivů kolem základních stranických organizací za účelem vyjádření nesouhlasu s programem opozičních skupin, zaktivizování okresního tisku vůči těmto socialismu nepřátelským skupinám nebo sledování politické a názorové situace v rámci okresu včetně hlášení mimořádných případů ze strany základních organizací.¹²³ Přestože na úrovni krumlovského okresu nic nenasvědčovalo tomu, že by mělo dojít k nějakému nežádoucímu vystoupení nebo narušení veřejného pořádku, byly uvedeny ve dnech od 17. do 22. srpna do pohotovosti též místní jednotky lidových milicí.¹²⁴ Drobné provokace ve formě různých nápisů nebo letáků ovšem zaznamenaly nakonec i zde. 19. srpna byl například na výloze lahůdek přilepen leták s nápisem *Dejte šanci svobodě* ve francouzštině (což převážná většina potenciálních čtenářů asi neocenila) a několik nápisů na veřejných prostranstvích,

¹²² Přestože v rámci celého Jihočeského kraje do začátku září 1989 podepsalo (podle informací KV KSČ v Českých Budějovicích) iniciativu Několik vět pouze 60 osob, jako distributorů podpisových archů bylo zjištěno celkem 7 osob a rozšiřovatelů letáků pak pouze 3 osoby, krajské stranické orgány ji rozhodně nepodceňovaly a situaci kolem Několika vět pravidelně vyhodnocovaly na úrovni všech okresů.

SOA Třeboň, fond Jihočeský krajský výbor KSČ v Českých Budějovicích (dále jen JKV KSČ v Č. Bu), fasc. 288, sv. 209, zápis z 31. schůze předsednictva JKV KSČ ze 7. 9. 1989, s. 46.

¹²³ SOkA Č. Krumlov, OV KSČ Č. Krumlov, karton č. 141, zápis ze 32. schůze předsednictva OV KSČ ze 14. 8. 1989, návrh opatření k zajištění klidu a pořádku na teritoriu okresu, nedatováno.

¹²⁴ K výraznějšímu narušení veřejného pořádku nedošlo ani na jiných místech Jihočeského kraje a nakonec ani v samotné krajské metropoli. Přesto měla celá událost kolem výročí 21. srpna dohru na stránkách jihočeského tisku, neboť v souvislosti s tímto datem se konalo v budově Okresního soudu v Českých Budějovicích již 18. srpna soudní přelíčení se šířiteli letáků, vyzývajících k takzvanému tichému protestnímu pochodu, který byl plánován na budějovické Žižkovo náměstí na 16. hodinu 20. srpna 1989. Renata Pánová (prodavačka tábořského závodu s. p. Potravy) byla odsouzena na tři měsíce nepodmíněně a k peněžitému trestu 2000 Kčs a ing. Josef Rais dostal podmínku na zkušební dobu tří let a 3000 Kčs pokuty. Nový život, 25. 8. 1989.

vztahujících se k Chartě 77 nebo proklamujících politickou svobodu.¹²⁵ Přesto okresní výbor KSČ nakonec s uspokojením konstatoval, že při událostech 21. srpna občané okresu projevíli politickou uvědomělost a rozvahu a nenechali se vyprovokovat západními sdělovacími prostředky k neuváženým činům. Zároveň poděkovali zdejším bezpečnostním složkám a lidovým milicím za aktivní nasazení při kontrole situace. Otázkou zůstává, do jaké míry se ovšem občané téhož okresu doopravdy ztotožňovali s dogmatickým přístupem KSČ k pražskému jaru a jakým způsobem skutečně nazírali na 21 let starou minulost. O postoji místního stranického aparátu svědčí i fakt, že se z 8. zasedání pléna, konaného 31. srpna, zaslal generálnímu tajemníkovi Jakešovi poměrně servilní dopis, v němž se vyjádřilo „princiální stanovisko k provokačním a nátlakovým akcím opozičních struktur“. Spokojenou odpověď generálního tajemníka ÚV KSČ Jakeše přinesl pak krumlovský regionální tisk na titulní straně.¹²⁶ Pokus o diskreditaci opozice v souvislosti s výročím 21. srpna v podobně masivním mediálním měřítku, jako tomu bylo v posledním případě petičních akcí proti iniciativě Několik vět v červenci, již začalo postrádat jasný smysl. Jednak využívané prostředky se poněkud papouškovitě a do omrzení opakovaly, jednak mnoho občanů tyto shora nadirigované akce už skutečně přestávaly bavit. Výsledek podobných kampaní přitom přinášel poměrně mizivý efekt na ovlivnění veřejného mínění, že o jeho výsledku už dost možná pochybovala i řada reálně uvažujících stranických politiků. Přesto ještě během měsíce srpna z Krumlovska odeslali prostřednictvím JKV KSČ na ústřední výbor¹²⁷ několik desítek nových rezolucí a stanovisek, reagujících na nejnovější akce opozičních skupin. V porovnání s předcházejícím obdobím se ovšem nejednalo o nějak vysoké číslo. Žádné následné petiční akce již neprobíhaly a masové mediální kampaně nenásledovaly (jako v případě Několika vět), takže v místním tisku se objevil pouze jediný příspěvek na toto téma. Jednalo se o odboráře z Jihočeských papíren ve Větrní, jež na své podnikové konferenci ROH 24. srpna přijali rozhodnutí k „...rozhodnému odsouzení a nesouhlasu s tím, co se konalo v Praze při příležitosti 21. výročí srpnových událostí, což potvrzuje, že iniciátory těchto akcí není jenom hrstka vnitřních nepřátel socialismu, ale k výraznému narušování našeho klidného vývoje přispívají především síly ze zahraničí...“ Závěr petice se nesl v obligátním duchu, v němž se vyjadřovala podpora politické linie KSČ,

¹²⁵ SOA Třeboň, JKV KSČ Č. Bu, fasc. 288, sv. 209, zápis ze 30. schůze předsednictva KV KSČ z 24. 8. 1989.

¹²⁶ Jiskra, 29. 9. 1989, s. 83.

¹²⁷ V srpnu 1989 bylo zasláno prostřednictvím krajského výboru na ÚV celkem přes 500 rezolucí a stanovisek ZO KSČ, pracovních a občanských kolektivů z celého kraje.

SOA Třeboň, JKV KSČ Č. Bu, fasc. 288, inv. č. 18, sv. 209, zápis ze 30. schůze předsednictva JKV KSČ z 24. 8. 1989, s. 85.

federální vlády a Národní fronty na přestavbu naší společnosti.¹²⁸

Nařízení a směrnice stranického aparátu, podobající se občas svojí formou spíše vojenským rozkazům, produkovalo okresní stranické vedení podřízeným složkám v poměrně pravidelných periodách (samo bylo ovšem úplně stejným subordinačním způsobem podřízeno krajskému stranickému aparátu v Českých Budějovicích). To, co se pak odehrávalo na pozici mezi nadřízenými a podřízenými složkami strany na úrovni tohoto příhraničního okresu, dávalo tušit, že mnozí prostí komunisté nahlíželi na úlohu okresního aparátu s určitým despektem.¹²⁹ Těžko si lze totiž představit, že dobře míněná nařízení přijede v praxi na závody nebo do obcí předvést někdo z okresního aparátu strany. Předsednictvo okresního výboru sice tu a tam organizovalo výjezdní zasedání, ovšem v řadě lokalit a závodů se s žádným z jeho členů nesetkali třeba několik let, na což občas s jistou škodolibostí poukazovali nejen obyčejní dělníci bez stranické legitimace. Kontrolní činnost se tak většinou odehrávala na úrovni písemných hlášení a oběžníků, zato však byla pravidelně sledována a vykazována.

Přežilost, formalismus, alibismus, vyčpělost, konzervativní myšlení, byrokratický přístup a stále stejný, frázovitě obecný a ideologií zatížený, otrěpaný slovník, který se nedal poslouchat již po dvou, třech minutách, rozhodně nepřispívaly k semknutí masy prostých občanů k vedoucí síle naší společnosti, čehož si bylo vědomo mnoho řadových komunistů na závodech, podnicích nebo třeba místních národních výborech, a musely také zákonitě prohlubovat bariéry mezi členskou základnou a aparátem. Zcela jednoznačně se to projevilo po 17. listopadu, kdy padly všechny přehradby a vnitrostranická kritika směrem z podzámčí spontánně a bez skrupulí bombardovala latentní neschopnost zakopaných aparátčků pohnout aspoň prstem ve prospěch jakékoliv progresivnější společenské změny.

Ani začátek horkého podzimu roku 1989 nepřidával krumlovskému okresnímu stranickému vedení, ani vedení okresního národního výboru, výraznějších vrásek o budoucnost dosavadního zažitého systému. Slovo přestavba se sice skloňovalo ve všech možných pádech, o její skutečné podobě však měla většina členů okresního výboru poněkud svérázné představy. Členská základna komunistické strany na okrese se na podzim roku 1989 zdála stabilní, tvořilo ji celkem 201 základních organizací s více než 5 tisíci členů.¹³⁰ K nejvýznamnějším patřily stranické buňky v důležitých závodech nebo klíčových

¹²⁸ Tamtéž, 8. 9. 1989.

¹²⁹ Občas se to projevilo na úrovni vnitrostranických diskuzí v základních organizacích strany, které ovšem probíhaly rovněž v pevně vymezených mantinelech, a záleželo na vedení té které organizace, složení členské základny, na počtu jejích členů a jistě i na vzájemné důvěře v rámci daného kolektivu, jak si dokázali mezi sebou pustit pusu na špacír.

¹³⁰ SOkA Č. Krumlov, OV KSČ Č. Krumlov, karton č. 141, zápis z 8. zasedání OV KSČ z 31. 8. 1989, zpráva o výsledcích kontroly plnění přednesená tajemníkem OV KSČ Janem Kolářem.

organizacích, ať už se jednalo například o velešínský Jihostroj, velké papírenské provozy ve Větrní a Loučovicích, Agrokombinát Šumava nebo okresní národní výbor. V Jihostroji a obou papírnách existovalo dokonce několik závodních organizací vzhledem k většímu množství zaměstnanců.¹³¹ V poměru počtu straníků k nestraníkům na tom byly ovšem nejlépe klíčové mocenské či správní orgány, například okresní správa sboru národní bezpečnosti se mohla pochlubit 75člennou základnou komunistů a okresní národní výbor dokonce 94 členy základní organizace KSČ. Poměrně silnou skupinou vládlo také JZD Netřebice (88 členů KSČ) či okresní stavební podnik (kolem 80 straníků). Naproti tomu mnohem větší zaměstnavatel, Okresní ústav národního zdraví Český Krumlov s registrovanými 1010 zaměstnanci se mohl vykázat „pouze“ 79 komunisty a 9 kandidáty, což znamenalo necelých 8 % organizovaných stranických kádřů (u lékařů a vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců se ovšem jednalo o 18% podíl stranických kádřů).¹³²

Rozdíly v procentu stranické organizovanosti a ve velikosti jednotlivých stranických buněk byly poměrně markantní. Celá řada stranických organizací disponovala pouze několika členy¹³³ a nejnižším, tříčlenným výborem (velké organizace s mnoha desítkami členů pak mohly mít i 11členný výbor). Činnost všech těchto velkých skupin i malých buněk byla stejně pečlivě monitorována nadřízeným orgánem, který zásadně trval na zachování stranického postupu, důsledně vyžadoval periodická hlášení a nárazově přiděloval různé stranické úkoly. Pracovat v rámci tohoto soukolí nebylo pro normálního člena strany nikterak jednoduché a principiálně se nezměnilo za celé období normalizace až do listopadového převratu. Vedení partaje vyžadovalo po každém komunistovi nejen příkladnou pracovní činnost a politickou angažovanost v rámci daného kolektivu, ale brousilo rovněž do sféry čistě privátní, ať už se to týkalo rodinného života nebo osobního chování a vystupování.

¹³¹ Například ve všech třech papírenských provozech na území okresu pracovalo celkem 2820 zaměstnanců, z nichž bylo 465 straníků v 21 základních organizacích.

¹³² SOkA Č. Krumlov, OV KSČ Č. Krumlov, karta č. 142, zápis z 35. jednání předsednictva OV KSČ z 2. 10. 1989, zpráva o aktuálním stavu zdravotnictví na okrese.

¹³³ Jednalo se například o školní zařízení, některé menší hospodářské podniky, různé pobočky státních orgánů nebo základní organizace v menších obcích – například Rudné doły Vyšný Lazec (10 členů), Technické služby Český Krumlov a OV SSM Český Krumlov (po 9 členech), SEŠ a gymnázium Kaplice (6 členů) nebo ZŠ Plešivec (oba pouze po 5 členech).

V průběhu první poloviny roku 1989 se v rámci okresu přijalo celkem 85 nových kandidátů vstupu do KSČ.¹³⁴ Docházelo také k dobrovolným odchodům nebo vyloučením (za pasivitu a neplacení členských příspěvků) ze strany, jejich počet byl však vzhledem k poměru stávajících členů zanedbatelný, a to i těsně před listopadovými událostmi. Za nové se dají ovšem označit některé důvody rozvázání styků se stranou, které ten který jedinec musel na schůzi uvádět. Vedle „objektivních“ příčin jako rodina, nedostatek času nebo pracovní vytížení (čili racionální a formální výmluvy vystupujícího člena, aby se nemusel dále na půdě partaje angažovat) se tu objevily také ryze politické výhrady. Směřovaly převážně k nenaplnění očekávání výsledků přestavby (a jejímu vpravdě šnečímu tempu), ke ztrátě důvěry ve schopnost vedení ústředního výboru změnit zažitý systém moci a vyjadřovaly dokonce otevřený nesouhlas s represivními opatřeními vůči opozičním strukturám. Tento přístup už vyžadoval přece jenom jistou dávku otevřenosti a osobní statečnosti, i když se tak už dělo v době maličko příznivějšího společenského klimatu.¹³⁵ Od počátku roku do října 1989 došlo k ukončení členství pro 39 příslušníků strany a k celkovému snížení členské základny na okrese o 10 lidí, což znamenalo ovšem v porovnání s jinými okresy v rámci celého kraje nejméně.¹³⁶

Situaci ve zdejších stranických organizacích zřetelně dokumentovalo hlášení okresního výboru strany v Krumlově nadřízenému orgánu do Budějovic. V něm se například uvádí, že rostoucí nároky na činnost strany v současné době rozdílly mezi organizacemi prohlubují a nedostatky, které mají v některých ZO KSČ dlouhodobý charakter, vystupují výrazněji do popředí. Dále se uvádí, že zdrojem nedostatků je rutina, uspokojování se s formální stránkou stranické práce bez důrazu na obsah. Poukazuje na značnou diferencovanost aktivity členské základny, její vztah k plnění základních povinností a její ideovou pevnost. Část členů přetrvává v pasivitě, vyčkává a je i názorově rozkolísaná. Otevřeně se pak projevují jednotlivci - členové strany, kteří necítí odpovědnost za výsledky práce a permanentně vystupují s obecnou kritikou a negují tak dosažené výsledky. K těmto jevům jsou výbory organizací tolerantní a přehlíží je.¹³⁷

¹³⁴ SOkA Č. Krumlov, OV KSČ Č. Krumlov, karton č. 171, zápis ze zasedání pléna OV KSČ z 31. 8. 1989.

¹³⁵ Například v květnu 1989 se projednávalo zrušení členství v KSČ v ZO KSČ č. 10 v Závodě Rudého práva ve Větřní, kdy dotyčný prohlásil k svému odchodu, že ve společnosti se nahromadily problémy, které se neřeší dostatečně důrazně, a nedostatky využívá řada nepoctivých lidí ve svůj prospěch, on sám v této situaci nemůže nic ovlivnit, nevidí možnost nápravy a ztratil tak důvěru ve stranu.

SOkA Č. Krumlov, OV KSČ Č. Krumlov, karton č. 141, zápis z 26. jednání OV KSČ z 15. 5. 1989, souhrnná zpráva o kandidaturách a zrušení členství v KSČ.

¹³⁶ Například v českobudějovickém okrese šlo o 57 komunistů nebo v Prachaticích o 51 komunistů.

SOA Třeboň, JKV KSČ, fasc. 289, sv. 210, zpráva o 33. schůzi předsednictva KV KSČ 19. 10. 1989.

¹³⁷ Tamtéž, s. 127.

Jak tady bylo kulantně naznačeno, řada členů zůstávala naprosto pasivní, neplnila uložené stranické úkoly, odmítala se výrazněji politicky angažovat a veřejně obhajovat politiku vedení. Naopak se objevily případy, kdy se někteří členové strany dokonce připojili k veřejné kritice společenských poměrů. Citelněji se také projevovala absence mladé generace mezi kandidáty do strany a poněkud paradoxně vyzníval rovněž fakt, že se do partaje nikterak nehrnuly ani tak dělnické vrstvy z továren, jako spíše inteligence ze státního a veřejného sektoru. Jistou neochotu občanů vstupovat do řad strany konstatovalo okresní vedení již na jaře 1989. Tehdy se objevil také případ rebelantů ze závodní organizace KSČ č. 6 v papírnách ve Větrní, kteří odmítli podepsat rezoluci k Provolání ústředního výboru k pražským událostem.¹³⁸ Poměrně otevřenější až ostřejší tón zazníval rovněž při vnitrostranických diskuzích a na besedách se členy a kandidáty strany. Nadřízený stranický orgán přitom poněkud nelíčeně překvapilo, že diskutující vzali proklamativní hesla o přestavbě, demokratizaci a glasnosti vážně a hodlali je uplatňovat také na půdě základních organizací.

Svoji roli mohla hrát i generační zkušenost, mnozí starší a konzervativně naladěni členové strany, pamatující mnohdy 50. léta, pohlíželi na probíhající proces přestavby a demokratizace (přestože se odehrával v převážně verbální poloze) s velkou nedůvěrou a veskrze odmítavě. Nesli s sebou zkušenosti z roku 1968, který v jejich očích představoval nástup kontrarevolučních sil, a toto přesvědčení aktualizovali na procesy, probíhající právě ve společnosti. Jakákoliv forma otevřeného dialogu se pro ně stala noční můrou, jakékoliv ustoupení z pozic dogmatického pojetí socialismu pak vyslovená zrada. Názorně to dokumentuje reakce právě při vnitrostranických diskuzích, které se často zabývaly aktuální zahraničně politickou situací nebo děním na domácím společenském či kulturním kolbišti.

Ještě vypjatější situace se vytvářela na úrovni ozbrojené pěti dělnické třídy – lidových milicí (dále jen LM). Zatímco na počátku roku 1989 souhrnná zpráva o plnění úkolů lidových milicí na úrovni okresu Český Krumlov za uplynulý rok 1988 vyznívala ještě poměrně optimisticky¹³⁹, podzim roku 1989 už nastoloval podstatně horší prognózy. Široká veřejnost a dokonce část členské základny pohlížela na lidové milice s určitým despektem, což mělo

¹³⁸ SOkA Č. Krumlov, OV KSČ Č. Krumlov, karton č. 141, zápis z 27. jednání předsednictva OV KSČ z 29. 5. 1989.

¹³⁹ Ve zprávě se například konstatovalo, že se zvýšila ideová vyspělost a politická angažovanost příslušníků LM, zkvalitnila se jejich bojová pohotovost a připravenost, prohloubila se řídicí, organizátorská a kádrová práce, mimo bojového výcviku se milicionáři podíleli na brigádnické činnosti ve vlastních závodech, pomáhali při zemědělských pracích, účastnili se lesní brigády v prostoru Kvildy, zorganizovali vystoupení LM ve Větrní k 40. výročí Vítězného února, podíleli se na branné výchově mladé generace formou organizovaných 51 besed s 1562 posluchači a 11 branných her pro 1228 dětí a mohli se pochlubit 12 vzornými četami v rámci okresu, 263 vzornými milicionáři a patronátními smlouvami s některými pionýrskými skupinami. Tamtéž, karton č. 139, zápis z 18. jednání předsednictva OV KSČ z 23. 1. 1989, zpráva o plnění úkolů lidových milicí okresu Český Krumlov ve výcvikovém roce 1988.

být, podle konstatování okresního stranického vedení, odrazem situace ve straně a společnosti a reakcí na politiku odzbrojování. Proti milicionářům se začaly množit různé verbální útoky, k čemuž vydatně přispěla jejich role při potlačování opozičních demonstrací na Václavském náměstí při Palachově týdnu a 21. srpna 1989. Do řad LM pak odmítali vstupovat především dělníci a mladší členové strany se zdůvodněním nedostatku volného času, náročnosti výcviku či rodinných problémů. Nezřídka se objevovaly mezi komunisty dokonce pacifistické názory s tím, že pokud by je někdo nutil vstoupit do milice, raději půjdou ze strany. Velké problémy se objevily nejen s doplňováním početních stavů, ale i se stárnutím základny LM. V jejich řadách se objevilo téměř 6 % členů starších 60 let a přes 7 % z nich spadalo do věkové kategorie 56–60 let. Největší problémy s doplněním stavu jednotek se objevily například v papírnách ve Větrní, v Loučovicích nebo Jitce Český Krumlov.¹⁴⁰

Nazírání na celkovou politickou a společenskou situaci u našich spojenců ve Varšavské smlouvě se pochopitelně nevyhnulo ani stranickým elitám na úrovni krumlovského okresu. Nejen zmíněné činovnické či členskou základnu, ale především širokou občanskou veřejnost na Českokrumlovsku přirozeně zajímalo, co se děje za spřátelenými humny. V průběhu srpna a září 1989 došlo v podstatě k završení změny politického systému v Polsku¹⁴¹, v Maďarsku se v říjnu fakticky rozštěpila vládnoucí socialistická strana, z Německé demokratické republiky začali na přelomu září a října ve velkém prchat její občané oklikou přes Maďarsko a Rakousko převážně do Německé spolkové republiky¹⁴² a Sovětský svaz se v průběhu podzimu musel vyrovnávat nejen s velkými stávkami v uhelných dolech, ale rovněž se vzrůstajícím se národnostním hnutím v pobaltských státech. Poněkud paradoxně stranou zájmu nezůstala ani kritická hospodářská situace ve vzdálenějším Rumunsku, z níž musel velice takticky vybruslit v rámci vnitrostranické diskuze samotný tajemník okresního výboru strany.¹⁴³

Strach z blízké budoucnosti se projevoval na úrovni místních elit rovněž v nazírání na možné začlenění příslušníků, vyloučených z KSČ po roce 1968, zpátky do partaje. Jakákoliv revize pražského jara nepřicházela v úvahu, což dokazoval postoj některých členů nejen

¹⁴⁰ Tamtéž, karton č. 141, jednání předsednictva OV KSČ z 24. 7. 1989, zhodnocení politické a výchovné práce stranických orgánů při zabezpečování požadavků 9. zasedání ÚV KSČ.

¹⁴¹ Opozice zde v podstatě ovládla Senát a získala převahu v Sejmu, přičemž jmenovala svého zástupce prvním nekomunistickým premiérem v Polsku po 2. světové válce, Tadeusze Mazowieckého.

¹⁴² Lidové noviny, č. 10, říjen 1989, s. 5.

¹⁴³ Jednalo se o dotaz v rámci pléna OV KSČ (blíže neuvedeno od koho), jakým způsobem hodnotí ÚV hospodářskou situaci v Rumunsku, které navštívila v létě řada turistů z Československa a setkala se zde s obrovskou bídou a rozvráceným trhem. Tazatel reagoval na skutečnost, že úspěchy socialistického zřízení mohou být za této situace tendenčně a obecně zesměšňovány, pakliže nadále zachováme dogmatický a nekritický přístup k rumunským spojencům.

SOKA Č. Krumlov, OV KSČ Č. Krumlov, karton č. 171, zápis z 8. jednání pléna OV KSČ z 31. 8. 1989.

ústředního výboru, kteří striktně odmítali pokusy o přehodnocování směrem z Polska nebo Maďarska, ale dokonce důrazně žádali nejvyšší představitele SSSR, aby čirou náhodou nepřišli na podobné myšlenky.¹⁴⁴ Rovněž v krumlovském okrese se ani na okamžik nepřipustila možnost liberálnějšího výkladu dvacet let starých událostí, základem a nepřekročitelným dogmatem stále zůstávalo Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti, schváleného ÚV KSČ 10. prosince 1970, bez ohledu na to, co se dělo v ostatních okolních socialistických státech.¹⁴⁵

Během podzimu se nezastavil běh různých zajímavých společensko-kulturních událostí na okrese, a ačkoliv na první pohled nemusely přímo souviset s nějakými konkrétními politickými změnami, určitě svým obsahem přispívaly k navazování neformálních přátelských styků, především pak ve vztahu k sousednímu Rakousku. Jednalo se například o tradiční, již 21. ročník Mezinárodního pochodu přátelství, kterého se pod patronací TJ Start Český Krumlov 7. září účastnilo 481 převážně mladých lidí nejen z Československa, ale i z Bulharska, Německé demokratické republiky a právě z Rakouska.¹⁴⁶ Podobným scénářem se mohl pochlubit také výstup mládeže na Klet' o měsíc později, přestože tady se celá akce zahalila do jakéhosi ideologičtějšího hávu, neboť se konala ve spojení se Dnem mladých obránců vlasti, pionýrské organizace, SSM a především ČSLA, která tady zajistila ukázky bojové činnosti.¹⁴⁷

O poznání důležitějším posunem z politického hlediska na regionální úrovni se může jevit návštěva starostů hornorakouských příhraničních obcí do jižních Čech, uskutečněná ve druhé polovině října, která sice primárně směřovala do jihočeské metropole, nevyhnula se ovšem ani krumlovskému regionu. Podle rámcové dohody mezi Jihočeským krajským národním výborem a zemskou vládou Horního Rakouska mělo jít o výměnu zkušeností rakouských samosprávných činitelů s předsedy národních výborů z pohraničních okresů. Již v květnu zavítali naši zastupitelé k západním sousedům, jednalo se tedy z hlediska vzájemných styků o druhé vzájemné setkání. Rakouští hosté projevíli přirozený zájem

¹⁴⁴ Názor československé strany k pražskému jaru jasně vyjádřil na schůzce generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš při rozhovoru s generálním tajemníkem KSSS Michailem Gorbačovem a ministrem zahraničních věcí Eduardem Ševardnadzem na společné schůzce v Moskvě v lednu roku 1988.

¹⁴⁵ Poněkud schizofrenický pohled poskytlo hodnocení v budějovickém týdeníku Nový život pod názvem Odpověď dalo až Poučení, kde se na jedné straně objevilo odsouzení snah o revizi událostí Pražského jara, požadované v jednom z bodů Několika vět, nicméně na straně druhé se autor článku v samotném závěru pouští trochu na tenký led, když sice nepřímě, ale poněkud naivně vyzývá chartisty a samotného Alexandra Dubčeka, aby místo nereálných výzev přehodnotili svoji činnost a přiložili ruku ke společnému dílu, aby vše, co nás trápí jako jednotlivce i jako společnost, bylo co nejdříve zlepšeno. Nový život, 18. 8. 1989.

¹⁴⁶ Kronika města Krumlov, s. 117.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 118.

o probíhající výstavbu jaderné elektrárny Temelín, na přetřes se ovšem dostala také diskuze kolem zavedení malého pohraničního styku, zvětšení objemu výměny zboží nebo zlepšení dopravního spojení mezi oběma státy a tím i vzájemného poznávání života obyvatel na obou stranách státní hranice. Předseda krajského národního výboru Miroslav Šenkýř si nepokrytě pochvaloval především vstřícnost obou jednajících stran a otevřené a přátelské jednání, které toto setkání provázelo.¹⁴⁸

O tom, že určité neformální styky a kontakty mezi některými rakouskými a českokrumlovskými obcemi existovaly již před listopadem 1989, vypovídá třeba fakt, že například na podzim 1989 se dobrovolný požární sbor odštěpného závodu Agrokombinátu Šumava ve Vyšším Brodě účastnil pohárové soutěže v nedalekém hornorakouském Leopoldschlagu. Hasiči si odvezli od rakouských kolegů spoustu pěkných zážitků a těšili se na vzájemné shledání u nás v roce 1990.¹⁴⁹ Podobné předlistopadové příhraniční styky probíhaly též v rovině sportovní nebo kulturní sféry.

Mezi politicky preferované společensko-kulturní akce, na které se kladl ze strany oficiálních orgánů velký důraz, patřil bezesporu měsíc československo-sovětského přátelství.¹⁵⁰ V rámci něho vystoupil například v Klubu pracujících v Kaplici Soubor písní a tanců střední skupiny vojsk ze SSSR (pravděpodobně naposledy v rámci našeho regionu před listopadovými událostmi), pořádalo se kulturní pásmo Vojenského uměleckého souboru kapitána Jána Nálepky z Bratislavy v zámecké jízdárně v Českém Krumlově, proběhl pietní akt u pomníku Rudé armády tamtéž (ačkoliv toto město osvobodila americká, nikoliv Rudá armáda), na území okresu se organizovaly tradiční lampionové průvody k výročí VŘSR a v neposlední řadě se konala přehlídka sovětských filmů v kině Družba, což představovalo, vzhledem k aktuální nabídce nové vlny sovětské kinematografie, ještě tak nejstravitelnější kulturní záležitost z plejády dalších nabízených počinů.¹⁵¹ Při příležitosti 72. výročí VŘSR se nezapomnělo v okresním městě ani na tradiční vojenskou přísahu za účasti okresních stranických a státních orgánů.

Začátkem října 1989 došlo ke změně na postu tajemníka OV KSČ v Českém Krumlově,

¹⁴⁸ Jihočeská pravda, 25. 10. 1989.

¹⁴⁹ Tamtéž, 16. 11. 1989.

¹⁵⁰ Poněkud polemickou otázku v předvečer listopadové revoluce si položili na téma měsíce československo-sovětského přátelství v budějovickém týdeníku Nový život. V článku se autor zamýšlí nad naplněností slova přátelství, přičemž připouští nutnost nového obsahu a oproštění od velkých a prázdných slov či honosných oslav. Poukazuje i na rozporuplnost dlouhodobě proklamovaných tezí - například že jsme se měli učit od sovětského zemědělství, přičemž Jegor Ligačov tvrdí v současnosti v sovětském tisku pravý opak. Nebo jak věřit v nerozbornost družby sovětských národů a národností, když se podíváme, co se děje v Pobaltí, Moldávii nebo Zakavkazku. A pročpak stávkují sovětské horníky na Donbasu, Kuzbasu nebo Vorkutě.

Nový život, 17. 11. 1989.

¹⁵¹ Jiskra, 27. 10. 1989.

když dosavadního partajního šéfa Jana Koláře nahradil Michal Dlabík (opravář zemědělských strojů slovenské národnosti). Na celkovou politickou linii to přirozeně žádný vliv nemělo, jednalo se pouze o logickou a pravidelnou rotaci kádrů v rámci předem stanovené koncepce.¹⁵² Při příležitosti této kádrové výměny promluvil do pléna rovněž zúčastněný vedoucí tajemník krajského výboru strany Miroslav Slavík, který ve svém vystoupení neopomněl připomenout, že nějaké politické diskuse s Chartou ani jinými podobnými organizacemi nepřipadají v žádném případě v úvahu.¹⁵³

Přes všechny přetrvávající ideologické anachronismy muselo vedení v OV KSČ nebo na úrovni pléna ONV připustit, že všechno nefunguje v rámci krumlovského okresu v úplném normálu. S rostoucí činností disentu, jako tomu bylo například v Praze, nebo zesilujícím tlakem veřejného mínění v severních Čechách v souvislosti se zhoršujícím se životním prostředím, se sice místní veřejné orgány nemusely, naštěstí pro ně, zatím zatěžovat, nicméně třeba běžné a pravidelné nedostatky v zásobování nebo jiné, závažnější problémy, mohly v tomto období klidně přerůst rámeček povolené „konstruktivní“ kritiky a zvrtnout se na pole nežádoucích politických požadavků. Že nejde o žádné maličkosti si velice dobře uvědomovala také rada ONV, když například ve své zprávě z počátku října pranýřovala stav zásobování obyvatelstva obuví, koženými výrobky, punčochovými kalhotami nebo textilem a oděvy.¹⁵⁴ Ještě mizerněji dopadl krumlovský okres ve srovnání s ostatními kouty republiky v souvislosti se sháněním nedostatkového průmyslového zboží, ať už se jednalo o mrazničky, kombinované chladničky, barevné televizory, jízdní kola, sporáky nebo jiné komodity.¹⁵⁵ Jak konstatoval poněkud podrážděně jeden z činovníků ONV, zatímco v některých okresech si člověk může vybrat v obchodě z nabídky několika druhů barevných televizorů, na Českokrumlovsku si o tom může leda nechat zdát. Obyvatele mohl uklidnit leda fakt, že zásobování potravinářským zbožím probíhalo, přes určité dílčí výkyvy, vcelku vyrovnaně a v porovnání s jinými okresy nedocházelo k závažnějším nedostatkům nebo rozdílům v nabídce sortimentu.

Mnohem tvrdší kritika, tentokrát přímo od stranického orgánu, se nesla v souvislosti s hodnocením stavu zdravotnictví na okrese. Zde se přímo, bez obalu a až lakonicky konstatuje, že přetrvávající představy o velmi dobrém zdejším životním prostředí vzhledem k dlouhodobému využívání k rekreaci dospělých a dětí jsou pouhým mýtem, neboť úmrtnost

¹⁵² SOkA Č. Krumlov, OV KSČ Č. Krumlov, karton č. 171, zápis z mimořádného zasedání OV KSČ z 2. 10. 1989.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž, ONV Č. Krumlov, karton č. 41, zápis z 18. schůze rady ONV z 5. 10. 1989, zpráva o zásobovací situaci a poskytovaných službách obuv – státní podnik Gottwaldov.

¹⁵⁵ Tamtéž, karton č. 11, zápis ze 14. plenárního zasedání ONV 10. 10. 1989.

je na okrese vyšší než v Praze nebo Ostravě, choroby cév a srdce či zhoubné nádory mají vyšší průměr než republikový, že je zaznamenán 4 až 5násobný nárůst alergie u dětí, ortopedických vad a nervových onemocnění. Příčinou je pak především stav životního prostředí a škodlivých životních návyků. V okrese funguje málo zdravotnických zařízení, pomalé je doplňování moderní technikou a velké nedostatky panují v nízkém počtu lékařů a zdravotních sester na celkový počet obyvatel.¹⁵⁶

Ruku v ruce s tímto hodnocením se připouštěla neradostná situace v oblasti ekologie. Přestože se již rozběhly práce na centrální čističce ve Větrní a dokončila se výstavba některých lokálních čistíren odpadních vod (například v Brlohu, Kájově, Mříči, Přídolí, Hořicích nebo Vyšším Brodě), jednalo se o běh na velmi dlouhou trať. Po sedmi letech přezírání a podceňování se dočkala organizace Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) alespoň určitého dílčího společenského uznání (a poněkud smutné a pozdní satisfakce), když se přijetím do svazku Národní fronty plně legalizovala základna pro její činnost. V krumlovském okrese se sdružovalo ve 12 základních organizacích celkem 330 členů, výbor a základní organizace aktivněji spolupracovaly především se SSM a PO SSM na školách.¹⁵⁷ Rozvíjelo se zde také hnutí Brontosaurus, které se zapojilo do krajské akce na záchranu zříceniny hradu Vítkův Kámen u osady Svatý Tomáš. Brontosaurus ve spolupráci s ČSOP a SSM rovněž připravoval založení arboreta v Kvítkově Dvoře u okresního města.¹⁵⁸ Organizace ČSOP se jinak oficiálně distancovala od pokusů srovnávat jí se stranou Zelených v Německu a od jakýchkoliv dalších nátlakových akcí směřovaných proti socialismu.

Samostatnou kapitolu pak představuje mládež na okrese, její aktivity, životní názory a pozice ve sledovaném období před listopadovými událostmi. Krajské a v návaznosti na to jednotlivé okresní stranické i státní orgány věnovaly právě mládeži zvýšenou pozornost, neboť se právem obávaly, že tato věková skupina není důsledněji zapojena do procesu výstavby (přestavby) naší společnosti, že se dostatečně neangažuje ve prospěch socialismu a může být snadno zneužitelná pro potencionálního ideologického protivníka. Tak tomu bylo sice i v dobách tuhé normalizace, nicméně vzhledem k určité generační výměně a hlavně změně životního stylu, novým trendům v kultuře, pozvolnému otevírání se západní společnosti se všemi pozitivy i negativy, otázkám ekologie, nástupu výpočetní techniky

¹⁵⁶ Mimo jiné se zde ještě konstatovalo, že pro lékaře či zdravotnický personál chyběly byty, a poukazovalo se také na přílišnou fyzickou náročnost lékařského povolání a ne zcela odpovídající finanční ohodnocení. Tamtéž, fond OV KSČ, karton č. 142, zápis z 35. jednání předsednictva OV KSČ z 2. 10. 1989, zpráva o současném stavu zdravotnictví na okrese Č. Krumlov.

¹⁵⁷ V čele okresní organizace stál 17členný výbor s předsedou Petrem Jelínkem, ředitelem Okresního vlastivědného muzea v Českém Krumlově, místopředsedou Františkem Laštovkou a tajemníkem Petrem Vrbou.

¹⁵⁸ SOKA Č. Krumlov, ONV Č. Krumlov, karton č. 11, zápis z 11. plenárního zasedání ONV z 10. 10. 1989.

a okolnímu dění v rámci socialistického tábora, se toto nebezpečí rapidně zvýšilo. Přes všechny brzdy konzervativních sil se přece jenom začalo cosi měnit. Volání po přestavbě a dialogu (demokracii) už nechtěla brát valná část společnosti jako mlácení prázdné slámy a zvláště pro mladou generaci se tak otevíral prostor, který dokázala velice rychle zaplnit (ovšem často ne podle představ příslušných stranických orgánů). Sami vedoucí konstruktéři a hybatelé socialistického státu si velice dobře uvědomovali, že bez podchyčení alespoň části mládeže se to v budoucnu prostě nemůže obejít.

Otázkou ovšem zůstává, jakými prostředky toho hodlala vládnoucí moc dosáhnout, neboť převodová páka v podobě SSM se začala povážlivě vymykat kontrole. Určitým způsobem to dokumentuje činnost svazáckého okresního výboru v Krumlově, který měl zastřešovat v polovině roku 1989 více než 4 tisíce svých členů v celkem 204 základních organizacích a 7,5 tisíce pionýrů a jisker.¹⁵⁹ Významnou ideologickou úlohu (sledovanou pečlivě nadřízeným svazáckým i stranickým sekretariátem) hrálo ze strany výboru takzvané svazácké vzdělávání, do kterého se na okrese zapojilo téměř 3 400 členů, nicméně při bližší analýze je třeba si uvědomit, co toto vzdělávání ve skutečnosti obnášelo. Mezi zařazovanými tématy se objevila například Ochrana a tvorba životního prostředí, Ochrana dětí a mládeže před negativními jevy v naší společnosti nebo Ochrana k odpovědnému partnerství a rodičovství. Do nesporně ideologicky zatíženější skupiny by šlo pak zařadit téma Náboženství a církve v naší společnosti, Odkaz V. I. Lenina nebo Země socialismu – zkušenost a spolupráce (což se mohlo na podzim roku 1989 spíše jevit v poněkud ironičtějším konturách).¹⁶⁰ Klasický dobový anachronismus představovaly bezpochyby takzvané leninské kroužky, které, světe, div se, nedokázaly, podle zprávy okresního orgánu SSM, přitáhnout svojí náplní a činností členy do aktivní práce.

Buď jak buď, prostředky k získávání mladé generace na stranu pokroku a míru poněkud zaspaly svojí dobu a nic nepomáhalo ani to, že se SSM snažila zaštitovat nebo dokonce legitimizovat řadu akcí, které nebyly vládnoucí moci zrovna po chuti. Přes solidní organizovanost musely příslušné orgány připustit, že práce mnohých organizací SSM na okrese má více či méně formální charakter a že se do jejich aktivit zapojuje čím dál méně členů. Do Svazu už odmítala vstupovat řada učňů a studentů, leckde byly zaznamenány i případy otevřené averze učňů proti fungování SSM v rámci podniku, například u Agroslužeb Kaplice. Labutí píseň Svazu představovala jeho listopadová konference v Praze. Příhodný

¹⁵⁹ Okresní výbor byl složen z celkem 37 členů, z toho 11 členů působilo v předsednictvu (7 z nich byli členové KSČ) a 17 členů tvořilo revizní komisi.

Tamtéž, OV SSM Č. Krumlov, karton č. 9, zápis ze zasedání předsednictva OV SSM z 26. 7. 1989.

¹⁶⁰ Tamtéž.

komentář napsal v této souvislosti budějovický *Nový život*, když SSM označil za mládežnickou organizaci, která stojí na rozcestí a potýká se s velkou pasivitou členské základny. V jeho závěru nechyběl určitý žertovně symbolický aspekt. Okresní výbor SSM v Českých Budějovicích totiž zřídil horkou telefonní linku pro jakýkoliv dotaz, návrh či připomínku, týkající se zmiňované mládežnické konference v české metropoli. Přes určitou propagaci mezi mládeží na ni za celou dobu nikdo nezavolal. Vlastně jeden volající anonym se ozval. Po dotazu „To je horká linka?“ opáčil pouze lakonicky: „Tak si ji zchladte!“.¹⁶¹ Toto stručné vyjádření jako by plně dokumentovalo a s břitkým nadhledem vystihovalo situaci na poli činnosti SSM nejen ve sledované oblasti, ale v globálním měřítku celé naší vlasti víc, než několik hustě popsaných stran stranických analýz a rozborů.¹⁶² Blížilo se 50. výročí 17. listopadu. Mocenské struktury na všech úrovních řízení už nevycházely z permanentního sledování aktuální politické situace, což muselo být, vzhledem k neustále se zkracujícím periodám pohotovosti poněkud traumatizující. Pozornost byla věnována 28. říjnu, a aby se to nepletlo, zvýšená bdělost panovala i v souvislosti se svatořečením Anežky Přemyslovny v Římě 12. listopadu.¹⁶³ Takže 17. listopad měl být jedním z mnoha dalších a dalších nočních můr přežívajícího vládnoucího aparátu. Pro krumlovský okres, daleko od Prahy, toto datum nemělo představovat žádné nepříjemné vytrhnutí z nudy všedního dne. Vždyť v kině *Družba* v Českém Krumlově se chystali promítat v průběhu týdne docela příjemné filmy s aktuálně příhodnými názvy. Americký snímek „Pod palbou“ a český satirický film Dušana Kleina „Vážení přátelé, ano“.¹⁶⁴

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. CÍSAŘOVSKÁ, B. – PREČAN, V. (2007): *Charta 77: Dokumenty*. Praha: ÚSD AV ČR.
2. OTÁHAL, M – VANĚK, M. (1999): *Sto studentských revolucí*. Praha.
3. OTÁHAL, M. (1994): *Opozice, moc, společnost 1969–1989*. Praha: ÚSD AV ČR.
4. PULLMAN, M (2012): *Eroze diktatury v době přestavby, Krize vládnoucích elit a rozpad ideologického konsensu v Československu (1986–1989)*. Praha: ÚSD AV ČR.
5. TŮMA, O. – VILÍMEK, T. (2012): *Česká společnost v 70. a 80. letech: sociální a ekonomické aspekty*. Praha: ÚSD AV ČR.
6. VLADISLAV, J – PŘEČAN, V. (1990): *Horký leden 1989 v Československu*. Praha.

¹⁶¹ *Nový život*, 10. 11. 1989.

¹⁶² V průběhu října a počátku listopadu například oficiálně zrušili pražští studenti AMU všechny tři fakultní organizace SSM a totéž se odehrálo rovněž na Vysoké škole umělecko průmyslové (UMPRUM) v Praze. Blíže viz OTÁHAL, M. – VANĚK, M. (1999): *Sto studentských revolucí*. Praha, s. 21.

¹⁶³ Oficiální tisk věnoval této události mimořádnou pozornost, do Říma odjelo kolem 8 tisíc věřících z ČSSR, což byl, vzhledem k panujícím opatřením při vydávání výjezdních doložek, skutečně obrovský počet.

Například *Svobodné slovo*, 13. 11. 1989.

¹⁶⁴ *Jiskra*, 17. 11. 1989.

Tato studie je dílčím výstupem z projektu *Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě*, finančně podpořeného Grantovou agenturou České republiky. Číslo projektu: 13-15049S.

ADDRESS & ©

Mgr. Leoš NIKRMAJER
Jihočeské muzeum
Dukelská 1, 370 51 České Budějovice
Czech Republic
nikrmajer@muzeumcb.cz

JIHOČESKÁ SPOLEČNOST A KSČ V ROCE 1988 V MATERIÁLECH JKV KSČ

South Bohemian Society and Communist Party of Czechoslovakia in 1988 in Materials
of South Bohemian Regional Committee of Communist Party of Czechoslovakia

Jiří PETRÁŠ

České Budějovice, Czech Republic

ABSTRAKT: Krize KSČ se v roce 1988 prohlubovala, její izolace ve společnosti rostla a postupně přecházela do další kvalitativní fáze. U většiny obyvatelstva – především u dělnické třídy, která měla být paradoxně oporou KSČ (alespoň na vzorku jižních Čech), – již nebyla brána ani jako kariérní výťah. Jedinou výjimkou v tomto směru byla inteligence. Pro nejvyšší představitele KSČ muselo být vrcholně nepříjemné poznání, že zájem o vstup vůbec nejeví dělníci a mladí lidé. Také hospodářství nevzkvétalo, seznam zboží a produktů, které byly nedostatkové, se rozšiřoval, nůžky mezi vzrůstající poptávkou a klesajícími (v lepším případě stagnujícími) možnostmi trhu se neustále rozevíraly. Nicméně pohodlný život zdánlivě pokračoval – mimo jiné i v oblasti financování samotné strany, kdy si její vedoucí představitelé a strážci pokladny nedělali příliš těžkou hlavu z mnohamilionového schodku, který byl vždy promptně sanován ze státní kasy.

Klíčová slova: KSČ – Jihočeský kraj – České Budějovice – členové KSČ – 1988

ABSTRACT: The crisis of the Communist Party of Czechoslovakia was deepening in 1988, its isolation within the society was increasing and it was slowly moving to another quality period. Most people – working class especially – which was supposed to be the support of the Communist Party of Czechoslovakia paradoxically (at least in the sample in South Bohemia) did not consider it to be a career promotion at all. The graduates were the only exception then. The leaders of the Communist Party of Czechoslovakia must have learnt an unpleasant thing inevitably, neither workers nor juveniles would like to become members of the Party. The national economy did not grow either, the list of goods being unavailable got bigger and bigger, the conflict between increasing demand and decreasing (in better cases stagnating) market opportunities was more significant. Nevertheless, a comfortable life was still going on seemingly – in the Party funding itself as well, its leaders and cash box wardens did not mind a million's budget deficit which was evened up quickly from the state budget.

Key words: Communist Party of Czechoslovakia – Region of South Bohemia – České Budějovice – Czechoslovak Communist Party members – 1988

V předcházející studii¹⁶⁵ jsme analyzovali stav jihočeské společnosti a krajské organizace KSČ na přelomu let 1987/1988 a konstatovali jsme, že ani jedna, ani druhá se nenacházely v dobré kondici. Jedna z mála tzv. pozitivních zpráv pro tehdejší elity byla malá kriminalita v kraji (i když částečně s nevábým výhledem přílivu pracovníků

¹⁶⁵ PETRÁŠ, J. (2014): Obraz jihočeské společnosti v materiálech JKV KSČ na přelomu let 1987/1988. In: VALEŠ, L. – PETRÁŠ, J.: *Sametová revoluce v českých obcích, městech a regionech aneb 25 let poté*. VŠERS České Budějovice, s. 23–24.

v souvislosti s výstavbou Jaderné elektrárny Temelín), překvapivě malá emigrace a občanskou společností téměř nezachytitelná činnost opozičních struktur. Nicméně život plyne a mění se a my se nyní blíže podíváme na události roku 1988 – opět z pohledu komunistických materiálů.

Jisté pojítka mezi těmito dvěma obdobími – alespoň co se týká vnitrostranické problematiky – tvoří zasedání předsednictva JKV KSČ dne 15. září 1988 a především pak bod jednání „Hlavní tendence ve formování členské základny strany v krajské organizaci, kvalita přijímaných kandidátů a práce s nimi, rozbor dosažených výsledků za roku 1987 a I. pololetí 1988 v jednotlivých okresech.“¹⁶⁶

Již samotný úvod zprávy k projednávanému bodu nevěstil nic dobrého: „*celkový proces zkvalitňování členské základny je provázen nadále řadou nedůsledností ... Rovněž vývoj a formování členské základny za I. pololetí signalizuje některé nepříznivé tendence. ... Výrazněji než v minulých letech zaostává růst členské základny za záměry okresů, prohlubuje se nerovnoměrnost v přijímání kandidátů v počtu i sociálním složení. V procesu přijímání nových kandidátů se projevují problémy ve výběru a přípravě mladých dělníků i v rozhodujících výrobních organizacích. V tomto smyslu se projevuje i výrazná diference mezi jednotlivými okresy.*“¹⁶⁷

Další část zprávy pokračovala ve stejném trendu – vnitřní krize komunistické strany se, jak ukázaly následující údaje, prohlubovala; řada základních organizací, včetně těch důležitých ve strategických podnicích, totiž nepřijala za první pololetí roku 1988 žádného nového kandidáta – celkem se v kraji jednalo o 1 351 ZO KSČ. V českobudějovickém okrese to bylo celkem 320 základních organizací KSČ (74,2 % z celkového počtu stranických organizací, vyjma těch z místa bydliště, z těch významných a strategických to byly ZO KSČ v podnicích Gama, Mikrotechna Týn nad Vltavou, Kovopodnik, Jitona Lišov), na okrese Český Krumlov se jednalo o 107 (64,8 %, např. Okresní stavební podnik, Pozemní stavby, Československá autobusová doprava, Státní statky Dolní Dvořiště a Malonty), Jindřichův Hradec 188 ZO KSČ (74,3 %, Partex Nová Včelnice, Jitka Otín, Jihočeské dřevařské závody, JZD Nová Včelnice, Masokombinát Studená), Pelhřimov 172 (75,1 %, Agrozet Pelhřimov a Humpolec, Strojbal Pacov, Čemolen Humpolec), Písek 128 (61,2 %, ČSAD, Elektropřístroj Písek, Agrostav, Jihočeské pekárny), Prachatice 122 (73,5 %, Dřevostroj Čkyně, Jitona Vimperk a Prachatice, Sklárna Lenora, Státní statek Ktiš), Strakonice 126 (70,4 %, Fezko Strakonice, ČZ, Okresní stavební podnik Vodňany, Cihelna Číčenice,

¹⁶⁶ SOA Třeboň, fond JKV KSČ, fasc. 283, inv. č. 18, sign. I-1/4, sv. 204.

¹⁶⁷ Tamtéž.

Pošumavské pletárny Vodňany) a Tábor 188 (74,6 %, Vodní stavby Výstavby Jaderné elektrárny Temelín Sezimovo Ústí, Prefa Veselí nad Lužnicí, Madeta Planá nad Lužnicí, Koh-i-noor Mladá Vožice).¹⁶⁸

Za prvních šest měsíců roku 1988 bylo přijato v Jihočeském kraji 734 kandidátů KSČ, což činilo pouhých 39 % z plánovaného celoročního záměru. Plán se nesplnil ani u kategorie dělníků, jichž se podařilo přijmout za kandidáty členství v KSČ o 10 % méně, než určovaly předpoklady. Mezi kandidáty, jak se v několika jednotlivých případech ukázalo, byli i soudně trestané osoby.¹⁶⁹

Nezájem o členství byl patrný především u mladé generace. Mladí lidé dle zprávy vyčkávali, jak dopadne přestavba, mladí dělníci uváděli za příčinu odmítavého postoje nepřitažlivost pracovního zařazení (rozuměj mizivá kariéra), zastaralý strojový park podniků, nedostatky v odměňování atd. Častá byla výmluva, že člověk dosud není připraven na plnění úkolů v KSČ a nezájem o politickou angažovanost vůbec. Mezi důvody odmítnutí členství byla uváděna i nechuť k dalšímu politickému vzdělávání a komunisté si stěžovali i na to, že mladým lidem rozmlouvali členství v KSČ i jejich starší spolupracovníci.

Z výše uvedeného je patrné, že členství v KSČ přestávalo být u některých sociálních skupin (hlavně to platilo o dělnících!) atraktivní a nezájem o to být straníkem převažoval nad viděním KSČ jako výtahu ke snadné kariéře (jak vidno níže, toto vnímání KSČ jako kariéerního výtahu si zachovali ještě v této době příslušníci inteligence). Ostatně takový dělník mohl ztuha počítat s nějakou reálnou větší kariérou, ten neměl prakticky ani co ztratit, ani získat. To u představitelů inteligence (středo- či vysokoškolsky vzdělaných odborníků) tomu bylo i v tomto období diametrálně jinak.

Meziročně se zvedl i počet stranicky potrestaných komunistů. Zatímco v první polovině roku 1987 bylo kázeňsky potrestáno celkem 243 straníků, za stejné pololetí roku 1988 to bylo o dvacet více (263 členů), u kandidátů pak o šest více (19). Vzrostlo i celkové číslo u ukončení členství v KSČ – oproti 122 případům v první polovině roku 1987 to bylo za stejné období následujícího roku celkem 190, u kandidátů pak toto číslo stoupl ze 45 na celkových 55. Nad průměrem kraje byly okresy Pelhřimov, České Budějovice a Písek, na opačném konci stupnice pak Tábor, Jindřichův Hradec a Český Krumlov. Z celkem 50 vyškrtnutých kandidátů za první pololetí roku 1988 jich bylo nejvíce z okresu České Budějovice (18), dále pak z okresu Pelhřimov (12), Tábor (5), a naopak nejméně

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž.

z okresů Jindřichův Hradec (1), Prachatice a Strakonice (3), Český Krumlov a Písek (4).¹⁷⁰

V příloze je pak zachycen přehled o disciplinární činnosti v jihočeské krajské organizaci KSČ za první pololetí 1988: za dané období bylo z řad kandidátů vyloučeno celkem pět osob (z toho čtyři dělníci)¹⁷¹, z řad členů pak 22 osob (11 dělníků)¹⁷². Z 50 vyškrtnutých kandidátů bylo celých 43 dělníků!¹⁷³ Z těch 113 členů KSČ, kterým bylo zrušeno členství, bylo 51 zástupců dělnické třídy, tedy téměř celá polovina!¹⁷⁴

Zajímavá byla též statistika tzv. proorganizovanosti, tedy procentuálního zastoupení komunistů mezi dělníky ve významných jihočeských podnicích. Můžeme sumárně konstatovat, že se pohybovala mezi 10–15 %, pouze u významných strategických podniků mohla dosahovat až 24 % – to byl jeden ze způsobů realizace vedoucí role KSČ ve společnosti, zakotvený v onom čtvrtém článku Ústavy ČSSR. Pouze na okraj zde podotýkáme možná již pozapomenutou skutečnost, že Komunistická strana Československa měla své stranické organizace v podnicích, školách, úřadech, zkrátka na všech pracovištích a prostřednictvím stranických výborů úkolovala a řídila vedení těchto podniků a organizací.

Tak například ve strategickém podniku MAPE Mydlovary¹⁷⁵ bylo z celkového počtu 456 dělníků 110 komunistů (tedy 24,1 %). V roce 1987 bylo přijato 5 kandidátů (z toho 5 dělníků). V n. p. Motor České Budějovice bylo z celkového počtu 1 732 dělníků v KSČ organizováno 183 (10,6 %). V roce 1987 bylo z celkového počtu 15 přijatých kandidátů 12 dělníků. V n. p. Škoda České Budějovice bylo 1 326 dělníků, z toho 191 členů KSČ

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Z důvodů zatajování závažných skutečností (blíže neupřesněno) byli vyloučeni 2 dělníci, z důvodů rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví jeden pracovník v oblasti služeb, jeden dělník byl odsouzen pro trestný čin a jeden dělník nelegálně emigroval do ciziny. Tamtéž.

¹⁷² Pro porušování stranické disciplíny jeden dělník, pro čin opilství a výtržnictví jeden dělník a jeden zástupce inteligence, pro rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví po jednom ze zástupců dělnické třídy, služeb a důchodců, pro trestný čin bylo odsouzeno šest dělníků, dva členové JZD, 2 zástupci inteligence, jeden důchodce a dva ostatní bez bližšího určení, nelegálně odešli do ciziny dva dělníci a jeden zástupce inteligence. Tamtéž.

¹⁷³ Pro neplnění stranických povinností bylo vyškrtuto z řad kandidátů 13 dělníků a 2 členové JZD, na vlastní žádost, resp. z důvodu nezájmu o členství pak 15 dělníků, 2 členové JZD, jeden zástupce inteligence a jeden z oblasti služeb, z důvodů stáří, nemoci či rodinných důvodů jeden dělník, ztrátou trvalého spojení se základní organizací KSČ – tedy faktickým nezájmem o její činnost dva dělníci, porušováním stranické disciplíny jeden dělník, odsouzením za vykonaný trestný čin čtyři dělníci a nesplněním předpokladů vkládaných do kandidáta sedm dělníků a jeden zástupce inteligence. Tamtéž.

¹⁷⁴ Pro neplnění stranických bylo zrušeno členství 19 dělníkům, třem členům JZD, jednomu zástupci inteligence, čtyřem zástupcům služeb a deseti důchodcům. Na vlastní žádost a nezájmem o členství bylo zrušeno členství 20 dělníkům, šesti členům JZD, jednomu zástupci inteligence, dvěma zástupcům služeb a 15 důchodcům, v důsledku stáří, nemoci a rodinných důvodů dvěma dělníkům a osmi důchodcům, neplacením příspěvků čtyřem dělníkům a třem důchodcům, ztrátou trvalého spojení se ZO KSČ dvěma dělníkům, jednomu členovi JZD, jednomu zástupci inteligence a pěti důchodcům. Nespokojenost a řešení osobních problémů bylo důvodem ke zrušení členství u tří dělníků a jednoho důchodce, legálním vystěhováním do ciziny u jednoho důchodce a špatnou pracovní morálkou u jednoho dělníka. Tamtéž.

¹⁷⁵ Následující údaje viz SOA Třeboň, fond JKV KSČ, fasc. 283, inv. č. 18, sign. I-1/4, sv. 204, 6. schůze předsednictva JKV KSČ 15. 9. 1988.

(14,4 %). V roce 1987 bylo přijato 10 kandidátů, z toho 9 dělníků. Igla České Budějovice – 707 dělníků, 81 členů KSČ (11,5 %), v roce 1987 přijatých 6 kandidátů (z toho 6 dělníků). Sfinx České Budějovice – 1 278 dělníků, 160 členů KSČ (12,5 %), v roce 1987 přijatých 14 kandidátů (11 dělníků). Koh-i-noor České Budějovice – 824 dělníků, 99 členů KSČ (12 %), v roce 1987 přijato 7 kandidátů (6 dělníků). Jihočeské papírny České Budějovice – 524 dělníků, 57 členů KSČ (10,9 %), v roce 1987 přijato 5 kandidátů (5 dělníků), Pozemní stavby České Budějovice – 270 dělníků, 25 komunistů (9,3 %), v roce 1987 nepřijal žádný kandidát. V celokrajném měřítku dosahovaly patnácti až dvacetiprocentní „proorganizovanosti“ ještě například podniky Jihočeské papírny Loučovice¹⁷⁶, Praga Dačice¹⁷⁷, Jitka Jindřichův Hradec¹⁷⁸, Otavan Třeboň¹⁷⁹, Agrostroj Pelhřimov¹⁸⁰, Sukno Humpolec¹⁸¹, ZVVZ Milevsko¹⁸², Kovosvit Sezimovo Ústí¹⁸³, ZVVZ Prachatice¹⁸⁴, Fezko Strakonice¹⁸⁵ či Elitex Soběslav¹⁸⁶.

Zde je nutné upozornit ještě na jednu skutečnost. Byť se nám počty členů KSČ z celkového počtu dělníků v jednotlivých podnicích mohou zdát vysoké, nic to ještě nesvědčí o jejich stranické angažovanosti, schopnosti a chtění se zasazovat za program KSČ a směrnice přicházející „shora“ (viz kritika členské základny nejvyšším krajským stranickým orgánem za její pasivitu). Nicméně dané počty dodávaly sílu stranickým výborům v jejich „argumentaci“.

Zajímavý je také celkový pohled na přijímání kandidátů za prvních šest měsíců roku 1988 v jihočeské krajské organizaci KSČ. Původním plánovaným záměrem bylo přijmout v Jihočeském kraji za leden až červen 1988 celkem 1 884 kandidátů¹⁸⁷, realita však byla tristní. Na to, stát se kandidátem, kývlo v kraji pouze 734 osob, což činilo pouze 39 % z celkového plánovaného počtu.¹⁸⁸ Z tohoto počtu bylo v kraji dělníků celkem

¹⁷⁶ 644 dělníků, z toho 101 komunistů (15,7 %), v roce 1987 přijato 7 kandidátů (6 dělníků). Tamtéž.

¹⁷⁷ 690 dělníků, z toho 125 komunistů (18,1 %), v roce 1987 přijato 13 kandidátů (11 dělníků). Tamtéž.

¹⁷⁸ 1 436 dělníků, z toho 242 komunistů (16,9 %), v roce 1987 přijato 16 kandidátů (14 dělníků). Tamtéž.

¹⁷⁹ 88 dělníků, z toho 19 komunistů (21,6 %), v roce 1987 přijat 1 kandidát (1 dělník). Tamtéž.

¹⁸⁰ 958 dělníků, z toho 192 komunistů (20 %), v roce 1987 přijato 16 kandidátů (14 dělníků). Tamtéž.

¹⁸¹ 964 dělníků, z toho 205 komunistů (21,3 %), v roce 1987 přijato 12 kandidátů (10 dělníků). Tamtéž.

¹⁸² 1 657 dělníků, z toho 314 komunistů (18,9 %), v roce 1987 přijato 24 kandidátů (17 dělníků). Tamtéž.

¹⁸³ 484 dělníků, z toho 97 komunistů (20 %), v roce 1987 přijato 7 kandidátů (6 dělníků). Tamtéž.

¹⁸⁴ 489 dělníků, z toho 89 komunistů (18,2 %), v roce 1987 přijato 6 kandidátů (5 dělníků). Tamtéž.

¹⁸⁵ 1 692 dělníků, z toho 324 komunistů (19,1 %), v roce 1987 přijato 20 kandidátů (17 dělníků). Tamtéž.

¹⁸⁶ 1 100 dělníků, z toho 204 komunistů (18,5 %), v roce 1987 přijato 13 kandidátů (10 dělníků). Tamtéž.

¹⁸⁷ V okrese České Budějovice to mělo být 450 kandidátů, Český Krumlov 163 kandidátů, Jindřichův Hradec 248, Pelhřimov 220, Písek 198, Prachatice 153, Strakonice 171, Tábor 276. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti měla přijmout 5 kandidátů. Tamtéž.

¹⁸⁸ V okrese České Budějovice bylo přijato za prvních šest měsíců roku 1988 celkem 147 kandidátů (32,7 % z celkového počtu), Český Krumlov 89 (54,6 %), Jindřichův Hradec 90 (36,3 %), Pelhřimov 72 (32,7 %), Písek 117 (59,1 %), Prachatice 54 (35,3 %), Strakonice 72 (42,1 %), Tábor 88 (31,9 %) a Krajská správa SNB 5 (100 %). Tamtéž.

412 (z celkového plánovaného počtu 1 249), tedy pouhých 33 %¹⁸⁹, členů a zaměstnanců JZD 61 (ze 113), tedy 54 %¹⁹⁰, představitelů inteligence 221 (ze 413), tedy 53,5 %¹⁹¹, ostatní sociální skupiny pak činily celkem 40 osob (ze 109), tedy 36,7 %¹⁹². Z těchto přijatých kandidátů tvořily ženy celkem 38 % – celkem jich bylo v Jihočeském kraji přijato za kandidáty 279¹⁹³.

V posledních dvou měsících roku 1988 projednával nejvyšší krajský stranický orgán situaci v Jihočeském kraji, názorovou hladinu místního obyvatelstva a komunistů. Na zasedání 17. listopadu 1988 projednávalo předsednictvo „Měsíční informaci o vývoji politické situace a postupu stranických orgánů, základních organizací Jihočeského kraje při zabezpečování závěrů XVII. sjezdu strany a usnesení ÚV KSČ k 7. 11. 1988.“¹⁹⁴ Stranické schůze se, soudě podle obecné proklamace obsažené v úvodu materiálu, ponejvíce zabývaly v devátém a desátém měsíci roku 1988 momentálními úkoly přestavby a stálá a přetrvávající byla kritika úrovně zásobování vnitřního trhu. Neustále se šířily pověsti o zdražování a středem pozornosti na členských schůzích byl i vývoj v Polsku, Jugoslávii a Maďarsku.

Tyto obecné řeči byly doplněny o naprosto věcné připomínky a kritické šlehy, které upozorňovaly na konkrétní skutečnosti trápící občany straníky i nestraníky. Vedle toho se zde objevily i z dnešního pohledu absurdní připomínky, které svědčily o „ostrážitosti“ některých členů KSČ. Uvedme některé z podnětů základních organizací:

„- Dne 27. 10. 1988 se projevil nedostatek chleba, mléka a masa v obchodní síti v Pelhřimově. Ještě po 20.00 hodině čekali občané před obchody na jeho dovoz. Situaci se zabývalo POV KSČ. Bylo uloženo zjistit míru osobního zavinění a řešení předložit předsednictvu OV KSČ. Výsledek bude zveřejněn v okresních novinách Nástup.

¹⁸⁹ Okres České Budějovice plánovaný stav 255 dělníků, skutečnost 60 (23,5 %), Český Krumlov ze 112 celkem 60 (53,6 %), Jindřichův Hradec ze 170 pouze 54 (31,8 %), Pelhřimov ze 157 pouze 43 (27,4 %), Písek ze 140 přijato 68 (48,6 %), Prachatice ze 104 přijato 26 (25 %), Strakonice ze 120 přijato 45 (37,5 %), Tábor z 191 přijato 56 (29,3 %). Tamtéž.

¹⁹⁰ Okres České Budějovice plánovaný stav 23, skutečnost 7 (30,4 %), Český Krumlov ze 6 celkem 2 (33,3 %), Jindřichův Hradec ze 14 přijato 5 (35,7 %), Pelhřimov z 15 přijato 12 (80 %), Písek z 10 přijato 9 (90 %), Prachatice z 8 přijato 7 (87,5 %), Strakonice z 18 přijato 9 (50 %), Tábor z 19 přijato 10 (52,6 %). Tamtéž.

¹⁹¹ Okres České Budějovice plánovaný stav 150, skutečnost 72 (48 %), Český Krumlov ze 33 celkem 20 (60,6 %), Jindřichův Hradec ze 45 přijato 30 (66,7 %), Pelhřimov ze 34 přijato 14 (41,2 %), Písek z 37 přijato 34 (91,9 %), Prachatice z 33 přijato 16 (48,5 %), Strakonice z 28 přijato 15 (53,6 %), Tábor z 53 přijato 19 (35,8 %). Tamtéž.

¹⁹² Okres České Budějovice plánovaný stav 22, skutečnost 8 (36,4 %), Český Krumlov ze 12 celkem 7 (58,3 %), Jindřichův Hradec z 19 přijat 1 (5,3 %), Pelhřimov ze 14 přijato 3 (21,4 %), Písek z 11 přijato 6 (54,5 %), Prachatice z 8 přijato 5 (62,5 %), Strakonice z 5 přijato 3 (60 %), Tábor z 13 přijato 3 (23,1 %), KS SNB z 5 přijato 4. Tamtéž.

¹⁹³ Okres České Budějovice 49 žen přijatých za kandidáty (z celkového počtu 33,3 %), Český Krumlov 44 (49,4 %), Jindřichův Hradec 32 (35,6 %), Pelhřimov 30 (41,7 %), Písek 48 (41 %), Prachaticev25 (26,3 %), Strakonice 21 (29,2 %), Tábor 29 (33 %), KS SNB 1 (20 %). Tamtéž.

¹⁹⁴ SOA Třeboň, fond JKV KSČ, fasc. 284, inv. č. 18, sign. I-1/4, sv. 205.

- OV KSČ Prachatice upozorňuje, že podle poznatků soudružky Kloudové, členky České mírové rady, se v letních měsících na akci tohoto orgánu zúčastnil jako tlumočnick Jan Urban (bývalý učitel Gymnázia Prachatice), který je v okrese znám jako jeden z iniciátorů „Charty 77“ a v současné době působí v Praze.

- ČZM Strakonice – zakládáním smíšených podniků se zahraniční nadpoloviční kapitálovou účastí bude podstatně omezena možnost Čs. státu na řízení, uplatňování vedoucí úlohy strany, práva stranické kontroly. Zisk nebude použit ve prospěch našich pracujících. Přijaté opatření je tedy hodnoceno jako útok proti základním principům socialismu. Je vznesen požadavek rozvinout celonárodní diskusi na toto téma.

- ČZM Strakonice – kritická reagence na reportáž vysílanou v Čs. rozhlasu 12. 9. 1988 po 16 hodině, kdy se reportérka snažila vyvolat atmosféru v tom smyslu, že zákon o svobodě u nás zastaral, pokládala dotazy, zda se lidé necítí některými pasážemi omezování (připomíná to rok 1968).¹⁹⁵

Připomínky přišly též z porady předsedů základních výborů ROH okresu Tábor. Ti například požadovali, aby odbory dohlížely nad tvorbou cen spotřebního zboží, neboť „v poslední době dochází ve značné míře ke zvyšování cen, aniž by docházelo ke zvýšení kvality.“ Dále si odboroví předáci stěžovali na různé, těžko vysledovatelné a kontrolovatelné přírážky v restauračních zařízeních a také smutně podotkli, že řadoví členové ROH přestávají platit známky na fond solidarity ROH, neboť u nich převážil názor, že peníze jdou na jiné účely, než proklamované.¹⁹⁶

Také plenární zasedání OV KSČ České Budějovice, které proběhlo 21. září 1988, přispělo svou troškou do mlýna kritických poznámek k realitě všedního dne. Tak například komunisté na okrese měli závažné připomínky k oblasti obchodu – zejména u bot prý vymizel levnější sortiment a poukázali za snížený počet dodávek. Středem kritiky byla i nízká kvalita dovážené obuvi, zatímco ta naše kvalitní putovala za hranice. Problémy s kvalitou i kvantitou byly i v oblasti nábytku, barev, ale i dalšího zboží. Pro vládnoucí stranu ve státě to bylo o to horší, že obchodní organizace Nábytek, Obuv i Řempe se staly od 1. 7. 1988 státními podniky.¹⁹⁷ Jak je na tomto drobném příkladu vidět, přeměna národních podniků na státní

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Dá se říci, že transformace národních podniků ve státní nabrala v tomto období dosti rychlé tempo. Tak například předsednictvo JKV KSČ projednalo a přijalo na své 6. schůzi dne 15. 9. 1988 zprávu o průběhu II. etapy přestavby organizační struktury výrobně-technické, vědecko-výzkumné a oběhové základny a stanovisko P JKV KSČ k ustavení státních podniků k 1. 1. 1989. Dle závěrů jednání se k tomuto datu mělo stát státními podniky celkem 44 podniků v Jihočeském kraji (například ČZM Strakonice, Motor České Budějovice, Jiskra Tábor, ZVVZ Milevsko, GAMA České Budějovice, KOH-I-NOOR České Budějovice, Sukno Humpolec, Jitex Písek, Šumavan Vimperk, Čemolen Humpolec, Potraviny České Budějovice, Zelenina České Budějovice,

nebyla samospasitelná. Také je patrné, co občany – tedy nejenom komunisty – trápilo v roce 1988. Bylo to především zásobování a oblast služeb. Regály československých obchodů nesnesly srovnání s těmi na západ od našich hranic a přispívaly tak k nespokojenosti občanů – i komunistů. Lidé neporovnávali ideje, rozhodující pro většinu z nich byly hmotné statky.¹⁹⁸

Na samotném konci roku 1988 si krajský výbor stěžoval na nezájem mladých lidí – zejména dělníků – o vstup do KSČ. Tak například základní organizace v podniku Gama České Budějovice provedla pohovory o vstupu do KSČ s celkem 28 mladými dělníky. Výsledek – všichni odmítli. Obdobně tomu bylo v poslední třetině roku 1988 i v podniku Škoda. Stejně problémy jako v těchto dvou budějovických podnicích byly i v celém Jihočeském kraji.¹⁹⁹

Dále pak komunisté na českokrumlovském okrese opakovali – pokolikáté už – stížnosti na nedostatečně zásobený trh – platilo to u mléčných výrobků, tropického a subtropického ovoce, průmyslového zboží, hygienických vložek, zubních past a některých saponátů, textilu, obuvi, oděvů, hraček. U některých druhů zboží se musel před vánočními svátky regulovat prodej, což mělo za následek opět reptání nespokojených spotřebitelů.²⁰⁰

I mezinárodní politická situace zajímala občany; populární stálicí byl neustále Michail Sergejevič Gorbačov. Na konci roku 1988 byla v Československu – jižní Čechy nevyjímaje – velmi sledována jeho vystoupení na půdě OSN, zejména pak jeho prohlášení o jednostranném snížení stavu sovětských ozbrojených sil. V souvislosti s těmito mírovými iniciativami se mezi lidmi objevily i dotazy, jestli sovětská vojska opustí též prostor boletického vojenského prostoru na Českokrumlovsku a zdali se u nás nezkrátí základní vojenská služba.²⁰¹

Jihočeský Prior, Fruta České Budějovice, Agrokombinát Šumava Český Krumlov, Drůbežářské závody Vodňany, Geodézie České Budějovice, Jihočeské státní lesy České Budějovice, Jitona Soběslav, Pivovary České Budějovice, Zemědělské stavby České Budějovice, Strojní a traktorová stanice Písek, ČSAD České Budějovice, ČSAO České Budějovice, Elektroservis České Budějovice, Jihočeský podnik pro údržbu památek, Kniha České Budějovice, Sběrné suroviny České budějovice, Stavoprojekt České Budějovice a další; dále pak další dva podniky i přes původní zamítavé stanovisko resortního ministerstva (Agrozet Pelhřimov a Zemědělské zásobování a nákup České Budějovice). SOA Třeboň, fond JKV KSČ, fasc. 283, inv. č. 18, sign. I-1/4, sv. 204.

¹⁹⁸ Zde si autor dovolí poznámku z prožitě praxe. Na jednu stranu byly naše regály v kvantitě a pestrosti v porovnání s těmi západními pouze chudými příbuznými, co do kvality však situace zase tak špatná jistě nebyla – naše normy byly v mnoha směrech tvrdší než ty západoevropské. Co se týká designu, obalů, které výrobky do značné míry prodávají, nemohlo naše zboží s tím západním soutěžit. Na druhou stranu – bližší košile, než kabát – autor má v živé paměti plné nákupní koše rakouských turistů z příhraničí. Z našich obchodů se ve velkém odvážely přes hranice masné či mléčné výrobky, cukrovinky všeho druhu, drogistické zboží apod. Samozřejmě zde sehrál významnou roli poměr šilinku ke koruně; to bylo jistě pikantní v tom, že v této době vrcholila kampaň, která na rakouské straně označovala české zboží (zejména potraviny) za nekvalitní a zdraví škodlivé.

¹⁹⁹ SOA Třeboň, fond JKV KSČ, fasc. 284, inv. č. 18, sign. I-1/4, sv. 205, 14. schůze předsednictva JKV KSČ 15. 12. 1988.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž.

Mimořádnou vlnu solidarity v této jinak rozbouřené době vyvolalo ničivé zemětřesení v Arménii dne 7. prosince 1988, které si vyžádalo na 50 000 mrtvých a více než půl milionu obyvatel se ocitlo bez přístřeší. Lidé spontánně darovali krev (např. zaměstnanci Papíren Rudého práva ve Větrní), organizace či podniky nabízely svá rekreační zařízení pro pobyt dětí z postižených oblastí (s. p. Iгла), pořádaly se finanční sbírky (odbočka Svazu československo-sovětského přátelství při JZD Velká Chyška na Pelhřimovsku sebrala na pomoc Arménii 30 000,- Kčs).²⁰²

Ve stínu pozornosti (samozřejmě, že díky mlčenlivosti oficiálních sdělovacích prostředků) byla ta část návštěvy francouzského prezidenta François Mitterranda, kdy se 9. prosince 1988 setkal na půdě francouzského velvyslanectví s našimi předními disidenty.²⁰³

V této fázi udělejme odbočku v ději a věnujme se tématu zdánlivě odtažitému – hospodaření jihočeské krajské organizace KSČ. Jenom připomeňme, že k 1. 1. 1988 bylo v jižních Čechách 78 226 členů a kandidátů KSČ v celkem 2 525 organizacích.

Předsednictvo JKV KSČ projednávalo dne 15. září 1988 výsledky hospodaření krajské stranické organizace v prvním pololetí 1988.²⁰⁴ Na celý kalendářní rok byl plán příjmů rozpočtu krajské organizace 46 269 500,- Kčs.²⁰⁵ Ke dni projednávání této zprávy činily příjmy jednotlivých okresních organizací v průměru kolem 53 %. Naopak celkové výdaje měly činit v témže roce 55 694 300,- Kčs²⁰⁶ (ke dni projednávání zprávy průměrně 50 % celoročních výdajů). Z plánovaných výdajů činila částka na politickovýchovnou činnost 2 940 000,- Kčs (čerpáno 1 343 327,06 Kčs), hospodářskosprávní výdaje 14 856 100,- Kč (čerpáno 7 410 825,80 Kčs) a činnost Lidových milicí 1 425 000,- Kčs (čerpáno 647 852,09 Kčs). Vidíme, že schodek rozpočtu krajské organizace činil celých 9 424 800,- Kčs!²⁰⁷

O dva měsíce později, 3. listopadu, pak stejný orgán projednával návrh rozpočtu krajské organizace na rok 1989.²⁰⁸ Dle něj měly být výdaje jihočeské krajské organizace v celkové výši 54 889 300,- Kčs, příjmy byly naplánovány na 40 306 100,- Kčs. Celkový schodek měl

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ SOA Třeboň, fond JKV KSČ, fasc. 283, inv. č. 18, sign. I-1/4, sv. 204.

²⁰⁵ Z toho OV KSČ České Budějovice 12 015 000,- Kčs, Český Krumlov 3 717 000,- Kčs, Jindřichův Hradec 5 496 000,- Kčs, Pelhřimov 4 701 700,- Kčs, Písek 4 954 200,- Kčs, Prachatice 3 159 200,- Kčs, Strakonice 4 329 400,- Kčs, Tábor 6 557 000,- Kčs a Krajský výbor 1 340 000,- Kčs. Tamtéž.

²⁰⁶ Z toho OV KSČ České Budějovice 6 812 000,- Kčs, Český Krumlov 4 645 000,- Kčs, Jindřichův Hradec 5 341 000,- Kčs, Pelhřimov 5 417 200,- Kčs, Písek 5 180 500,- Kčs, Prachatice 4 293 600,- Kčs, Strakonice 4 315 400,- Kčs, Tábor 5 065 600,- Kčs a Krajský výbor 14 624 000,- Kčs.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ SOA Třeboň, fond JKV KSČ, fasc. 284, inv. č. 18, sign. I-1/4, sv. 205.

tedy činit 14 583 200,- Kčs.²⁰⁹ Většina příjmové složky byla tvořena členskými příspěvky samotných komunistů. Oproti předchozímu roku byla tato částka dramaticky snížena, neboť od 1. 1. 1989 měly platit nové sazby a zásady placení členských příspěvků (viz níže). Proto i schodek hospodaření byl nepoměrně vyšší. Krajské komunistické elity to však zjevně nechávalo v klidu, neboť „sekeru“ za jejich hospodaření vyrovnal stát.

Výdaje na politickovýchovnou činnost měly v roce 1989 činit 2 579 000,- Kčs, na činnost základních a celozávodních organizací a místních výborů KSČ byly naplánovány ve výši 14 994 500,- Kčs. Specifikována nebyla částka určená pro Lidové milice, dá se však předpokládat, že kopírovala rok 1988. Rovněž se z návrhu rozpočtu nedozvíme výši investičních prostředků, pouze je podotknuto, že z „centrálně financovaných investic budou hrazeny náklady na výstavbu nové budovy OV KSČ Tábor“ v plánované výši 17 300 000,- Kčs.²¹⁰

Nové zásady placení členských příspěvků a návrh na změnu platové stupnice projednalo předsednictvo JKV KSČ na své schůzi 25. srpna 1988.²¹¹

Stupnice členských příspěvků KSČ platná od 1. ledna 1984:

Čistý příjem od – do Kčs	Výše členského příspěvku v Kčs
do 1 500	1,-
1 501–1 800	2,-
1 801–2 200	8,-
2 201–2 500	30,-
2 501–2 800	40,-
2 801–3 100	60,-
3 101–3 400	70,-
3 401–3 700	100,-
3 701–4 000	110,-
nad 4 000	4 %

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Jednalo se o materiál vypracovaný centrálními stranickými orgány a předaný krajským výborům k připomínkování a posouzení. SOA Třeboň, fond JKV KSČ, fasc. 282, inv. č. 18, sign. I-1/4, sv. 203.

Základ pro stanovení výše členských příspěvků tvořil souhrn čistých příjmů člena nebo kandidáta KSČ a příspěvky se platily za uplynulý měsíc – zpravidla byla příslušná částka strhávána z výplaty.

Stupnice členských příspěvků platná od 1. ledna 1989²¹²:

Čistý příjem od – do Kčs	Výše člen. přísp. v Kčs	Snížení v Kčs
do 1 800	1,-	1
1 801–2 000	2,-	6
2 001–2 200	4,-	4
2 201–2 400	10,-	20
2 401–2 600	20,-	10, 20
2 601–2 800	30,-	10
2 801–3 100	40,-	20
3 101–3 400	60,-	10
3 401–3 700	80,-	20
3 701–4 000	100,-	10
4 001–4 300	150,-	10, 22
4 301–4 600	170,-	2, 14
4 601–4 800	180,-	4, 12
4 801–5 000	190,-	2, 10
přes 5 000	4 %	-

Závěrem stručné shrnutí. Krize KSČ se prohlubovala, její izolace ve společnosti se zvětšovala, postupně přecházela do další kvalitativní fáze. U většiny obyvatelstva (alespoň na vzorku jižních Čech) již nebyla považována ani za kariérní výtah (snad s výjimkou inteligence). Pro vrcholné představitele KSČ muselo být vrcholně nepříjemné poznání, že zájem o vstup vůbec nejevili dělníci a mladí lidé. Nicméně pohodlný život zdánlivě pokračoval – mimo jiné i v oblasti financování samotné strany, kdy si její vedoucí představitelé a strážci pokladny příliš nedělali těžkou hlavu z mnohamiliónového schodku, který byl vždy promptně sanován ze státní kasy.

Kdo by v této situaci řekl, že se situace může radikálně změnit již v následujícím roce.

²¹² Základ pro stanovení výše členských příspěvků opět tvořil souhrn čistých příjmů člena nebo kandidáta KSČ a příspěvky se platily za uplynulý měsíc – zpravidla byla příslušná částka strhávána z výplaty. Tamtéž.

Tato studie je dílčím výstupem z projektu *Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě*, finančně podpořeného Grantovou agenturou České republiky. Číslo projektu: 13-15049S.

ADDRESS & ©

PhDr. Jiří PETRÁŠ
Jihočeské muzeum
Dukelská 1, 370 51 České Budějovice
České Budějovice
Czech Republic
petras@muzeumcb.cz

JAN DE RUITER A SPOL. JEDEN Z POSLEDNÍCH PŘEVADĚČSKÝCH PŘÍPADŮ KONCE STUDENÉ VÁLKY NA JIHU ČECH

Jan de Ruiter and Company. One of Last People Smuggler Cases of Cold War in South
Bohemia

Libor SVOBODA

Praha, Czech Republic

ABSTRAKT: Článek pojednává o jednom z posledních neúspěšných pokusů ilegálně překročit státní hranici do Rakouska. Hlavními postavami příběhu jsou rumunský pár Mocanuových a jejich nizozemský přítel de Ruiter, který jim obstaral falešné cestovní pasy a zorganizoval jejich pokus uniknout za „železnou oponu“. Všichni byli chyceni a odsouzeni k mnohaletým žalářům před tím, než by byli bývali vyhoštěni zČeskoslovenska.

Klíčová slova: Československo – rok 1989 – Rumunsko – železná opona – nepovolené pokusy překročit státní hranici – Nizozemsko – komunistický režim

ABSTRACT: The article is about one of the last unsuccessful attempts to cross the border to Austria illegally. The main characters of the story are the Romanian couple named Mocanu and their friend, a Dutchman named de Ruiter, who had procured false travel documents for them and organized their attempt to escape from the Iron Curtain. All of them were caught and sentenced to long-lasting imprisonment before they could have been expelled from Czechoslovakia.

Key words: Czechoslovakia – 1989 – Romania – Iron Curtain – unauthorised attempts to cross state border – the Netherlands – Communist Regime

Ilegální odchody do zahraničí a pokusy o ně, byly v Československu v letech 1948 až 1989 něco naprosto běžného. Každoročně odtud různými cestami do zahraničí odcházel z politických, v době normalizace však stále více i z ekonomických důvodů, tisíce, v letech 1948–1953 a 1968–1969 desetitisíce lidí. Nejvíce lidí odešlo na západ ve třech nejvýznamnějších emigračních vlnách. První proběhla v prvních měsících a letech následujících po únoru 1948, druhá vlna nastala po okupaci Československa vojska Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a třetí po podpisu Charty 77.²¹³

Počtu uprchlíků z Československa v letech 1948–1989 dosud bohužel přesně neznáme. Konkrétní čísla samozřejmě existují, jedná se však jen o odhady, které se opírají o různé zdroje a navzájem se výrazně rozcházejí. Ve Zprávě kolegia Ministra vnitra ČSSR

²¹³ Viz KLEINOVÁ, N. (2013): Emigrace z komunistického Československa a Češi v Dánsku. Diplomová Práce. Praha, s. 21. k tomu také srovnej HANZLÍK, J. (2002): Československá emigrace očima tajných materiálů. In: *Securitas Imperii: Sborník k problematice zahraničních vztahů čs. komunistického režimu. IX.* Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2002, s. 269.

z 11. 3. 1988 stojí, že v osmdesátých letech odcházelo ročně do zahraničí kolem 5 tisíc osob, započteny však jsou i ti, kdo odešli legální cestou (sňatky s cizinci, povolení k vystěhování, apod. Podle StB odešlo z Československa v letech 1948–1987 172 659 osob, přičemž za prvních dvacet let to bylo 35 789 a od srpna 1968 136 876 osob. Uvedená čísla jsou neúplná a příliš nízká. Celostátní evidence o nepovolených odchodech do zahraničí nebyla nikdy kompletní, navíc chybějí počty za léta 1988 a 1989, protože útky do zahraničí samozřejmě pokračovaly i v posledních dvou letech komunistické éry.²¹⁴ Zatímco tehdejší československé úřady uváděly nižší počty uprchlíků, naopak, především u badatelů z řad československých exulantů se setkáváme s tím, že operují s nadsazenými čísly. Např. švýcarská socioložka českého původu L. Paukertová uvádí 578–597 000 uprchlíků. Nejstřízlivějším a pravděpodobně i skutečnosti nejbližším odhadem je, že do zahraničí odešlo v letech 1948–1989 více než 200 000 osob, z toho do roku 1968 cca 60 000.²¹⁵

Existovaly dva základní způsoby, jak se dostat přes přísně střežené státní hranice na západ. Každý z obou způsobů měl své vlastní časové i regionálně podmíněné podoby. Odvíjely se od toho, jaká byla v zemi politická situace, jak byla v určitém období organizována tzv. ochrana státní hranice, jestli režim pouštěl své občany na pracovní a turistické výjezdy do západních států, ad.

První a dodejme bezpečnějším a od šedesátých let nejrozšířenějším způsobem odchodu do emigrace nebo exilu bylo využití legálně povolené cesty do některého západního státu nebo do tehdejší Jugoslávie, odkud se dalo relativně snadno utéci do Itálie nebo do Rakouska.

Druhým způsobem byl přímý a nelegální přechod přes státní hranice. Možností bylo několik, buď přes tzv. zelenou hranici, terénem, vzduchem, po vodě, přes hraniční přechod za pomoci padělaných dokladů nebo v úkrytu v některém dopravním prostředku. Nejčastější a také nejriskantnější byly pokusy o přechod přes zelenou hranici. Nejvíce lidí uprchlo tímto způsobem na západ v prvních cca pěti letech po únoru 1948, vznikem tzv. železné opony sice počet lidí prchajících přímo přes hranici podstatně klesl, ve větší či menší míře se však s tímto způsobem setkáváme po celé období let 1948–1989.²¹⁶

²¹⁴ Archív bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond (dále jen f.) Sekretariát ministra FMV, přírůstky. K tomu také PERNES, J. (2005): Předmluva. In: JEŘÁBEK, V.: Českoslovenští uprchlíci ve studené válce. STILUS, Brno, s. 18–19; KLEINOVÁ, cit dílo, s. 22.

²¹⁵ PERNES, cit dílo, s. 19; KOURA, P. „Svědomy mi nedovolí šířit takové lži“. Český exil mezi únorem 1948 a srpnem 1968. In WITTLICHOVÁ, Lucie (ed.). *Vzkazy domů*. Labyrint, Praha 2012, s. 215; PAUKERTOVIÁ, Libuše. Několik základních údajů o odchodech z Československa, 1948-1991. In: BROUČEK, S. – HRUBÝ, K. (eds.) (2000). *Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: Sympozium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu 29. – 30. června 1998*. Karolinum – Etnologický ústav AV ČR, Praha, s. 26; KLEINOVÁ, cit dílo, s. 22.

²¹⁶ Opět mám k dispozici jen neúplný odhad, který bude zcela určitě dalším bádáním změněn a upřesněn. Podle

Přes hranice nechodili jen českoslovenští občané. Díky své geografické poloze bylo tehdejší Československo hraničním státem sovětského bloku a jako tranzitní území k cestě na vysněný západ jej využívali i občané jiných socialistických zemí, nejčastěji NDR a Polska.²¹⁷ Při pokusech o překonání československo-rakouských a Československo-západoněmeckých hranic se však setkáváme i s příslušníky jiných států, Jugoslávie, SSSR, Maďarska, Rumunska, Bulharska, Vietnamu, Mongolska, Číny i Kuby.

Nepovolené odchody do zahraničí představovaly pro československý komunistický režim po celou dobu jeho existence obrovský problém, kterému se snažil zabránit všemožnými – včetně těch nebrutálnějších – prostředky. Pokusy i ilegální přechody se ve větší či menší míře se objevovaly ve všech příhraničních krajích a okresech a to i tam, kde sousedním státem nebyla země označovaná dobovou terminologií jako kapitalistická, ale byl to společený socialistický stát (Maďarsko, Polsko, NDR, SSSR). Nejvíce pokusů bylo přirozeně zaznamenáno na hranicích s Rakouskem a SRN. Výjimkou nebyl ani tehdejší jihočeský kraj, který měl společné hranice s oběma západními sousedy.²¹⁸ Podobně jako v dalších příhraničních krajích i přes území jižních Čech se na druhou stranu železné opony pokoušeli dostat hlavně občané NDR a Poláci²¹⁹ a byl to právě jihočeský kraj, který se stal místem posledního úmrtí na železné oponě v Československu.²²⁰

Velká pozornost byla ze strany československých bezpečnostních orgánů věnována případům organizovaných přechodů do zahraničí, které byly hodnoceny jako obzvláště

údajů uváděných Martinem Pulcem bylo do roku 1950 do roku 1989 při pokusu o nedovolených přechod státní hranice zadrženo 48 925 osob, Viz PULEC, M.: *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945-1989*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2006, s. 114-115. V letech 1988 a 1989 bylo zadrženo 1143 a 2141 osob. Tamtéž.

²¹⁷ Viz VANĚK, P. (2011): Poslední mrtvý vojenské ochrany státních hranic. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, č. 9, s. 195-50, zde konkrétně s. 196-197. K tomu také srovnej ABS, f. 2358, inv. j. 1002.

²¹⁸ Ostrahu státních hranic na území jihočeského kraje prováděly 15. (Českobudějovická) a 7. (Sušická) brigáda PS. Do jejich sestav patřili i příslušníci Oddělení pasových kontrol (OPK) sloužící na hraničních přechodech. Na jihu Čech to v roce 1989 byly hraniční přechody v Nové Bystřici, Halámkách, Českých Velenicích (železniční), Horním Dvořišti (železniční), Dolním Dvořišti, Studánkách a Strážném.

²¹⁹ I v jihočeském kraji byli nejpočetnější skupinou cizinců, kteří se pokusili přes československé území dostat do Rakouska a SRN, občané bývalé NDR. V roce 1989 se v rámci celého jihočeského kraje podařilo lidem jen ve 3 případech uprchnout za hranice, v jednom případě se jednalo o čtyři československé občany, ve druhém o pět občanů NDR, ve třetím se nepodařilo identitu uprchlíka zjistit. Pro přípravu, pokus nebo pomoc k trestnému činu republiky (§ 7/1, 8/1, 10/1c), k §109 tr. z.) bylo zpracováno 16 trestních věcí proti 31 pachatelům. Stíháno kvůli tomu bylo osmnáct československých občanů, z toho čtyři pocházeli z jihočeského kraje, dále pak šest občanů NDR, tři občané SRN, tři Holanďané, jeden Rakušan. Pro trestný čin nedovoleného opuštění republiky bylo zpracováno 40 trestních věcí proti 51. Viz ABS, Přírůstek KS SNB České Budějovice, (2724–2739/ 95), balík č. 1, Předložení materiálů do kolegia ministra vnitra ČSSR. Plnění hlavních úkolů – podkladový materiál (Vyšetřovací oddělení StB), s. 1.

²²⁰ Viz také srovnej ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5600 České Budějovice, Uwe Hansel, Mirko Rower; f. A-34/1 (II. správa FMV), inv. č. 1422, DI (Denní informace) z S StB České Budějovice, DI ze dne 17. 5. 1989; Přírůstek KS SNB České Budějovice, (2724–2739/ 95), balík č. 1, Předložení materiálů do kolegia ministra vnitra ČSSR. Zpráva o bezpečnostní situaci a plnění úkolů StB v Jihočeském kraji z 21. července 1989, s. 2, 4. K případu úmrtí Kevina Steckera srovnej VANĚK, P., cit. dílo.

nebezpečná forma protistátní činnosti. Jeden z neúspěšných pokusů o zorganizování přechodu dvou osob za pomoci zfalšovaných cestovních dokladů do zahraničí byl odhalen na začátku ledna roku 1989 na železničním hraničním přechodu do Rakouska v Horním Dvořišti. KS SNB České Budějovice jej hodnotila jako nejzávažnější případ převaděčství v jihočeském kraji za celý rok 1989.²²¹

„Nejzávažnější případ převaděčství v jihočeském kraji“ se sice takřka celý odehrál na československém území, přesněji v Praze, jeho závěrečné dějství od zatčení až po odsouzení pak v tehdejší jihočeském kraji, hlavními aktéry celého příběhu, který se začal odvíjet v létě 1988 v rumunské Bukurešti však nebyli českoslovenští občané, ale sedm cizinců, dva rumunští státní příslušníci, manželé Mihai a Emanuela Mocanu a pětice Holanďanů, podnikatel ve výrobě a prodeji čistících prostředků Jan de Ruiter, manželé Petronella Elisabeth a Rafael Thomasovi, de Ruiterovi zaměstnanci Robert de Jong a Alida Jaannete van Strien a de Ruiterovi známí manželé Anthon Drijver a Teuna Hoekman-Drijver. Českoslovenští občané v něm hráli, jen vedlejší, posléze však, v osobách příslušníků MV a justice, velmi důležité role.

Rumunský manželský pár Mihaie a Emanuely Mocanu pocházel z Bukurešti. Mihai se narodil 29. 7. 1951 a po absolvování gymnázia, hotelové školy a základní vojenské služby začal pracovat v bukurešťském hotelu Interkontinental jako recepční. V roce 1974 se oženil se Emanuelou (nar. 18. 4. 1953) Dutulescu (manželství zůstalo bezdětné), která od ukončení střední školy v roce 1972 až do svého odchodu do zahraničí pracovala v cestovní kanceláři Carpati v Bukurešti. Ani jeden z manželů nepatřil k sociální skupině primárně perzekuované komunistickým režimem. Mihai byl dělnického původu a od roku 1977 byl dokonce i členem rumunské komunistické strany. Otec jeho manželky Emanuely byl vojákem z povolání a pracoval přímo na ministerstvu obrany. Oba manželé měli, míněno na tehdejší rumunské poměry, velice dobrou povolání. Platilo to především pro Mihaie, jenž byl zaměstnán v luxusním hotelu, ve kterém se ubytovávali především návštěvníci ze západních zemí. Taková práce byla v Rumunsku stejně jako v dalších zemích bývalého sovětského bloku vnímána jako skvělé a atraktivní povolání. Umožňovala mu se dennodenně stýkat s cizinci, získávat dárky, spropitné ve valutách a dávala mu lepší šanci sehnat v Rumunsku normálně nedostupné spotřební zboží, tedy vše, co bylo pro většinu jeho spoluobčanů naprosto nedosažitelné.

²²¹ Viz ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice, Jan de Ruiter a spol; f. A-34/1, inv. č. 1422, DI ze dne 5., 11. 1. a 26. 4. 1989; Přírůstek KS SNB České Budějovice, (2724–2739/ 95), balík č. 1, Předložení materiálů do kolegia ministra vnitra ČSSR. Plnění hlavních úkolů – podkladový materiál (Vyšetřovací oddělení StB), s. 1, 2, 4.

Hospodářská situace Rumunska byla vždy horší než situace ve většině socialistických zemí, zejména v Československu a NDR. V sedmdesátých a najmě osmdesátých letech se však začala ještě více zhoršovat. Jak rumunští manželé shodně uvedli u výsledků, v Rumunsku panovala obrovská bída, byl zde nedostatek základních potravin, netekla teplá voda a v zimě se byty vytápěly pouze na 11 stupňů. A to popisovali situaci v hlavním městě, mimo Bukurešť byly poměry ještě drsnější. Byla to právě neutěšená ekonomická situace, která je přivedla k tomu, že začali vážně uvažovat o emigraci. Zřejmě poslední kapkou, která je přivedla k rozhodnutí, že již v této zemi nechtějí žít, byla svévole Ceaușescova režimu. Ten nechal bez jakýchkoliv skrupulí a bez ohledu na mínění a práva vlastníků zbourat rekreační domek, který paní Mocanu zdédila na venkově po své matce.²²²

O odchodu na západ začali Mihai a Emanuela Mocanu vážně uvažovat v roce 1987 a o necelý rok později, v létě 1988 byli již definitivně rozhodnuti, že z Rumunska odejdou. Od počátku měli v úmyslu dostat se do Rakouska a odtud pak, jak jen by to bylo možné se chtěli dostat do Kanady.²²³

Byli si dobře vědomi, že se ven z Rumunska nedostanou jinak než nelegálně. Nezbyvalo jim tedy nic jiného než vymyslet způsob jak to provést. A právě v tomto okamžiku se objevila osoba, která měl v celém případě sehrát klíčovou roli. Díky své profesi recepčního měl Mihai možnost poznat spousty cizinců a jedním z nich byl i holandský státní příslušník Jan de Ruiter, jenž kvůli obchodu navštěvoval často i země východního bloku a do Rumunska, kam poprvé přijel v roce 1978, jezdil velmi často.²²⁴ Během svých pobytů v Bukurešti bydlel vždy v hotelu Interkontinental a právě tam se také s Mihaiem Mocanu seznámili, zpočátku se však prý znali jen od vidění, skutečnými přáteli se však stali až o devět let později, v roce 1987, kdy mu Mihai představil i svou manželku.

Mocanu si na podzim 1987 de Ruiterovi údajně stěžoval na špatnou ekonomickou

²²² Domek byl se vši pravděpodobností zbořen jako důsledek tzv. systematizace, která měla vesnici sblížit s městem, což v praxi znamenalo likvidaci bezmála 13 000 rumunských vesnic a sestěhování jejich obyvatel do ohyzdných panelových domů často bez vody a bez elektřiny. Nejvíce vesnic bylo srovnáno se zemí v okolí Bukurešti. Viz TEJCHMAN, M.: Nicolae Ceaușescu. Život a smrt jednoho diktátora. NLN Praha 2003, s. 93, 133-134, 139; TREPTOW, Kurt W.: Dějiny Rumunska, NLN Praha 2000, s. 368. K tristní ekonomické situaci Rumunska v osmdesátých letech tamtéž, s. 368-373. K tomu také TEJCHMAN, Miroslav: Nicolae Ceausescu, s. 108-154.

²²³ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výsledku obviněného Mihai Mocanu z 3. 1. 1989, s. 103-111; Protokol o výsledku obviněné Emanuely Mocanu z 3. 1. 1989, s. 163-167.

²²⁴ Jan de Ruiter se narodil 10. 9. 1952 v Riederkerku v Holandsku. Byl ženatý a měl pět dětí. V mládí začal společně s několika kamarády podnikat s čistícími prostředky a, jakmile získal finanční prostředky, které mu umožnily se osamostatnit, založil firmu Protex. Zaměstnávala pět až šest zaměstnanců a vyráběla, prodávala, dovážela i vyvážela čistící prostředky. ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výsledku obviněného Jana de Ruiter /Pokračování/ z 4. 1. 1989, s. 206-209, 211.

situaci v Rumunsku a přiznal se mu, že již dlouho s manželkou uvažují o odchodu avšak nevědí, jak. De Ruiten mu poté naznačil, že by byl schopen jim v útěku na západ pomoci. Za svou pomoc od nich nechtěl žádné peníze, i když se jednou údajně zmínil, že mu Mocanu peníze vrátí, až začnou v Rakousku vydělávat, byl to, jak ukázal vývoj pozdějších událostí, hlavně on, kdo do celého útěku a jeho příprav nezištně investoval nemalé prostředky.²²⁵

V létě 1988 přijel de Ruiten do Rumunska s již připraveným plánem. Ten spočíval v tom, že sežene pravé holandské cestovní pasy, na které přilepí fotografie obou rumunských manželů a oni potom na ně přes Československo vycestují, nejlépe vlakem, do Rakouska. Mocanu původně preferovali maďarskou variantu, de Ruiten s ní však nesouhlasil, poněvadž se v novinách dočetl o nějakém maďarském občanovi, který napomáhal Rumunům na západ a byl za to uvězněn. Nakonec se tedy domluvili na tom, že tranzitním státem při jejich cestě na svobodu bude ČSSR. Plán to byl bezesporu odvážný, leč naivní, de Ruiten totiž velmi podcenil a nedocenil skutečnou úroveň a stav všudypřítomné kontroly v policejním státě, jakým bylo tehdejší Československo i to, jak fungoval režim na hraničních přechodech mezi Československem a Rakouskem. Byl by věděl, že mezi Maďarskem a Československem zase také rozdíly nebyly, ba naopak. Nicméně oba manželé o celé věci věděli ještě méně a tak s jeho plánem souhlasili a dali Holanďanovi negativy svých fotografií, které si odvezl sebou do Holandska. De Ruiten dal Mocanovi na oplátku telefonní čísla do svého bytu i do zaměstnání v Holandsku.

Mocanu si měli v Rumunsku co nejdříve zažádat o vydání cestovních pasů a víz do Československa a poté co budou jejich žádosti kladně vyřízeny neprodleně telefonicky informovat de Ruitera. Znamením, kdy se mají vydat na cestu do Československa, měl být de Ruitenův telex do hotelu Interkontinental s objednávkou pokoje na určité datum a právě to měl být den, kdy měli manželé přijet do Prahy. De Ruiten je také současně upozornil, že na cestě z ČSSR do Rakouska u sebe a na sobě nebudou smět mít nic, co by poukazovalo na jejich rumunský původ. Slíbil, že pro ně do Prahy přiveze z Holandska oblečení, tašky, časopisy a další propriety, aby vypadali jako nefalšovaní holandsští turisté.

O pasy a víza do ČSSR si požádali 10. 8. 1988 a na její vyřízení čekali dva a půl měsíce. Pasy jim byly vydány koncem října a dostali víza s povolením k pobytu v Československu, Maďarsku a Polsku na 21 dní. Jakmile obdrželi pasy dali de Ruitenovi do Holandska zprávu a ten na základě vzájemné dohody poslal do hotelu Interkontinental telex se zprávou, že si

²²⁵ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiten a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného Mihaie Mocanu /Pokračování/ z 25. 1. 1989, s. 113; Protokol o výslechu obviněného Mihaie Mocanu /Pokračování/ z 27. 1. 1989, s. 131-132.

na 15. 11. 1988 objednává v tomto hotelu pokoj. Bylo to znamením, že Mocanu mají toho den odjet z Bukurešti do Prahy.²²⁶

Do Prahy odcestovali letecky a ubytovali se zde v hotelu Paříž, zde však přesпали jen jednu noc, jelikož na další dny tu již neměli volné pokoje a tak si prostřednictvím Pragotouru sehnali ubytování u soukromníka a sice u rodiny Svobodovi na Praze 4.

De Ruiter v té době v Praze nebyl, spojení s ním udržovali pouze telefonicky. Čas se však rychle krátil a Mocanu při výsleších popisoval, jak byli s manželkou postupem doby, kde se zdánlivě nic nedělo a oni čekali na pasy, nervózní a jak několikrát neúspěšně volali do Holandska, kdy budou doklady hotové. Nakonec jim začalo ubývat i peněz a museli de Ruitera žádat i o finanční podporu.

Teprve desátý den jejich pražského pobytu se jim ozval de Ruiterův přítel a holandský státní příslušník Robert de Jong, který měl manželům předat 2 000 guldenů a získat jejich fotografie. K setkání došlo 26. 11. 1988 před hotelem Ambassador v Praze. Poznávacím znamením měla být dle de Ruiterových pokynů modrá taška, kterou měla oba u sebe. Manželé se samozřejmě sháněli po pasech, chtěli vědět kdy už konečně budou, protože pokud to tak půjde dál, vyprší jim povolení k pobytu a budou se muset vrátit do Rumunska. De Jong však o pasech nic nevěděl a tak ho požádali, aby se de Ruitera zeptal jak to s nimi opravdu vypadá. Pokud by z toho nice nebylo odjeli by do Maďarska odkud by se pokusili přejít do Rakouska, pravděpodobně přes zelenou hranici. Robert de Jong se je snažil uklidnit, nemají se strachovat, pasy budou jen to trochu potrvá. Přípravy jejich útěku za hranice ještě nesou hotové a tak budou muset v Praze ještě nějaký čas posečkat. Poté jim předal peníze a fotoaparát s tím, aby se navzájem vyfotografovali, zároveň si od nich vzal jejich pravé cestovní doklady. Nebylo by totiž bezpečné mít je při přejezdu hranice u sebe. Doklady jim měly být vráceny v Rakousku. Druhá schůzka se konala o den později, 27. 11. 1988 a Mocanu na ní de Jongovi vrátil fotoaparát.²²⁷

De Jong odjel a Mihaiovi a Emanuele opět nezbývalo nic jiného než čekat. Byli stále nervóznější jelikož již více než týden čekali na zprávy od de Ruitera. Snažili se mu zavolat, což se jim povedlo až po několika dnech, začali propadat panice a už mysleli, že to vzdají a pojedou nazpět do Rumunska, protože jim 15. 12. 1988 měla vypršet lhůta jejich povolení

²²⁶ Na cestu si vzali asi 3 000 dolarů, 20 DM a 150 šilinků. Všechno peníze, které získali, jak uvedli u výslechů, jako drobné pozornosti a spropitné. Viz ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného Mihai Mocanu z 3. 1. 1989, s. 104-105; Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného /Pokračování/ z 25. 1. 1989, s. 114-115; Protokol o výslechu obviněného Emanuela Mocanu z 3. 1. 1989, s. 164.

²²⁷ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného Mihai Mocanu z 3. 1. 1989, s. 106, 108; Protokol o výslechu obviněného /Pokračování/ z 26. 1. 1989, s. 119, 120.

k pobytu. Přesto to však ještě jednou zkusili a až poslední pokus byl úspěšný, 11. 12. 1988 po 22:00 hodině jim de Ruiter konečně zvedl telefon a domluvili se, že k nim vyšle svého dalšího člověka, který jim přiveze nové a přesnější pokyny.²²⁸

Tím člověkem byla jeho sekretářka Alida Jaannete van Strien. Manželé na ní měli počkat na Ruzyni kam měla přiletět 14. 12. 1988 kolem 17:00 hod. letem z Frankfurtu nad Mohanem. Podle de Ruiterových informací se mělo jednat o mladou tmavovlasou a dlouhovlasou ženu, poznávacím znamením byla opět modrá igelitová taška. Mocanu udělali vše přesně podle pokynů a v inkriminovanou hodinu na ní již čekali na letišti. Z důvodu konspirace se jim však van Strien nepředstavila svým pravým jménem, ale pouze jako Anne Liese. Společně pak odjeli taxíkem do hotelu Paříž, kde se Holanďanka ubytovala.

Během dvou následujících schůzek, Van Strien alias Anne Liese oba manžele informovala, že sem byla svým šéfem vyslána, aby jim pomohla. Od tohoto okamžiku měla být jediným spojením mezi de Ruiterem a oběma manželi a vše co souviselo s jejich pražským pobytem a cestou do Rakouska měla zařizovat ona. To se týkalo i telefonického spojení s de Ruiterem, které měla udržovat jen ona a Mihai s Emanuelou mu neměli zbytečně volat, což také respektovali.

Situace však zůstala nezměněná a holandské pasy stále nepřicházely. Blížily se vánoční svátky a Mihai s Emanuelou se ocitli v nemilé situaci, protože povolení k pobytu jim už vypršelo a oni stále nevěděli, co bude dál. Dva dni před Štědrým dne se od Anne Liese navíc dozvěděli, že si pobyt v ČSSR budou muset znovu prodloužit a do Rakouska nebudou moci odjet dříve než po vánočních svátcích, protože se záležitost s jejich pasy zkomplikovala.²²⁹ Štědrý den tak rumunští manželé oslavili ve společnosti své holandské přítelkyně a přitom se Anne Liese dekonspirovala, prozradila jim své skutečné jméno a také to, že pracuje jako de Ruiterova sekretářka.²³⁰

Mihaiovi a Emanuele se bez znalosti bližších podrobností mohlo oprávněně zdát, že je de Ruiter jen vodič, lidově řečeno, „za nos“ a nic pro ně nedělá. Opak byl však pravda, de Ruiter ve skutečnosti do celého případu investoval obrovské množství času, energie

²²⁸ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výsledku obviněného /Pokračování/ z 26. 1. 1989, s. 121.

²²⁹ Oznamila jim také, že pro ně našla nové a levnější ubytování v Krči, kam se společně s nimi nastěhovala den před vánočními svátky 23. 12. 1988. Později se Mocanu před svou cestou přestěhovali ještě jednou. ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výsledku obviněného Mihai Mocanu /Pokračování/ z 26. 1. 1989, s. 123; Protokol o výsledku obviněného Mihaie Mocanu /Pokračování/ z 27. 1. 1989, s. 126-132.

²³⁰ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výsledku obviněného /Pokračování/ z 27. 1. 1989, s. 127.

i vlastních peněz. Všem, kteří mu v Praze pomáhali, hradil ze svého veškeré výlohy související s jejich pobytem v Československu. Připravit a zorganizovat výměnu falešných pasů vyžadovalo čas a de Ruiter skutečně dělal, co mohl. Počátkem prosince 1988 vyslal do Prahy manžele Anthona a Teunu Drijverovi, paní Hoekman-Drijverová byla sestra jeho řidiče de Jonga, kteří zde měli své doklady odevzdat třetí osobě a po určité době je nahlásit jako ztracené. Nezjištěná osoba, de Ruiter o ní odmítl vypovídat a identifikovat ji, pak tyto doklady převezla z Prahy do Holandska. Hlavním cílem cesty bylo opatřit do dokladů příjezdová razítka. Uvedené doklady předal de Ruiter blíže neznámému muži, o kterém taktéž odmítl vypovídat a ten je měl upravit pro rumunské manžele. Jenomže muž údajně zemřel a doklady zmizely.

Jelikož plán na sehnání dokladů prostřednictvím manželů Drijverových selhal, musel de Ruiter shánět nový manželský pár, který by byl ochoten dát své pasy k dispozici. To se mu nakonec s pomocí Roberta de Jonga povedlo. Dne 22. 12. 1988 navštívili de Jong a de Ruiter manžele Rafaela a Petronellu Thomasovy, paní Thomasová byla sestra Anthona Drijvera, a navrhli jim, aby se vydali do Prahy a pomohli oběma Rumunům k cestě na vysněný západ. Plán byl jednoduchý, po příjezdu do Prahy měli své pasy odevzdat jedné ženě a po nějakém čase nahlásit ztrátu cestovních dokladů. De Ruiter jim za tuto službu slíbil 3 000 guldenů. V případě nějakých komplikací měli Thomasovi zavolat buď jemu nebo svému příbuznému Anthonu Drijverovi. Thomasovi na plán přistoupili, údajně nebyli příliš majetní a také využili toho, že se za de Ruiterovi peníze mohli podívat do východní Evropy.

Hned druhé dne 23. 12. 1988 so obstarali československá víza a na Štědrý den pro ně přijel de Jong a odvezl je na nádraží do Utrechtu, kde jim předal slíbených 3 000 guldenů. Z této částky koupili jízdenky do Prahy a zbytek měli použít k pokrytí všech výdajů. Těsně před odjezdem jim de Jong předal ještě 1 500 guldenů pro neznámou ženu, tou nebyl nikdo jiný než Alida Jeannete Van Strien alias Anne Liese, v Praze, která od nich měla převzít jejich cestovní pasy.

Do Československa přicestovali přes Cheb na první svátek vánoční 25. 12. 1988. V Praze se ubytovali na první noc v hotelu Jalta a druhé dne se přestěhovali do hotelu Evropa. Ještě téhož den však Petronella Thomasová volala De Ruiterovi a žádala ho, aby jim sehnal levnější ubytování. De Ruiter jí řekl, aby mu zavolala za půl hodiny, během které instruoval Alidu van Strien. Thomasovy měli jít na Staroměstské náměstí, kde se s ní měli u ve 12:00 hod. setkat u orloje a ona jim měla sehnat nové ubytování. Poznávacím znamením byla zase modrá igelitová taška.

K setkání skutečně došlo a Alida Jeannete Van Strien se tentokrát představila pod smyšleným jménem Alda. Thomasovi jí předali 1500 guldenů a žádali ji o levnější ubytování. Jeannete alias Alda za nimi zašla druhého dne do hotelu Evropa a společně s Petronellou zašli do nezjištěné provozovny Fotografie, kde nechaly ofotit jejich cestovní doklady a pak je dali „Aldě“.²³¹ Z hotelu odjeli na ubytování k rodině Svobodových na Prahu 4. „Alda“ se poté s Thomasovými rozloučila a řekla jim, že už se nevidí, protože se vrací do Holandska. Tam však neodjela a od Svobodových jela rovnou za rumunskými manžely.

Ti už od ní věděli, že do Československa přijel holandský manželský pár, od kterých měla převzít cestovní pasy, na něž měli po jejich úpravě vycestovat do Rakouska. Oni sami se však s tímto párem neselekali. Alida Jeannete van Strien převzala od manželů Mocanu jejich rumunské cestovní pasy a řidičské průkazy, bylo to bezpečnější, nevystavovali se tak riziku, že při pečlivější kontrole nich budou tyto doklady nalezeny, a pak jim ukázala holandské pasy s tím, že na tyto, až budou upraveny, vycestují za hranice. odletěla domů. Domů do Holandska odletěla 28. 12. 1988 kolem 11:00 kam ji Mihai s Emanuelou doprovodili.

Po návratu domů předala všechny pasy i oba řidičské průkazy de Ruiterovi a další den zavolala manželům do Prahy, že se vše již připravuje a upravené pasy jim do Československa přiveze de Ruiter, který si cestu naplánoval na 1. nebo 2. 1. 1989.²³²

Den před koncem roku se konečně ozval i de Ruiter. Měli na něho počkat na Silvestra ráno v 9:40 na hlavním nádraží, kdy přijede rychlíkem Vindobona z Vídně, což se také stalo. 29. 12. 1988 jim de Ruiter sdělil, že pasy jsou na cestě a on přijede na Silvestra do Prahy ranním rychlíkem z Vídně a chtěl, aby na něho na nádraží počkali.²³³

De Ruiter přijel do Československa ráno 31. 12. v 9:40 rychlíkem z Vídně. Kolem 10:00 se na hlavním nádraží setkal s rumunskými manželi a společně odjeli do jejich dočasného bydliště v Krči, kde byli ubytováni. Tam jim předal tašku s padělanými pasy a falešnými žádostmi o víza vystavená na jména manželů Thomasových. Údaje z pasů se oba manželé měli naučit pamětní a měli si také procvičit podpisy Thomasových. De Ruiter

²³¹ Během svého pobytu v Praze telefonoval Petronella Thomasová několikrát do Prahy svému bratru Drijverovi, který jí měl instruovat, kdy mají nahlásit ztrátu pasů. K tomu došlo až 4. 1. 1989, hned druhého dne šli Thomasovi na Správu pasů a víz SNB Praha ohlásit ztrátu cestovních dokladů. Druhého dne 6. 1. byli v Praze zadrženi vyšetřovatelem StB pro podezření z pomoci k trestnému činu opuštění republiky a již 7. 1. proti nim bylo vzneseno obvinění.

²³² ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného /Pokračování/ z 27. 1. 1989, s. 127.

²³³ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného /Pokračování/ z 27. 1. 1989, s. 128.

jim pak dále předal holandské časopisy, kosmetiku, drobné guldeny. To vše mělo před pohraničními orgány dokazovat, že se jedná o holandské turisty jedoucí z ČSSR do Rakouska.

234

Objevil se však velký problém. Pasy byly již na první pohled vyrobeny nekvalitně a Mihai vyjádřil krajní nespokojenost s jejich kvalitou. Kulaté razítko přes jejich fotografie nebylo dobře otištěno a Mihaiovi připomínalo spíše elipsu. Nedostatky shledal i na fotografiích, na kterých byla špatně provedená a nečitelná perforace. Spokojen však nebyl ani de Ruiter, kterých se jich rovnou zeptal, zda to chtějí s těmito pasy zkusit či nikoliv. Kdyby ne, museli by na nové čekat minimálně měsíc. Mihai se s manželkou začali dohadovat, ta byla v tomto směru odváznější a chtěl také vše mít již zřejmě za sebou a risknout to. Přesvědčila i svého muže a ten nakonec také souhlasil. Pasy tedy převzali a rozhodli se na ně vycestovat. Ještě téhož den si všichni tři jeli na hlavní nádraží koupit jízdenky na mezinárodní rychlík do Lince a byl to znovu de Ruiter, který jízdné uhradil. Po silvestrovské noci, kterou strávili všichni tři společně na diskotéce v hotelu Adria, de Ruitera na nový rok 1989 naneštěstí napadlo, že falešné pasy vylepší. Použil k tomu žiletku, kterou fotografie v pasech ořízl a nakonec pasy vymáchal v koktejlu smíchaném z černé kávy a irish creamu. Poté hadříkem potíral jednotlivé stránky a pak je nechal uschnout. Emanuele a Mihaiovi navrhl, aby pasové kontrole řekli, že se jim pasy poničily, když se na ně v kufru vylil obsah špatně uzavřené lahve likéru.²³⁵

Večer 1. 1. 1989 všichni tři vyrazili na pražské hlavní nádraží a 2. 1. odjeli půlnočním rychlíkem v 00:45 do Českých Budějovic, kde se nakrátko na několik hodina ubytovali v hotelu Malše, aby si odpočinuli. Dne 2. 1. 1989 odjeli z českých Budějovic v 11:30 mezinárodním rychlíkem ve směru hraniční přechod Horní Dvořiště a Linec. Ještě před odjezdem si od nich de Ruiter vzal všechny rumunské, sovětské a československé peníze, aby nemuseli na hranicích vysvětlovat, proč u sebe mají měny komunistických zemí.²³⁶

Zatím vše běželo podle plánu, o dvě hodiny později však už bylo všechno úplně jinak. Nekvalitně odvedená amatérská práce neznámého padělatele – de Ruiter nikdy nepřiznal, kdo pasy upravoval – se jim vymstila. Dlužno dodat, že to byly právě ty nedostatky (razítko na fotografii, nedokonalá perforace), kterých si jako první všiml i nezkušený laik Mihai Mocanu. Co bylo evidentní pro laika, muselo být jasné pro profesionála. Po předložení

²³⁴ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného Mihai Mocanu z 3. 1. 1989, s. 108.

²³⁵ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného /Pokračování/ z 27. 1. 1989, s. 129-130.

²³⁶ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného Mihai Mocanu z 3. 1. 1989, s. 107.

jízdních dokladů si pracovník pasové kontroly, nadporučík Karel Vintr si okamžitě všiml, že s nimi není něco v pořádku, viditelně bylo manipulováno s fotografiemi, razítka nebylo přes fotografie a změny poznat, a to ani na fotografiích v žádostech o československé vízum. Manželé „Thomasovi“ byli proto zadrženi a předvedeni na služebnu OPK (Oddělení pasové kontroly), kde je zkoušeli ze znalosti osobních údajů v pasech a posléze i z toho, jestli hovoří holandsky.²³⁷ Jejich znalosti byly od počátku chabé, bylo jasné, že zcela jistě nejsou těmi, za které se vydávali. Vědom si marnosti svého počínání se po hodině výslechu jako první přiznal Mihai a uvedl, že jsou rumunští státní příslušníci, jež se touto cestou chtěli dostat na západ a pak dále do Kanady.²³⁸

Zatímco byli manželé Mocanu předvedeni na OPK, vlak pokračoval dále v jízdě do Rakouska a s ním i Jan de Ruiter. Ten si již v Českých Budějovicích sedl ve vlaku na jiné místo, a tak nevěděl, co se v Horním Dvořišti stalo. Po příjezdu na rakouský přechod v Summerau se začal po manželích shánět. Hledal je po celém vlaku a ptal se i rakouských celníků a příslušníků pasové kontroly. Žádní manželé Thomasovi však hranice nepřejeli. Když je ve vlaku na rakouské straně nenašel, telefonoval na hraniční přechod v Dolním Dvořišti, jestli vůbec přejeli hranice. Po vyhyčavé odpovědi přijel kolem 17:00 hodin svým osobním vozem takřka až k hraniční závoře. Příslušník československé pasové kontroly jej vyzval, aby vstoupil do celníště a vysvětlil, co tam pohledává. V ten okamžik udělal de Ruiter osudovou chybu a příslušníka poslechl. Poté, co vstoupil na československé území a popravdě řekl, že hledá ztracený holandský pár Thomasových, byl ihned zadržen a v 17:30 předveden k výslechu.²³⁹

Usnesením krajského prokurátora JUDr. Karla Pilného z 3. 1. 1989 byli Jan de Ruiter a Mihai a Emanuela Mocanu vzati do vazby.²⁴⁰ Manželé Mocanu pro trestný čin pokusu

²³⁷ Falešné pasy byly na jména Rafaela Leonida Thomase, narozeného 18. 10. 1944 v Arubě v Holandsku a jeho ženy Petronelly Elisabeth Thomasové, dívčím jménem Drijverovi, nar. 26. 8. 1950 v Rotterdamu. Viz ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Úřední záznam o předvedení podle § 20, odst. 3, zák. č. 70/74 Sb. o SNB Mihai Mocanu, s. 11, Úřední záznam o předvedení podle § 20, odst. 3, zák. č. 70/74 Sb. o SNB Emanueli Mocanu, roz. Dutulescu, s. 12, Protokol o zadržení a soupis věci obviněného a zadrženého Mihai Mocanu, s. 14-16, Protokol o zadržení a soupisu věci obviněné a zadržené Emanuele Mocanu, s. 17-19.

²³⁸ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Úřední záznam o předvedení podle § 20, odst. 3, zák. č. 70/74 Sb. o SNB Mihai Mocanu, s. 11, Úřední záznam o předvedení podle § 20, odst. 3, zák. č. 70/74 Sb. o SNB Emanueli Mocanu, roz. Dutulescu, s. 12, Protokol o zadržení a soupis věci obviněného a zadrženého Mihai Mocanu, s. 14-16, Protokol o zadržení a soupisu věci obviněné a zadržené Emanuele Mocanu, s. 17-19.

²³⁹ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Úřední záznam o předvedení podle § 20, odst. 3, zák. č. 70/74 Sb. o SNB Jana de Ruitera s. 13, Protokol o zadržení a soupis věci obviněného a zadrženého Jana de Ruitera, s. 20-22.

²⁴⁰ Trestní stíhání rumunských manželů a hlavního organizátora celé akce de Ruitera bylo zahájeno 2. 1., jejich společníků manželů Thomasových pak 7. 1. 1989. ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Usnesení o zahájení trestního stíhání proti Mihai Mocanu

o opuštění republiky podle §§ 8/1 k 109/1 trestního zákona a padělání a pozměňování veřejné listiny podle § 176 odst. 1 tr. zákona, de Ruiter pro trestný čin pomoci k trestnímu činu opuštění republiky podle §§ 10 odst. 1., písmeno c), 109 odst. 1, tr. zákona. Všem začínala vazba 2. 1. ve 21:50. Důvodem byla v obou případech obava, aby neuprchli a nevyhýbali se tak trestnímu stíhání.²⁴¹ O čtyři dny později, 6. 1. 1989 požádal vyšetřovatel Krajské S StB České Budějovice nadporučík Karel Dupal krajského prokurátora o vydání souhlasu k zadržení manželů Thomasových, kteří 4. 1. 1989 nahlásili ztrátu cestovních dokladů, v čemž mu bylo ještě týž den vyhověno a oba dva byli v Praze na příkaz krajského prokurátora v 10:00 zatčeni a 8. 1. v 9:00 byli vzati do vazby.²⁴²

Zadržení Holanďané se proti rozhodnutí vyšetřovatele i prokurátora odvolali, avšak neúspěšně.²⁴³ Velké problémy dělalo zatčení de Ruiterovi, který měl na starosti vlastní firmu a snažil se výměnou za slib, že neopustí republiku dosáhnout propuštění z vazby a vyšetřování na svobodě. I to mu však bylo rozhodnutím Krajského soudu z 13. 1. 1989 zakázáno a de Ruiter musel zůstat ve vazbě.²⁴⁴

Vyšetřování se vleкло velmi dlouho, takže vazba musela být zdrženými prodlužována. Například již 9. 1. 1989 požádal Odbor vyšetřování S StB České Budějovice o znalecký posudek ve věci falzifikace veřejných listin a ještě koncem února jej neměly k dispozici, a tak se vazba musela prodlužovat až do 2. 4. 1989.²⁴⁵

Zatímco oba manželské páry s vyšetřovateli v podstatě spolupracovaly, např. Mihai Mocanu se hlavní díl viny snažil převést na svého holandského přítele,²⁴⁶ a Rafael Thomas

a Emanuele Mocanu, s. 3-4; Usnesení o zahájení trestního stíhání proti Janu de Ruiterovi, s. 5-6; Usnesení o zahájení trestního stíhání proti Rafaelu Leonidu Thomasovi a Petronelle Elisabeth Thomasové, s. 7-8.

²⁴¹ Viz ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Usnesení, s. 38-39 (Mocanu) a 40-41 (de Ruiter).

²⁴² ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Rafael Leonido Thomas a Petronelle Elisabeth Thomas – vyžádání souhlasu k zadržení podezřelých, s. 23, Protokol o zadržení a soupisu věci obviněného a zadrženého Rafaela Leonida Thomase, s. 24-26, Protokol o zadržení a soupisu věci obviněné a zadržené Petronelle Elisabeth Thomas, s. 27-29, Rafael Thomas a Petronella Thomas - návrh na vzetí do vazby, s. 30, Usnesení krajského prokurátora z 9. 1. 1989, s. 42-43.

²⁴³ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Usnesení krajského prokurátora zde dne 9. 1. 1989 o stížnosti Rafaela Thomase podané proti unesení vyšetřovatele ze dne 7. 1. 1989, s. 42-43, Usnesení krajského prokurátora zde dne 9. 1. 1989 o stížnosti Petronelly Thomas podané proti unesení vyšetřovatele ze dne 7. 1. 1989, s. 44-45, Rozsudek Krajského soudu z 13. 1. 1989 v trestní věci proti obviněným Rafaelu Leonidu Thomasovi a Petronelle Elisabeth Thomasové, s. 47-48.

²⁴⁴ ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Rozsudek Krajského soudu z 13. 1. 1989 v trestní věci proti obviněnému Janu de Ruiterovi, s. 46.

²⁴⁵ Viz ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Obviněný Mihai Mocanu a spol. – návrh na prodloužení vazební lhůty z 20. 2. 1989, s. 49-50, Usnesení krajského prokurátora z 28. 2. 1989 o prodloužení vazební lhůty do 2. 4. 1989, s. 51-52.

²⁴⁶ Mocanu své výpovědi v průběhu vyšetřování neustále doplňoval a zpřesňoval. Postupem času bylo evidentní, že se snaží hlavní vinu přenést na de Ruitera, což bylo i lidsky pochopitelné vzhledem k tomu, co očekával po návratu do Rumunska. Ve výpovědi z 25. 1. 1989 označil jako hlavního iniciátora jejich neúspěšného pokusu právě jeho. V pozdějších výpovědích již také nehovořil o blízkém přátelství mezi nimi, ale o tom, že se spolu

se fakticky zhroutil,²⁴⁷ Jan de Ruiter zpočátku vše zapíral a snažil svoji aktivitu v celé věci zamlžovat. Uvedl, že oba manželé ho mohli znát z doby, kdy často jezdil pracovně do Rumunska a přespával zde v hotelu Interkontinental, kde Mihai Mocanu pracoval jako recepční. Čirou náhodou je najednou potkal v Praze na hlavním nádraží, když si tam kupovali jízdenku na vlak. Povšiml si sice přitom jejich pasů, avšak nic podezřelého mu na nich nepřipadalo. Přiznával jen to, co se vyšetřovatelé dozvěděli od jeho společníků. Nepřiznával a nikdy nepřiznal jména svých některých spolupracovníků, kteří mu během celé akce pomáhali, kupříkladu jméno paní Drijverové se StB dozvěděla až ze záznamů Správy pasů a víz, a ne od de Ruitera. Dlouho také tajil, jakou roli v případě sehrála jeho sekretářka, apod., a tak tvrdil, že mu holandské pasy zprostředkoval neznámý Čech a on pak na nový rok 1989 na záchodě do nich nalepil fotografie manželů Mocanu.²⁴⁸

Zapírání de Ruiterovi nepomohlo, dne 20. 3. 1989 ukončil Odbor vyšetřování StB České Budějovice vyšetřování a ve dnech 19.–20. 4. stanula pětice odsouzených před okresním soudem v Českém Krumlově, který vynesl mimořádně kruté a tvrdé rozsudky. Jan de Ruiter byl jako hlavní postava celého případu a člověk, který organizoval převaděčskou akci, odsouzen k trestu odnětí svobody na 3 ½ roku nepodmíněně. Emanuela a Mihai Mocanu k trestu odnětí svobody na 8 měsíců nepodmíněně, Rafael a Petronella Thomasovi dostali každý po půl roku odnětí svobody nepodmíněně. Všichni měli být po odpykání trestů vyhoštěni z ČSSR.

Nejvíce byl potrestán de Ruiter. Kromě toho, že dostal nejvyšší trest, zkrachovala mu v Holandsku firma a jeho manželka s pěti dětmi, nejmladšímu bylo několik měsíců, byla odkázána na sociální péči. Málokdy se lze setkat s tak doslovným naplněním starého českého přísloví, „pro dobrotu na žebrotu“. Přílišnou tvrdost okresního soudu uznal i odvolací krajský soud v Českých Budějovicích, který se konal 17. 5. 1989. Krajský soud de Ruiterovi snížil

bavili vždy pouze při příležitosti de Ruiteroých návštěv v Bukurešti. Viz ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol o výslechu obviněného Mihaie Mocanu /Pokračování/ z 25. 1. 1989, s. 112–114.

²⁴⁷ Rafael Thomas byl po těžké operaci a vazbu nesl velice těžko, jak sám uváděl během výslechů, nikdy v životě se nedostal do střetu se zákonem a nyní k tomu došlo a navíc ještě v cizí zemi. Podle zápisu byl rozrušen, plakal a těžko se s ním navazoval kontakt. Přál si, aby byl jejich případ, tedy manželů Thomasových co nejrychleji vyřízen a oni mohli odjet domů do Holandska. Viz ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol sepsaný dne 9. 1. 1989 na odboru vyšetřování StB České Budějovice s Rafaelem Thomasem, s. 34-35; Protokol sepsaný dne 9. 1. 1989 na odboru vyšetřování StB České Budějovice s Petronellou Thomas, s. 36-37. Paní Thomasová zase při své výpovědi tvrdila, že jim Ruiter celou záležitost s falešnými pasy líčil jako banalitu, při které nebylo z čeho mít strach. Ruiter jim také slíbil, že jim veškeré výlohy se zařizováním nových pasů uhradí.

²⁴⁸ Na svou obhajobu uváděl, že nezná dobře československé zákony a žádal o urychlené zprostředkování návštěvy z holandského konzulátu a chtěl se co nejdříve setkat se svým obhájcem. Prosil také, aby mohl zaslat písemné instrukce do své firmy. Viz ABS, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. V-5601 České Budějovice MV, Jan de Ruiter a spol. I. díl, Protokol sepsaný na odboru vyšetřování StB České Budějovice dne 3. 1. 1989, s. 31-33, zde konkrétně s. 31.

trest odnětí svobody o jeden rok, na 2½ roku a manželům Thomasovým na 4 měsíce.²⁴⁹ Bohužel nám archivní prameny již dále neříkají, jaké byly další osudy Jana de Ruitera i obou manželských párů po listopadovém převratu v roce 1989. Manželé Mocanu i Thomasovi již v té době byli se vši pravděpodobností doma. Otázkou zůstává, co čekala po návratu oba Rumuny, neboť Ceausescův režim měl před sebou ještě několik měsíců existence. De Ruiten se zřejmě dostal na svobodu buď hned po listopadu, anebo, což je zcela určité, v lednu 1990 na velkou amnestii čerstvě zvoleného prezidenta Václava Havla.

Tím skončila jedna z největších jihočeských předlistopadových převaděčských kauz.²⁵⁰ V celorepublikovém kontextu nebyla ničím výjimečným, byla klasickým příkladem neúspěšného pokusu vycestovat do některého západního státu za pomoci neuměle zfalšovaných cestovních dokladů. Podobných případů, kdy dotyční měli jen minimální šance na úspěch bylo mnohem více. Postup státních orgánů pak je typickou ukázkou toho, jak se komunistický režim v Československu i v samém závěru svého trvání choval k lidem, kteří nechtěli nic jiného než dostat svou šanci na důstojný život.

Případ však nemá jen prakticistní rozměr spočívající v úspěšném či neúspěšném zvládnutí přechodu na druhou stranu hranice. Má i svůj lidský rozměr, je svědectvím toho, co byli v době minulého režimu mnozí lidé schopni udělat, aby se ze zemí sovětského bloku dostali na západ a také toho, že se našli tací, kteří jim v tom byli i přes nesporné riziko ochotni pomáhat.

Summary:

Illegal departures abroad and their attempts were something completely normal in 1948 to 1989. The first form of this was direct and illegal migration through the so-called “country boundaries” on the ground, through the air, on the water or through border crossing using forged documents or hiding in some means of transport. The most common and conversely the most risky were through the Iron Curtain. The largest number of people escaped to the West this way in approximately the first five years after February 1948; after the appearance of the so-called “Iron Curtain”, the number of people fleeing directly across the border sustainably declined though these methods were still used all through the period of 1948-1989 to a greater or lesser degree.

Not only Czechoslovaks crossed the border. Due to its geographic location within the Soviet Bloc countries, Czechoslovakia was a border country and its territory was a transit route to the dreamt-of West for other inhabitants from socialist countries, most often those from East

²⁴⁹ Viz ABS f. A-34/1, inv. č. 1422, DI ze dne 5., 11. 1. a 26. 4. 1989.

²⁵⁰ Případ byl sice hodnocen jako nevýznamnější, v rámci KS SNB České Budějovice však nebyl jediný. Dne 2. srpna 1989 se dva mladí Číňané pokusili na falešné pasy vycestovat přes Dolní Dvořiště do Rakouska. Nakonec byl téhož dne zatčen v Českých Budějovicích ještě jeden občan Čínské lidové republiky. Mladíci se snažili dostat na západ, poněvadž se báli postihu za účast při červnových nepokojích v Číně. „Čínský“ případ byl minimálně stejně významný jako de Ruiten a spol. Viz ABS, f. A-34/1, inv. č. 1422, DI ze 4. 8. 1989.

Germany and Poland. In their attempts to overcome the Czechoslovak-Austrian and West German borders, we can also find people from other states such as Yugoslavia, the USSR, Hungary, Romania, Bulgaria, Vietnam, Mongolia, China and Cuba.

In January 1989 the StB (the Secret Police) detained two Romanians and one Dutchman at the Iron Curtain in Horní Dvořiště in the course of an operation called "Smuggler". The case of the unsuccessful attempt to cross the state border of the former Czechoslovak Socialist Republic to Austria illegally, took place within the Czechoslovak territory almost entirely, or better to say, in Prague. The whole process from the beginning till the arrest and conviction in the Region of South Bohemia first began to unfold in the summer of 1988 in Bucharest, Romania. They were not Czechoslovaks, but seven foreigners: two Romanians, a married couple Mihai and Emanuela Mocanu; and 5 Dutchmen, Jan de Ruiten, a businessman working in sales and distribution of cleaning products; a married couple Petronella Elisabeth and Rafael Thomas; two employees of de Ruiten, Robert de Jong and Alida Jaannete van Strien; and a well-known couple Anthon Drijver and Teuna Hoekman-Drijver.

Jan de Ruiten organized the illegal crossing the border for the Romanian spouses in such a way that in return for the payment they would receive the passports of his fellow countrymen, the Thomas, who had flown to Czechoslovakia and reported their loss as well. De Ruiten exchanged the photographs and gave them to the Romanian couple and then tried to travel to Austria across the border crossing in Horní Dvořiště where they were captured. The District Court in Český Krumlov condemned the five defendants on 20 April 1989 to a custodial sentence of ranging from six months up to three and a half years. The security authorities presented this attempt as the most serious people smuggling case of 1989.

Jan De Ruiten zorganizoval ilegální přechod přes hranice rumunskému manželskému páru, a to tak, že za úplaty získal od svých krajanů, manželů Thomasových, jejich cestovní pasy, na které přijeli do Československa a poté ohlásili jejich ztrátu. De Ruiten vyměnil fotografie a pak je předal rumunským manželům a ti se na falešné pasy pokusili vycestovat do Rakouska přes hraniční přechod Horní Dvořiště, kde byli dopadeni. Okresní soud v Českém Krumlově odsoudil 20. 4. 1989 pětici obžalovaných k nepodmíněným trestům odnětí svobody v rozmezí od 6 měsíců až po 3 a půl roku. Bezpečnostní orgány tento pokus uváděly jako nejzávažnější převaděčský případ roku 1989.

Tato studie je dílčím výstupem z projektu *Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě*, finančně podpořeného Grantovou agenturou České republiky. Číslo projektu: 13-15049S.

ADDRESS & ©

Mgr. Libor SVOBODA, Ph.D.
Ústav pro studium totalitních režimů
Siwecova 2, 130 00 Praha 3
Czech Republic
libor.svoboda@ustrcr.cz

2 VARIA

MÝTUS ÚLOHY DISENTU V CHARAKTERU VEŘEJNÉ OBČANSKÉ ANGAŽOVANOSTI V OBDOBÍ ČESKOSLOVENSKÉ NORMALIZACE

Myth of Role of Dissent in Public Civil Engagement in Period of Czechoslovak Normalization

Štěpán STRNAD

Praha, Czech Republic

ÚVOD

Pro výzkum charakteru socialistické občanské společnosti v Československu před rokem 1989 platilo, že v jeho společensko-vědním diskurzu 90. let převažovala orientace na disent (ne mnohdy jeho adorace) a opoziční struktury. Výzkum občanské společnosti se soustředil na úzký segment, který v případě disidentů představoval velmi nepočetnou část československých občanů, která čítala ve vztahu k celkovému počtu obyvatel státu pouhých několik promile. Problematika československé normalizační občanské společnosti ve své šíři a pluralitě byla upozaděna v tendenci redukovat a paušalizovat vnímání úlohy významných aktérů občanské společnosti před rokem 1989. Takovýto diskurz byl charakteristický binárním, černobílým přístupem k úloze široké veřejnosti, která byla kategorizována jako neaktivní, pasivní, flegmatická, bojácná, zbabělá, pragmatická a mlčící, stojící proti hrdinným nematerialistickým disidentům.

Spolu s M. Vaňkem (2009: 11) se ptáme: „*Platí takovéto hodnocení skutečně pro celou společnost vyjma disidentů?*“ Pokud bychom na jedné straně vydělili disidenty z národa „ustrazených zelinářů žijících ve lži“ oproti „kritickým intelektuálům žijícím v pravdě“, potom bychom museli přistoupit na ono černobílé dělení a konstatovat, že národ, všechny jeho společenské vrstvy a všechny generace, opravdu žil „v cynismu, prezentismu a právním relativismu“. Nicméně otázky po povaze občanské společnosti, po jejím charakteru, se dotýkají disentu jen částečně (resp. okrajově). Přes polistopadovou „glorifikaci“ jeho úlohy a významu při erozi a následném pádu komunistického režimu, tvořil jen jeden (z hlediska společenského vlivu marginální) z několika segmentů socialistické občanské společnosti, jehož optikou však byla společnost po roce 1989 nahlížena a hodnocena (kde skutečnou sférou občanské společnosti byl pouze disent).

Máme tedy předpokládat, že lidé, kteří aktivně nevystupovali proti režimu, tak

nevytvářeli struktury občanské společnosti a nepřispívali k jejímu budování ve specifických podmínkách reálného socialismu? Vždyť přeci člověk nemusel s režimem souhlasit, ale to jej ještě nemuselo vést k otevřenému odboji. „Odstíny“ vztahu občana k režimu se projevovaly v pestré paletě způsobů „kódované“ angažovanosti a rezistence. Nemuselo se jednat o určitou jednotnou platformu a cílevědomou opoziční činnost, nicméně občan mohl vědomě či nevědomě v činnostech, které měly charakter spíše volnočasový, přispívat k obnově a udržování občanské společnosti. Stejně jako je potřeba oprostít se od nadhodnocených a nekritických glorifikací disentu, je namístě se stejným důrazem vymanit nekritickému a neobjektivnímu přístupu k povaze československé společnosti, vycházející ze specifické politické kultury.

V souvislosti s výzkumnými přístupy k charakteru občanské společnosti před rokem 1989 v Československu a obecně ve středoevropském a východoevropském prostoru je důležité zdůraznit orientaci západoevropských politických teorií, které pracují s tezí tzv. bodu nula či tabula rasa. Základní hypotéza je vystavěna na přesvědčení, že rok 1989 představuje klíčový zlom ve vzniku středoevropských a východoevropských občanských společností ve smyslu nezávislých sebeorganizujících se společností. Transformace politických režimů znamená zrod skutečné podoby občanské společnosti „od bodu nula“ (viz např. Wiesenthal – Stykow 1994). Nicméně tento přístup k hodnocení charakteru vývoje občanské společnosti ve střední Evropě, potažmo v Československu před oním „magickým“ rokem je výrazně redukcionistický.

S nadsázkou může tvrdit, že komunistický režim potřeboval vybudovat občanskou společnost. V zájmu demonstrace demokratičnosti svého charakteru tak kladl výrazný důraz na vytvoření zdání, že členství v Komunistické straně Československa nemusí být jedinou strukturou, v níž se občané mohou „svobodně“ angažovat a realizovat. Toto vzezření bylo samozřejmě falešné, nicméně ukazuje, že i pro nedemokratický režim, je úloha občanské společnosti nezastupitelná a že i tato iluze komunistického režimu ve své částečné obsahové vyprázdňenosti udržuje význam spolkového života občanů. Studium občanského sektoru v České republice potvrzuje, že rok 1989 nebyl rokem nula, ale rokem transformace specifické podoby socialistické občanské společnosti do své západoevropské varianty, kdy došlo k navázání na prvorepublikové tradice (Rakušanová 2007). Vycházejme tedy z komplexního chápání české občanské společnosti, s jejím socialistickým dědictvím, které v sobě nese jak odkaz disentu, nucenou participaci v masových společenských organizacích, tak i formální i neformální sítě vztahů (viz např. Kubik 1994, 2000; Howard 2003, Ost 2005).

Kritická reflexe úlohy československého disentu

Vycházejme z předpokladu, že stejně jako se liší pohledy na charakter občanské společnosti, liší také na roli, jakou sehrála při zhroucení československého komunistického zřízení. Poslední dvacet let je v českém politickém a společensko-vědním diskurzu přítomna snaha vyzdvihnout úlohu disentu a jeho „lví“ podíl na kolapsu komunistického režimu. Interpretační rámec tohoto kurzu je založen na pojetí zápasu mezi režimem, reprezentovaným Komunistickou stranou Československa a její tajnou policií, a disentem, ztělesněným Chartou 77 a jinými nezávislými skupinami, které postupně získávaly podporu stále většího počtu do té doby apatického a bojácného obyvatelstva, čímž nakonec zvítězily v zápase o demokratizaci komunistického režimu (viz například Blažek 2002; Blehová 2006; Pauer 2006, 2012; Pollack-Wielgoths 2004; Ash 1990; Prečan 1995).

Někteří autoři se od poloviny 90. let snažili tento zjednodušující pohled na obraz české občanské společnosti a úlohy jejích aktérů v době před rokem 1989 obohatit (např. Otáhal 1994, 1999, 2011; Šimečka 1990; Pullmann 2011; Vaněk 2006, 2009; Brokl 2002; Marada 2003; Tamás 1999; Lomax 1997; Falk 2003). Právě M. Otáhal (1994: 47–49) poukázal na celou řadu skutečností, které ho vedly ke konstatování, že Chartě 77 se v průběhu normalizace „nepodařilo zapustit kořeny ve společnosti“, což z ní činilo jakési intelektuální „ghetto“, o které se většina obyvatel Československa až do druhé poloviny 80. let vůbec nezajímala. Tento fakt ho vedl k závěru, že „od Charty nevede přímá cesta k překonání totalitního režimu“. Nicméně nepopíratelnou skutečností zůstává, že se disent v období československé přestavby a závěrečných let nedemokratického režimu, stal reprezentantem nespokojených občanů a „měl jistou autoritu“ (Otáhal 1999: 150). Takovýto přístup revize úlohy disentu byl v 90. letech v akademickém prostředí spíše výjimečný a také byl výrazně odmítán. Odborná diskuse v této oblasti však přispěla k hlubšímu studiu konformity, důvěry a loajality československé společnosti v éře normalizace, které nabídlo odpovědi na otázky týkající se vztahu většinového obyvatelstva k opozičním uskupením, včetně disentu (viz např. Tůma – Vilímek 2008, 2009; Blažek – Laube – Pospíšil 2003; Bren 2010).

Pokud se tedy chceme pokusit přistupovat ke studiu charakteru občanské společnosti před rokem 1989 korektně a s patřičným kriticko-analytickým náhledem, prvním předpokladem je přijetí skutečnosti, že sociální oporou normalizačního režimu byla většina československé společnosti, jejíž *„podpora státního socialismu a souhlas s existujícím uspořádáním trval, dokud lidé měli reálnou možnost neutralizovat působení svých potřeb a postojů v každodenním světě a tvářit se přitom, že většina lidí žije spokojené životy“*

(Pullmann 2011: 223). Disent tak pro tuto většinu představoval jakousi alternativní elitu, vedoucí kritiku režimu, nicméně elitu, která byla svým charakterem výrazně vzdálena „světu“ většinové populace (Možný 2009). Slovy I. Možného (2009: 58) „... *disidentské hnutí tvořilo kontra-elitu s poměrně úzkou a nezřetelnou sociální základnou. Její cíle nebyly v elementárních otázkách skupinových společenských zájmů jednoznačně formulovány. Struktura relevance jejích cílů neodpovídala uspokojivě struktuře relevance žitého světa*“.

Přestože disponovala nesporným intelektuálním kapitálem, silným občanským aktivismem a mezinárodní podporou, její podíl na zhroucení československého socialismu byl minimální. Slovy M. Pullmanna (2011: 224): „*Disent čekal na svoji příležitost a v situaci imploze diktatury, jejíž příčiny ležely mimo opoziční aktivity, tuto šanci také dostal a plodně využil*“ (...) „*Disent spíše představoval ideovou nabídku, která v situaci rozpadajícího se konsensu poskytla bezradnému obyvatelstvu účinnou alternativu. Pro většinu lidí, jejichž jistota o klidném životě se zdála být v ohrožení a kteří hledali náhradu za ztracené ideologické opory, se idea nenásilí stala hlavním nástrojem, jak odmítnout dosavadní uspořádání, žádat odchod jeho protagonistů, zároveň však umístit sebe sama mimo tento neblahý model (exkulpat se z možné spoluodpovědnosti) a neopustit při tom své dřívější představy o spokojeném životě v socialismu*“.

Charakter aktivismu normalizační občanské společnosti

Zahraniční literatura zaměřující se na oblast občanského aktivismu, participace či dobrovolnictví v socialistických společnostech střední a východní Evropy před rokem 1989 vychází z předpokladu, že „skutečná“ (rozuměj západní – nezávislá na státu) občanská společnost zde neexistovala a pokud ano, jen ve velice omezené míře, v rámci úzkého (silně marginalizovaného či kriminalizovaného) společenského segmentu (viz například Bendova tzv. paralelní polis). Skutečný dobrovolný aktivismus byl v režimech reálného socialismus v oficiálním politicko-společenském diskurzu nahrazován nuceným aktivismem a povinným dobrovolnictvím, které bylo dle S. Juknevičiuse a A. Savické (2003: 129–132) výrazem marxistické ideologie. Rok 1989 je zahraničními autory pokládán za již zmíněný „bod nula“, ve kterém dochází v postkomunistických státech k rozvoji občanského aktivismu a dobrovolné participace v organizacích občanské společnosti (viz například Hodgkinson 2003; Inglehart 2003; Howard 2003). Slovy M. a B. Voicu (2003: 15, cit. dle Pospíšilová 2011: 889) „*dobrovolnictví je ve východních zemích zcela nový fenomén, protože v komunistickém období nebylo, a dá se říci, že bylo „importováno“ do východní Evropy ze západních zemí*“. Charakter občanského aktivismu je zvláště západoevropskými

autory pojmán optikou „nestátní“ občanské společnosti. Tedy pokud vycházíme z předpokladu, že v socialistických státech neexistovala autentická občanská společnost (organizace OS byly navázány na Národní frontu), není možné hovořit ani o autentické občanské angažovanosti a jejím dobrovolném charakteru (Musick – Wilson 2008).

M. Skovajsa (2008) precizuje strukturu občanské společnosti před rokem 1989 a rozlišuje tzv. užší a širší občanskou společnost v rámci československého komunistického režimu (viz níže). Tento nový rozměr konceptualizace občanské společnosti v socialistických státech zdůrazňuje význam kontinuity sdružování občanů a dobrovolného aktivismu před i po roce 1989. Ten dle S. Devaux (2006) nepředstavuje zásadní zlom v občanském sdružování, spíše moment, ve kterém dochází k jisté transformaci, ale nikoli zrodu spolkového života. Podobné kontinuální vnímání prezentují P. Frič (2001), P. Frič – T. Pospíšilová et al. (2010) a T. Pospíšilová (2010), kteří se věnují československému dobrovolnictví před rokem 1989 a prokazují existenci (byť státem kontrolovanou a ideologizovanou) širokého spolkového života. V jeho oficiální rovině bylo spojeno s účelovostí a neautenticitou. *„Pojem „dobročinnost“ byl v očích běžného občana diskreditován hlavně díky jeho silné ideologizaci a vazbě takového konání na kariérní postup“* (Frič 2001: 25).

Současná česká historiografie v oblasti výzkumu dějin komunismu se vyznačuje, jak bylo v úvodním odstavci naznačeno, binárním výkladovým přístupem, který je vystavěn na „černobílém“ schématu totalitního režimu a utiskované společnosti, čímž ale vykazuje jisté analytické mezery. Tento totalitně-historický výkladový model de facto snímá odpovědnost za dějinnou minulost ze společnosti obyčejných lidí a celý onen nedemokratismus přisuzuje „zlému“ režimu. Analytická mezera takového přístupu spočívá v upozadění aspektu svobodného, smysluplného a samostatného myšlení lidí, kteří, pokud jednali konformně, jednali tak ze strachu před represí či byli zideologizováni. Tím se opět dostáváme k tendenci adorace disentu (byť nijak nechceme upírat jeho morálně-duchovní význam), která však upozaduje analytický záběr většinové populace, tzv. šedé zóny.

Slovy M. Pullmanna (2011: 16) ... *„šabloně o „totálním útlaku“ odporuje velké množství pramenů: zejména tzv. dějiny všedního dne dokládají, že lidé před rokem 1989 nežili jen vyprázdněné životy ve stínu všemocného „režimu“, ale třeba se o tento „režim“ vůbec nezajímali a rozvíjeli ve svých každodenních životech pro ně mnohem důležitější hodnoty – rovnosti, lásky, intimity, nezištné pomoci, rodinné pohody, přátelství, bezpečí, vzdělání, práce či kreativity [srovnej Pospíšilová 2011; Nosková 2009]. A pokud na „režim“ a jeho omezení narazili – v intrikách a mocenských tlacích na pracovišti, ve škole či v uličním výboru, nemožnosti oblékat se podle libosti, nutnosti obtížně shánět různé druhy zboží*

a doslova se doprošovat všeho možného – soudili podle hodnot, které žili anebo o něž usilovali ve svých „normálních“ životech. (...) většina lidí si žila své „normální“ životy a podle těchto svých „normálních“ životů a v nich pěstovaných hodnot posuzovala stav „socialismu“.

Nedemokratický režim z logiky svého fungování se musí nekontrolovaným sociálním aktivitám svých občanů bránit či je přímo potlačovat. Jakékoli občanské aktivity, existující mimo státem povolené a státem kontrolované instituce a mechanismy jsou pro režim a jeho elitu nebezpečné. Z toho vyplývá logika komunistického pronásledování nejen politických, ale také čistě nepolitických občanských aktivit a činností. Z této skutečnosti však vystává jistý paradox československého komunistického režimu. Tato snaha kontrolovat a potlačovat „nesprávný“ občanský aktivismus vedla k podnícení mobilizace „potenciálně aktivních občanů“. V socialistickém Československu (stejně jako v západoevropských zemích) se aktivita této kategorie občanů projevovala především v kulturní a sociální oblasti a ve snaze realizovat vlastní aktivní přístup k životu.

Typologie segmentů normalizační občanské společnosti

K typologizaci československé občanské společnosti s její segmentální analýzou výrazně přispěl koncept M. Skovajsy (2008), který rozlišuje dvě paralelní úrovně socialistické občanské společnosti – „nezávislou občanskou společnost“ a „širší občanskou společnost“, které společně vytvářejí specifický typ tzv. „proto-občanské“ společnosti. První typ koresponduje se standardním západoevropským pojetím občanské společnosti jako autonomní sféry občanského sdružování v prostoru mezi státem a rodinou. Druhý typ představuje sféru oficiálních sdružovacích struktur, které jsou pod patronací a kontrolou komunistického režimu. Nicméně také reprezentuje neutrální sociální infrastrukturu pro budoucí občanskou společnost. Tento druhý typ socialistické občanské společnosti je výrazně diverzifikován do několika segmentů, které se vzájemně odlišují na základě vztahu k režimu (viz Buchowski 1996; Kubik 2000). Nezávislá občanská společnost existovala ve formě lokálních buněk opozičně orientovaných občanů či disidentů. Předmětem našeho výzkumu budou struktury širší občanské společnosti, neboť právě ony představovaly z hlediska celospolečenského významu a relevance ve specifických socio-politických podmínkách reálného socialismu primární bázi spolkového života občanů. Důraz na analýzu širší občanské společnosti vychází ze skutečnosti, že právě ona se stala základem pro konsolidaci československé občanské společnosti po roce 1989.

Československou proto-občanskou společnost tak lze rozčlenit na 7 segmentů, jejichž

kvalitativní odlišení se zakládá na míře nezávislosti na komunistickém režimu a jeho řídicích orgánech. Následující segmenty 1–5 vytvářejí typ širší občanské společnosti, segmenty 6–7 typ užší občanské společnosti (Skovajsa 2008: 57–64):

1. *Politizovaná občanská společnost*, vyznačující se vysokou mírou ideologizace a kontrolou komunistické strany, která struktury tohoto segmentu (jako např. masové organizace – odbory, mládežnické organizace, profesní sdružení) využívala ke kontrole společnosti.
2. *Apolitická občanská společnost* byla představována oficiálními masovými sociálními organizacemi v oblasti sportu, kultury, volného času. Jejich politizace byla přítomna pouze ve vrcholných řídicích orgánech.
3. *Tradiční organizace občanské společnosti* měli čistě apolitický charakter, neboť se formovaly v prostředí lokálních komunit malých měst a vesnic, jako byly sbory dobrovolných hasičů, amatérské divadelní spolky, sborové spolky, myslivecká, rybářská aj. sdružení.
4. *Intelektuální občanská společnost v oficiální sféře* vzhledem k specifické povaze svých aktivit (divadla, muzea, knihovny, výzkumné a vzdělávací instituce) vykazovala určitou tendenci myšlenkové autonomie a inovace, nicméně výrazně nepřekračovala stín režimu.
5. *Náboženská občanská společnost*, reprezentovaná církevními a náboženskými organizacemi, sehrávala důležitou úlohu v konfrontaci s komunistickým režimem.
6. *Nezávislá občanská společnost* svým charakterem nejvíce odpovídala západoevropskému pojetí občanské společnosti. V komunistickém režimu byla reprezentována skupinami, které usilovaly o dosažení nezávislosti na státním režimu či vstupovaly do přímé konfrontace a střetu s jeho státními orgány (zvláště těmi represivními). Nezávislá občanská společnost se skládala z propojené sítě nepočetných disidentských skupin, která čítala jen několik tisíc členů.
7. *Rodinné a přátelské nezávislé sítě*, byť z definičního vymezení občanské společnosti nejsou její součástí, ve specifických podmínkách socialistických společností, které se potýkaly s politickým útlakem a ekonomickým nedostatkem, nesehrávaly širší rodinné a přátelské sítě pouze úlohu soukromých emocionálních vazeb, ale úlohu poskytovatele nedostatkových služeb a zboží. Pro tento model sociálních vazeb se vžilo označení „druhá ekonomika“.

ZÁVĚR

S výzkumem občanských společností v nedemokratických státních režimech vyvstává

definiční problém samotného předmětu výzkumu. Většina standardních přístupů chápe občanskou společnost v socialismu konvenčním způsobem, tedy jako sféru působící mezi státem a rodinou (maximalistické pojetí), či také jako sféru mezi státem, rodinou a trhem (minimalistické pojetí). M. Skovajsa (2008: 49–50), posouvá pomyslné hranice sociálního prostoru, což umožňuje vymezit specifickou strukturu československé občanské společnosti nad rámec standardních definic. Jeho proto-občanská společnost vychází částečně z klasického pojetí, tedy prostoru, ve kterém se lidé sdružují za účelem veřejného jednání a prosazování různých společných cílů, nezávisle či v otevřeném vzdoru vůči diktátu státu, ale sestává se také z organizačních forem, které jsou oficiálně součástí komunistického režimu, v různé míře kontrolovány a ideologizovány či využívány k udržování společenské dominance státustrany. Tyto formy pak představují základní bázi pro rozvoj klasické občanské společnosti, kdy významné organizace současnosti (odborné, profesní asociace, sociální organizace, kulturní asociace aj.) nebyly po roce 1989 zformovány „na zelené louce“, ale jsou pokračovateli transformovaných institucí, existujících v rámci socialistické proto-občanské společnosti.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. ASH, T.G. (1990): *WethePeople: The Revolution of '89 witnessed in Warsaw, Budapest, Berlin and Prague*. PenguinBooks / Granta.
2. BLAŽEK, P. (2002): Dejte šanci míru. Pacifismus a neformální mírové aktivity mládeže v Československu 1980-1989. In: VANĚK, M. (ed.): *Ostrůvky svobody. Kulturní a společenské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Votobia, s. 11-105.
3. BLAŽEK, P. – LAUBE, R. – POSPÍŠIL, F. (2003): *Lenonova zed' v Praze. Neformální shromáždění mládeže na Kampě 1980-1989*. Praha: Ústav pro Soudobé Dějiny AV ČR.
4. BLEHOVÁ, B. (2006): *Der Fall des Kommunismus in der Tschechoslowakei*. Wien: LIT VerlagMünster.
5. BREN, P. (2010): *The Greengrocer and his TV. The Culture of Communism after the 1968 Prague Spring*. Cornell University Press.
6. BROKL, L. (2002): *Hledání občanské společnosti*. Studie 12. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky.
7. BUCHOWSKI, M. (1996): The Shifting Meanings of Civil and Civic Society in Poland. In: HANN, Ch. – DUNN, E. (ed.): *Civil Society. Challenging Western Models*. London: Routledge, pp. 83-87.
8. DEVAUX, S. (2006): *Engagements associatifs et postcommunisme. Lecas de la Republique tcheque*. Paris: Belin.
9. FALK, B. (2003): *The Dilemmas of Dissidence in East-Central Europe: Citizen Intellectuals and Philosopher-Kings*. Central European University Press.
10. FRIČ, P. et al. (2001): *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice*. Praha: NROS, AGNES.
11. FRIČ, P. – POSPÍŠILOVÁ, T. et al. (2010): *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české*

- společnosti na začátku 21. století*. Praha: AGNES.
12. HODGKINSON, V. A. (2003): Volunteering in Global Perspective. In: DEKKER, P. – HALMAN, L. (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, pp. 35–53.
 13. HOWARD, M. M. (2003): *The Weakness of Civil Society in Post-Communist Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
 14. INGLEHART, R. (2003): Modernization and Volunteering. In: DEKKER, P. – HALMAN, L. (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, pp. 55–70.
 15. JUKNEVIČIUS, S. – SAVICKA, A. (2003): From Restitution to Innovation: Volunteering in Postcommunist Countries. In: DEKKER, P. – HALMAN, L. (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, pp. 127–142.
 16. KUBIK, J. (1994): John Paul II's First Visit to Poland as an Example of the Ceremonial Transformation of Society. In Kubik, J. *The Power of Symbols Against the Symbols of Power: The Rise of Solidarity and the Fall of State Socialism in Poland*. Pennsylvania State University Press.
 17. KUBIK, J. (2000): Between the State and Networks of „Cousins“: The Role of Civil Society nad Non-civil Associations in the Democratization of Poland. In: BERMEO, N.G. – NORD, P.: *Civil Society Before Democracy*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
 18. LOMAX, B. (1997): The Strange Death of 'Civil Society' in Hungary. *The Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Volume 13, no. 1, March, pp. 41-63.
 19. MARADA, R. (2003): *Kultura protestu a politizace každodennosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
 20. MOŽNÝ, I. (2009): *Proč tak snadno... Některé rodinné důvody sametové revoluce*. Praha: SLON.
 21. MUSICK, M. A. – WILSON, J. (2008): *Volunteers: A Social Profile*. Bloomington: Indiana University Press.
 22. NOSKOVÁ, J. (2009): Každý se musel nějak společensky uplatňovat. Veřejná angažovanost dělníků a příslušníků inteligence v Československu v období tzv. normalizace. In: VANĚK, M. (ed.): *Obyčejní lidé...?! Pohled do života tzv. mlčící většiny*. Praha: Academia, pp. 212–250.
 23. OST, D. (2005): *The Defeat of Solidarity: Anger and Politics in Postcommunist Europe*. London: Cornell University Press.
 24. OTÁHAL, M. (1994): *Opozice, moc, společnost. Příspěvek k dějinám normalizace*. Praha: Ústav pro Soudobé Dějiny AV ČR.
 25. OTÁHAL, M. (1999): *Podíl tvůrčí inteligence na pádu komunismu. Kruh nezávislé inteligence*. Brno: Doplněk.
 26. OTÁHAL, M. (2011): *Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989*. Praha: Ústav pro Soudobé Dějiny AV ČR.
 27. PAUER, J. (2004): *Praha 1968: vpád Varšavské smlouvy: pozadí, plánování, provedení*. Praha: Argo.
 28. POLLACK, D. – WIELGOHS, J. (2004): *Dissent and Opposition in Communist Eastern Europe Origins of Civil Society and Democratic Transition*. Ashgate Publishing Limited.
 29. POSPÍŠILOVÁ, T. (2010): Dobrovolnictví v kontextu životní dráhy dobrovolníků. In: *Lidé města 12 (1)*, s. 109–133.
 30. POSPÍŠILOVÁ, T. (2011): *Dobrovolnictví v České republice před rokem 1989: diskurzy, definice, aktualizace* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit.

14. 1. 2013]. Dostupné na [www:](http://www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/Sociologicky%20casopis_2011.pdf)
http://www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/Sociologicky%20casopis_2011.pdf
31. PREČAN, V. (1995): *Novoroční filipika: dissent a Charta 77 v pojetí Milana Otáhala*. Praha: Ústav pro Soudobé Dějiny AV ČR.
 32. PULLMANN, M. (2011): *Konec experimentu. Přestavba a pád komunismu v Československu*. Praha: Scriptorium.
 33. RAKUŠANOVÁ, P. (2007): *Povaha občanské společnosti v České republice v kontextu střední Evropy*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
 34. SKOVAJSA, M. (2008): Independent and Broader Civil Society in East-Central European Democratizations [online]. *Taiwan Journal of Democracy* 4 (2), pp. 47–73. [cit. 14. 1. 2013]. Dostupné na [www: http://www.tfd.org.tw/docs/dj0402/047-074%20Marek%20Skovajsa.pdf](http://www.tfd.org.tw/docs/dj0402/047-074%20Marek%20Skovajsa.pdf)
 35. ŠIMEČKA, M. (1990): *Obnovení pořádku*. Atlantis.
 36. TAMÁS, G. (1999): The Legacy of Dissent. In: TISMANEANU, V. (ed.): *The Revolutions of 1989*. London: Routledge.
 37. TŮMA, O. – VILÍMEK, T. (eds.) (2008): *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*. Praha: Ústav pro Soudobé Dějiny AV ČR.
 38. TŮMA, O. – VILÍMEK, T. (eds.) (2009): *Opozice a společnost po roce 1948*. Praha: Ústav pro Soudobé Dějiny AV ČR.
 39. VANĚK, M. (ed.) (2006): *Mocní? A Bezmocní? Politické elity a dissent v období normalizace*. Interpretační studie životopisných interview. Praha: Ústav pro Soudobé Dějiny AV ČR/ Prostor.
 40. VANĚK, M. (ed.) (2009): *Obyčejní lidé ...?! Pohled do života tzv. mlčící většiny*. Životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence. Praha: Academia.
 41. WIESENTHAL, H. – STYKOW, P. (1994): *Unternehmerverbände im Systemwechsel. Entwicklung und Status organisierter Wirtschaftsinteressen in den Transformationsprozessen Ostmitteleuropas und Russland*. In: STREFO, W. (ed.): *Staat und Verbände*. Opladen: WestdeutscherVerlag, pp. 293-336.

ADDRESS & ©

Mgr. Štěpán STRNAD
Katedra společenských věd
Fakulta bezpečnostního managementu
Policejní akademie České republiky
Lhotecká 559/7, 143 01 Praha 4
Czech Republic
strnad@polac.cz

CHARAKTERISTIKA ČASOPISU A POKYNY AUTORŮM

1 CHARAKTERISTIKA ČASOPISU

Časopis *Auspicia* je nezávislým recenzovaným neimpaktovaným vědeckým časopisem pro otázky společenských věd.

Je založen na **5 základních principech**:

- řádné a přísné recenzní řízení;
- mezinárodnost;
- otevřenost;
- výběrovost;
- kontinuální zvyšování kvality.

Je zaměřený zejména na **oblast řízení, správy, administrativy** (EU, státní správa a samospráva), sekundárně i na **další společenskovědní otázky**.

Je vydáván jedenáctým rokem (od r. 2004) Vysokou školou evropských a regionálních studií (VŠERS) v Českých Budějovicích. Vychází čtyřikrát ročně. Je již zavedeným a renomovaným časopisem. Od 1. 1. 2008 je jeho šéfredaktorem PhDr. Jan Gregor, Ph.D.

V dosavadních 25 číslech bylo celkově otištěno cca 674 vědeckých článků a recenzí k otázkám fungování státní správy a samosprávy, EU, bezpečnosti apod. Všechna dosavadní čísla, redakční rada a další informace jsou k dispozici na webové adrese http://vsers.cz/?page_id=729.

Uveřejňuje **původní vědecké a odborné práce** s danou problematikou. V tomto smyslu akceptuje pouze příspěvky, které nebyly dosud publikované a nejsou přijaty k publikování v jiném časopise, o čemž autor předloží prohlášení.

Obsah časopisu je strukturován takto: nejprve příspěvky z oblasti **veřejná správa, řízení, administrativa**, vč. sféry evropské integrace, dále z oboru **bezpečnost**. Tuto základní kostru doplňují **vybrané příspěvky z dalších humanitních oborů**, jako např. jazykověda, historie, sociální politika apod. Čtvrtou částí časopisu jsou **recenze** a konečně poslední součástí je sekce **varia**, v níž se tisknou zprávy z konferencí, vědeckých a odborných akcí, anotace, informativní texty, zmínky o jubileích vědeckých pracovníků apod.

Články lze publikovat v **šesti jazycích** (češtině, slovenštině, angličtině, němčině, ruštině a polštině). U každého příspěvku musí být před jeho odesláním redakci dodržena jednotná struktura a úprava textu (vizte níže pokyny pro autory). **PŘI NERESPEKTOVÁNÍ REDAKČNÍCH POKYŇŮ K ÚPRAVĚ PŘÍSPĚVKŮ SE PŘÍSPĚVKY AUTORŮM VRACÍ K DOPLNĚNÍ A ÚPRAVÁM.** První i druhé **korektury** všech příspěvků provádí pracovníci redakce, přičemž autoři i recenzenti mají příležitost se k nim vyjádřit (recenzenti navíc k zohlednění případných doporučených úprav).

Všechny zaslané příspěvky jsou podrobeny **nezávislému, oboustranně anonymnímu, objektivnímu, tajnému, avšak současně pro možné ověření transparentnímu recenznímu řízení.** Vždy dva externí oponenti dostávají k posouzení bezejmenný text a vyplní recenzní posudek. Oponenti tak neví, kdo je autorem textu (to se mohou dozvědět až po uveřejnění tohoto textu v časopisu, pokud onen text poznají) a oficiálně o tom nejsou nikdy informováni. Stejně tak se autor nedozví, kdo zpracoval posudek na jeho článek. Vybraný recenzent je vždy nejen z jiného pracoviště, ale většinou i z jiného města (či ještě lépe – státu) než autor a sám v časopise zpravidla nepublikuje. Recenzenti jsou odměňováni částkou 300,- Kč (ta se jim na konci roku zasílá na BÚ po podpisu dohody o provedení práce), autoři článků autorským výtiskem s jejich článkem. Takto profesionálně zabezpečené recenzní řízení odpovídá všem parametrům kvalitních recenzovaných (ale i impaktovaných) časopisů.

2 POKYNY AUTORŮM

Příspěvky lze redakci zasílat **v průběhu celého roku.**

Data uzávěrek:

- **1. číslo** – 1. 10.
- **2. číslo** – 1. 1.
- **3. číslo** – 1. 4.
- **4. číslo** – 1. 7.

Data vydání čísel:

- **1. číslo** – 1. 3.
- **2. číslo** – 1. 6.
- **3. číslo** – 1. 9.
- **4. číslo** – 1. 12.

Rukopisy zasílejte na adresu:

Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice, e-mail: auspicia@vsers.eu, předmět: Auspicia, tel.: 00420 386 116 837.

Za výdaje spojené s uveřejněním vědeckého příspěvku v sekcích 1.–3. hradí autor částku **1 200,- Kč**, a to nejpozději do uzávěrky příslušného čísla převodem na účet vydavatele (VŠERS) u Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040, IBAN: CZ83 8040 0000 0070 0001 2206, BIC: OBKL CZ2X (zahraniční plátcí si poplatek za převod hradí sami), nebo v hotovosti na ekonomickém oddělení VŠERS. Variabilním symbolem je IČO autorova pracoviště. Do zprávy pro příjemce se uvede jméno autora / autorů a pracoviště.

STRUKTURA PŘÍSPĚVKU

Představuje formální členění v souladu s konvencí pro vědecké sdělení. Autoři by se měli držet **šablony**, k tomuto účelu speciálně předpřipravené, a do ní psát svůj článek. Tato šablona je ke stažení na http://vsers.cz/?page_id=729.

Nadpis (název článku) v jazyce českém (slovenském, anglickém, německém, ruském či polském) a anglickém – stručný, výstižný, poskytující jasnou informaci o obsahu článku (do deseti slov). Použít velká písmena, začínat od levého okraje. Jako první se uvede název práce v českém (slovenském, německém, ruském) jazyce, pak název práce v jazyce anglickém.

Jméno autora (autorů) článku se uvádí bez titulů, v pořadí – jméno, příjmení, např. Josef NOVÁK. Příjmení se v případě potřeby opatří indexem.

Abstrakt v českém (slovenském) jazyce. Jasně se stanoví cíl a metody výzkumu, stručný popis pokusů, průzkumů, výsledky a závěry. Rozsah 100 až 200 slov, tj. cca 15–20 řádků (Word – Panel nástrojů – Nástroje – Počet slov). Neopakuje se název článku, neuvádí se všeobecně známá tvrzení.

Klíčová slova v jazyce českém (slovenském) nemají přesáhnout 5 slov, řadí se od obecnějších ke konkrétnějším, navzájem se oddělují pomlčkou.

Abstract nejprve v anglickém (německém, ruském) jazyce. Platí zde stejná pravidla jako pro abstrakt v českém (slovenském) jazyce.

Key words – klíčová slova v angličtině (němčině, ruštině). Platí zde stejná pravidla jako pro klíčová slova v češtině (slovenštině).

Úvod – obsahuje nejnútnejší údaje k pochopení tématu, krátké zdůraznění, proč byla práce uskutečněna, velmi stručně stav studované problematiky. Je možné uvést citace autorů vztahující se k práci, zejména z posledních let. Doporučuje se vyhnout rozsáhlým historickým přehledům.

Materiál a metodika – umožňuje zopakování popsaných postupů. Podrobný popis metodiky se uvádí tehdy, je-li původní, jinak postačuje citovat autora metody a uvést případné odchylky. Způsob získání podkladových dat se popisuje stručně.

Výsledky – zahrnují věcné, stručné vyjádření výsledků, zjištění, nálezů a pozorovaných jevů. Vedle tabulek se doporučuje používat grafů. Graf nemá být kopií tabulky, má vyjadřovat nové skutečnosti. Tabulky mají shrnovat výsledky statistického vyhodnocení (ne být přehledem jednotlivých měření). Popis výsledků má být věcný, obsahovat pouze faktické nálezy, nikoliv závěry a dedukce autora.

Diskuse – vyhodnocuje zjištěné výsledky, konfrontuje je s literárními údaji, zaujímá stanoviska, diskutuje o možných nedostacích. Srovnává je s dříve publikovanými údaji. Vyžaduje-li to charakter práce, je možné popis výsledků a diskusi spojit do jedné stati „Výsledky a diskuse“. Pokud to autoři považují za účelné, může být do příspěvku zařazen závěr.

Závěr – zahrnuje základní informace o materiálu a metodice, stručně vystihuje nové a podstatné znaky. Je nekritickým informačním výběrem významného obsahu příspěvku, včetně statistických dat, nikoliv jen jeho pouhým popisem. Má být psaný celými větami (ne heslovitě) a nemá překročit 10 řádků.

Podle uvážení autora je možné na tomto místě uvést poděkování spolupracovníkům.

Použitá literatura a informační zdroje – se uvádí pouze ta, která byla skutečným podkladem pro napsání příspěvku. Musí odpovídat současné platné normě.

Uvádění jednotlivých titulů v seznamu literatury – abecedně podle příjmení (prvního) autora.

Uvedení publikace zahrnuje:

1. velkými písmeny **příjmení** autora /čárka, mezera/ iniciála **křestního jména** /tečka, mezera/;
2. levá závorka, **rok** vydání, pravá závorka /dvojtečka, mezera/;
3. plný **název** kurzivou /tečka, mezera/;
4. **místo** vydání /dvojtečka, mezera/;
5. název **vydavatele** /tečka/.

Příklad uvedení publikace (monografie, učebnice atd.):

LATTIMORE, O. (1962): *Inner Asian Frontiers of China*. Boston: Beacon Press.

Uvedení článku z časopisu zahrnuje:

1. velkými písmeny **příjmení** autora /čárka, mezera/ iniciála **křestního jména** /tečka, mezera/;
2. levá závorka, **rok** vydání, pravá závorka /dvojtečka, mezera/;
3. plný **název** článku /tečka, mezera/;
4. **název** časopisu kurzivou nebo jeho obvyklá zkratka /čárka, mezera/;
5. číslo **ročníku** /čárka, mezera/;
6. číslo **sešitu** /tečka, mezera/ + pořadové **číslo** /čárka, mezera/;
7. zkratka **strany** s tečkou („s.“ pro češtinu, „pp.“ pro angličtinu, „S.“ pro němčinu, „c.“ pro ruštinu apod.), /mezera/;
8. první a poslední **strana** citovaného článku (mezi nimi pomlčka, nikoli rozdělovník (spojovník), bez mezer /tečka/).

Příklad uvedení článku z časopisu:

ŠTÍCHA, F. (1990): K syntakticko-sémantické konkurenci aktivních konstrukcí. *Slovo a slovesnost*, 42, č. 3, s. 183–192.

Uvedení článku ze sborníku zahrnuje:

1. velkými písmeny **příjmení** autora /čárka, mezera/ iniciála **křestního jména** /tečka, mezera/;
2. levá závorka, **rok** vydání, pravá závorka /dvojtečka, mezera/;
3. plný **název** článku /tečka, mezera/;
4. „**In**“ /dvojtečka, mezera/;
5. **editor/editoři** sborníku + „(eds.)“ /čárka, mezera/;
6. **název** sborníku kurzivou /tečka, mezera/;
7. **místo** vydání /dvojtečka, mezera/;
8. název **vydavatele** /čárka, mezera/.
9. zkratka **strany** s tečkou („s.“ pro češtinu, „pp.“ pro angličtinu, „S.“ pro němčinu, „c.“ pro

ruštinu apod.), /mezera/;

10. první a poslední **strana** citovaného článku (mezi nimi pomlčka, nikoli rozdělovník (spojovník), bez mezer /tečka/).

Příklad uvedení článku ze sborníku / kolektivní monografie:

JANČÁK, P. (1997b): Mluva v severozápadočeském pohraničí. In: F. Daneš – J. Bachmannová – S. Čmejrková – M. Krčmová (eds.), *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, s. 239–249.

Uvedení článku nebo jiného příspěvku v elektronickém seriálu:

Příklady:

VŠETEČKA, R. (2008): *Český internet má rekord. Používá jej více než 6 milionů lidí*. [online]. Praha: iDNES [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z http://technet.idnes.cz/cesky-internet-ma-rekord-pouziva-jej-vice-nez-6-milionu-lidi-p4l-sw_internet.asp?c=A080226_105146_sw_internet_vse.

KUBROVÁ, R.: *Nástroj online marketingu*. Ikaros [online]. 1998, č. 6 [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z <http://technet.idnes.cz>.

Odkazy v textu na použitou literaturu a informační zdroje za textem, práce s uvozovkami – vždy uvádíme iniciálu křestního jména před příjmením; odkaz na literaturu za článkem se pak uvádí v textu článku v závorce kulaté (bezprostředně za příjmením citovaného autora), nebo i hranaté (jen číslo, které se shoduje s pořadovým číslem příslušné položky v seznamu literatury, řazené abecedně).

Příklady:

J. Novák (2008) zdůrazňuje, že... (u parafráze nemusí být uvedena strana)

J. Novák (2008: 135) zdůrazňuje, že „*u přesné citace musí být uvedena strana*“.

J. Novák (2008: 135) zdůrazňuje: „*U přesné citace musí být uvedena strana*.“

„*U přesné citace musí být uvedena strana*“ (Novák 2008: 135).

„*U přesné citace*“, říká J. Novák (2008: 135), „*musí být uvedena strana*.“

N. F. Alefirenko (Алефиренко 2005: 35) отмечает, что «...».

...zejména program Erasmus Mundus [5].

Address (kontaktní adresa za článkem) – se uvádí jako poslední údaj v příspěvku. Obsahuje v tomto závazném pořadí:

1. řádka: titul(y) + jméno + příjmení (+ titul(y));

2. řádka: katedra / ústav

3. řádka: fakulta
4. řádka: univerzita
5. řádka: ulice + č.p., PSČ+ město (přesná adresa pracoviště (příp. bydliště))
6. řádka: stát
7. řádka: e-mail

Například:

ADDRESS & ©

prof. Ing. Jan NOVÁK, CSc.
Ústav managementu
Provozně ekonomická fakulta
Mendelova univerzita
Zemědělská 1, 613 00 Brno
Czech Republic
novak@mendelu.cz

Nadpis u recenze uvádějte takto (vše tučně, Times New Roman, velikost 14):

1. křestní **jméno** autora /mezera/ velkými písmeny **příjmení** autora /dvojtečka, mezera/;
2. plný **název** recenzované práce kurzivou /tečka, mezera/;
3. **místo** vydání /dvojtečka, mezera/;
4. název **vydavatele** /čárka, mezera/;
5. **rok** vydání /čárka, mezera/;
6. počet **stran** / čárka, mezera/;
7. **ISBN** /tečka/.

Příklad psaní nadpisu u recenzí:

Patrik MITTER: *Složená hybridní substantiva s prvním komponentem cizího původu v současné češtině.* Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2003, 190 s., ISBN 80-7044-554-8.

Kontaktní údaje autora za recenzí se uvádějí stejně jako v případě autora článku.

Jak uvádět svůj článek, otištěný v *Auspiciích*, v seznámech literatury?

Příklad:

NOVÁK, J. (2008): Současný vývoj českého hospodářství. *Auspicia*, 5, č. 1, s. 10–15.

TECHNICKÁ ÚPRAVA RUKOPISU

Způsob záznamu:

Rozsah: max. 5 stran

Elektronická podoba: **.txt, .doc, .rtf** na e-mail redakce (viz výše)

Způsob psaní textu:

Velikost písma: 12 pt, řádkování 1,5, formát A4, okraje 2,5 cm

Neoddělovat odstavce mezerami, pouze klávesou Enter.

Nestránkovat.

Mezítitulky neoddělovat mezerami.

Názvy kapitol a mezítitulky psát minuskami /malými písmeny/.

Jména pište v plném znění.

Nadpisy či potřebu zvýraznění textu – nepodtrhávejte.

Fotografie, ilustrace, loga (v časopise otištěny černobíle):

Na fotografii musí být v textu odvolávka.

Tabulky (v časopise otištěny černobíle):

Na tabulku musí být v textu odvolávka.

Závěrečné upozornění:

Autor odpovídá za jazykovou a gramatickou správnost textu. Redakce podrobuje rukopisy recenzím dle vlastního uvážení. Rukopisy, jejichž úprava nesplňuje uvedené požadavky nebo jsou v rozporu s etickými zásadami pro publikování, nebudou přijaty.

Sestavil Jan Gregor.

CHARACTERISTICS OF JOURNAL AND INSTRUCTIONS TO AUTHORS

1 CHARACTERISTICS OF THE JOURNAL

The journal *Auspicia* is an independent, reviewed, non-impact scholarly journal dealing with social sciences.

It is based on the **five following principles**:

- regular and strict review process;
- internationality;
- openness;
- selectiveness;
- continuous quality improvement.

It deals mainly with the **management sphere and the administration** (the EU, state administration and self administration); secondarily it concerns **other social-science questions**.

It has been published since 2004 by the College of European and Regional Studies (VŠERS). The journal is published four times a year. It is a well-established and renowned journal. PhDr. Jan Gregor, Ph.D. has been its editor-in-chief since 1st January 2008.

674 scientific contributions and reviews have been published dealing with the function of state administration and self administration, the EU, safety etc. in 25 issues. All issues, the members of the editorial board and further information are available at http://vsers.cz/?page_id=729.

Original scholarly and professional papers are published in the journal. Therefore only contributions that have not been published before and have not been accepted to be published in another journal can be submitted. All authors are requested to submit a proclamation confirming that.

The content of the journal is structured as follows: first, there are contributions dealing with **public administration, management and administration** including the sphere of European

integration, then there are contributions dealing with **safety**. This basic structure is completed with **selected contributions from other humanities** such as linguistics, history, social politics and so on. The fourth part of the journal is aimed at **reviews** and the fifth part is called **miscellaneous** where readers can find informative texts, reports from conferences and scientific or professional events there as well as annotations, notes on notable scholars' jubilees etc.

Articles can be published **in six languages** (Czech, Slovak, English, German, Russian and Polish). All articles must be structured and formatted in one way (see below instructions for authors). **IF NOT RESPECTING EDITORIAL INSTRUCTIONS, CONTRIBUTIONS ARE SENT BACK TO THEIR AUTHORS TO BE COMPLETED AND FORMATTED.** The first as well as the second **corrections** of all contributions are made by editorial staff. Authors and reviewers have the opportunity to express their opinions to the corrections (reviewers can also see how the authors took into account the recommended make-ups).

All delivered contributions are remitted to **independent, anonymous, objective, secret but at the same time transparent review process**. Two external opponents are given anonymous texts and fill in a review report. Thus the peers reviewing the contribution will not know who the author of the submitted paper is (they can learn it only after it is published in the journal) and they are never informed on that officially. In the same way, the authors never learn who reviewed their articles. Chosen reviewer comes always from another workplace and most of the time from another town, too (or from another country) and does not usually contribute to the journal. The reviewers are compensated with 300 CZK (which is sent to their bank accounts after signing the service contract at the end of the year). The authors of published contributions are rewarded with the author's copies containing their articles. Such a professionally supported review process relates to all parameters of quality reviewed (and impact) journals.

2 INSTRUCTIONS TO THE AUTHORS

The contributions can be sent to the editorial office **all year round**.

Deadlines:

- **1st issue** – 1st October
- **2nd issue** – 1st January
- **3th issue** – 1st April

- **4th issue** – 1st July

Publishing dates:

- **1st issue** – 1st March
- **2nd issue** – 1st June
- **3th issue** – 1st September
- **4th issue** – 1st December

Manuscripts please send to this address:

College of European and Regional Studies, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice, e-mail: auspicia@vsers.eu, subject: Auspicia, tel.: 00420 386 116 837.

The authors of the papers (contributions) are to pay the amount **1 200 CZK** for the expenses connected with the publishing the scholarly contributions in sections 1–3. They are to do this by the closing of a certain volume either by means of the payment order transferred to the publisher's bank account No 7000012206/8040, Oberbank České Budějovice, IBAN: CZ83 8040 0000 0070 0001 2206, BIC: OBKL CZ2X (foreign payors pay the transfer charge by themselves), or they can pay it by cash at the economic department of College of European and Regional Studies. Registration numbers of authors' workplaces are variable symbols then. The information for payee involves the name of author / authors and workplace.

STRUCTURE OF CONTRIBUTIONS

Structure and formatting follow a formal structure according to the rules of scholarly works. The authors should follow the template made especially to suit this and write their contributions into it. The template can be downloaded at http://vsers.cz/?page_id=729.

Title (the title of the article) in Czech (Slovak, English, German, Russian, Polish) and English – a brief, concise phrasing giving the information on the content of the article (up to 10 words). It is necessary to use capital letters and to start writing at the left margin. First, there is the title of the work in Czech (Slovak, German, Russian) and then in English.

The name of the author (or authors) of the article is stated without academic degree in the following form: first name, surname, e. g. Josef NOVÁK. The surname can be stated with an index if necessary.

Abstract in Czech (Slovak). It clearly determines the aim and the methods of the research

and it briefly describes tests, surveys, results and conclusions, i. e. in 100–200 words, app. 15–20 lines (Word – Options – Tools – Number of Words). The title of the article is not repeated, and well-known generalities are not stated.

Key words in Czech (Slovak) should not exceed by five in number, and they are ranged from the general ones to the more concrete ones, a dash is used to sort them.

Abstract first in English (German, Russian). There are the same rules as for the Czech (Slovak) abstract.

Key words in English (German, Russian). The same rules apply as for the key words in Czech (Slovak).

Introduction – it concerns the information necessary for understanding the topic, a short statement giving reasons why the article was written as well as a brief description of a problem. It is possible to add quotations of the authors relating to the article, especially the most recent ones. It is highly recommended to avoid giving comprehensive historical information.

Material and methodology – it enables repeating procedures mentioned above. A description of methodology in detail is stated when it is original otherwise it is sufficient to quote the author of the method and present possible variations. The way of data gathering which the article is based on is described briefly.

Results – it involves factual findings, briefly stating the results, findings and observed effects. Graphs are strongly recommended to be used besides tables. A graph should not be a copy of a table, it should depict new findings. Tables should sum up results of statistical evaluation (not every single measure). The description of results should involve factual findings rather than the conclusions or deductions of the author.

Discussion – it assesses the acquired results and compares them to literary data, and it makes statements and discusses any drawbacks. It compares them to previously published data. If it is needed according to the character of the article, the description of the results and the discussion can be made as one termed „Results and Discussion“. If the authors consider it useful, they can add the conclusion to the discussion.

Conclusion – it involves basic information on materials and methodology having been used, it emphasises new and significant effects, including uncritical information selection from

essential content of the article, including statistical data. It is not only a description of the article. It should be written in whole sentence exposition and it should not exceed 10 lines.

Following the author's consideration, there may be a place for acknowledgments here.

Literature used and information sources – only such sources that the article is based on are stated. The form of statement must comply with current standards.

Listing the titles of sources – alphabetically according to surnames of the (first) author.

Citing an issue involves:

1st **surname** of the author in capitals /comma, space/ initial of **first name** of the author /dot, space/;

2nd in brackets, the **year** of publishing, brackets closed /colon, space/;

3rd full **title** in italics /dot, space/;

4th **place** of publishing /colon, space/;

5th **name** of the publisher /dot/.

Example of stating an issue (monography, textbook etc.):

LATTIMORE, O. (1962): *Inner Asian Frontiers of China*. Boston: Beacon Press.

Citing an article excerpted from a magazine involves:

1st **surname** of the author in capitals /comma, space/ initial of **first name** of the author /dot, space/;

2nd in brackets, the **year** of publishing, brackets closed /colon, space/;

3rd full **title** of the article /dot, space/;

4th **title** of the magazine in italics or its common abbreviation /comma, space/;

5th number of the **volume** /comma, space/;

6th number of the **copy** /dot, space/ + sequence number /comma, space/;

7th **page** abbreviation with a dot („s.“ for Czech, „pp.“ for English, „S.“ for German, „c.“ for Russian etc.), /space/;

8th the first and the last **page** of the excerpted article (with a dash between them, not a hyphen, without space /dot/).

An example of stating an excerpted article:

ŠTÍCHA, F. (1990): K syntakticko-sémantické konkurenci aktivních konstrukcí. *Slovo a slovesnost*, 42, č. 3, s. 183–192.

Citing an article excerpted from proceedings involves:

1st **surname** of the author in capitals /comma, space/ initial of **first name** of the author /dot, space/;

2nd in brackets, the **year** of publishing, brackets closed /colon, space/;

3rd full **title** of the article /dot, space/;

4th „**In**“ /colon, space/;

5th **editor/editors** of the proceedings + „(eds.)“ /comma, space/;

6th **title** of the proceedings in italics /dot, space/;

7th **place** of publishing /colon, space/;

8th **name** of the publisher /comma, space/.

9th **page** abbreviation with a dot („s.“ for Czech, „pp.“ for English, „S.“ for German, „c.“ for Russian etc.), /space/;

10th the first and the last **page** of the excerpted article (with a dash between them, not a hyphen, without space /dot/).

Example of stating an article excerpted from proceedings / a collective monography:

JANČÁK, P. (1997b): Mluva v severozápadočeském pohraničí. In: F. Daneš – J. Bachmannová – S. Čmejrková – M. Krčmová (eds.), *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, s. 239–249.

Citing an article or another kind of a contribution in electronic form:

Examples:

VŠETEČKA, R. (2008): *Český internet má rekord. Používá jej více než 6 milionů lidí*. [online]. Praha: iDNES [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z <http://technet.idnes.cz/cesky-internet-ma-rekord-pouziva-jej-vice-nez-6-milionu-lidi-p4l->

[/sw_internet.asp?c=A080226_105146_sw_internet_vse](http://sw_internet.asp?c=A080226_105146_sw_internet_vse).

KUBROVÁ, R.: *Nástroj online marketingu*. *Ikaros* [online]. 1998, č. 6 [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z <http://technet.idnes.cz>.

Textual references to literature used or information sources after the text, the work with inverted commas – it is necessary to state the initial of a first name before a surname; literary references stated after the article are cited in the text in round brackets (just right after the surname of the quoted author) but they can also be cited in square brackets (it is just a number identical with the number of the appropriate item in the list).

Examples:

J. Novák (2008) concludes that... (paraphrases do not have to be accompanied with the number of the page)

J. Novák (2008: 135) emphasizes that „*an exact quotation must be accompanied with the number of the page*“.

J. Novák (2008: 135) stresses: „*An exact quotation must be accompanied with the number of the page.*“

„*An exact quotation must be accompanied with the number of the page*“ (Novák 2008: 135).

„*An exact quotation,*“ J. Novák says (2008: 135), „*must be accompanied with the number of the page.*“

N. F. Alefirenko (Алефиренко 2005: 35) отмечает, что «...».

...Erasmus Mundus programme particularly [5].

Address (a contact address after the article) – it is stated as a last item in the contribution.

It contains the following:

- 1st line: academic degree(s) + first name + surname + academic degree(s);
- 2nd line: department / institute
- 3rd line: faculty
- 4th line: university / college
- 5th line: street + No, postcode + town / city (address of a workplace or a place of living)
- 6th line: country
- 7th line: e-mail

Example:

ADDRESS & ©

prof. Ing. Jan NOVÁK, CSc.
The Institute of Management
Faculty of Business and Economics
Mendel University
Zemědělská 1, 613 00 Brno
Czech Republic
novak@mendelu.cz

Please follow these instructions in writing the **title of the review** (everything in bold, Times New Roman, size 14):

- 1st **first name** of the author /space/ in capitals **surname** of the author /colon, space/;
- 2nd full **title** of a reviewed work in italics /dot, space/;
- 3rd **place** of publishing /colon, space/;
- 4th **name** of a publisher /comma, space/;

5th **year** of publishing /comma, space/;

6th number of **pages** /comma, space/;

7th **ISBN** /dot/.

An example of writing a title of a review:

Patrik MITTER: *Compound hybrid nouns with the first component of a foreign origin in current Czech*. Ústí nad Labem: The University of J. E. Purkyně in Ústí nad Labem, 2003, 190 pp., ISBN 80-7044-554-8.

Reviewers' contacts are stated in the same way as authors' contacts.

How to cite an article published in *Auspicia* in lists of literature?

Example:

NOVÁK, J. (2008): The Development of Czech Current Economics. *Auspicia*, 5, No 1, pp. 10–15.

PREPARATION OF THE MANUSCRIPT

The way of recording a text is as follows:

Extent: 5 pages maximum

Electronic version: **.txt, .doc, .rtf** via e-mail of editor's office (see above)

Follow these instructions how to type a text:

Font size: 12 pts, line spacing 1,5, A4 format, margins 2,5 cm.

Do not space the paragraphs, but use just the Enter key to distinguish them.

Do not type the numbers of pages.

Do not space the crossheadings.

The titles of chapters as well as crossheadings should be written in normal letters.

Names should be written in full.

Do not underline the titles or any other parts of the text that should be stressed.

Photographs, Illustrations, Logos:

There must be a reference to the photograph in the main text above.

Tables:

Every table must be referred to in the main text above it.

Final statement:

Every author is responsible for the linguistic and grammar correctness of their contribution. Manuscripts are submitted to the reviewers in through the editor's own discretion. Contributions which are not in compliance with the format requirements stated above or which are in conflict with the ethic publishing rules will not be accepted.

From Czech language translated by Christopher Erwin Koy.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЖУРНАЛА И УКАЗАНИЯ АВТОРАМ

1 ХАРАКТЕРИСТИКА ЖУРНАЛА

Журнал *Auspicia* – это независимый рецензируемый научный журнал, предназначенный для обсуждения вопросов, касающихся общественных наук.

5 основных принципов журнала:

- тщательный и точный порядок рецензирования;
- международность;
- открытость;
- избирательность;
- постоянное повышение качества.

Он направлен главным образом на область деятельности общественных органов, **экономики, управления и администрирования** (Евросоюз, государственное управление и самоуправление), а также на **другие общественно-научные вопросы**.

Журнал издается одиннадцатый год (с 2004 г.) Высшей школой европейских и региональных исследований (VŠERS) в городе Ческе Будейовице. Журнал выходит четыре раза в год, уже известен среди специалистов. С 1 января 2008 г. его главным редактором является PhDr. Jan Gregor, Ph.D.

В двадцати пяти номерах было опубликовано примерно 674 научных статей и рецензий, посвященных вопросам работы государственного управления и самоуправления, ЕС, безопасности и под. Все существующие номера, редколлегия и другая информация представлены на сайте http://vsers.cz/?page_id=729.

В журнале публикуются **оригиналы научной и специальной работы** по данной проблематике. В журнал принимаются только работы, которые прежде не были опубликованы и не готовятся к публикации в другом журнале, о чем автор предоставляет заявление.

Содержание журнала структурировано следующим образом: сначала работы из области **общественных органов, управления, администрации**, в том числе сферы европейской интеграции, далее из сферы **безопасности**. Эту основу дополняют **избранные работы из других гуманитарных специальностей**, таких, как лингвистика, история, социальная политика и т. п. Четвертая часть журнала – это

рецензии, и, наконец, последняя – это секция **«разное»**, где печатаются новости с конференций, научных и специальных мероприятий, аннотации, информационные тексты, напоминания о юбилеях научных работников.

Статьи можно публиковать **на шести языках** (на чешском, словацком, английском, немецком, русском и польском). Каждая работа перед отправлением в редакцию должна быть проверена на соблюдение единой структуры и оформления текста (смотрите ниже указания авторам). **ПРИ НЕСОБЛЮДЕНИИ РЕДАКЦИОННЫХ ТРЕБОВАНИЙ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ РАБОТЫ БУДУТ ВОЗВРАЩЕНЫ АВТОРАМ ДЛЯ ДОПОЛНЕНИЯ И ИСПРАВЛЕНИЯ.** Первая и вторая **корректур** всех статей проводится работниками редакции, причем авторы и рецензенты могут высказать свое мнение относительно поправок (более того, рецензенты могут узнать, учли ли авторы их рекомендации).

Все присланные статьи подвергаются **независимому, анонимному, объективному, тайному, но при этом открытому для возможного контроля рецензированию.** Всегда два внештатных оппонента получают неподписанный текст и пишут рецензии на данную работу. Таким образом, оппоненты не знают, кто автор текста (могут узнать это только при опубликовании в журнале, если при прочтении вспомнят, что рецензировали именно эту работу), и официально никто об этом не информирован. Точно также автор не узнает, кто писал заключение на его статью. Выбранный рецензент всегда не только с другого места работы, но и в большинстве случаев из другого города (а что еще лучше – государства), и сам в журнале не публикуется. Рецензенты получают вознаграждение в размере 300 чешских крон (которое им в конце года посылается на банковский счёт при подписанном договоре о выполнении работы), авторы статей – экземпляр журнала с их работой. Такой профессиональный процесс рецензирования отвечает всем параметрам качественных рецензируемых журналов.

2 ИНСТРУКЦИИ АВТОРАМ

Статьи принимаются в редакцию **в течение всего года.**

Материалы должны быть присланы не позднее:

- **1 номер** – 1 октября
- **2 номер** – 1 января
- **3 номер** – 1 апреля
- **4 номер** – 1 июля

Даты выпуска номеров:

- **1 номер** – 1 марта
- **2 номер** – 1 июня

- **3 номер** – 1 сентября
- **4 номер** – 1 декабря

Рукописи присылайте на адрес:

Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice,
e-mail: auspicia@vsers.eu, předmět: Auspicia, tel.: 00420 386 116 837.

За затраты, связанные с опубликованием научной статьи в секциях с 1–3, автор выплачивает сумму в **1 200 чешских крон**, это должно быть сделано не позднее последнего срока принятия материалов в соответствующий номер журнала на счет издательства (VŠERS) в Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040, IBAN: CZ83 8040 0000 0070 0001 2206, BIC: OBKL CZ2X (иностранцы платят за перевод сами). Переменным символом является ИНН места работы автора. В графе «Сообщение для адресата» необходимо указать ФИО автора / авторов статьи и место работы.

СТРУКТУРА СТАТЬИ

Представляет собой формальное членение в соответствии с конвенцией о научной информации. Авторы должны придерживаться **типовой схемы**, специально подготовленной для этой цели, и по ней писать свою статью. Модель статьи доступна на http://vsers.cz/?page_id=729.

Заголовок (название статьи) на чешском языке (словацком, английском, немецком, русском или польском) и английском – краткий, точный, дающий ясную информацию о содержании статьи (до десяти слов). Использовать прописные буквы, начинать с левого края. Первым приводится название статьи на чешском (словацком, немецком, русском) языке, затем на английском.

Имя автора (авторов) статьи приводится без званий, в порядке – имя, фамилия, например, Josef NOVÁK. Фамилии при необходимости нумеруются.

Резюме на чешском (словацком) языке. Ясно определить цель и методы исследования, его краткое описание, результаты и выводы. Объем – 100–200 слов, т.е. приблизительно 15–20 строк (Word – Панель инструментов – Сервис – Статистика). Не повторяется название статьи, не приводятся общеизвестные факты.

Ключевые слова на чешском языке (словацком) – не более 5 слов, от более общих к

более конкретным, должны быть отделены друг от друга с помощью тире.

Резюме вначале на английском языке (немецком, русском). Здесь действуют такие же правила, как для резюме на чешском (словацком) языке.

Key words – ключевые слова на английском языке (немецком, русском). Здесь действуют такие же правила, как для ключевых слов на чешском (словацком) языке.

Введение – содержит самую необходимую информацию для понимания темы, краткое пояснение выбора данной темы, вкратце степень изученности проблемы. Можно привести цитаты авторов, относящиеся к рассматриваемой тематике, особенно последних лет. Рекомендуется избегать широкого исторического обзора.

Материал и методика – позволяет повторение описанных действий. Подробное описание методики приводится в том случае, если она оригинальна, разработана самим автором, в противном случае достаточно процитировать автора метода и привести необходимые отличия. Способ освоения фундаментальных данных описывается кратко.

Результаты – включает содержательное, краткое представление результатов, открытий, анализов, объектов наблюдения. Наряду с таблицами советуем применять графики. График должен быть не копией таблицы, а содержать новую информацию. В таблице обобщаются результаты статистического исследования (не перечень отдельных измерений). Описание результатов должно быть предметным, содержать только фактические открытия, а не умозаключения и догадки автора.

Дискуссия – оценка выявленных результатов, сопоставление их с литературными фактами, занятие определенной позиции, обсуждение возможных недостатков. Сравнение с ранее опубликованной информацией. Если этого требует характер работы, то можно описание результатов и дискуссию соединить в одну часть «Результаты и дискуссия». Если авторы посчитают это целесообразным, то может быть включено также заключение.

Заключение – включает основную информацию о материале и методике, сжатое представление новых и существенных показателей. Является кратким изложением главных положений работы, в том числе статистических данных, а не только простым описанием содержания статьи. Заключение должно быть написано с помощью целых предложений (не конспективно), по объему не должно превышать 10 строк. По усмотрению автора можно также привести благодарность своим коллегам и др.

Использованная литература и информационные источники – приводится только та, которая действительно была основой для написания статьи. Должна отвечать современному действующему стандарту.

Оформление отдельных названий в списке литературы – в алфавитном порядке по фамилии (первой) автора.

Оформление издания:

1. прописными буквами **фамилия** автора /запятая, пробел/ инициала **имени** /точка, пробел/ инициала **отчества** /точка, пробел/;
2. левая скобка, **год** издания, правая скобка /двоеточие, пробел/;
3. полное **название** курсивом /точка, пробел/;
4. **место** издания /двоеточие, пробел/;
5. название **издательства** /точка/.

Пример оформления издания (монографии, учебника и т.д.):

LATTIMORE, O. (1962): *Inner Asian Frontiers of China*. Boston: Beacon Press.

Оформление статьи из журнала:

1. прописными буквами **фамилия** автора /запятая, пробел/ инициала **имени** /точка, пробел/ инициала **отчества** /точка, пробел/;
2. левая скобка, **год** издания, правая скобка /двоеточие, пробел/;
3. полное **название** статьи /точка, пробел/;
4. **название** журнала курсивом или его сокращение /запятая, пробел/;
5. номер **журнала** /запятая, пробел/;
6. номер **выпуска** /запятая, пробел/ + порядковый номер /запятая, пробел/;
7. сокращение **страницы** с точкой („s.“ для чешского, „pp.“ для английского, „S.“ для немецкого, „с.“ для русского и т. д.) /пробел/;
8. первая и последняя **страницы** цитированной статьи (между ними тире (не дефис), без пробела /точка/).

Пример оформления статьи из журнала:

ŠTÍCHA, F. (1990): K syntakticko-sémantické konkurenci aktivních konstrukcí. *Slovo a slovesnost*, 42, č. 3, s. 183–192.

Оформление статьи в сборнике:

1. прописными буквами **фамилия** автора /запятая, пробел/ инициала **имени** /точка,

- пробел/ инициала **отчества** /точка, пробел/;
2. левая скобка, **год** издания, правая скобка /двоеточие, пробел/;
3. полное **название** статьи /точка, пробел/;
4. „**In**“ /двоеточие, пробел/;
5. **редактор/редакторы** сборника /запятая, пробел/;
6. **название** сборника курсивом /точка, пробел/;
7. **место** издания /двоеточие, пробел/;
8. название **издательства** /запятая, пробел/.
9. сокращение **страницы** с точкой („s.“ для чешского, „pp.“ для английского, „S.“ для немецкого, „с.“ для русского и т. д.), /пробел/;
10. первая и последняя **страницы** цитированной статьи (между ними тире (не дефис), без пробела /точка/).

Пример оформления статьи в сборнике / коллективной монографии:

JANČÁK, P. (1997): Mluva v severozápadočeském pohraničí. In: F. Daneš – J. Bachmannová – S. Čmejrková – M. Krčmová (eds.), *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, s. 239–249.

Оформление статьи или другой работы в электронном виде:

Примеры:

VŠETEČKA, R. (2008): *Český internet má rekord. Používá jej více než 6 milionů lidí*. [online]. Praha: iDNES [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z http://technet.idnes.cz/cesky-internet-ma-rekord-pouziva-jej-vice-nez-6-milionu-lidi-p4l-/sw_internet.asp?c=A080226_105146_sw_internet_vse.

KUBROVÁ, R.: *Nástroj online marketingu*. *Ikaros* [online]. 1998, č. 6 [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z <http://technet.idnes.cz>.

Сноски в тексте на использованную литературу и информационные источники после текста, работы в кавычках – всегда приводим инициалы перед фамилией; сноски на литературу в тексте статьи могут приводиться в круглых скобках (непосредственно после фамилии цитируемого автора), или в квадратных (только номер, который соответствует позиции в списке литературы).

Примеры:

J. Novák (2008) подчеркивает, что... (при перефразировании не должна быть приведена страница)

J. Novák (2008: 135) отмечает, что «у точной цитаты должна быть приведена страница».

J. Novák (2008: 135) обращает внимание: «У точной цитаты должна быть приведена страница.»

«У точной цитаты должна быть приведена страница» (Novák 2008: 135).

«У точной цитаты,» говорит J. Novák (2008: 135), «должна быть приведена страница.»

N. F. Alefirenko (Алефиренко 2005: 35) отмечает, что «...».
...особенно программа Erasmus Mundus [5].

Адрес (контактная информация после статьи) – приводится как последний элемент работы. Приводится в обязательном порядке:

1. строка: звание (звания) + имя + фамилия (+ звание (звания));
2. строка: кафедра
3. строка: факультет / институт
4. строка: университет / высшее учебное заведение
5. строка: улица + порядковый номер, индекс + город (точный адрес места работы (или же места жительства))
6. строка: государство
7. строка: электронная почта

Например:

ADDRESS & ©

prof. Ing. Jan NOVÁK, CSc.
Ústav managementu
Provozně ekonomická fakulta
Mendelova univerzita
Zemědělská 1, 613 00 Brno
Czech Republic
novak@mendelu.cz

Название рецензии оформляется следующим образом (жирный шрифт, Times New Roman, размер 14):

1. **имя** /пробел/ **отчество** /пробел/ прописными буквами **фамилия** автора /двоеточие, пробел/;
2. полное **название** рецензируемой работы курсивом /точка, пробел/;
3. **место** издания /двоеточие, пробел/;
4. название **издательства** /запятая, пробел/;
5. **год** издания /запятая, пробел /;

6. количество **страниц** /запятая, пробел/ + сокращение **страницы** с точкой („s.“ для чешского, „pp.“ для английского, „S.“ для немецкого, „с.“ для русского и т. д.), /пробел/;
7. **ISBN** /точка/.

Пример оформления названия в рецензии:

Patrik MITTER: *Složená hybridní substantiva s prvním komponentem cizího původu v současné češtině.* Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2003, 190 s., ISBN 80-7044-554-8.

Координаты автора после рецензии приводятся таким же образом, как координаты автора статьи.

Как привести свою статью, напечатанную в журнале «Auspicia» в списках литературы?

Пример:

NOVÁK, J. (2008): Současný vývoj českého hospodářství. *Auspicia*, 5, č. 1, s. 10–15.

ТЕХНИЧЕСКОЕ ОФОРМЛЕНИЕ РУКОПИСИ

Объем: max. 5–8 страниц

В электронном виде: **.txt, .doc, .rtf** на электронную почту (см. выше).

Оформление текста:

Размер шрифта: 12, межстрочный интервал 1,5, формат А4, поля 2,5 см

Не отделять абзацы пробелами, только клавишей Enter.

Не нумеровать страницы.

Внутренние (промежуточные) заголовки – не отделять пробелами.

Названия глав и внутренних (промежуточных) заголовков писать строчными буквами.

Имена пишите в полной форме.

Названия с целью выделения в тексте – не подчеркивайте.

Фотографии, иллюстрации, символы:

В тексте на фотографию должна быть ссылка.

Таблицы:

В тексте на таблицу должна быть ссылка.

Заключительные замечания:

Автор несет ответственность за языковую и грамматическую правильность текста. Редакция отдает работы на рецензирование для собственного рассмотрения. Рукописи, чье оформление не выполняет приведенные требования либо противоречат этическим нормам для публикации, приняты не будут.

Перевод с чешского языка сделан Екатериной Анисимковой.

FORMULÁŘ NA PŘEDPLATNÉ ČASOPISU

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO ČASOPISU AUSPICIA V R. 2015

Recenzovaný neimpaktovaný časopis pro otázky společenských věd (formát B5, cca 130 stran, ISSN 1214-4967, 4x ročně). Roční předplatné činí 400,- Kč za 4 čísla. Číslo účtu VŠERS: Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040.

ODBĚRATEL

Titul
Jméno
Příjmení
Instituce
Ulice + č. p.
PSČ
Město
Telefon
E-mail
Fax
IČO
DIČ

Vdne2014.

.....
podpis, razítko

Tuto závaznou objednávku zašlete prosím na adresu:

Knihovna
Vysoká škola evropských a regionálních studií
Žižkova 5, 370 01 České Budějovice
00420 383 839 550
knihovna@vsers.cz

JOURNAL SUBSCRIPTION FORM

ORDER OF THE SUBSCRIPTION OF THE AUSPICIA JOURNAL IN 2015

Reviewed, non-impact journal dealing with social science (B5 format, cca 130 pp., ISSN 1214-4967, four times a year). Annual subscription fee is 16 € for 4 issues. Bank account of VŠERS: Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040.

SUBSCRIBER

Degree
First name
Surname
Institution
Street + No
Postal code
City
Telephone
E-mail
Fax
Ident. No

Inon2014.

.....
signature, stamp

Please send this form order to:

Knihovna
Vysoká škola evropských a regionálních studií
Žižkova 5, 370 01 České Budějovice
00420 383 839 550
knihovna@vsers.cz